

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
ІНСТИТУТ ГУМАНІТАРНИХ І СОЦІАЛЬНИХ НАУК
КАФЕДРА ПОЛІТОЛОГІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН**

**МІЖНАРОДНИЙ ІНСТИТУТ ОСВІТИ,
КУЛЬТУРИ ТА ЗВ'ЯЗКІВ З ДІАСПОРОЮ**

НАУКОВО-АНАЛІТИЧНИЙ ЦЕНТР ПОЛІТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ «ВЕКТОР»

**ПРОЕКТ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА ПРОГРАМИ РОЗВИТКУ ООН
«МІСЦЕВИЙ РОЗВИТОК, ОРІЄНТОВАНИЙ НА ГРОМАДУ - III»**

**ДЕПАРТАМЕНТ МІЖНАРОДНОЇ ТЕХНІЧНОЇ ДОПОМОГИ ТА
МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ
АДМІНІСТРАЦІЇ**

**ПРЕДСТАВНИЦТВО МІНІСТЕРСТВА
ЗОВНІШНІХ СПРАВ У ЗАХІДНОМУ РЕГІОНІ**

**ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО МІЖНАРОДНОГО ФОНДУ
«ВІДРОДЖЕННЯ»**

«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ТА ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ»

**Збірник матеріалів
IV Всеукраїнської науково-практичної конференції**

м. Львів, 23 березня 2017 р.

Друк здійснено за підтримки проекту Європейського Союзу та програми розвитку ООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду - III»

Затверджено на засіданні
кафедри політології та міжнародних відносин ІГСН
Протокол № 15 від 10 березня 2017 року

Організатори конференції:
Національний університет «Львівська політехніка»
Інститут гуманітарних і соціальних наук
Кафедра політології та міжнародних відносин
Науково-аналітичний центр політичних досліджень «Вектор»

Актуальні проблеми міжнародних відносин та зовнішньої політики // Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (Львів, 23 березня 2017 р.). – Львів: НУ ЛП, 2017. – 266 с.

Матеріали подано в авторській редакції
Відповідальний за випуск: М.А. Бучин

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ТА ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ..... 9

Білик А. ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ ЯК ПРОБЛЕМА ХХІ СТ. ...	9
Волинець О. МИТРОПОЛИТ АНДРЕЙ ШЕПТИЦЬКИЙ ПРО ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ЦЕРКОВ	14
Гончарук А. КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ ЄС	18
Горбач О., Пасічний Р. ТРАНСКОРДОННА СПІВПРАЦЯ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ	22
Дахній З. ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ТА ПОЛІТИЧНОЇ РЕПУТАЦІЇ ДЕРЖАВИ	25
Дорош Л. Копей Ю. ПОСТПРАВДА ЯК ФЕНОМЕН СУЧАСНОЇ МІЖНАРОДНОЇ ПОЛІТИКИ	31
Ільницька У. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА ..	36
Кукарцев О. ПОРІВНЯЛЬНО-ІСТОРИЧНА СОЦІОЛОГІЯ ШМУЕЛЯ АЙЗЕНШТАДТА	43
Куньч М. ПРОБЛЕМАТИКА ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ У ПЕРЕДВИБОРЧІЙ ПРОГРАМІ Д. ТРАМПА: ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ	46
Лопата М. ВПЛИВ ІДЕОЛОГІЧНОЇ ПОЛЯРИЗАЦІЇ ПАРЛАМЕНТІВ НА ФОРМУВАННЯ УРЯДІВ У ПОЛЬЩІ ТА ЧЕХІЇ У ПЕРІОД 1991-2014 РР.	51
Луцишин Г. ЕТНІЧНИЙ ЧИННИК У РОЗВИТКУ СУЧАСНИХ ПРИКОРДОННИХ КОНФЛІКТІВ	56
Марусик Ю. СТІНИ ЯК ЗАСІБ ОБМЕЖЕННЯ МІГРАЦІЇ ТА ПОЛІТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ	59
Матвієнків С. МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ПОЛІТИЧНИХ КРИЗ	64
Олійник Н. ПРОБЛЕМА ДЕМОКРАТИЗМУ ПРЕЗИДЕНТСЬКОЇ ВИБОРЧОЇ СИСТЕМИ У США	70

Пашина Н. ПРОБЛЕМА ІДЕНТИЧНОСТІ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО ГЛОБАЛІЗМУ В РОБОТАХ М. КА-СТЕЛЬСА	75
Романюк Н., Романюк Р. ДЕМОКРАТИЧНІ ІМПЕРАТИВИ СУЧАСНОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	79
Сухорольська І. ОСОБЛИВОСТІ ГРОМАДСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ НАТО	84
Тишкун Ю. ОСОБЛИВОСТІ ГЕРМЕНЕВТИКИ ГЛОБАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ	88
Трач О. КІБЕРТЕРОРИЗМ ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОСТІ	91
Ціватий В., Чекаленко Л. ЄВРОПЕЙСЬКІ ТЕОРІЇ БЕЗПЕКИ СУЧАСНОСТІ	95
Янін О. ПРОБЛЕМА АНТАРКТИКИ У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ	100

СЕКЦІЯ 2. ОСОБЛИВОСТІ ТА ТЕНДЕНЦІЇ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Безнісько А. ЯДЕРНЕ СУПЕРНИЦТВО У ПІВДЕННІЙ АЗІЇ ТА ЯДЕРНА ПРОГРАМА ІНДІЇ: ОСОБЛИВОСТІ ТА НАСЛІДКИ	105
Гресько О. СУПЕРЕЧЛИВІСТЬ ПРАКТИКИ ЗАСТОСУВАННЯ ГУМАНІТАРНОЇ ІНТЕРВЕНЦІЇ У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ	110
Івасечко О., Коваль О. СОЮЗ ДЛЯ СЕРЕДЗЕМНОМОР'Я В КОНТЕКСТІ НОВОЇ ГЛОБАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ ЄС	114
Капраль С. ТРУДНОЩІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У ВРЕГУЛЮВАННІ СИРІЙСЬКОГО КОНФЛІКТУ	119
Кукурузяк Н. ЕТАПИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО КУРСУ ГРУЗІЇ	123
Кушнір Ю. «ВРЕХІТ»: ПРОГНОЗИ ЩОДО МАЙБУТНЬОГО БРИТАНІЇ ТА ЄС	126
Ліба С. МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА ЄС: АКТУАЛІЗАЦІЯ ПРОБЛЕМИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ	131

Матлай Л. КРИЗА ВЗАЄМОВІДНОСИН РЕСПУБЛІКИ КОРЕЯ ТА КИТАЙСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ	136
Меліхова Г. ПРИЧИНИ ТА ОБҐРУНТОВАНІСТЬ ШОТ-ЛАНДСЬКОГО СЕПАРАТИЗМУ	141
Піряник С. СУЧАСНИЙ ЕТАП РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНИХ ОБ'ЄДНАНЬ НА ПРИКЛАДІ АСЕАН ТА ЄС	145
Поскробок Ю. ПРЕЗИДЕНТСЬКІ ВИБОРИ В США: НАСЛІДКИ ДЛЯ МІЖНАРОДНОЇ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ БЕЗПЕКИ	150
Практика Ю. ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ ЄС У 2017 РОЦІ .	155
П'ятковська О. ЕКОНОМІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ БІЖЕНЦІВ ТА ШУКАЧІВ ПРИТУЛКУ В КРАЇНАХ ЄС: НОВІ ПІДХОДИ В УМОВАХ МІГРАЦІЙНОЇ КРИЗИ	160
Цебенко О. ЛЕЗГИСТАНСЬКИЙ СЕПАРАТИЗМ ЯК ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ АЗЕРБАЙДЖАНУ ...	165
Турчин Я. ЕНЕРГЕТИЧНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ США	167
СЕКЦІЯ 3. УКРАЇНА В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН	173
Бессараб Т. Губаль Л. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКОГО ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА	173
Бессараб Т., Почечаліна В. ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ЯК СКЛАДОВА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ	176
Бодасюк К. ПОЗИЦІЯ КРАЇН БАЛТІЇ ТА ПОЛЬЩІ ЩОДО РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО КОНФЛІКТУ	182
Бучин М. ПРОБЛЕМА ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ ІНСТИТУТУ ВИБОРІВ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ТА УМОВА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ	186
Вітрцьок Х., Бучин М. ЄВРОСКЕПТИЦИЗМ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКИХ ВІДНОСИН У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ	191

Воят Б. ПОЛЬЩА ЯК АМБАСАДОР УКРАЇНИ В ЄВРОСОЮЗІ	195
Демчишак Р. УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ВІДНОСИНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ: ПЕРСПЕКТИВИ СТРАТЕГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА	201
Завербний А. Псуй М. ЕНЕРГЕТИЧНА СКЛАДОВА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	206
Коваль К. ХАКТИВІЗМ В УКРАЇНІ — НОВИЙ ВИД ПРОТЕСТУ	208
Лисик Л. РОЛЬ НЕУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ЗАХИСТІ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО КОНФЛІКТУ	213
Лукаsevич А. РЕФЕРЕНДУМ У НІДЕРЛАНДАХ ЩОДО УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ УКРАЇНА-ЄС: РЕЗУЛЬТАТИ ТА НАСЛІДКИ	217
Скорина Я. БЕЗВІЗОВИЙ РЕЖИМ ТА УКРАЇНА	222
Табінський А. СТРИМУЮЧІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ МІЖРЕГІОНАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В УКРАЇНІ	226
Тодоров І. СТРАТЕГІЧНИЙ ХАРАКТЕР ВЗАЄМИН УКРАЇНИ З НАТО	231
Червінка І. ПІДСУМКИ ГОЛОВУВАННЯ УКРАЇНИ В РАДІ БЕЗПЕКИ ООН	236
Щукіна Р. РОЛЬ МІСІЙ ОБСЄ У ВИРІШЕННІ КОНФЛІКТІВ НА ТЕРИТОРІЇ ГРУЗІЇ ТА УКРАЇНИ: ДОСЯГНЕННЯ ТА НЕВДАЧІ	241

СЕКЦІЯ 4. СТАЛИЙ РОЗВИТОК У СИСТЕМІ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН	247
Гончарук А., Кукурузяк Н. СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ МІСТА ДРОГОБИЧ	247
Гриньків І. МІСТО ЗОЛОЧІВ У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНИХ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ООН	251
Деніщук О. ОСОБЛИВОСТІ ПІДТРИМКИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ З БОКУ ЄС	253
Дорош Л. Івасечко О. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	258
Назар І. ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ НА ЛЬВІВЩИНІ	263

СЕКЦІЯ 1.
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ
ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ МІЖНАРОДНИХ
ВІДНОСИН ТА ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ

Білик Аліна
студентка гр. МВМ-11
Національний університет «Львівська політехніка»
Науковий керівник: к. політ. н. Бессараб Т.В.

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ ЯК ПРОБЛЕМА ХХІ СТОЛІТТЯ

«Люди народжуються вільними та рівними»

Сьогодні в сучасному суспільстві дуже гостро постала проблема рівності між чоловіками і жінками. Ми живемо в суспільстві, яке дуже швидко змінюється, так само і змінюються стосунки між жінками і чоловіками та їх функції в суспільстві. Встановлення гендерної рівності є дуже важливим етапом розвитку для України. На суспільному рівні декларовані права та можливості особистості, незалежно від статі, реально не дотримуються, упереджене ставлення й гендерна дискримінація продовжують існувати. Сьогодні чоловіки та жінки мають неоднаковий доступ до соціальних статусів, ресурсів, привілеїв, престижу, влади. Україна на шляху своєї інтеграції у світове співтовариство повинна переосмислити місце та роль жінки у суспільстві, її рівноправну участь разом з чоловіками у всіх сферах суспільного життя, зокрема у політиці та державотворенні.

Проте, ця проблема не є новою. Проблема нерівності чоловіків та жінок виникла ще в стародавні часи. Між філософами цього часу велися дискусії про те чи жінка це взагалі людина і чи має вона душу. Сократ писав: «Три речі можна вважати щастям: що ти не дика тварина, що ти грек, а не варвар, і що ти чоловік, а не жінка» [2].

З часів Сократа вже пройшло понад два тисячоліття, проте дана проблема не втратила своєї актуальності. Підтвердженням цьому може слугувати прийняття міжнародною спільнотою ба-

гатьох нормативно-правових документів, метою яких є зрівняти можливості чоловіків та жінок.

У 1946 році було створено комісію ООН, основним завданням якої було спостереження за положенням жінок у світі та реалізацією їх прав. В 1979 р. Генеральною Асамблеєю ООН було прийнято Конвенцію «Про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок», до якої Україна приєдналась у 1980 р. Ще одним важливим кроком на шляху подолання жіночої дискримінації стала організація всесвітньої конференції ООН з проблем жінок в Пекіні, яка проголошувала:

- дотримання рівності прав жінок і чоловіків в усіх сферах;
- розгляд жінок як суб'єктів змін;
- використання моделі розвитку з врахуванням гендерного фактору - розширенням вибору для жінок і чоловіків на рівній основі.

У 2000 році ГА ООН було прийнято документ «Жінки в 2000р.: рівність між жінками і чоловіками, розвиток і мир у XXI ст.» [1]

Положення про гендерну рівність також зафіксовані в окремих статтях Конституції України. Принцип рівноправності є основою всіх статей Конституції України, котрі регулюють політичні, соціально-економічні та інші права людини. Однак закріплення рівності в правах не розв'язує проблеми реальної рівності. Досвід радянської держави показує, що отримання жінками однакових з чоловіками прав не ліквідувало всіх видів дискримінації щодо жінок. Крім закріплених рівних прав, необхідно надати представникам обох статей рівні можливості для їх реалізації [4].

В сучасному світі вже формується система гендерних норм, які спрямовані на подолання всіх форм дискримінації щодо чоловіків та жінок у всіх сферах суспільного життя. З 1970-х років в Швеції, Данії, Норвегії, Фінляндії, Франції, Німеччині та інших країнах були прийняті спеціальні закони з рівних прав і можливостей обох статей. Також у цьому напрямку намагається розвиватись і Україна: протягом 1999 – 2005 років до Верховної Ради в порядку законодавчої ініціативи було подано шість законопроектів з гендерної рівності, проте жоден з них не був підтриманий депутатами.

Більшість держав світу намагаються позиціонувати себе як демократичні, соціальні та правові і намагаються забезпечува-

ти рівні права та можливості для чоловіків та жінок. З цією метою запроваджується державна гендерна політика – діяльність державних інституцій, спрямована на надання та гарантування рівних прав, можливостей та свобод чоловікам та жінкам, утвердження гендерної демократії та формування гендерної культури в суспільстві. Оскільки в реальності становище жінок все ж таки відрізняється від становища чоловіків, то у структурі гендерних стратегій та їх реалізації особливо наголошується на покращенні становища жінок.

Виділяють такі основні елементи державної гендерної політики:

- політика щодо жінок, забезпечення їм рівного соціального статусу з чоловіками шляхом гарантування можливостей для їх рівноправного розвитку як соціально-демографічної групи;
- політика щодо чоловіків, формування у них гендерної свідомості, культури гендерної поведінки, орієнтації на паритетність відносин з жінкою;
- державно-правове регулювання гендерних відносин;
- сприяння розвитку гендерної демократії та гендерної культури в суспільстві [5].

Основною перешкодою для політичної участі жінок в органах державної влади є стереотип про те, що політика і державне управління – це сфера суто чоловічої діяльності. Відповідно до соціологічних опитувань так вважають близько 70% українців. Проте, не зважаючи на це за останні роки жінки стрімко входять у велику політику. Для прикладу, на перших виборах депутатів до Верховної Ради було обрано лише 13 жінок, що становило 2,7% від загальної кількості депутатів, про те сьогодні у Верховній Раді України 51 жінка і це 12,11%. Отже, сучасний парламент гендерно розбалансований [3].

Та не зважаючи на те, що кількість жінок та їх активність у політичному житті країни зростає, їх роль та участь є дуже слабкою. Адже, мала кількість жінок у ВРУ не може значною мірою впливати на процес державотворення.

У органах місцевого самоврядування ситуація є більш оптимістичною. Статистичні дані свідчать про те, що чим

нижчий рівень органів місцевого самоврядування, тим вони є доступнішими для жінок.

Основними чинниками, які забезпечують перевагу чоловіків у входженні до владних структур є: історична традиція чоловічого домінування, зосередженість основної частини власності й управління економікою в чоловічих руках, обмеженість гендерного світогляду у чоловіків загалом; обмеженість політичних поглядів і пріоритетів лідерів жіночих організацій, поширення традиційних поглядів про сферу діяльності жінки як в основному «приватну», а чоловіка – як «публічну» [5].

Проаналізувавши опитування 180 жінок-депутатів та державних службовців різного рівня можна визначити такі основні перешкоди для жінок на державній службі. Основними перешкодами на державній службі жінки визначили: матеріально-фінансові труднощі; брак часу; поєднання домашніх і службових обов'язків; існування офіційних та «справжніх» правил просування по службі; вплив традиційного оточення на робочому місці; завищені вимоги та прискіпливе ставлення до жінки-керівника; закомплексованість та відсутність впевненості у собі; складні міжособистісні стосунки з керівництвом (відсутність підтримки, розуміння). Найсуттєвішими вважаються: вплив традиційного оточення на робочому місці; подвійне або потрійне навантаження; суто професійні проблеми [2].

Щодо впливу традиційного оточення на робочому місці, то традиційна чоловіча культура створила три важливих бар'єри на шляху рівності між чоловіком та жінкою.

Перше - робота в державній службі по різному впливає на чоловіків та жінок. Вважається, що жінки є відповідальнішими та наполегливішими у виконанні різних завдань. Та не зважаючи на високий освітній рівень жінок, їх хочуть бачити залежними, корисними, вихованими та скромними виконавцями, в той час, як чоловіків закликають бути незалежними, самовпевненими, здатними до конкуренції тощо.

Друге – жінки на відповідальних посадах вважають, що їм потрібно бути готовими до вищих вимог, ніж чоловікам-колегам. Зазвичай жінкам необхідно спочатку продемонструвати свою

компетентність, в той час, як чоловікам достатньо потенційної компетенції для підвищення або нового призначення.

По-третє, що моральність та висока посада - речі не сумісні [2].

Отож, можна сказати, що в Україні, як і в цілому світі, існує проблема дискримінації чоловіків та жінок. Гендерна рівність повинна стати реальністю в новій демократичній Україні, яка планує ввійти до європейської спільноти. Необхідно визначити фактори, які перешкоджають жінкам досягти рівності в суспільстві, а також вживати заходи, спрямовані на протидію та унеможливлення гендерної дискримінації.

Література

1. Вербець В. В. Соціологія [Електронний ресурс] / В. В. Вербець, О. А. Субот, Т. А. Христюк – Режим доступу: http://pidruchniki.com/18210712/sotsiologiya/problemi_gendernoyi_rivnosti_suchasnomu_etapi
2. Гентош Л. Гендерний підхід: історія, культура, суспільство [Електронний ресурс] / Л. Гентош, О. Кісь – Режим доступу: <http://uamoderna.com/images/biblioteka/gender-approach-anthology.pdf>.
3. Матвієнко О. В. Парламентські слухання «Рівні права та рівні можливості в Україні: реалії та перспективи», 21 листопада 2006 року [Електронний ресурс] / О.В. Матвієнко. – Режим доступу: www.rada.gov.ua/zakon/new/par_sl/sl2111206.htm
4. Оніщенко Н. Гендерні дослідження в сучасному суспільстві: проблеми, реалії, перспективи [Електронний ресурс] / Н. Оніщенко, С. Береза, Л. Макаренко. – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/1621/>.
5. Скорик М. М. Основи теорії гендеру [Електронний ресурс] / М. М. Скорик. – Режим доступу: http://gender.at.ua/_ld/1/186_osnovy_teorii_g.pdf.

Волинець Оксана
к. філос. н., доц. кафедри ПМВ
Національний університет «Львівська політехніка»

МИТРОПОЛИТ АНДРЕЙ ШЕПТИЦЬКИЙ ПРО ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ЦЕРКОВ

Сьогодні в Україні спостерігається значний інтерес до питання об'єднання церков християнської традиції та створення єдиної Помісної Церкви. Ці заклики лунають не лише з боку української влади, а й помітним стає рішучість та, до певної міри, готовність самих церков до екуменічного діалогу. Зокрема, про свої наміри до екуменічного діалогу заявляють Українська Православна Церква Київського Патріархату, Українська Автокефальна Православна Церква та Українська Греко Католицька Церква. В даному контексті особливого значення набуває позиція Митрополита УГКЦ Андрея Шептицького, який порушував це питання ще у першій половині ХХ століття, проте його підходи та рекомендації не втратили своєї актуальності і сьогодні.

Дослідник життя та діяльності Андрея Шептицького Іван Гриньох зазначає, що: «Не є таємницею для кожного, хто цікавиться життям Митрополита Андрея, що ідея з'єдинення роз'єданого християнського світу була домінуючою ідеєю Слуги Божого Андрея. Увесь його життєвий шлях стояв неначе під якимось містичним впливом її важливості і динаміки. Митрополит не приховував цього факту ні перед ким, він виразно вважав і називав ідею з'єдинення ціллю свого життя, за ту ідею він готовий був страждати і вмирати» [1, с. 99]. Ще у 1907 році у Пастирському посланні «Зближаються часи», Митрополит акцентує на необхідності згуртування навколо ідеї об'єднання Східних Церков, втілення якої вимагає багато часу та зусиль. Незважаючи на те, що ця праця є надто складною, вона, водночас, відображує найщиріше бажання духовенства і народу до єдності і є «правдивим ідеалом». На думку Митрополита, саме УГКЦ, в силу об'єктивних обставин (поєднання вірою з Заходом, та обрядом зі Сходом) повинна докласти всіх зусиль для повернення єдності Церкви [2, с. 29].

Досліджуючи джерела втрати єдності та їх генези, Андрей Шептицький стверджує, що будь-які антагонізми ментально не притаманні українському народові, відтак – це щось чуже, ззовні принесене на українські землі. Ця чужа спадщина достатньо легко була прищеплена українському народові, який впродовж віків не був сувереном своєї волі, знаходився під впливом різних іноземних держав, кожна з яких аплікувала свою власну духовність і прагнула не лише вкорінити її в українському народі, а й змусити його визнати чуже як своє, рідне, ментально притаманне нашій ідентичності. Митрополит Шептицький наголошує, що трагедія нашого роз'єднання полягає в тому, що «ми приймали на слово і шляхом спадку від зовсім чужих нам світів» всі елементи роздору, які в історичному минулому роз'єднували ці світи. Власне, причиною нашої слабкості стала довірливість до чужоземних завойовників і чужих вчителів [1, с. 163 – 164].

Митрополит Шептицький неодноразово у своїх відкритих листах та посланнях звертався до православної ієрархії та духовенства із закликом до спільних дій у справі порозуміння та об'єднання. Зокрема, у листі до Православних Архієреїв в Україні (грудень 1941 р.) Андрей Шептицький зазначав, що прагнень та старань до єдності лише з боку УГКЦ недостатньо. Діалог повинен підтримуватися і Православними Церквами. Подолання всіх суперечок, які роз'єднують український народ і, в першу чергу релігійних роздорів, сприятиме національній єдності. У цьому ж листі А. Шептицький зазначає, що ця єдність видається можливою, оскільки «нас ділять і роз'єднують не якісь особисті справи, але справи, що перед дуже давніми віками розділили наших предків. Нас ділять суперечності між греками і латинянами, нас ділять традиції, перейняті від грецької та московської Церкви» [2, с. 401].

Одним із важливих моментів який сприяв би порозумінню та зближенню між церквами Східної традиції була церковна мова. Зокрема, у листі Архієпископа Православної Церкви Іларіона Огієнка до А. Шептицького зазначається, що українська інтелігенція, яка часто не розуміє у чому повинна полягати віднова Української Церкви, бачить дерусифікацію Церкви лише у переході

на українську мову в Богослуженнях. Відтак, українська інтелігенція, вимагаючи «насильного загального запровадження» української мови прагне отримати зовнішній ефект, забуваючи при цьому про духовний вимір Церкви. Огієнко акцентує, що: «вона (інтелігенція) не розуміє, що можна правити Служби Божі по-українському, а Церква позостанеться все-таки московською по духові, традиції, ідеології... Цебто підмінюється внутрішній животворящий дух зовнішньою мертвою формою, як це було з катом України москалем Постишевим, що носив українську вишивану сорочку» [2, с. 398]. Важливим питанням у справі порозуміння між двома церквами, на думку Іларіона, є розбіжності між догматом та обрядом в обох церквах. Огієнко, погоджується із Шептицьким щодо відходу Української Православної Церкви від первісного християнства, що стався через «неканонічне насильство» з боку Московської Церкви та, водночас, зауважує, що УГКЦ теж зазнала нашарувань, що спотворили обряд, з боку Римо – Католицької Церкви. Власне, очищення обох церков від принесених ззовні чужих практик сприятиме наближенню однієї церкви до іншої [2, с. 399]. У листі – відповіді до Іларіона Огієнка (21 лютого 1942 р.) Андрей Шептицький зазначав, що завдяки, хоч і повільним, але змінам всередині Церкви та після рішення Апостольського Престолу, УГКЦ повернулася до обряду періоду Могилы та Рутського. Цей крок, на думку А. Шептицького, є надзвичайно важливим у порозумінні та наближенні УГКЦ до Православних церков [2, с. 403].

Розуміючи значення української інтелігенції, як національно-патріотичного провідника українського народу, А. Шептицький звертається до православної інтелігенції з проханням сприяння у справі порозуміння. Митрополит зауважує, що на даному етапі повна злука є неможливою. Вона може стати можливою лише після довгих змагань з обох сторін. Проте, вже зараз необхідно наближуватись один до одного і пізнавати себе взаємно. Однак Митрополит досить рішуче і, на нашу думку, випереджаючи час, висловлюється за об'єднання Православної Церкви із Вселенською Церквою. А. Шептицький наголошує, що така злука не вимагає якогось відречення від звичаїв, передання чи обряду, не становитиме загрози для національних та релігійних цінностей

українського народу а, навпаки сприятиме зближенню з усіма християнськими народами і культурами [2, с. 413]. Незважаючи на те, що аргументи Митрополита були досить переконливими, вони негативно сприйнялись православною стороною. Зокрема православні не сприйняли запропонований А. Шептицьким метод об'єднання, що передбачав злуку із Вселенською Церквою, аргументуючи свою позицію прикладами з історії України, котрі аж ніяк не сприяють пропаганді унії на теренах України [2, с. 415].

Відповідаючи на відкритий лист православної інтелігенції, Митрополит Шептицький продовжує дискусію і зазначає, що звинувачення його у пропозиції, яка передбачає цілковите підкорення Римській Церкві є безпідставним. Він наголошує, що його бачення такої злуки базується на понятті автономії, тобто автокефалії, а відтак, є «цілковитою відсутністю» цієї залежності. Шептицький зазначає, що: «...ми, греко-католики, не маємо ніякої волі старшувати і накидатися нашим братам, але навпаки, ми готові навіть з власною стратою їм підчинитися, так що й повна злука двох українських віросповідань виглядала би так, що радше треба б говорити про підчинення греко-католиків під владу київського патріарха» [2, с. 420].

Підсумовуючи, можна сказати, питання порозуміння, злагоди та взаємного зближення залишається актуальним завжди, а в умовах сучасних українських реалій набуває особливої гостроти. І це стосується не лише релігійного, а й суспільно-політичного контексту. Відтак певні ініціативи та пропозиції, висловлені Митрополитом УГКЦ А. Шептицьким заслуговують на увагу науковців, політиків, духовенства, широких верств населення і можуть бути прийняті і адаптовані українською спільнотою у справі порозуміння між роз'єднаними (знову ж таки через агресивне втручання ззовні) частинами українського народу.

Література

1. Гриньох І. Слуга Божий Андрей – благовісник Єдності / Іван Гриньох. – Мюнхен, 1961. – 220 с.
2. Митрополит Андрей Шептицький. Життя і діяльність // Документи і матеріали 1899 – 1944. Т. 1. – Львів: «Свічадо», 1995. – 521 с.

Гончарук Анастасія
студентка гр. МВ-42
Національний університет «Львівська політехніка»
Науковий керівник: д. політ. н., проф. Луцишин Г.І.

КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ ЄС

Дослідження розвитку культурної дипломатії є особливо актуальним для сучасної України, оскільки сприяє просуванню українського культурного продукту та інтеграції України у світовий культурний простір, відкриває перспективи соціального, культурного та економічного розвитку держави. Також міжкультурна комунікація є важливим чинником лобювання зовнішньополітичних інтересів держави, шляхом продукування культурних цінностей та ідей.

В епоху прискорення глобалізаційних процесів, потреба у налагодженні міжкультурного діалогу набуває все більшого характеру, змінюючи при цьому його основні завдання. Твердження відомого американського політолога Дж. Ная про значущість та ефективність «м'якої сили» для держави та розвитку її зовнішньої політики стає все більш актуальним [2]. Досвід держав показує, що міжкультурна комунікація – це потужний чинник лобювання зовнішньополітичних інтересів держави шляхом продукування культурних цінностей.

Сьогодні спостерігаємо ситуацію, коли методи та цілі, а відповідно і рівень сприйняття культурної дипломатії різних країн світу суттєво відрізняється у міжнародних масштабах. До прикладу, «стимулювання інших прагнути результатів, які ви б хотіли отримати самі», що згідно з Дж. Наєм, є стратегічною метою культурної політики США, підтримують сьогодні не всі регіони світу [2]. Європейський Союз, відчуваючи ідеологічно-культурну конкуренцію зі Сполученими Штатами, активно розвиває можливості застосування власного «м'якого» впливу на континенті. Для одних держав ЄС культура, відповідно і культурна дипломатія належить до справ, що мають найвище державне значення, зокрема, такої позиції дотримується Франція, Великобританія, Італія, Німеччина. Наприклад, Німеччина ство-

рила потужну публічну та культурну дипломатію для того, щоб змінити сприйняття держави й народу. Велика Британія зуміла виробити модель публічної дипломатії, яка зараз є взірцем для інших країн. Швейцарія та Швеція будують свій позитивний образ, підтримуючи інших.

Основною особливістю розвитку культурної дипломатії на європейських теренах є її дворівневий контекст, зокрема, загальноєвропейський та національний. Характеризуючи перший рівень, варто зазначити, що то загальноєвропейська культурна дипломатія має багато форм, що реалізується через стратегії, проекти та програми міжурядових регіональних організацій – Рада Європи (РЄ), Європейський Союз (ЄС), Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ). Східне партнерство, Європейський Інструмент з Демократії та Прав Людини спрямовані на реалізацію програм у сфері культурної політики Європейського Союзу. Відповідно до програм про розвиток різноманітності культур Європейський Союз завжди враховує культурні аспекти при налагодженні відносин з іншими державами, які не є членами ЄС.

Загалом, основною метою європейського плану розвитку є визначення загального формату культурної політики, який розроблений для посилення міжнародних комунікацій, при цьому стимулюючи розвиток культури як складової, що необхідна для підвищення як економіки, так і ролі ЄС у міжнародних відносинах.

Основними суб'єктами в реалізації розвитку культурної дипломатії держав-членів ЄС є культурні інституції, що діють за кордоном і відіграють важливу роль у розвитку міждержавних відносин. Зокрема, такі організації як Британська Рада, Французький Інститут, Польський Інститут, Гете Інститут в Україні – це важлива складова діяльності дипломатичних установ цих країн. Вони визнанні лідери культурної дипломатії з великим досвідом та масштабними культурними проектами, основними завданнями яких є забезпечення комунікацій між культурами, лобіювання зовнішньополітичних інтересів держави та розвиток культурних цінностей в різних соціально-культурних вимірах.

До прикладу, один з відомих європейських інститутів культурної дипломатії є Польський Інститут, який створений

у 1998 році і демонструє доволі ефективне здійснення своєї діяльності в культурному вимірі [3]. До того ж його проекти є важливою частиною українського культурного процесу.

Важливим є і той факт, що подібні інститути культурної дипломатії реалізують свою діяльність не лише на зовнішньополітичному рівні, а й надають перевагу внутрішнім аспектам, тобто приділяють увагу розвитку продуктивного партнерства між інститутами культурної дипломатії. Подібна практика надає додаткові можливості для фінансування й більш успішної реалізації проектів, що дозволяє налагоджувати співробітництво з культурними осередками інших держав. Така діяльність формує партнерські стосунки, при цьому, європейські інституції роблять наголос на довірі та співпраці не лише в культурній сфері, а й інших галузях.

Важливо також зазначити, що культурні інституції в Європі працюють на підтримку сучасної культури, при цьому реагуючи на культурні потреби суспільства. Без їхньої активної участі неможливо було б реалізувати масштабні проекти та презентації. Сьогодні ж важливим є підтримка того чи іншого виду мистецтва. Так, до прикладу Чеський центр у Києві виділяє своїм особливим напрямком – підтримку сучасної альтернативної музики; Французький Інститут в Україні та Британська Рада активно займаються промоцією національного кіно [1].

Особливо важливими серед європейських культурних проектів є такі, що стимулюють читання, книговидання, підтримують літературу як один із засобів культурного впливу.

В Україні культурна дипломатія здійснюється Міністерством культури і туризму, Міністерством закордонних справ, Міністерством з питань сім'ї, молоді та спорту, Міністерством освіти і науки, Державним комітетом телебачення і радіомовлення України, неурядовими громадськими організаціями і приватними особами. У 2015 р. було започатковано Перший форум культурної дипломатії України, ініційований МЗС України. Також при МЗС України створили Управління публічної дипломатії, до складу якого увійшли три відділи -- культурної дипломатії, іміджевих проектів та зв'язків із медіа. Головний акцент сьогодні робить-

ся на промоції українського кіно, проведенні фотовиставок, зустрічей із українськими письменниками, науковцями тощо. Пріоритетними напрямками української культурної дипломатії визначено країни ЄС, США та Канаду

Отже, створення інституту культурної дипломатії та його розбудова є доволі тривалим та складним процесом. Держави-члени ЄС активно розвивають та поширюють у світі бренд «Європи», розвивають нові напрямки культурного діалогу та обміну як в середині ЄС, так і на міжнародному рівні. У цьому напрямку також активно працюють як урядові так і неурядові програми, вдосконалюються стратегії у сфері культури в рамках зовнішньої політики ЄС, культурні обміни стають важливим компонентом розвитку ЄС. Практика показує, що розвиток культурної дипломатії країн ЄС підвищує лише ефективність зовнішньої політики, а й додає престижу державам, уряду, зменшує вплив негативних стереотипів, зміцнює авторитет держави.

Література

1. Ошитко О. Сучасні тенденції міжкультурного співробітництва у Європі [Електронний ресурс] / О. Ошитко. – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/2519/>
2. Nye J. Soft Power / J. Nye // Foreign Policy. – No. 80, Twentieth Anniversary. – 1990. – P. 166.
3. Scaake M. Cultural Diplomacy: to sell European cultures and values globally / M. Scaake. – European Parliament, 29 November 2010 and May 2011.

Горбач Олександр
к. політ.н., доц. кафедри ПМВ
Національний університет «Львівська політехніка»
Пасічний Роман
Національний університет «Львівська політехніка»

ТРАНСКОРДОННА СПІВПРАЦЯ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

На сучасному етапі транскордонна співпраця відіграє одну із ключових ролей у розвитку інтеграційних процесів. Ця співпраця сприяє покращенню взаєморозуміння між народами, розвитку спільного економічного, культурного просторів, відкриває можливості працевлаштування та розвитку сусідніх територій [6].

У Європейській конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями зазначено, що транскордонне співробітництво як будь-які спільні дії, спрямовані на посилення та поглиблення добросусідських відносин між територіальними общинами або властями, які знаходяться під юрисдикцією двох або декількох Договірних Сторін, та на укладання з цією метою будь-яких необхідних угод або досягнення домовленостей Транскордонне співробітництво здійснюється в межах компетенції територіальних общин або властей, визначеної внутрішнім законодавством [2].

Найпростішою формою транскордонної співпраці є прямі контакти між територіальними громадами – містами, селищами. На цьому рівні співпраця носить неформальний характер та спрямована на спільні дії у реалізації договірних довгострокових відносин між територіальними громадами або органами влади у наданні послуг, продукції, інформації, а також фінансових зобов'язань. Даний рівень передбачає дві форми співпраці: укладання транскордонних угод або формування органу транскордонного співробітництва. Перша форма передбачає періодичні зустрічі сторін, формування спільних комітетів та робочих груп з метою координації та об'єднання зусиль для вирішення спільних проблем.

Друга форма передбачає створення спільного органу двох суміжних прикордонних регіонів, які узгоджують плани розвитку за окремими заходами. При такій формі співпраці залучаються всі соціальні групи населення та адміністративні органи.

Сьогодні поступовий розвиток транскордонного співробітництва спостерігається в Європі, де регіони тісно співпрацюють між собою. Наприклад Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями укладена в Мадриді 21 травня 1980 року зазначає, що «всі держави Ради Європи хочуть досягнути єднання між її членами та розвитку співробітництва між ними і для досягнення цієї мети співробітництво між прикордонними територіальними общинами або властями в таких галузях, як регіональний, міський та сільський розвиток, охорона довкілля, поліпшення діяльності підприємств громадського користування і комунального обслуговування, а також взаємна допомога у надзвичайних ситуаціях, враховуючи набутий досвід, який свідчить про те, що співробітництво між місцевими та регіональними властями в Європі дозволяє їм ефективно виконувати свої завдання і сприяє, зокрема, благоустрою та розвитку прикордонних регіонів [2].

У Європейському Союзі також діє «Програма транскордонного співробітництва» (Cross Border Cooperation Program), яка має на меті ефективне управління східними кордонами цього союзу. Вона складається з двох частин: програми сусідства та програми розвитку прикордонної інфраструктури. Обидві частини програми сприяють прикордонним регіонам у подоланні перешкод до розвитку, заохочення до поєднання мереж з обох боків кордону, прискорення процесу трансформації в країнах-партнерах шляхом їхньої співпраці з прикордонними регіонами Євросоюзу. Пріоритетними сферами програми є розвиток та модернізація мереж прикордонної інфраструктури, активізація захисту довкілля та управління природними ресурсами, підтримка приватного сектора та сприяння економічному розвитку в прикордонних регіонах. Регіони, які є організаційною формою транскордонного співробітництва співпрацюють у розв'язанні конкретних регіональних проблем та проблем на місцях у межах своєї компетенції.

Інший формат співробітництва – розбудова Трансєвропейських транспортних коридорів передбачає поєднання зусиль його учасників в економічній сфері, розбудову соціальної, інформаційної та виробничої інфраструктури, створення і модернізацію прикордонної інфраструктури, розвиток транспортної мережі, поглиблення наукової та культурної співпраці, охорону довкілля [7].

На Європейському континенті існує велика кількість держав, кордони яких неодноразово змінювалися із плином історії. Люди, котрі проживають у прикордонних зонах неодноразово змінювали державу, залишаючись при цьому на своєму подвір'ї. Саме тому є необхідність створення прикордонних зон. Прикладом такого співробітництва було встановлення тридцятикілометрової прикордонної зони між Польщею та Україною. Угода про безвізовий режим між окремими регіонами Польщі та України дозволяє вільне пересування громадян, які проживають у 30-ти кілометровій зоні в обох напрямках кордону. Завдяки цьому жителі, які живуть у прикордонній зоні України можуть регулярно перетинати кордон без візи для того, щоб відвідувати прикордонну зону Польщі. Метою для відвідування прикордонної зони Польщі можуть бути сімейні, культурні, виправдані економічні причини [3].

Україна у процесі створення системи місцевого самоврядування керується європейськими принципами місцевої та регіональної демократії, що визначається в Законі України «Про ратифікацію Європейської хартії місцевого самоврядування». До органів місцевого самоврядування, через які відбувається міжнародне співробітництво належать сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи; районні ради міста, які створюються у містах із районним поділом за рішенням територіальної громади міста або міської ради; районні й обласні ради, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст [1].

У реалізації транскордонного співробітництва в Україні залишається ціла низка проблем:

1. Відсутня програма комплексного вирішення проблеми.
2. Налагодження транскордонних зв'язків відбувається на рівні центральної влади, а не на рівні регіонів, районів та міських рад.
3. Спотворене фінансування прикордонних зон, яке відбувається з центру, що послаблює контроль над витратами.

Враховуючи правову невизначеність повноважень місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування в транскордонному співробітництві, можна зробити висновок про недостатнє використання можливої співпраці з асоціаціями європейських регіонів, участі в європейських програмах прикордонного економічного і соціального розвитку, екологічних програмах тощо. Низка проблем у реалізації транскордонного співробітництва зумовлює здійснення цілісної загальнодержавної політики, яка має

бути підкріплена відповідною правовою базою, а також зусиллями всіх зацікавлених сторін як на державному, так і на регіональному та місцевому рівнях [5].

Література

1. Беленький П. Формування системи управління міжрегіональним та транскордонним співробітництвом в Україні / П.Ю. Беленький, Н.А. Мікула // Соціально-економічні дослідження в перехідний період: проблеми європейської інтеграції і транскордонної співпраці. – Вип. ХХІХ: в 2 т. – [Т.1]. – Луцьк: Вежа, 2001.
2. Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями Мадрид: станом на 21 травня 1980 р. / Рада Європи. – редакція 2009 р.
3. Малий прикордонний рух з Польщею // Ostarbeiter. – 2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ostarbeiter.vn.ua/malyi-prykordonnyi-ruh.html>.
4. Мікула Н. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво: Монографія / Н.Мікула. – Львів: ІРД НАН України, 2004.
5. Управління зовнішньоекономічною діяльністю / [І. І. Дахно, Н. В. Альбіщенко, А. О. Жебровський та ін.]. – Київ: Центр учбової літератури. – 2007.

Дахній Зеновія

аспірант кафедри ПМВ

Національний університет «Львівська політехніка»

Науковий керівник: д. політ. н., проф. Луцишин Г.І.

ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ТА ПОЛІТИЧНОЇ РЕПУТАЦІЇ ДЕРЖАВИ

У сучасному світі погана репутація, або взагалі її відсутність є вагомим нестачею для державної політики та для іміджу країни, яка прагне бути конкурентоспроможною на міжнародній арені. Такі поняття як імідж, репутація розглядаються як необхідні

складові стратегічного надбання держави. Завдяки наявності бренду можна оцінювати держави (як товар): агресивні – миролюбні, надійні – ненадійні тощо [4, с. 100].

Держава – найважливіший фактор формування й розвитку націй, що забезпечує внутрішній зв'язок між різними класами, національностями, а також відносини у середині них. Політичні аспекти таких взаємин є вирішальними при визначенні образу країни. А оскільки політика – це діяльність у сфері взаємодій між більшими соціальними групами, то, власне кажучи, можна вважати, що будь-які взаємини між націями, народностями й окремими соціальними групами носять іміджевий характер [2, с. 70].

Як суспільне явище, політика має досить складну структуру впливу на імідж та репутацію країни. Ці труднощі обумовлюються багатоплановістю й суперечливістю зв'язків суб'єктів політичних відносин і багатфакторністю їхнього впливу на різні аспекти внутрішньо- та зовнішньополітичного образу країни. Реалізація такого впливу неможлива без певної системи політичної влади, по суті, що представляє собою механізм політичного впливу, за допомогою якого формується імідж країни, відбувається його трансформація й трансляція.

Таким чином, необхідно чітко уявляти, у чому полягає взаємний інтерес держави й суспільства; у чому зміст діяльності владних інститутів: в аспекті проблеми формування здорового соціально-психологічного клімату в суспільстві і як наслідок – позитивного іміджу країни; як сприяти усвідомленому, правильному вибору поведінкової моделі суспільства стосовно влади [1, с. 12].

Будь-яка національна держава є частиною людського суспільства і не може розвиватися поза зв'язком з іншими країнами і народами. Слід зазначити, що зв'язки досить різноманітні і регулюються як в рамках кожної окремої країни, так і в міжнародному масштабі. Отже, будь-яка суверенна держава здійснює не тільки внутрішню, але і зовнішню політику, яка виступає як елемент політичного процесу.

Зовнішня політика – загальний курс держави в міжнародних справах; політика, що регулює взаємовідносини між державами на міжнародній арені. Необхідно усвідомлювати, що імідж цінний

не сам по собі, а лише як засіб для реалізації зовнішньополітичних інтересів країни. Таким чином, формувати його треба усюди, де присутні ці інтереси [3].

Певний зовнішньополітичний курс держави має не менш вагомий (ніж внутрішньополітичний) вплив на формування політичної репутації цієї держави. Адже зовнішня політика відповідає за досягнення адекватного міжнародного статусу та розподілу сфер впливу, її позитивне сприйняття іншими державами і не тільки, так як країни не є єдиними дійовими особами в зовнішній політиці і зовнішня політика країни тягнеться за межі відносин з іншими країнами і включає відносини з такими міжнародними діючими особами, як міжнародні організації, багатонаціональні корпорації, об'єднання, регіональні організації та ін., представлення держави на міжнародній арені тощо.

Зовнішня політика є діяльністю і взаємодією офіційних суб'єктів, що мають або привласнили право виступати від імені суспільства, виражати інтереси суспільства, обирати певні методи і способи їх реалізації. У зв'язку з цим необхідно розглянути такі категорії, як «національний інтерес» і «національна безпека».

Оскільки держави є основними суб'єктами міжнародних відносин, суспільство захищає свої інтереси головним чином через інститут держави. Тому достатньо поширеною в науковій літературі є точка зору, згідно якої поняття національної і державної безпеки тотожні. Проте між цими поняттями існують певні відмінності, так само, як і між поняттями «національний» і «державний» інтерес. При певних обставинах національні і державні інтереси можуть не співпадати, наприклад, участь Росії в Першій світовій війні не була пов'язана зі захистом національних інтересів, але перемога у війні укріпила б позиції самодержавства. Взагалі, в основі зовнішньої політики держави лежать інтереси нації або багатонаціонального суспільства, але державні і національні інтереси співпадають тільки тоді, коли зовнішня політика держави адекватно відображає потреби суспільства.

Зовнішньополітична діяльність, яка не відображає реальні суспільні потреби, не знаходить міцної підтримки з боку суспільства і тому приречена на невдачу. Крім того, неправильно зрозумілі і

неадекватні потребам суспільства інтереси можуть стати причиною міжнародних конфліктів і обернутися величезними втратами, і таким чином негативно вплинути і на політичну репутацію держави.

До сфери національних інтересів суспільство відносить перш за все підвищення матеріального і духовного рівня життя населення, забезпечення безпеки держави, її суверенітету, територіальної цілісності. Забезпечити реалізацію національних інтересів покликана зовнішня політика держави, що підкреслює її нерозривний зв'язок з внутрішньою політикою. Фактично вона повинна забезпечити сприятливі зовнішні умови для реалізації цілей і задач внутрішньої політики. Проте це не означає, що зовнішня політика є простим продовженням політики внутрішньої. У неї є свої власні цілі, вона здійснює зворотній, притому достатньо сильний вплив на внутрішню політику. Особливо цей вплив помітний в сучасних умовах, коли посилюється міжнародний розподіл праці, розширюються економічні, політичні і культурні зв'язки між державами і народами.

Головна мета зовнішньої політики будь-якої держави – це забезпечення його безпеки, охоронна функція. Вона пов'язана з охороною і захистом прав та інтересів цієї країни, а також своїх громадян за її межами. Охоронна функція полягає також в пристосуванні зовнішньополітичної стратегії даної держави до системи міжнародних відносин. Реалізація цієї функції направлена на запобігання загрози для цієї держави, на пошук мирних політичних рішень виникаючих спірних питань і проблем. Розумне втілення цієї функції свідчитиме про позитивний імідж мирної та миролюбної держави на міжнародній арені.

Ефективна реалізація такої функції залежить від здатності держави в особі його спеціальних органів та інститутів виявляти і визначати потенційні джерела загрози і небезпеки, не допускати небажаного перебігу подій. Спеціальними інститутами, призначеними для цих цілей, є посольства, консульства, представництва, розвідка і контррозвідка.

Важливою задачею зовнішньої політики держави є посилення її економічного і політичного потенціалу. Від зовнішньої політики і положення держави на міжнародній арені залежить і економічний розвиток країни, і його політична стабільність. Зовнішня політика

повинна сприяти ефективному функціонуванню економіки, зростанню добробуту суспільства. Тому в її задачі входить забезпечення для держави вигіднішої участі в розподілі праці, пошук дешевших ресурсів (сировинних і трудових), забезпечення вигідніших умов збуту продукції, збереження стратегічних ресурсів країни і так далі. Отже, зовнішня політика виконує також економічну функцію.

Інформаційно-представницька функція зовнішньої політики знаходить свій вираз в діяльності відповідних органів по створенню позитивної політичної репутації держави в світовій спільноті. Спеціальні органи інформують свої уряди про наміри інших урядів, забезпечують контакти своєї держави з іншими країнами. Представницька функція реалізується за допомогою впливу на громадську думку і політичні кола тих або інших країн, щоб забезпечити сприятливі умови для успішного вирішення зовнішньополітичних задач. Інформаційно-представницька функція реалізується в рамках культурних і наукових обмінів, проведення переговорів, укладення міжнародних договорів.

Регулююча функція зовнішньої політики направлена на створення сприятливих зовнішньополітичних умов для діяльності держави, на збереження рівноваги в системі політичних зв'язків. Особливу роль в реалізації цієї функції має діяльність центральних органів зовнішньої політики: міністерств закордонних справ, посольств, консульств.

На додаток до вищезазначених функцій зовнішньої політики політолог А. Н. Егоров додає також інтеграційну функцію, яка є найзагальнішою зі всіх вищезгаданих. Вона виражається у тому, що за допомогою міжнародних відносин забезпечується існування міжнародного співтовариства як складної, суперечливої єдності; при чому, такої єдності, невід'ємними властивостями якої на сучасному етапі є політика і політичні відносини, тобто інтеграційні взаємодії, організуючі міжнародне співтовариство у всесвітню систему, носять не тільки економічний, науково-технічний, комунікаційний, але і головним чином політичний характер [5].

Отже, варто визначити кілька основних психологічних чинників, які впливають на формування образів ситуації в

процесі реалізації зовнішньої політики: центральним моментом у сприйнятті образу іншої держави та формування її репутації виступає бачення його у вигляді опонента чи навіть ворога, явного чи прихованого. Відповідно до цього формується основний напрямок політики, що базується на взаємній підозрі та недовірі, виникає ефект, так званого «дзеркального образу», коли кожна сторона бачить іншу, як ворога, а себе ідеалізує. Такий процес сприяє загостренню ситуації та може спричинити серйозні (навіть збройні) конфлікти між державами.

Другим чинником є досвід історії, набутий в процесі історичного розвитку, яким у процесі прийняття зовнішньополітичних рішень керуються політики. Небезпека такої практики полягає у тому, що історично обумовлені для свого часу образи можуть помилково застосовуватись до сучасних ситуацій, обставин, що вже змінилися.

Набутий в минулому життєвий досвід тих осіб, що приймають політичні рішення, або є дотичними до цього процесу також є наступним чинником. Такий життєвий досвід здійснює значний вплив на формування індивідуальної картини світу особи, та прямо чи опосередковано впливає на прийняття та дотримання ними певного політичного курсу.

Література

1. Бойко О. В. Міжнародний імідж України – який він і кому потрібен / О. В. Бойко // Трибуна. – 2001. – № 1–2. – С. 12.
2. Гуцал С. А. Іміджеві стратегії у вимірах сучасної міжнародної безпеки / С. А. Гуцал // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Збірник наукових праць. Випуск 50 (у двох частинах). Частина I. – К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Інститут міжнародних відносин, 2004. – С. 71–73.
3. Зубик О. Є. Імідж України : погляд з-за меж [Електронний ресурс] / О. Є. Зубик. – Режим доступу: http://experts/baza/analitic/index.php?ELEMENT_ID=11063
4. Павалакі М. Імідж України на міжнародній арені / М. Павалакі // Актуальні проблеми зовнішньої політики України : матеріали третьої Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів та молодих вчених, присвяченої 10-й річниці початку підготовки фахівців за напрямом «Міжнародні відносини», 5 грудня 2009 р. – Чернівці, 2009. – С. 99–101.

Дорош Леся
к. політ. н., доц. кафедри ПМВ
Національний університет «Львівська політехніка»
Копей Юлія
студентка гр. МВ-32
Національний університет «Львівська політехніка»

ПОСТПРАВДА ЯК ФЕНОМЕН СУЧАСНОЇ МІЖНАРОДНОЇ ПОЛІТИКИ

Неочікувані для більшості аналітиків події у глобальній політиці у другому десятилітті XXI століття (військова агресія Росії проти України, Brexit, перемога Д. Трампа на президентських виборах у США, поширення націоналістичних тенденцій у Франції та інших країнах Європи тощо) засвідчують значну непередбачуваність глобальних процесів та невизначеність при формуванні (трактуванні) нового глобального порядку та лідерства. Перед глобальними та національними політичними та економічними елітами та громадянами держав постає закономірне питання: хто сьогодні має легітимну владу змінити глобальний порядок? Чи це будуть США, на чолі з новим президентом, а, відтак, і з новим вектором зовнішньої та внутрішньої політики, чи тим актором стане Європейський Союз, який однак бореться із своїми внутрішніми протиріччями, чи, можливо, Азійські «тигри та дракони» візьмуть на себе сміливість стабілізувати хиткий глобальний «мир» XXI століття? Відтак, занепокоєння щодо майбутнього глобального ладу стає частиною порядку денного провідних політиків, мас-медіа та аналітичних центрів.

Трансформація США та ЄС свідчить про можливе поступове послаблення загальноновизнаних глобальних центрів політичної сили. Так, автори «The New York Times» та «The Economist» з тривогою заявляють, що у зовнішній політиці прослідковується тенденції дезінтеграції, невизначеності стратегії держави, необхідність переорієнтації зовнішньополітичного вектору держав, як реакції на виклики міжнародної системи [7]. Навіть зазвичай обережні у своїх заявах експерти Всесвітнього економічного форуму попередили, що ліберальний світовий по-

рядок «піддається критиці з боку різних сил – потужних авторитарних урядів і антиліберальних фундаменталістських рухів» [7].

Враховуючи метаморфози міжнародного середовища, Оксфордський словник (Oxford Dictionaries) оголосив словом 2016 р. – слово «постправа» («post-truth») – прикметник, що характеризує ситуацію, за якої об'єктивні факти мають менший вплив на формування громадської думки, ніж звертання до чистих емоцій [3]. Етимологічне значення цього слова полягає у тому, що маючи на руках всі факти, людина схильна апелювати до емоційного стану реципієнтів, отже, факти виявляються менш важливими. Для розуміння цього феномену доцільно згадати й уточнення лінгвістів, які наголошують, що префікс «пост-» у слові «постправа» означає не час після певної події чи ситуації, як-от у словах «повоєнний» чи «післяматчевий», а вказує, що явище, ідея, концепція, подія з таким префіксом належить до часу, у якому вони стали неважливими чи неактуальними. Вперше таке значення префікса виявилось в середині ХХ ст. у словах «постнаціональний» і «пострасовий», коли нація і раса втратили свою вагу і актуальність. Відтак, сьогодні і слово «права» нічого не вартує, настала епоха постправи [6].

Як відзначають укладачі Оксфордського словника, слово «post-truth» вживалось вже впродовж кількох десятиліть, однак у сучасному трактуванні його вперше використано в 1992 р. в тексті сербсько-американського драматурга Стіва Тесіча, який писав про конфлікт в Перській затоці. У 2004 р. Ральф Кіз використовував термін «постправа епохи» в своїй книзі під такою ж назвою. У тому ж році американський журналіст Ерік Альтерман говорив про «пост-істину політичного середовища» і ввів термін «постправа президентства» в своєму аналізі помилкових заяв, зроблених адміністрацією Дж. Буша після терактів 9/11. У 2004 р. Колін Крауч використав фразу «пост-демократія», що позначала модель політики, де «вибори, безумовно, існують і можуть змінювати уряд», але «публічна передвиборна дискусія є жорстко контрольованим явищем, яким керують конкуруючі командами професійних експертів за допомогою методів переконання, беручи до уваги невелике коло питань, відібраних цими команда-

ми». К. Крауч безпосередньо приписує «модель галузі реклами» політичній комунікації до кризи довіри і звинувачень в нечесності, що через кілька років інші аналітики назвали політикою постправди. Далі це слово на певний період перестали використовувати, однак нещодавно воно знову стало актуальним і популярним – американський блогер Девід Робертс в 2010 р. вжив цей термін у описі дебатів між Республіканцями і Демократами в США. Згідно з дослідженням, порівняно з попередніми роками, використання слова «постправда» зросло на 2,000%. Постправда є відображенням «Ери Д.Трампа і Brexit-у», – стверджує «The Guardian» [4].

Аналізуючи різноманітні підходи до розуміння феномену постправли, слід вказати, що політика постправди – це тип політичної культури, в якій дискусія ведеться за допомогою звернення до емоцій і особистих переконань, а не об'єктивних фактів. Публіцист Онух зазначає, що ще Платон вважав брехню злом, однак в певних ситуаціях задля збереження спокою та добра громадян ідеальної держави можна використовувати «шляхетну брехню». Відлуння думок Платона знаходило в багатьох пізніших, куди менш ідеальних суспільних устроях [3]. У 1967 р. філософ Ханна Арендт написала есе в «The New Yorker» під назвою «Істина і політика», де вона сформулювала проблему так: «Ніхто ніколи не сумнівався в тому, що істина і політика перебувають в досить поганих відносинах один з одним, і ніхто, ніколи не вважав правдивість одною з чеснот політичних лідерів. Брехня завжди розглядалася як необхідний та обґрунтований інструмент не тільки політиків або диктаторів, але і державних діячів, вміти переконати виборців, схилити на свою сторону і таким чином заручитися підтримкою серед народних мас... можливо, зміст істини в політиці – бути лише інструментом, а сам зміст політики полягає у можливості ввести народні маси в оману?». Х. Арендт підозрює, що «можливо в природі політичної сфери існує завдання воювати з істиною у всіх її формах», особливо це стосується фашистського, нацистського режимів, який вона мала безпосередньо на увазі та досліджувала, але також і політики в цілому [8].

Аналітики стверджують, що у XXI ст. одразу кілька великих держав «заражені» постправдою. Панування емоцій та зловживання впливом на них присутні в США, Росії, Китаї, Великій Британії та Туреччині. Якщо ж політики ніколи належним чином не опиралися на факти, то сьогодні цей процес досяг вражаючих масштабів, відтак, виняткову вагу має саме те, у що люди можуть повірити.

Найбільших проявів політика постправди досягла у трьох країнах: Росії, США та Великій Британії. Йдеться про те, що відсутність раціонального мислення у американців чи британців і їх оперття на емоції призвело до обрання президентом Д. Трампа чи до виходу Британії з ЄС. У США Д. Трамп кинув виклик традиційним уявленням про політичну виборчу кампанію, перетворивши цей процес у нову реальність ТВ-шоу з відповідним емоційним навантаженням. У Великобританії центристський уряд, потураючи правим популістам, сприяв виходу Великобританії з ЄС, у Франції посилюються націоналістичні тенденції та президентом має всі шанси стати Марін Ле Пен – лідер «Національного фронту». У Польщі, Угорщині, Ізраїлі все більше політиків «віддаляються» від лібералізму [7]. В Росії політика постправди стала вже звичним явищем, коли пересічні росіяни, занурені у «океан брехні», не мають жодної можливості розібратись у ситуації та виявити істину. Аналітики пишуть, що В. Путін буде світ постправди, у якому всі його вигадки матимуть сенс [2].

Пошуків пояснень поширення таких явищ є чимало, до прикладу, німецький дипломат Вольфганг Ішінгер, багаторічний голова Мюнхенської безпекової конференції, зазначає, що ліберальні демократії довели свою вразливість до дезінформаційних кампаній у міжнародній політиці постправди. Громадяни демократій дедалі менше вірять, що їхні системи спроможні на позитивні для них результати, і тому дедалі більше надають перевагу національним рішенням та закритим кордонам над відкритістю і глобалізацією [1].

Ми підтримуємо позицію аналітиків, які вважають, що ситуація на глобальній арені є токсичною комбінацією політико-економічних помилок, війн та глобалізації у поєднанні з новою

гібридною діяльністю засобів масової інформації, в якій переважають реаліті-шоу та соціальні мережі. На думку Д. Кровлі, здобутки правих популістів базуються на тому, що вони навчилися вдало використовувати соцмережі, а також суспільні упередження й занепокоєння. Відтак, сьогодні є проблема зі здатністю критично мислити, перевіряти факти. У боротьбі між точністю фактів і бажанням швидкості поширення інформації різними ЗМІ, перемагає саме темп, посилюючи тим самим феномен постправди. Сьогодні політики на кшталт Д.Трампа можуть відверто брехати, однак це не впливає на успіх їхніх проєктів. Відтак, правда не обов'язково є значущою, стає суб'єктивною [5].

Сьогодні ми звикли отримувати інформацію з соціальних мереж без критичного її обдумування та, зазвичай, не довіряємо фактам, які подають опоненти. Суспільство легко піддається маніпуляціям, і, що головне, готове сприймати «легкі» популістські заклики, у яких подаються вже готові чи бажані для більшості уявлення про дійсність. Українські політичні реалії повні проявів та наслідків політики постправди, а боротьба з цим явищем видається титанічною. Постправда, володіючи масштабним, але короткотривалим ефектом, зазвичай, не дає відповідей на важливі виклики та загрози, які стоять сьогодні перед суспільствами країн світу, у тому числі перед українцями, а навпаки, сприяє поширенню недовіри, тенденційних уявлень та нових витків протистоянь та непорозумінь, особливо, якщо це стосується формування нового глобального порядку та переосмислення глобального лідерства.

Література

1. Ворожбит О. Мюнхенська безпекова конференція: постправда, постзахід, постпорядок [Електронний ресурс] / Ольга Ворожбит // Український тиждень. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/World/185785>.
2. Ера «пост-правди»: брехня популістів може позбавити сенсу всю політичну систему – The Economist [Електронний ресурс] // ZN.UA. – Режим доступу: http://dt.ua/WORLD/era-post-pravdi-brehnya-populistikiv-mozhe-pozbaviti-sensu-vsuyu-politchinu-sistemu-the-economist-218363_.html.

3. Онух. Постправа [Електронний ресурс] / Онух // Український тиждень. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/Columns/50/179230>.
4. «Пост-права» – слово года по версії Оксфордського словаря / The UK.one [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://theuk.one/2016/11/16/%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%82-%D0%BF%>
5. Трегуб Г. Девід Кровлі: «Фактчекінг - одна з найцікавіших проблем сучасного світу» [Електронний ресурс] / Ганна Трегуб // Український тиждень. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/Culture/179784>.
6. Цимбал Я. Словниковий запас [Електронний ресурс] / Ярина Цимбал // Український тиждень. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/Columns/50/179385>;
7. Suiter J. Post-truth Politics / Jane Suiter // Political insight. – December 2016. – P. 25-27.
8. The post-truth world. Yes, I'd lie to you / The Economist [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economist.com/news/briefing/21706498-dishonesty-politics-nothing-new-manner-which-some-politicians-now-lie-and>

Ільницька Уляна

к. політ. н., доц. кафедри ПМВ

Національний університет «Львівська політехніка»

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Створення глобального інформаційного простору, розвиток інформаційних технологій та зростання ролі інформації у сучасних політичних процесах зумовлюють кардинально нові та ширші механізми взаємодії та співпраці між суб'єктами міжнародних відносин. Глобальне інформаційне суспільство детермінує економічні, соціальні, технологічні зміни як на рівні світового політичного процесу, так і на рівні національних держав.

Європейське інформаційне суспільство – невід’ємна складова глобального інформаційного простору. Побудова та забезпечення ефективного функціонування європейського інформаційного суспільства – пріоритетне завдання Європейського співтовариства з 1994 року.

Передумовами формування європейського інформаційного суспільства стала узгоджена інформаційна політика держав-учасниць Європейського Союзу щодо радіомовлення та телекомунікацій. Передбачалось вироблення єдиних стандартів, норм у галузі інформації, радіомовлення та комунікації, а також створення сприятливих нормативно-правових механізмів функціонування ринку аудіовізуальних послуг; безперешкодного поширення аудіовізуальної інформаційної продукції на теренах ЄС. Ці наміри знайшли відображення у «Білій книзі» (1985 р.), «Зеленій книзі із телебачення без кордонів» (1984 р.) та «Зеленій книзі із проблеми конвергенції телекомунікаційних та інформаційних технологій» (1987 р.).

Першим концептуальним документом, який визначив стратегію побудови інформаційного суспільства загалом, і, Європейського, зокрема, був ухвалений 29 сесією Генеральної Конференції ЮНЕСКО у 1996 р. документ «Інформаційне суспільство для всіх». Основна ідея документу – необхідність осмислення нового етапу існування цивілізації, трансформація традиційних економічних, соціальних відносин, зміна соціальних факторів у життєдіяльності суспільства, нові форми міжкультурної комунікації.

Функціонування європейського інформаційного суспільства відбувається на основі нормативно-правової бази, а також здійснюється з ініціативи органів ЄС (Європейської Ради, Європейської Комісії, Генерального Директорату з освіти і культури тощо) та спеціально створеного інституційного механізму - Генерального Директорату з інформаційного суспільства, Форуму інформаційного суспільства ЄС.

Основними документами, які були підготовлені Європейською Комісією у сфері становлення інформаційного суспільства є: «Європа і глобальне інформаційне суспільство: рекомендації для Європейської Ради ЄС» (1994р.), «Шлях Європи до інформаційного

суспільства» (1994 р.), «Включення інформаційного суспільства в політику Європейського Союзу. План дій» (1996 р.), щорічні «Доповіді ЄК Форуму інформаційного суспільства».

Особливо важливим є, розроблений Єврокомісією, програмний документ «Шлях Європи до інформаційного суспільства» (1994 р.), у якому зазначено, що для збереження національно-культурної самобутності та ідентичності європейської спільноти необхідно формувати відповідну європейську інформаційну політику за допомогою забезпечення вільного доступу усіх груп громадськості до інформаційних послуг [4].

Одним з найважливіших документів європейського рівня у галузі інформаційних технологій був Звіт Мартіна Бангеманна (21-24 червня 1994 р.), у якому вперше була використана концепція «Інформаційного суспільства» замість концепції «Інформаційні магістралі». Основна ідея документу – формування та розвиток інформаційного суспільства на основі процесу європейської інтеграції.

Значна роль у розбудові європейського інформаційного суспільства належить, заснованому Європейською комісією у лютому 1995 р., Форуму для обговорення загальних проблем побудови інформаційного суспільства (ФІС). Форум є консультативним органом ЄС, який не тільки відслідковує загрози становленню інформаційного суспільства, але й виробляє пропозиції та рекомендації щодо їх подолання та нейтралізації [4].

Ідеї інтенсивного розвитку інформаційних і комунікаційних технологій, як основи європейського інформаційного суспільства, є визначальними у таких документах як «Політична декларація п'ятої Європейської конференції міністрів з політики у галузі засобів масової інформації (Салоніки, 1997 р.) та «Декларації про Європейську політику в галузі нових інформаційних технологій» (Будапешт, 1999 р.).

Європейський Союз започаткував низку ініціатив з підтримки та поширення нових інформаційних технологій і засобів зв'язку (План дій «Електронна Європа»); і, водночас, ухвалив заходи контролю та зменшення ризиків, пов'язаних з розвитком інформаційного суспільства, наприклад, «План дій для убез-

печення користування інтернетом та боротьби з незаконними й шкідливими повідомленнями».

У грудні 1999 року Європейська Комісія започаткувала ініціативу «Електронна Європа», яку згодом підтримала Європейська Рада в Лісабоні у березні 2000 року. Ухвалений пізніше документ – «Електронна Європа – інформаційне — суспільство для всіх» – становить частину так званої «Лісабонської стратегії». Ключові ідеї документу: забезпечити доступність цифрових технологій та інтернет кожному громадянину, подолати цифрову «безграмотність» у Європі через культуру підприємництва, відкриту до застосування нових інформаційних технологій; забезпечити соціальну лояльність інформаційного суспільства. Щоб виконати ці завдання, Комісія ухвалила в травні 2000 року план дій «Електронна Європа 2002», а в червні його затвердила Європейська Рада у м. Фейрі (Португалія). Лісабонський саміт 2000 р. заклав основи реалізації європейського суспільства знань, а концепт «Електронна Європа» позначив перехід Європейського суспільства від технологічно орієнтованого до суспільства інформаційного [8, С.251].

Серед основних європейських нормативно-правових актів, що регулюють суспільні відносини у сфері побудови інформаційного суспільства є «Окінавська хартія глобального інформаційного суспільства», яка була підписана лідерами «Великої вісімки» 22 липня 2000 року. У Хартії визначено, що усі громадяни без винятку, повинні мати можливість доступу до інформаційних й комунікаційних мереж та користуватися перевагами глобального інформаційного суспільства. Хартія наголошує, що інформаційно-комунікаційні технології (ІТ) є одним з найбільш важливих факторів, що впливають на формування суспільства ХХІ століття [10]. У Хартії визначено загрози становленню глобального інформаційного суспільства, безпеці інформаційних систем, обґрунтовано необхідність боротьби з комп'ютерною злочинністю [10].

Результати впровадження сучасних програм інформаційної політики та інформаційного суспільства відображено в діяльності та документах провідних європейських міжурядових

організацій Ради Європи та Європейського Союзу в 2005-2006 рр. Зокрема державами-членами ЄС була підтримана Програма дій «Інтеграція та різноманітність: нові тенденції європейської політики у сфері ЗМІ та нових комунікаційних послуг», а також ухвалена «Біла книга про європейську політику комунікацій» (2006 р.) [Див. 13]. Як зазначалось у «Білій книзі», Європейська інформаційно-комунікативна політика має забезпечити канали публічної комунікації, що, у свою чергу, забезпечить доступ до інформації про діяльність наднаціональних інститутів і можливість впливати на процеси ухвалення рішень [Див 13].

З метою розвитку Європейського інформаційного суспільства у рамках ЄС реалізується близько 500 програм і проектів, спрямованих на розвиток інформаційної галузі та впровадження інноваційних технологій в усі сфери життєдіяльності країни членів ЄС.

Вагомим кроком до активної розбудови європейського інформаційного суспільства стала реалізація положень програми «Еуроге-2020», де особлива увага приділяється впровадженню інформаційно-комунікативних технологій; модернізації державних послуг у режимі он-лайн, активізації процесів електронного урядування; комп'ютеризації освітньої сфери, наданні медично-го обслуговування в електронній формі; створенню більш динамічного середовища для розвитку електронного бізнесу [Див. 13].

Концептуальні засади інформаційної політики ЄС, спрямованої на розбудову європейського інформаційного суспільства, знайшли втілення та відображення у «Новій стратегії ЄС в інформаційній сфері на 2014-2020 рр.». Серед основних пріоритетів – реалізація низки ініціатив: «Інноваційний Союз», «Молодь у русі», «Цифровий порядок денний для Європи», «Виробнича політика в епоху глобалізації» [8, С.257].

Отже, розвиток Європейського інформаційного суспільства є важливим стратегічним напрямом політики Європейського Союзу; інформаційне суспільство стало ключовою темою стратегії ХХІ століття Європейського Союзу. Пріоритетними завданнями ЄС в інформаційній сфері є: впровадження інноваційних

інформаційно-комунікативних технологій в усі сфери суспільно-політичного життя; розвиток е-урядування; забезпечення широкого доступу громадян до електронних технологій. Розвиток та успішне функціонування європейського інформаційного суспільства, значною мірою, зумовлений ефективністю нормативно-правового регулювання та розширенням співробітництва між державами.

Література

1. Безпека інформаційного суспільства Європейського Союзу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mobile.pidruchniki.ws/15100827/politologiya/bezpeka_informatsiyogo_suspilstva_yevropeyskogo_soyuzu#234
2. Віленський Г.Л. Інформаційне право та право сфери культури / Г.Л. Віленський. – К.: Центр соціального розвитку освітанства, 2001. – 322 с.
3. Інформаційна політика Європейського Союзу щодо побудови інформаційного суспільства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/18421120/politologiya/informatsiyuna_politika_yevropeyskogo_soyuzu_schodo_pobudovi_informatsiyogo_suspilstva
4. Ліпкан В.А. Інформаційна безпека України в умовах євроінтеграції [Електронний ресурс]/ В.А. Ліпкан. – Режим доступу: http://mobile.pidruchniki.ws/16011013/politologiya/organi_zabezpechuyut_realizatsiyu_yevropeyskoyi_politiki_informatsiyogo_suspilstva#12
5. Макаренко Є. А. Європейське інформаційне право / Є.А. Макаренко. – К.: ІМВ, 2006. – 222 с.
6. Макаренко Є. А. Європейські комунікації: Монографія / Є.А. Макаренко. – К.: Центр вільної преси, 2006. – 536 с.
7. Макаренко Є.А. Міжнародні інформаційні відносини / Є.А. Макаренко.– К.: Наша культура і наука, 2002. – 452 с.
8. Міхейченко М.А. Інформаційна політика ЄС як інструмент впливу на світову громадськість / М.А.Міхейченко // Європейський союз у сучасній системі міжнародних відносин [Кол. монографія] / В.С.Серов, Л.Л.Прокопенко та ін.; За ред. В.С. Сергеева. – Д.: Інновація, 2015. – С. 247-258.

9. Окинавская хартия глобального информационного общества [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/998_163
10. Основні положення Окінавської Хартії глобального інформаційного суспільства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://westudents.com.ua/glavy/51796-1-osnovn-polojennya-oknavsko-hart-globalnogo-nformatsynogo-susplst-va.html>
11. Ошитко О. Нормативно-правове регулювання інформаційних відносин у Європі [Електронний ресурс] / О.Ошитко. – Режим доступу : <http://www.viche.info/journal/2565/>
12. Скалацький В.М. Концептуальні побудови та практичні моделі інформаційного суспільства / В.М. Скалацький // Гуманітарний часопис. – 2012, № 4. – С. 62-68.
13. Требін М. П. Інформація у системі міжнародних відносин [Текст] / М. П. Требін // Сучасний політичний процес: стан та перспективи розвитку : матеріали міжнар. наук.-теорет. конф. (XXVI Харківські політо-логічні читання). – Х. : ХАП, НУ «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», НДІ держ. будівництва та місц. самоврядування НАПрН України, 2013. – С. 137-140.
14. Цимбаленко Є. С. Інформаційне суспільство: стан розбудови і проблеми [Текст] / Є. С. Цимбаленко // Інформ. суспільство : наук. жури. / голова редкол. В. В. Різун, голов. ред. В. Ф. Іванов ; Ін-т журналістики КНУ ім. Тараса Шевченка. - 2011. - Вип. 14. - С. 59-65.

Кукарцев Олег
к. політ. н., доц. кафедри ПМВ
Національний університет «Львівська політехніка»

ПОРІВНЯЛЬНО-ІСТОРИЧНА СОЦІОЛОГІЯ ШМУЕЛЯ АЙЗЕНШТАДТА

Останні десятиліття відзначені суттєвим зростанням інтересу дослідників до порівняльно-історичних досліджень. Впровадження порівняльно-історичного методу у дослідження міжнародних відносин пов'язане із розвитком історичної соціології.

Сучасний етап в еволюції західної історичної соціології починається у 1960-і рр. Первісно цей напрям досліджень був представлений головним чином працями представників структурного функціоналізму, які спиралися передусім на ідеї Талкота Парсонса та Едварда Шилза. Особливістю дослідницької стратегії прихильників даного підходу була установка на прикладення якоїсь загальної теоретичної схеми до тих чи тих історичних явищ. Таким, наприклад, є порівняльне дослідження політичних систем видатного ізраїльського соціолога Шмуеля Ноаха Айзенштадта крізь призму теорії модернізації.

Багатьма дослідниками відзначалося, що на момент публікації у 1963 р. його праці «Політичні системи імперій: піднесення та падіння історичних бюрократичних суспільств» вона була одним з небагатьох у той час масштабних порівняльних досліджень у сфері історичної макросоціології.

Хоча предметом дослідження монографії не є суто імперії (у цій книзі слова «empire», «polity» та навіть «society» постійно вживаються як синоніми), загалом ця праця була оцінена за значний внесок у історичну соціологію свого часу. Ш. Айзенштадт робить у ній систематизовану спробу порівняти декілька типів доіндустріальних традиційних політій та узагальнити фактори, які впливали на їхню ефективність або неефективність у просуванні до «modern society». Загальна гіпотеза полягає у наступному: щоб стати ефективними, подібні системи мають бути спроможними мобілізувати, а також створювати нові, «вільно-плаваючі» матеріальні та культурні ресурси, звільнюючи їх від

традиційного контролю, та мати підтримку принаймні декількох лідерів місцевого походження.

Вчений розробив еволюційну типологію політичних систем, починаючи з «примітивних політичних систем», «патрімоніальних імперій», «завойовницьких імперій», «міст-держав», «феодальних систем» та «централізованих історичних бюрократичних імперій» і закінчуючи «сучасними суспільствами різних типів (демократичного, авторитарного, тоталітарного...)». У цій еволюційній теорії історичні імперії становили собою етап у розвитку людства; вони також сформуvalи «традиційне» тло, з якого виокремились сучасні суспільства.

У еволюційній типології Ш. Айзенштадта історичні бюрократичні імперії характеризувались більшою диференціацією у соціальних, економічних, релігійних та політичних ієрархіях, встановленням політичної сфери з автономними цілями та більшою територіальною централізацією, ніж у політичних системах, які їм передували. Їх формування залежало від поєднання внутрішніх та зовнішніх умов існування політичної сфери. Перші стосуються соціальної диференціації: формування багатьох соціальних груп і соціальних ролей, які більше не обумовлювались тільки родинними або приписаними зв'язками. Соціальна диференціація призвела до створення «вільно плаваючих ресурсів» або економічних, культурних та політичних ресурсів, якими могли б користатися різні групи. Це також дало можливість для обміну системами цінностей і членства у суспільстві між групами. У теорії Ш. Айзенштадта соціальна диференціація мала врівноважуватись появою сильного центру, правителя, завданням якого була артикуляція набору автономних політичних цілей. Хоча Айзенштадтова модель історичної бюрократичної імперії, таким чином, припускає конкуренцію між економічними, соціальними, політичними та релігійними елітами, вона заснована на припущенні про те, що політичні цілі і влада правителів та еліт знаходяться далеко один від одного: правитель монополізує владу, еліти є слабкими, а бюрократичні інститути та громадські організації не мають інституційної автономії. Продовження існування бюрократичних імперій залежало від здатності пра-

вителя контролювати традиційні елементи, які могли б призвести до переходу до менш централізованих політичних систем і збільшити владу еліт, які прагнуть послабити централізовану владу держави. Вчений дійшов висновку, що у сучасних політичних системах поступово та систематично долалися обмеження на поширення влади і на автономію політичної сфери.

Ш. Айзенштадт ілюстрував свої гіпотези про умови, які призвели до утворення і продовження існування політичних систем історичних імперій на основі даних, відібраних з тридцяти двох суспільств, двадцять сім з яких він відносив до «історичних бюрократичних суспільств», основної категорії дослідження. Видання містить майже сто сторінок таблиць порівнянь специфічних політичних систем, у яких використовується декілька видів метрик. В аналітичних таблицях у додатку до своєї праці Ш. Айзенштадт оцінив кожну з політій приблизно за 150 змінними. Незважаючи на відмінності у розмірах, ці дані були зібрані, щоб продемонструвати загальну подібність історичних бюрократичних імперій.

Ш. Айзенштадт є одним з найвпливовіших речників соціологічного аналізу суспільства у термінах «традиція versus модерн». Він належить до числа вчених, які у 1970-1990-х рр. відмовились від західноцентристського уявлення про модернізацію і сформували школу численних модернів («multiple modernities»). Ш. Айзенштадт піддав критиці універсалістську та однолінійну модель модернізації, вважаючи, що вона є складним, багатоплановим процесом. Ізраїльський дослідник був далекий від схем, які зображали процес модернізації суспільств у вигляді поступового та стійкого руху вперед. На думку вченого, модернізація у різних регіонах світу не тільки була викликана різними причинами та йшла різними шляхами, а й у ході її здійснення виникали серйозні проблеми, протиріччя та конфлікти, насамперед, між західними цінностями та національними традиціями. У центрі уваги вченого були проблеми ініціативних груп і протестних рухів, які вносять ідеї соціальних змін, а також механізми інституціоналізації та відтворення змін.

Література

1. Каспэ С. Центры и иерархии: пространственные метафоры власти и западная политическая форма / Святослав Каспэ. – М.: Московская школа политических исследований, 2007. – С. 52-53.
2. Кутуєв П. Порівняльно-історична соціологія модернізації: теоретизування Ш. Ейзенштадта [Електронний ресурс] / Павло Кутуєв // Соціальна психологія : Український науково-практичний журнал. – 2007. – № 4. – С. 17-26. – Режим доступу: <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php?m=6&n=72&c=1682>
3. Eisenstadt S. N. The Political Systems of Empires: The Rise and Fall of the Historical Bureaucratic Societies / S. N. Eisenstadt. – New York: Free Press of Glencoe, 1963. – 524 p.
4. Hamilton G. Configurations in History: The Historical Sociology of S. N. Eisenstadt / Gary G. Hamilton // Vision and Method in Historical Sociology / Edited by Theda Skocpol. – New York and Cambridge: Cambridge University Press, 1984. – PP. 85-128.

Куньч Мар'яна

студентка гр. МВ-42

Національний університет «Львівська політехніка»

Науковий керівник: д. політ. н., доц. Бучин М.А.

ПРОБЛЕМАТИКА ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ У ПЕРЕДВИБОРЧІЙ ПРОГРАМІ Д. ТРАМПА: ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ

Сьогодні провідна роль на міжнародній арені належить Сполученим Штатам Америки, які характеризуються широкою системою дипломатичних представництв та активною участю у розв'язанні майже всіх міжнародних конфліктів і суперечок. Найважливіша зовнішньополітична функція у США належить президентові та виконавчій гілці влади, оскільки вони приймають зовнішньополітичні рішення та несуть відповідальність за їх виконання. Тому дослідження основних зовнішньополітичних векторів у передвиборчій програмі 2016 року нинішнього пре-

зидента США Дональда Трампа є актуальним і важливим. Потреба вивчення цієї проблеми зумовлена також тим, що перемога на виборах Дональда Трампа викликали занепокоєння і тривогу в державно-політичному середовищі багатьох країн. Адже його розглядають як недосвідчену й непередбачувану фігуру, що може зруйнувати традиційні зобов'язання і союзи Сполучених Штатів і, що найважливіше, докорінно змінити вектор зовнішньої політики.

Як відомо, Дональд Трамп є членом партії республіканців і у зовнішній сфері він є прихильником сучасної версії доволі традиційної для США політики «ізоляціонізму», що також віддзеркалює настрої тих американців, які вважають, що США робили й роблять багато чого корисного для світу, який відповідає невдячністю [1]. Варто підкреслити, що за даними авторитетної американської установи «Pew Research Center», 61% республіканців підтримують збільшення військових витрат, 62% вважають пріоритетними внутрішні проблеми, 74% республіканців бачать міграційну кризу і біженців як загрозу для добробуту США та підтримують більш рішучі дії проти Ісламської держави (ІД) [2].

Тому зрозуміло, що Трамп має відповідати цим настроям і демонструвати рішучість у розв'язанні найбільш гострих міжнародних питань. Однією з таких проблем є протидія тероризму, який у Дональда Трампа асоціюється з ісламом як таким, що стало одним з головних гасел під час виборчої кампанії. Тим самим тоді ще кандидат у президенти США намагався максимально використовувати зрослий в останні роки серед американського населення страх перед можливими терористичними атаками. Крім того, зосередження уваги на протидію «ісламському тероризму» свідчить про поступову ідеологічну еволюцію, якої зазнає консервативне крило Республіканської партії. Як наслідок, одним із чітких пріоритетів, названих в інавгураційній промові та в декларації «America first foreign policy», є протистояння радикальному ісламському терору – Ісламській державі та іншим терористичним угрупованням [2].

Проте така політика швидше насторожує, ніж декларує позитивні зміни, особливо для України [3]. Адже позиція ще од-

ного впливового актора на світовій арені – Російської Федерації, яка відома своїм транзакційним («ти мені поступаєшся в одних питаннях, я тобі в інших») підходом до співпраці з США, націлена на те, щоб виміняти співпрацю в питаннях протидії ІД на ослаблення режиму санкцій або задоволення власних інтересів в українсько-російському протистоянні. Такий розвиток подій може завдати значної шкоди українсько-американським взаєминам, які вибудовувалися як стратегічне партнерство довгий період. І саме США є ключовим фасилітатором європейської та міжнародної єдності України у стримуванні російської агресії та наданні міжнародної фінансової підтримки [3].

Парадоксальним є те, що саме питання майбутньої стратегії США щодо Російської Федерації викликало не тільки великі публічні суперечки, а й стало предметом найгостріших дискусій в американському експертному середовищі. Адже складається враження, що задля нормалізації відносин з Росією Дональд Трамп може запліщувати очі на загрози з боку політичної лінії, яку проводить нинішній режим в Кремлі. Зрештою важко говорити про якусь чітку політику Д. Трампа щодо Росії, адже він балансує на межі, говорячи про можливість компромісу з Російською Федерацією і фактично визнаючи відсутність чіткого уявлення про лінії поведінки щодо Росії, і, як наслідок, збереження санкцій на певний час. Зрештою, політику США щодо Росії визначатиме розстановка пріоритетів у глобальній стратегії, а також те, як у Білому Домі будуть трактувати рушійні сили зовнішньої політики нинішнього режиму в Кремлі [1].

Наступним важливим питанням зовнішньої політики США є протистояння з Китаєм, адже під час виборчої кампанії Дональда Трампа у його промовах КНР зображувалася як мало не найбільший винуватець всіх економічних проблем США, на що нинішній президент США обіцяв введення 45% мита на всі вироблені в Китаї товари, якщо Пекін не припинить ворожу політику щодо США. Проте одразу після обрання Д. Трампа на пост президента США економічний вимір кризи американо-китайських відносин набув геополітичного характеру. Про це свідчить телефонна розмова 2 грудня 2016 року Дональда Трампа

з Цай Ін-Вень, президентом невизнаної Республіки Китай – Тайваню, результатом якої стали сумніви щодо підтримки Америкою політики «одного Китаю» (є тільки один Китай, а Тайвань частина його), якої вона дотримується з 1979 року [4].

Крім того, Дональд Трамп розкритикував мілітаризацію островів Південно-Китайського моря, яку проводить КНР, а також те, що Пекін не надає США реальної підтримки з протидії ракетно-ядерним амбіціям КНДР. Поряд з цим на реальність зіткнення з Китаєм вказують також плани адміністрації Дональда Трампа збільшити ВМФ і ВПС США – роди військ, які є найважливішими для стримування амбіцій Пекіна. Проте під питанням залишається обіцянка президента Дональда Трампа про поєднання економічних та геополітичних питань у відносинах з КНР в єдину «велику угоду», як він це декларував під час своєї президентської кампанії. Тим не менше Пекін, скориставшись миром в Азійсько-Тихоокеанському регіоні після Другої світової війни, сьогодні явно обрав курс на суперництво з Вашингтоном за вплив у цій частині світу [2].

Найбільших змін та випробувань можуть також чекати відносини США з європейськими союзниками, насамперед у рамках НАТО, адже 45-й президент США неодноразово критикував європейців за відмову витратити 2% ВВП на оборону. Такі заяви під час виборчої кампанії та інавгураційної промови можуть призвести до поступової відмови США нести основний тягар у питаннях гарантування безпеки в Європі. Крім того, НАТО все більш явно намагатимуться переорієнтувати держави-члени з оборони від прямої зовнішньої агресії на протидію тероризму. На це вказують заяви самого Дональда Трампа і його найближчого оточення. Так чи інакше, вирішальним у цьому питанні стане проект оборонного бюджету на 2018 рік, який чітко визначить, чи готова адміністрація Д. Трампа і далі виконувати зобов'язання США щодо країн-членів НАТО, особливо щодо найвразливіших держав східного флангу Північноатлантичного альянсу [2].

Масу питань викликає також майбутній стан відносин США з ЄС, адже підтримка Дональдом Трампом референдуму Великобританії щодо виходу з Євросоюзу фактично поставила

під сумнів майбутнє ЄС, і це дає підстави для того, аби стверджувати, що 45-тий президент США не бачить ніякої користі від ЄС як від інтеграційного утворення, а лише бюрократичні перешкоди для ведення бізнесу. Крім того, гарячою точкою у питаннях протиріч між США та ЄС можуть стати ізраїльсько-палестинські врегулювання та рамкова угода щодо ядерної програми Ірану [1].

Отже, як наддержава США зацікавлені в створенні міжнародної системи, яка б сприяла збереженню статусу наддержави, гарантувала їхню безпеку у військовому плані та створювала умови для встановлення демократичних режимів у якнайбільшій кількості країн. Проте подальше декларування такої чіткої та прозорої зовнішньої політики американців поставили під сумнів вибори президента 2016 року, на яких переміг республіканець Дональд Трамп. Чинний президент Сполучених Штатів Америки позиціонує себе не тільки революціонером у сфері внутрішньої політики, а й борцем з Вашингтонським зовнішньополітичним консенсусом останніх 70 років, кидаючи виклик панівним уявленням про те, як повинна застосовуватися американська міць у світовій політиці. Зрозуміло, що основною метою зовнішньої політики революціонера Д. Трампа є необхідність США відігравати провідну роль у ключових регіонах Євразії та базових питаннях світової політики [2].

Загалом очевидним є те, що президентові Дональду Трампу не вдасться просто відсторонитися від активного здійснення світової політики, зокрема тому, що США є імперією (хоча й модерною), а, як відомо, для імперії політика «*nolens volens*» (незважаючи на те, чи подобається, чи ні) означатиме демонстрацію слабкості, що майже гарантовано призведе до втрати впливу і непередбачених наслідків [2]. Як не як, результатом можливого дистанціювання Сполучених Штатів від міжнародної проблематики майже гарантовано стане швидке розмивання режимів контролю за розповсюдженням зброї масового знищення та засобів її доставки. А це вже створюватиме безпосередню загрозу безпеці США, яка є пріоритетною для нинішнього президента США Дональда Трампа.

Література

1. Белоколот О. Якою може бути зовнішня політика Президента Дональда Трампа? [Електронний ресурс] / О. Белоколот. – Режим доступу: http://www.ji_magazine.lviv.ua/2016/Yakoyu_mozhe_buty_zovnishnya_polityka_Trampa.htm.
2. Бережной С. Зовнішньополітична революція Дональда Трампа [Електронний ресурс] / С. Бережной. – Режим доступу: http://news.liga.net/ua/articles/politics/14679043zovn_shnopol_tichna_revolyuys_ya_donalda_trampa.htm.
3. Україна, Трамп і дотеперішня політика Обама. Що може змінитися? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/a/28119156.html>.
4. Strengthen Ties with China, But Get Tough on Trade [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pewresearch.org/pubs/1855/china-poll-americans-want-closer-ties-but-tougher-trade-policy>.

Лопата Мар'ян

к. політ .н., асистент кафедри ПМВ

Національний університет «Львівська політехніка»

ВПЛИВ ІДЕОЛОГІЧНОЇ ПОЛЯРИЗАЦІЇ ПАРЛАМЕНТІВ НА ФОРМУВАННЯ УРЯДІВ У ПОЛЬЩІ ТА ЧЕХІЇ У ПЕРІОД 1991-2014 РР.

Для того, щоб визначити вплив ідеологічного чинника у парламентах/нижніх палатах Польщі та Чехії, ми використовуємо індекс поляризації Далтона [5]. Чим вищий індекс поляризації, тим більше розбіжностей у питаннях ідеології у національному парламенті.

Крізь призму партійної ідеології можна дослідити наскільки значною є ідеологічна дистанція між партіями, які присутні у парламентах/нижніх палатах держав . Г. Кінг, використовуючи теорію поляризації Б. Пауелла [8], у якій остання виступає мірою підтримки «екстремістських» партій», довів, що партійна

поляризація (підтримка, що надана виборцями «екстремістським» партіям, ідеологічна орієнтація яких радикально відрізняється від традиційної для системи) негативно впливає на формування урядів і їх стабільність. З. Маоз [6] пояснює це наступним чином: оскільки політична поляризація – це існування ідеологічно зв'язних і відмінних партій і блоків, що володіють приблизно рівними долями парламентських місць, - то вона здійснює суттєвий вплив на формування кабінетів у парламенті. Схожі висновки запропонували П. Варвік [9], А. Алезіна й А. Дрезен [3], які також вважали, що парламентські вибори вважаються неефективними, якщо вони проводяться у поляризованій партійній системі.

Б. Нюбленд вважає, що поляризація – відносна відстань між політичними партіями, а не абсолютна величина, яка має значення для виживання конкретного уряду. Дослідник довів, що в міру відносної ідеологічної різноманітності (між ліво-правою політикою уряду та коаліції) простежено істотний негативний вплив на тривалість кабінетів [7]. Саме тому П. Варвік обґрунтував, що партійні горизонти, зокрема максимальний ступінь політичного компромісу, є одночасно питанням формування кабінету та його тривалості [9].

Таблиця 1. Індекс поляризації парламентів (Далтона) у Польщі та Чехії (1991-2013)

Каденція парламенту	Польща		Чехія	
	Індекс поляризації	Тип коаліції	Індекс поляризації	Тип коаліції
1	0,29	2МПК/р., 2КМ/р.	0,57	1 МПК/д.
2	0,33	3МПК/р.	0,54	1КМ/д.
3	0,38	1 МПК/д., 1 ОМ	0,50	ОМ
4	0,48	1МПК/д., 2КМ/д.	0,52	3 МПК/д., 1 КМ/д
5	0,38	2ОМ, 2МПК/д.,	0,49	1КМ/д., 1 ОМ,

6	0,39	1МПК/д.,	0,50	2 МПК/р.
7	0,27	2МПК/д.	0,51	1 МПК/д.
В середньому	0,36	5МПК/р., 6МПК/д., 2КМ/р., 2КМ/д.	0,51	5 МПК/д, 2 МПК/р., 3КМ/д.,
В середньо- му до 2004 р.(перші чотири каденції)	0,37	5МПК/р., 2МПК/д., 2КМ/р., 2КМ/д.	0,53	4 МПК/д., 2 МПК/д
В середньому після 2004 р.(останні три каденції)	0,35	4МПК/д.,	0,50	2 МПК/р., 1 МПК/д. 1 КМ/д

У Польщі індекс поляризації поступово зростає від 0,28 у першій каденції Сейму, коли існувало два мінімально-переможних та два коаліційних кабінетів меншості з рівноважними конструкціями до 0,48 у четвертій каденції парламенту (2001-2005), під час функціонування якої відбувся вступ Польщі до ЄС, коли були сформовані один мінімально-переможний коаліційний уряд з домінуючою партією та дві коаліції меншості з домінуючою партією. Після приєднання до ЄС, в останні три каденції Сейму, індекс поляризації незначно знизився. Але є суттєва різниця між ними, бо хоча у п'ятій каденції Сейму індекс поляризації становив 0,36, а в шостій він розрахований у 0,39, у першому випадку були створені дві мінімально-переможні коаліції з домінуючою партією, тоді як у другому випадку існувала єдина мінімально-переможна коаліція з домінуванням однієї партії [1, с.148].

В середньому індекс поляризації у Польщі у 0,37 сприяв формуванню п'яти мінімально-переможних коаліцій з рівноважною конструкцією, шести мінімально-переможних коаліцій з домінуючою партією і по двох коаліціях меншості і з домінуючою партією та рівноважною конструкцією. Але якщо в середньому у каденціях Сейму сформованих до вступу в ЄС у 2004 р., індекс поляризації був вищий і становив 0,37, що сприяло фор-

муванню більше мінімально-переможних урядів з рівноважною конструкцією та коаліційних кабінетів меншості з домінантною партією та рівноважною конструкцією, то починаючи від 2005 р. коаліції були мінімально-переможними з домінуючими партіями.

Таким чином, нижчий індекс поляризації у період після вступу Польщі до ЄС, сприяв формуванню мінімально-переможних коаліцій з домінантною партією, тоді як у період до вступу він сприяв і мінімально-переможним коаліціям як з домінантною партією, рівноважною конструкцією, так і коаліціям меншості в двох форматах.

Враховуючи індекс поляризації у семи парламентських каденціях у Чехії, можна простежити, що індекс поляризації спадав з першої каденції, де був показник індексу поляризації у 0,57 до 0,49 у п'ятій каденції Плати Депутатів. Такий показник поляризації сприяв утворенню у період до вступу в ЄС чотирьох мінімально-переможних коаліційних урядів з домінантною партією та двох коаліцій меншості з домінантною партією. В останні три каденції Палати Депутатів, які були сформовані після приєднання до ЄС, коли середній індекс поляризації становив 0,50, що було нижче ніж у попередній період, призвів до формування однієї мінімально-переможної коаліції з домінантною партією, двох мінімально-переможних коаліцій з рівноважною конструкцією та одного коаліційного кабінету меншості з домінантною партією. Найвищий показник поляризації існував у першій каденції і становив 0,57, що сприяло формуванню одного мінімально-переможного уряду з домінантною партією. Найнижчий показник у 0,49 існував у 2006 р., після вступу країни до ЄС, що посприяло формуванню одної коаліції меншості з домінантною партією [1, с. 149].

Таким чином, індекс поляризації в Чехії не відіграв значного впливу на формування конкретного типу коаліційних урядів, хоча завдяки нижчому індексу поляризації у період після вступу країни до ЄС, було сформовано мінімально-переможні коаліції з рівноважною конструкцією, чого не було в період системної трансформації.

Підсумовуючи слід зазначити, що в періоди до і після вступу в ЄС у Польщі та Чехії, індекси поляризації не вплинули значною мірою на формування певного формату уряду, хоча простежу-

ються певні тенденції. Першою з них є те, що у Польщі існував нижчий індекс поляризації у період після вступу Польщі до ЄС, який сприяв формуванню мінімально-переможних коаліцій з доміантною партією, тоді як у період до вступу він сприяв і мінімально-переможним коаліціям як з доміантною партією, рівноважною конструкцією, так і коаліціям меншості в двох форматах. В Чехії індекс поляризації слабо впливає на формування певного типу коаліційних кабінетів.

Література

1. Лопата М. Порівняльний аналіз формування, стабільності та ефективності коаліційних урядів у країнах Вишеградської групи: дис. ... канд. політ. наук. : 23.00.02 / М. О. Лопата. – Львів, ЛНУ ім. І. Франка, 2015. – 294 с.
2. Політичні інститути країн Центрально-Східної Європи: порівняльний аналіз / А.С. Романюк (заг. ред.), В.С. Литвин, Н.В. Панчак-Бялоблоцка. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2014. – 358 с.
3. Alesina A. Why Are Stabilizations Delayed? / Alberto Alesina, Allan Drazen // *American Economic Review*. – 1991. – No. 81. – P. 1170–1185.
4. Dalton R. The Quantity and the Quality of Party Systems: Party System Polarization, Its Measurement, and Its Consequences / R. Dalton // *Comparative Political Studies*. – 2008. – No. 41. – P. 899–920.
5. Dalton R. Parties without Partisans: Political Change in Advanced Industrial Democracies / Russell Dalton, Martin Wattenberg. – Oxford : Oxford Univ. Press, 2002. – 314 p.
6. Maoz Z. Political Polarization and Cabinet Stability in Multiparty Systems: A Social Networks Analysis of European Parliaments 1945–98 / Zeev Maoz, Zeynep Somer-Topcu // *British Journal of Political Science*. – 2010. – Vol. 40, No. 4. – P. 805–833.
7. Nyblade B. Reconsidering Ideological Diversity and Government Survival: (Paper presented at the annual meeting of the American Political Science Association) [Електронний ресурс] / Benjamin Nyblade. – 2004. – Режим доступу: http://www.allacademic.com/meta/p61369_index.html.
8. Powell B. Contemporary Democracies. Participation, Stability and Violence / Bingham Powell. – Cambridge; London : Harvard Univ. Press, 1982. – 294 p.
9. Warwick P. Ideological Diversity and Government Survival in Western Democracies / Paul Warwick // *Comparative Political Studies*. – 1992. – No. 25. – P. 332–361.

ЕТНІЧНИЙ ЧИННИК У РОЗВИТКУ СУЧАСНИХ ПРИКОРДОННИХ КОНФЛІКТІВ

Практика показує, що від того, яка ситуація складеться у прикордонних регіонах залежить великим чином і рівень міждержавної співпраці. Саме добре налагоджене прикордонне спілкування сприяє покращенню міжнаціонального взаєморозуміння, подоланню бар'єрів та стереотипів, які склались історично, а також пониженню конфліктності у межуючих регіонах.

У сучасних умовах розвитку міжнародних відносин проблема прикордонної безпеки стала особливо актуальною і вимагає додаткового вивчення та аналізу. Це пов'язано із тим, що з однієї сторони, в епоху глобалізації та зміцнення міжнародної співпраці виникає необхідність в прозорості кордонів, спрощення візового режиму, а з іншої сторони така прозорість створює передумови для незаконної транскордонної діяльності, впливу сусідніх держав, незаконної міграції, контрабанди товарів тощо.

Політичний кордон є індикатором, який відображає динаміку відносин і демонструє відмінності потенціалів суспільно-економічного та політичного розвитку регіонів держави. Розвиток прикордонних зон значною мірою залежить від адміністративної політики, яка є результатом соціально-економічного, демографічного потенціалу та етнокультурної єдності. Інтенсивність суспільно-політичних процесів прикордонних зон також залежить від геополітичного розвитку та стратегії прикордонного діалогу. Як зазначає український дослідник політичної лімології А. Долгов, в одному випадку, формується спільне “відкрите” прикордоння суміжних держав, в іншому – ізольоване “прикордоння” в межах однієї держави [2].

Прикордонний конфлікт може перерости у широкомасштабний збройний конфлікт у боротьбі за прилеглі території, у протистоянні етнічних, культурних, релігійних цінностей. Аналізуючи проблему прикордонних конфліктів, дослідники ча-

сто розглядають локальні конфлікти, територіальні спори тощо. Прикордонний конфлікт полягає перш за все в порушенні кордону. Порушення прикордонної безпеки держави є загрозою для безпеки інших держав. Сьогодні для багатьох держав актуальними залишається військова загроза і загроза територіальної цілісності, зміна державного кордону внаслідок агресії. Прикордонна безпека також пов'язана з інформаційним, психологічним впливом на систему установок, цінностей та поведінку людей у прикордонній зоні. У сучасному світі все частіше використовуються такі форми експансії як культурна, політична, ідеологічна, екологічна, інформаційна, дипломатична тощо.

Як наголошує український дослідник Андріяш В.І. вплив глобалізації на сучасні етнополітичні процеси супроводжується такими тенденціями як: подальше зіткнення національних інтересів, що створює передумови для появи конфліктів, зростання міграційних потоків, продовження процесу націтворення та поява нових сценаріїв його перебігу, посилення геополітичних змін та подальша глобальна трансформація національної держави, гармонійний розвиток етнонаціонального соціуму на державному та глобальному рівнях [1].

Важко вирішити прикордонні суперечки, коли одна і та ж територія географічно тяжіє до однієї держави, а етнічно – до іншої. Прикордонні конфлікти часто виникають на основі феномену „розділеного етносу”, який прагне до об'єднання в одній державі. Важливу роль відіграє історичний підтип, пов'язаний із концепціями „одвічної” і „вікової приналежності” території іншій державі.

Часто прикордонні конфлікти переростають в серйозні дипломатичні і навіть військові зіткнення держав. Найчастіше виділяють прикордонні інциденти, що полягають в дрібних зіткненнях, які регулюються місцевою прикордонною владою. Історія свідчить, що протистояння, свого часу не розв'язані між окремими державами природнім шляхом, або «заморожені», виявилися ще остаточно неподоланими і протистояння періодично відновлюється. На рівні масової свідомості ще спрацьовує фактор недовіри, а подекуди і конфронтації, що має свої коріння в

історично-політичній площині міжнаціональних взаємин. Цей фактор найчіткіше спостерігається у прикордонній зоні, де компактно проживають представники окремих національних меншин, які часто вступають у безпосередні контакти з етнічною батьківщиною.

Тенденції виникнення і розвитку протиріч і конфліктів на кордоні пов'язані із такими чинниками як: агресія на систему політичних, морально-духовних, культурних, інформаційних, правових та інших установок і норм; військова агресія сусідніх держав; зростанням транскордонної незаконної діяльності, яка створює загрозу системі безпеки держав. У зв'язку із існуванням вказаних загроз, держава повинна розвивати механізми самозахисту, зокрема, суб'єкти політики повинні проводити систему військово-політичних і соціально-економічних заходів на прикордонному просторі, реалізувати прикордонну політику, яка повинна захищати національні інтереси держави на його рубежах.

Також необхідно враховувати і той факт, що прикордонна політика не повинна містити елементи силового фактору для досягнення своїх цілей, а повинна формуватись на основі дипломатичних, правових, економічних, культурних та інших способів діяльності.

Досліджуючи вплив етнічного чинника у розвитку прикордонних конфліктів, необхідно відзначити, що найчастіше виникнення конфліктів на кордоні пов'язані із такими чинниками, як військова агресія сусідніх держав, зростання транскордонної незаконної діяльності, яка створює загрозу системі безпеки держав, захист представників власної діаспори на території іноземних прикордонних держав. Практика показує, що найчастіше вдаються до порушень щодо захисту своєї діаспори представники Росії, Румунії, Словаччини, Польщі, Туреччини, Угорщини, які розробили окремі державні програми щодо захисту інтересів представників діаспори у сусідніх державах. Враховуючи таку ситуацію, держава повинна розвивати механізми самозахисту, попередження виникнення прикордонних конфліктів, активізувати дипломатичні, правові, економічні та культурні засоби.

Література

1. Андріяш В.І. Перспективи розвитку етнополітичних процесів під впливом глобалізації [Електронний ресурс] / В.І. Андріяш // Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з питань державного управління. – 2013. – № 12. – Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=671>.
2. Національне самовизначення територіально-політичних систем в контексті політичної лімології. Автореф. дис... канд. політ. наук: 23.00.02 / О.В. Долгов; Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К.Д.Ушинського. – Миколаїв, 2005. – 18 с.

Марусик Юрій

*молодший науковий співробітник
Міжнародного інституту освіти,
культури та зв'язків з діаспорою
Національний університет «Львівська політехніка»*

СТІНИ ЯК ЗАСІБ ОБМЕЖЕННЯ МІГРАЦІЇ ТА ПОЛІТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ

Протягом останніх десятиліть людство стикається із постійно зростаючою міжнародною мобільністю населення. Інтенсифікація міграційних процесів змінює політичну реальність, дає нові можливості та ставить нові виклики перед суспільствами і політичними силами у кожній країні. В окремих випадках міграція стає викликом для міжнародних організацій та наддержавних структур. Із якісними та кількісними змінами, яких набуває сучасна міграція, суб'єкти політики обирають нові способи взаємодії із цим процесом.

Міграція призводить як до позитивних, так і до негативних наслідків. Серед типів міграції, що призводять до найбільш критичних ефектів, варто виокремити нелегальну та нерегульовану міграцію. Численні мігранти порушують законодавство для того, щоб зможти прогнати себе, своїх рідних чи зберегти життя.

Попри нові успіхи у боротьбі з бідністю, про які звітує група дослідників Centre for Economic Policy Research [6], економічна скрута залишається вагомою причиною для міграції. А в умовах, коли у світі спостерігається 66 локальних збройних конфліктів чи воєн [2], міграція, навіть недозволена державою, може стати умовою виживання для частини населення різних країн. Тільки за останні десять років чисельність вимушених переселенців зросла на 71%, досягнувши 65 мільйонів у 2015 році, порівняно з приблизно 38 мільйонами в 2005 році [9]. Особливістю останніх десятиліть є розвиток технологій, що загострюють бажання мігрувати та спрощують процес переселення. Інформаційні технології транслиують відомості про високі стандарти життя, показують привабливу картину, до якої іноді легше переїхати, ніж збудувати в себе, особливо якщо у власній країні встановлений диктаторський режим або триває війна. Водночас, транспортні технології дозволяють простіше, ніж будь-коли дістатись до багатших або стабільніших країн. В таких умовах, попри опір держав, постійно зростає тиск міграції, що порушує законодавство.

З цього приводу в документах ООН та МОМ найчастіше використовується термін неврегульована міграція. В наукових джерелах часто такий підхід доповнюється ще одним типом – напіврегульована міграція [5, с. 33]. В національних законодавствах і нормативних актах ЄС переважають поняття незаконна або нелегальна міграція [4, с. 7]. У процесі вироблення політики в сфері цього типу міграції відбувається і поступове переформулювання ключових категорій. В європейській практиці дедалі частіше можна помітити практику обмеження застосування терміна «illegal migration» (нелегальна міграція) сферами незаконного ввезення мігрантів і торгівлі людьми та поступової заміни її на «Smuggling of Migrants» (контрабанда мігрантів), відповідно змістивши центр уваги з мігрантів на тих, хто організовує цей процес [8]. Водночас, «irregular migration» (неврегульована міграція) є більш загальним терміном, який охоплює міграцію, що певним чином не відповідає законодавству будь-якої із держав-учасників цього процесу. Саме цим, більш широким поняттям ми будемо користуватись надалі.

Неврегульована міграція призводить до низки негативних наслідків для країни-реципієнта. Її некерованість, порушення закону як мігрантами, так і громадянами знижують стабільність суспільства та наносять збитки державі. Прибуваючи в країну мігранти погоджуються на будь-які умови, але з часом стають дискримінованою меншістю, для якої закриті численні можливості. Така ситуація сильно сповільнює процес їхньої інтеграції в нове суспільство, сприяє протестним, зокрема, екстремістським ідеям та «етнічній» злочинності [1, с. 26]. Неврегульована міграція становить загрозу не тільки як самостійне явище – додаткова небезпека полягає і в її зв'язку з іншими видами правопорушень.

Функції боротьби із неврегульованою міграцією виконують органи виконавчої влади та спеціальні правоохоронні структури на різних рівнях. Але, з огляду на негативний вплив такої міграції на життя суспільства, ця тема стала інструментом у ході протистояння низки політичних сил як в середині країни, так і на міжнародному рівні. Міграцією маніпулюють в ході боротьби за владу, її утримання та використання.

Протягом останніх десятиліть набуває поширення побудова огорожувальних споруд для недопуску небажаних мігрантів на територію держави. Все частіше вони фігурують як у передвиборчих програмах, так і в реальній державній політиці. Якщо протягом певного періоду після падіння Берлінської стіни побудова нових загороджувальних стін здавалась анахронізмом, якого не чекали від демократичних країн, то в наступні десятиліття такі дії стали реальністю, виправданою заради безпеки.

Ще в кінці ХХ ст. таких стін було 15, а сьогодні їх існує близько сімдесяти [9]. Але американський дослідник Р. Джонс доводить, що будівництво таких стін призводить тільки до локального скорочення неврегульованої міграції, та її зростання в інших напрямках, які охороняються не так надійно [9]. Водночас, зростає і смертність серед мігрантів, адже найпростіші та найбезпечніші маршрути, які використовувались раніше виявляються перекритими. А отже, мігранти обирають більш небезпечні шляхи для того, щоб прибути до місця призначення. В міру того як сухопут-

ний кордон укріплюється, все більше людей починають його обходити морем. Наприклад, внаслідок цього у Сан-Дієго зафіксовано збільшення вдвічі числа нерегульованих мігрантів що прибули морем [7]. Крім цього і самі стіни не можуть бути стовідсотковою гарантією непроходження нерегульованих мігрантів, які пристосовуються до нових обставин і долають ці перешкоди, проходячи під чи над ними. Побудова стін допомагає вирішити проблему з потоком мігрантів лише на локальному рівні, ускладнюючи цей процес та спрямовуючи їх у менш захищені регіони. Так, загороження побудоване в Угорщині не зупинило потік мігрантів до ЄС, а перенаправило в іншому напрямі [3]. Тобто, уряд вирішив проблему на рівні конкретної ділянки кордону і частково на національному рівні, але для ЄС ця проблема не зникла, як і для сусідніх регіонів.

Незважаючи на такі жорсткі та ефектні заходи окремих держав, мільйони людей продовжують перетинати кордони без дозволу на це. Р. Джонс називає дві основні причини цього явища: неможливість побудови та охорони суцільних стін усюди, де могли б пройти мігранти і те, що несанкціонований рух можна замінити на законний перетин кордону із порушенням терміну перебування в місці прибуття [9]. Тобто, стіни, які повинні були б обмежувати рух мігрантів частково виконують цю функцію на локальному рівні, але це, насамперед, ефектні конструкції, що символізують роботу політиків для обмеження міграції. В цьому їхня основна мета і тому уряди різних країн будуть продовжувати їх будувати, вирішуючи проблему на локальному рівні та впливаючи на свій електорат та на політичні рішення влади сусідніх держав. Зважаючи на зростаючий попит на антиімміграційну риторику в різних країнах, можна очікувати на подальше поширення використання подібних інструментів політиками у процесі передвиборчих кампаній і в ході реалізації політики.

Таким чином, нерегульована міграція призводить до низки негативних наслідків, а боротьба із нею стає все більш вагомим політичним інструментом на локальному, національному, наднаціональному та міжнародному рівнях. Отже, стіни впливають на міграційні потоки, але не вирішують проблему повністю.

Внаслідок зростання актуальності такої боротьби різні суб'єкти політики пропонують власні шляхи вирішення цієї проблеми. Протягом останніх років зростає поширення побудов стін та парканів для обмеження руху населення. Крім обмеження переміщення мігрантів на локальному рівні (та лише на цьому рівні), побудова цих споруд покликана виконувати ще низку функцій. Стіни – це демонстрація діяльності, що спрямована як на внутрішнього споживача, так і на зовнішнього. Всередині країни це, насамперед, електорат. За кордоном – це влада та населення інших країн, зокрема, потенційні мігранти. Побудова стін стала яскравим передвиборчим лозунгом та ефектною демонстрацією роботи над підвищенням неприступності кордонів, що має потенціал до подальшого розповсюдження.

Література

1. Гарас Л. Н. Тенденции и социально-экономические последствия нелегальной миграции в Украине [Електронний ресурс] / Л. Н. Гарас // Вісник СевНТУ. – 2013. – № 141. С. 25-30. – Режим доступу: http://fsn.fhum.info/pdf/141/141_06.pdf
2. Міграційний профіль України 2011-2015 [Електронний ресурс]. – Київ, 2016. – 74 с. – Режим доступу: <http://dmsu.gov.ua/images/files/MP2015.pdf>
3. MOM: Понад 260 тисяч мігрантів дісталися Європи морем в 2016 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dw.com/p/1JegC>
4. Політика України у сфері контролю над нелегальною міграцією [Електронний ресурс]. – К.: Міжнародний центр перспективних досліджень, 2006. – 56 с. – Режим доступу: http://old.icps.com.ua/files/articles/43/53/Migration_Policy_UKR.pdf
5. П'ятковська О. Класифікація видів міжнародної трудової міграції: окреслення операційних понять / О. П'ятковська // Галицький економічний вісник. – 2011. – №1(30). – С. 30-34.
6. Cuesta J. Know your facts: Poverty numbers [Електронний ресурс] / J. Cuesta, M. Negre, C. Lakner. – Режим доступу: <http://voxeu.org/article/know-your-facts-poverty-numbers>
7. Dear M. Why Walls Won't Work: Repairing the US-Mexico Divide (EXCERPT) [Електронний ресурс] / M. Dear. – Режим доступу:

http://www.huffingtonpost.com/michael-dear/why-walls-wont-work-repai_b_2902953.html

8. Global migration trends 2015 Factsheet [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://iomgmdac.org/wp-content/uploads/2016/06/Global-Migration-Trends-2015-Factsheet.pdf>
9. Jones R. Borders and Walls: Do Barriers Deter Unauthorized Migration? [Електронний ресурс] / R. Jones. – Режим доступу: <http://www.migrationpolicy.org/article/borders-and-walls-do-barriers-deter-unauthorized-migration>

Матвієнків Світлана

*к. політ. н., доц. кафедри політичних інститутів і процесів
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
ім. В. Стефаника»*

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ПОЛІТИЧНИХ КРИЗ

Основними технологіями врегулювання міжнародних політичних конфліктів є посередництво та переговори, включно з міжнародною дипломатією та участю у процесі врегулювання конфліктної ситуації недержавних організацій, так званий «третейський арбітраж» [4, С.142-143]. Їх можна застосовувати і за наявності різних типів політичних криз. Розв'язанню міжнародного конфлікту сприяють такі чинники, як: а) розуміння всіма учасниками конфлікту всієї сукупності причин його виникнення; б) локалізація і зведення до мінімуму масштабу політичного середовища, де розгортається політичний конфлікт; в) обмеження щодо залучення до існуючого протистояння нових учасників конфліктних відносин, або таких, що мають здатність ними стати [2, С.86].

Німецький вчений Р. Преторіус вказував на поширені в західній політології погляди щодо того, що зосередження конфліктних настроїв у гомогенному політичному середовищі, наприклад, у межах однієї класової чи спеціалізовано-професійної в межах

останньої суспільних груп є передумовою недопущення поширення політичних конфліктів, а значить і політичної нестабільності як складника однойменної кризи на все суспільство [6, С. 142].

Згідно з думкою західного політолога Л. Крісберга, одна зі сторін конфлікту може ліквідувати чи нейтралізувати другу. Зокрема, повстання можна придушити [10, С. 253]. Однак, тривале придушення конфлікту, на думку вченого, сприяє можливості появи блискавичної та неочікуваної ескалації політичного конфлікту в майбутньому [10, С. 49]. За Л. Крісбергом, деескалація конфлікту наступає, зокрема, через втручання могутніх зовнішніх щодо сторін протистояння політичних акторів або через інституціоналізацію останнього через звернення згаданих учасників до методів управління конфліктом, створення спеціальних рад, регуляторних установ і органів щодо втілення правових норм, які перешкоджають загостренню політичного конфлікту [10, С. 177]. Політолог вказував на те, що цей процес займає надто тривалий час, переривається періодами загострення через намагання однієї зі сторін згаданого конфлікту перешкодити його розв'язанню, щоб здобути для себе якнайбільшої вигоди. Крім того, сама деескалація може бути раптовими і нетривалими епізодами в розвитку конфлікту, що відіграватиме важливу роль у його розв'язанні. При цьому з окремих питань сторони легко досягають згоди. Л. Крісберг зазначав, що політичні актори можуть визнати прагнення своїх противників як «справедливі». Неписані угоди краще розв'язують політичні конфлікти, ніж формальні юридичні рішення [10, С. 253].

Західний соціолог К.Боулдінг наголошував на тому, що будь-яка організація має інтегративну функцію, яку, на його думку, повинні здійснювати спеціалісти-«миротворці», що у свою чергу мають перебувати в її керівних структурах. «Миротворці», що не мають формально визначених тією чи тією інституцією обов'язків і яких призначають ситуативно, будуть переобтяжені обов'язками і навряд чи сприятимуть подоланню міжфракційного протистояння в останній, і вона може дезінтегруватися [7, С. 145]. Інший західний дослідник Т. Шелінг вважає, що «правила гри» можуть виявити через різні невербальні способи комунікації всі учасники

політичного конфлікту, навіть тоді, коли останні не розуміють системи цінностей одне одного. Окрім того, політичному акторові необхідно після встановлення цих «правил гри» розвивати способи запобігання конфліктові за допомогою визначення засобів реагування у випадку порушення цих правил. У процесі розгортання і розв'язання конфлікту згаданому акторові слід утримувати свого супротивника від обізнаності в його способі гри, «маскуючи» одними виразними проявами своєї поведінки інші, котрі є ціннішими для цього політичного актора [11, С. 163-175].

Австралійський науковець Дж. В. Бертон говорить про необхідність встановлення правильної системи комунікації в період загострення міжнародного політичного конфлікту. Оскільки згоду однієї сторони протистояння розпочати процес переговорів з другою інша може розцінювати як «підступний план», щоб ослабити супротивника, здобути інформацію, або виявити слабкість, через що від цих перемовин слід відмовитися взагалі, або ж висувати чимраз складніші до виконання умови компромісу, то вияви згаданої комунікації повинні бути щонайнеформальніші і секретні [1, С. 57]. Важливими технологіями розв'язання міжнародного політичного конфлікту з боку нейтральної «третьої» сторони є: 1) миротворчість – приведення ворожих сторін до згоди; 2) збереження миру – розділення і нейтралізація супротивників задля зменшення можливості повторення загострення політичного напруження; 3) будівництво миру – утворення нових структур на території, де існує конфлікт, задля збільшення довіри до них усього населення; 4) превентивна дипломатія – застосовують задля виявлення причин можливого конфлікту, а не його розв'язання і яка пов'язана з пошуком суперечностей, що можуть загострюватися у найближчому майбутньому [8, С. 88-89].

На підставі порівняльного аналізу досвіду подолання політичних криз в Україні, у країнах Заходу та пострадянського простору слід, на наш погляд, встановити загальну логіку й принципи застосування технологій із запобігання та врегулювання кризових ситуацій, що розкриваються завдяки такій системі дій, як: 1) періодичне повідомлення громадян про діяльність державних структур; 2) залучення громадян до участі в державних

програмах; 3) заохочення підтримки громадянами політиків і цих програм [5, С. 315]; 4) визначення об'єкта чи процесу, що може перестати належним чином функціонувати; 5) створення переліку найпріоритетніших завдань організації та найімовірніших кризових ситуацій у діяльності тієї чи тієї структури; 6) створення сукупності питань, відповідей та рішень для кожного можливо-го кризового явища; 7) розробка стратегії стримування розвитку кризового процесу, а не лише реагування на нього; 8) уникання помилок, типових для кризового управління – нерішучості при відповідях на запитання про ситуацію та її причини, ухиляння від цих запитань, зустрічні обвинувачення тощо [5, С. 259]. У західній науці кризового менеджменту велику увагу приділяють і розвиткові відносин із засобами масової інформації та вивченню періодів, під час яких найчастіше трапляються кризові ситуації. Український вчений В. Васютинський вважав, що маси підсвідомо бажають, щоб ними маніпулювали, через наявність у них прагнення усвідомлювати колективне та індивідуальне існування, потребу таких, що об'єднують кероване державною владою суспільство більш-менш мобілізаційних до політичної діяльності завдань [3, С. 60-61]. Панівна еліта України часто застосовувала маніпулятивні політичні технології запобігання та врегулювання кризових процесів у політиці, хоча їх використовувати, на наш погляд, слід обґрунтовано і обмежено.

Специфічними для подолання явищ загальносистемної політичної кризи як процесу послаблення державного апарату і політичної системи загалом є усунення можливості появи згаданих вище безпосередніх чинників виникнення кризових явищ у політиці, як і безпосередніх причин занепаду політичного ладу. Слід оновлювати та реформувати суспільно-політичні цінності, розширювати знання про можливі слабкі сторони державного апарату політичної системи й інші сторони політичного життя, підвищувати зацікавленість політичних лідерів в оновленні та забезпеченні стійкості відповідних інституцій, посилювати здатність керівництва і членів згаданих інституцій реагувати на неочікувані ситуації та змінені умови, наявні в середовищі, де ці інституції функціонують.

Тут доречно, на наш погляд, вказати на дві групи основних підходів щодо реакції інституції на кризу, виділених А. Бойном та П. Гартом: 1) консервативні технології кризового менеджменту, спрямовані передусім на кількісні зміни у функціонуванні якогось політичного утворення, метою яких є відновлення порушеного «порядку»; 2) реформістські – спрямовані передусім на оновлення і зміну структури та зразків функціонування інституції. Загалом вибір цих двох стратегій обумовлюється специфікою ситуації, рівнем підтримки цих підходів різними суспільно-політичними акторами, «зважуванням» ризиків при застосуванні тих чи тих антикризових технологій. Окрім того, А. Бойн і П. Гарт вказували на важливість таких тимчасових політичних технологій, які слід застосовувати безпосередньо після виникнення тяжкої кризової ситуації: 1) «захисна» відносно своїх дій та дотеперішньої діяльності інституції «риторика» її керівництва; 2) публічне і «драматичне» проголошення реформ або наголошення на вже усунутих безпосередніх чинниках порушення звичного стилю життя суспільства і функціонування організації; 3) оголошення цих надзвичайно тяжких явищ неочікуваними і такими, що ніколи не повторяться в майбутньому; 4) оголошення осіб чи організацій, які винуваті у політичній кризі [9, С. 21-27].

Література

1. Бертон Дж. В. Конфликт и коммуникации: использование контролируемой коммуникации в международных отношениях / Дж. В. Бертон // Теория международных отношений : хрестоматия. – М.: Гардарики, 2002. – С. 353-361.
2. Валевський О.Л. Політичний конфлікт у сучасній Україні : культурні виміри, структура, принципи аналізу: монографія / О.Л. Валевський, А.Т. Ішмуратов / Рада національної безпеки і оборони, Національний інститут стратегічних досліджень. – К.: НІСД, 1997. – 110 с.
3. Васютинський В. Масова політична свідомість, як простір для популістських маніпуляцій / В.Васютинський // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. Спецвипуск:

- Політичні технології. – К.: Український центр політичного менеджменту, 2008. – С. 55-63.
4. Политическая конфликтология : учебное пособие / под ред. С.Ланцова. – СПб.: Питер, 2008 – 319 с.
 5. Почепцов Г. Г. Паблик Рилейшнз для професионалов / Георгий Георгиевич Почепцов. – М.: «Рефл-бук»; К. : «Ваклер», 2000. – 624 с.
 6. Преториус Р. Теория конфликта / Р. Преториус // Политические исследования. – 1991. – №5. – С.139-142.
 7. Boulding K. E. A Pure theory of conflict applied to organizations [Електронний ресурс] / Kenneth E. Boulding // Power and conflict in organizations / ed.by R.Kahn, Elise Boulding. – Francis&Taylor, 1964. – P. 136-145. – Режим доступу: <http://books.google.com.ua/books?id>
 8. Bercovitch J. Conflict resolution in the twenty first century : principles, methods and approaches [Електронний ресурс] / Jacob Bercovitch, Richard Jackson. – Michigan: University of Michigan Press, 2009. – 226 p. – Режим доступу: <http://books.google.com.ua/books?id>
 9. Boin A. Institutional crises and reforms in policy sectors [Електронний ресурс] / Arjen Boin, Paul't Hart // Government institutions : effects, changes and normative foundations / ed. by H.Wagenaar. – Springer, 2000. – P. 9-29. – Режим доступу: <http://books.google.com.ua/books?id>
 10. Kriesberg L. Constructive conflict: From escalation to resolution [Електронний ресурс] / Louis Kriesberg, Bruce W.Dayton. – Rowman & Littlefield, 2011. – 428 p. – Режим доступу: <http://books.google.com.ua/books?id>
 11. Schelling T.C. The Strategy of conflict [Електронний ресурс] / Thomas C. Schelling. – Harvard: Harvard University Press. – 1980. – 309 p. – Режим доступу: <http://books.google.com.ua/books?id>

Олійник Наталія
студентка гр. МВ-23
Національний університет «Львівська політехніка»
Науковий керівник: д. політ. н., доц. Бучин М.А.

ПРОБЛЕМА ДЕМОКРАТИЗМУ ПРЕЗИДЕНТСЬКОЇ ВИБОРЧОЇ СИСТЕМИ У США

У сучасному світі демократія постає темою для численних роздумів, наукових праць та спорів між дослідниками. Сьогодні провідними в економічній, культурній, а також політичній сфері прийнято вважати Сполучені Штати Америки, які є демократичним взірцем для більшості країн так званого другого та третього світів. До центрального атрибуту цивілізованого демократичного суспільства – виборності вищих органів державної влади – у США особливий підхід, який обумовлений специфічною будовою самої країни, а також первинною метою «батьків» нації при створенні виборчої системи.

Враховуючи вищезгадану могутність США, очевидно, що правляча еліта країни постає особливо важливою не лише для внутрішнього ладу в державі, а й загалом, для світової громадськості. Адже, завдяки статусу США, будь-які дії глави держави на міжнародній арені матимуть наслідки для людства в цілому. Звідси, не дивно, що за президентською гонкою 2016 року між представницею демократів Гіллари Клінтон та республіканцем Дональдом Трампом слідкувало, фактично, усе світове співтовариство. Таким чином, у сучасному світі особливо актуальним постає розуміння процесу проведення президентських виборів у США, оскільки їх наслідки можуть вийти далеко за національні межі.

Процес обрання вищої особи США можна умовно поділити на кілька стадій. Перший етап починається з висунення кандидатів на посаду президента і віце-президента. Кандидатом у президенти може бути тільки уродженець США (або той, хто перебував громадянином США при затвердженні Конституції), старший 35 років, який проживає на території держави не менше 14 років [11].

Система висування кандидатів є достатньо неоднозначною, адже вона не прописана в загальній Конституції, а визначається окремо кожним штатом. Починаючи з Другої світової війни, у всіх штатах традиційно затвердилась практика праймеріз – це вибори єдиного кандидата в президенти, які здійснюються прибічниками політичної партії. Голосування набуває однієї з трьох форм: «відкриті» праймеріз – передбачають можливість голосування представників різних партій на праймеріз опонентів; «напівзакриті» – зареєстровані члени партії-суперника не можуть брати участь в голосуванні, проте незалежні виборці – можуть; «закриті» – дозволяють брати участь в голосуванні виключно зареєстрованим членам партії [5]. Ключовою метою праймеріз є обрання делегатів на національний партійний з'їзд. Кількість делегатів, яка представляє конкретний штат на з'їзді партії, пропорційна чисельності населення даного штату.

Після праймеріз розпочинається другий етап виборчого процесу в США, на якому кожна з партій офіційно затверджує свого кандидата на пост президента та віце-президента. Доцільно відмітити, що, починаючи з середини 19 ст., для США притаманна двопартійна система, яка передбачає наявність в державі двох провідних політичних партій (демократична та республіканська), які борються за владу і перемінно здобувають перемогу на виборах.

Третій етап – національні вибори – закладає ядро виборчого процесу. На даній стадії громадяни США визначаються з вибором представників свого штату, тобто, виборщиків, які згодом голосуватимуть безпосередньо за одного з кандидатів. Деякі штати зобов'язують виборщика віддавати свій голос саме за того кандидата, за якого він обіцяв, проте, в інших – така практика законодавчо не встановлена. Кожен штат отримує визначену кількість виборщиків: чим більше людей живе в штаті, тим більше виборщиків за ним закріплено. Загалом кількість виборщиків становить 538, всі разом вони утворюють Колегію виборщиків США [1].

Окремої уваги заслуговує принцип «переможець отримує все»: якщо більшість рядових виборців конкретного штату, тобто 50%+1, проголосують за кандидата А, то цей кандидат автоматич-

но отримує всі голоси штату. Тому перевага навіть у найменшому штаті може стати запорукою загальної перемоги [9].

На четвертому етапі, в кінці грудня, за кілька днів до Різдва, Колегія виборщиків голосує. Для перемоги кандидат повинен набрати більше половини голосів виборщиків (не менше 270 з 538 голосів).

Таким чином, проаналізувавши доволі складну для розуміння виборчу систему США, ми можемо здійснити її якісну оцінку. Насамперед, доцільно відзначити її явні переваги: завдяки праймеріз звичайні громадяни не вимушені голосувати за представника, якого обрала партія, натомість, вони отримують можливість долучитися до вибору кандидата. По суті, американці на первинних виборах голосують за «кандидатів в кандидати», повідомляючи таким способом свою волю делегатам, які відправляються на партійну конференцію; завдяки принципу «переможець отримує все» система цілком відкидає можливість перемоги кандидата, якого підтримує тільки декілька штатів [7]; наявність жорсткої конкуренції, що безперечно є одним з базових атрибутів демократичної виборчої системи. Так, політична боротьба кандидатів починається задовго до самих виборів, а саме – за два роки. Боротьба в США йде буквально за кожен потенційний голос [10]; безумовною прерогативою система США є її захищеність від фальсифікацій та шахрайства, адже інститут Колегії виборщиків своїм функціонуванням оберігає вибори від практики перерахунку голосів, що в масштабах нації було б повним фіаско [3].

До недоліків можна зарахувати проблему неявки виборців на голосування, оскільки, враховуючи принцип «переможець отримує все» в штатах, де певний кандидат є явним фаворитом, люди, які прагнуть віддати свій голос іншому претенденту на пост президента, просто не приходять, адже їхні голоси при порівнянні будуть не впливовими [12]; як не дивно, але одним з суттєвих недоліків виборчої системи є її не демократизм, адже існує можливість коли кандидат, який отримав більшість голосів виборців, не виграє, оскільки він отримав меншу кількість голосів виборщиків, ніж його опонент. За історію США такі парадокси траплялись чотири рази.

Така «несправедливість» відбулась й на виборах 2016 року, за якими спостерігав цілий світ. Напередодні вирішального голосування більшість ЗМІ прогнозували майбутню перемогу Г. Клінтон, однак, несподівано для всіх, не дивлячись на відрив в 2,9 мільйона голосів виборців, Г. Клінтон зазнала поразки. Так сталося, насамперед, тому що представниця демократів одержала всього 232 голоси виборщиків, в той час як Д. Трамп – 306, подолавши бар'єр у 270 голосів, необхідних для перемоги [8]. Фактично у США було проігноровано думку населення, яке своїм президентом обрало Г. Клінтон.

Підсумовуючи, ми вважаємо, що незважаючи на, безумовно, велику кількість позитивних моментів, притаманних виборчій системі США, на сучасному етапі вона практично вичерпала себе. Достатньо проаналізувати вибори 1876, 1888, 2000 та, зрештою, 2016 року, де воля більшості американців була цілком викривленою. Такі легальні та, на жаль, вже традиційні випадки для американської системи несумісні з первинним поняттям демократії та тими цінностями, які держава відстоює. З огляду на глобальне лідерство та провідну роль, яку Америка відіграє у сучасному світі, серед звичайних громадян країни все більше поширюються бунтівні настрої, оскільки борючись за світову гегемонію, лідери США «закривають очі» на велику кількість назрілих внутрішньодержавних проблем. Чи не стануть одного разу такі «математичні несправедливості» поворотним моментом для наймогутнішої держави сьогодення і яким чином це відіб'ється на решті світу наразі залишається загадкою. Можливо, саме зараз настав час для кардинальних змін, від яких так наполегливо відхиляється Америка.

Література

1. Бакалец Л. Как выбирают президента США: простое объяснение сложной избирательной системы [Електронний ресурс] / Л. Бакалец. – 2016. – Режим доступу: <http://www.forumdaily.com/kak-vybirayut-prezidenta-ssha-prostoe-obyasnenie-slozhnoj-izbiratelnoj-sistemy/>.

2. Баран Г. «Это будет совсем новое время для украинцев»: из США дали прогноз по Трампу [Электронный ресурс] / Г. Баран. – 2017. – Режим доступа: <https://www.obozrevatel.com/politics/74502-chego-zhdat-ukraine-ot-trampa-nazva-no-glavnuyu-ugrozu.htm>.
3. Братерский А. Трамп пришел с революцией [Электронный ресурс] / А. Братерский, И. Крючков. – 2016. – Режим доступа: https://www.gazeta.ru/politics/2016/11/08_a_10316045.shtml.
4. Буйчик А. Г. История социума и демократии. В 2 кн. Кн. 1 / А. Г. Буйчик, Э. Ч. Зайнагабдинова, Е. В. Сорокина. – СПб. : СЗ НИИ КиПН, 2007. – 150 с.
5. Выборы в США: кокусы, праймериз и другие тонкости [Электронный ресурс]. – 2016. – Режим доступа: http://www.bbc.com/russian/international/2016/02/160201_gch_us_elections_guide.
6. Дисюк А. Демократия по-американски [Электронный ресурс] / А. Дисюк, С. Звиглянич. – Режим доступа: <http://journal.112.ua/USAelections/>.
7. Как выбирают в США [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.hs-pr.ru/about-world/partners/usa/election>.
8. Нинько Д. Система выборов в США: все, что вы хотели знать, но боялись спросить [Электронный ресурс] / Д. Нинько. – 2016. – Режим доступа: <http://www.segodnya.ua/politics/pnews/Sistema-vyborov-v-SSHA-vse-chto-vy-hoteli-znat-no-boyalis-sprosit.html>.
9. Победитель получает все: как устроена система выборов президента США [Электронный ресурс]. – 2016. – Режим доступа: <http://www.ntv.ru/novosti/1693137/>.
10. Попова А. Выборы в Штатах: Чем интересны [Электронный ресурс] / А. Попова – Режим доступа: <http://alenaPopova.ru/deyatelnost/uselections1.html>.
11. Президент США [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Президент_США.
12. Disadvantages and Advantages of Electoral College [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://connectusfund.org/disadvantages-and-advantages-of-electoral-college>.

Пашина Наталія
*д. політ. н., професор кафедри
міжнародних відносин та зовнішньої політики
Маріупольський державний університет*

ПРОБЛЕМА ІДЕНТИЧНОСТІ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО ГЛОБАЛІЗМУ В РОБОТАХ М. КАСТЕЛЬСА

Різні орієнтири ідентифікаційних процесів у сучасному глобальному світі та розмивання традиційних паттернів ідентичності ускладнюють формування та збереження національної ідентичності, що в свою чергу значно впливає на розвиток та стабільність держав.

Спроби сучасних держав боротися за збереження і відтворення загального для всієї громадянської нації культурного простору наштовхуються на супротив двох різноспрямованих векторів соціокультурного розвитку: з одного боку, культурного та інформаційного глобалізму, який уніфікує ідентифікаційні зразки, з іншого – розпад громадянської (національної) солідарності під тиском особливих вимог етнічних, релігійних, мовних, субкультурних спільнот [1.].

Проблема ідентичності в умовах формування інформаційного суспільства отримала детальне висвітлення в роботах відомого західного дослідника Мануеля Кастельса. Автор розглядає соціальну структуру, яка формується у глобальному масштабі, як систему мереж. М. Кастельс вважає, що домінуючі функції і процеси в сучасному світі все більше виявляються організованими за принципом мереж. «Саме мережі складають нову соціальну морфологію наших суспільств, а поширення «мережевої» логіки, значною мірою, позначається на ході й результатах процесів, пов'язаних із виробництвом, повсякденним життям, культурою та владою» [2]. У своєму науковому дослідженні «Влада ідентичності» М. Кастельс обґрунтовує причинний зв'язок між відкритістю, динамічністю структури мереж та збереженням самотності й самоідентифікації особистості [3]. На початку інформаційного століття криза легітимності, наголошує автор, позбавляє інститути індустріальної

епохи їхнього сенсу та їхніх функцій. Суверенітет сучасної національної держави, над якою починають домінувати глобальні мережі багатства, могутності й інформації, значно звужується. «Політичні доктрини, що ґрунтуються на промислових інститутах та організаціях, починаючи від демократичного лібералізму, що базується на національній державі, і, закінчуючи соціалізмом, який спирається на інститут праці, у нових соціальних умовах виявляються позбавленими свого практичного сенсу. У результаті цього вони втрачають привабливість і, в прагненні вижити, йдуть шляхом нескінченних мутацій, залишаючись за спиною нового суспільства, як запилені знамена забутих війн» [3, с. 297].

Головну роль у житті людей починають відігравати глобальні, «мережеві» структури, що витісняють колишні форми особистої та вічної залежності. «Нова влада полягає в інформаційних кодах, у представницьких іміджах, на основі яких суспільство організовує свої інститути, а люди будують своє життя і приймають рішення щодо своїх вчинків. Центрами такої влади стають уми людей» [3, с. 304].

В якості суб'єктів інформаційного століття М. Кастельс виділяє дві основні потенційні сили. Першою силою виступають так звані пророки, які символічно уособлюють невдоволення і виступають від імені незадоволених. Другою й основною силою науковець вважає мережеву децентралізовану форму організації і втручання, яка характеризує нові соціальні рухи й яка слугує відображенням і противагою домінуючій логіці мереж у інформаційному суспільстві.

«Наш історичний зір – пише М. Кастельс – так зник до струнких колон, яскравих прапорів і писаних прокламацій, які проголошують соціальні перетворення, що ми знаходимося в розгубленні, коли стикаємося з все більш широкими змінами в світі символів, які мають всеохоплюючий проникаючий характер і пропускаються через фільтри найрізноманітніших мережевих структур, подалі від центрів влади. Саме на цих задвірках суспільства, чи то альтернативні електронні мережі або ж найнижчі мережі спротиву спільноти, я бачу історичне зародження нового суспільства, яке народжується в муках завдяки могутності самотності» [3].

За даними Інтернет асоціації України, наприкінці 2012 року в Україні налічувалося до 19,7 млн. регулярних користувачів Мережі серед населення старше 15 років, що робить Інтернет перспективним засобом комунікації, який швидко розвивається [4].

На початку 2016 року майже дві третини (62%) дорослого населення України користувалися інтернетом. Частка користувачів серед людей 18-39 років в Україні сягнула 91%, свідчать дані опитування КМІС. Як зазначають соціологи, кількість користувачів інтернету продовжує зростати більшими темпами, ніж це прогнозувалося. За період з лютого 2014 до лютого 2016 років кількість користувачів зросла на 8 відсоткових пунктів.

Особливу популярність Інтернет набуває у молодого покоління українців. Про це свідчать результати соціологічного дослідження «Сучасна молодь України», проведеного Інститутом Горшеніна з 1 по 20 березня 2013 року. Більшість української молоді (72,3%) в якості основного джерела інформації про події в країні і світі вважають за краще Інтернет. Більше половини опитаних (58,2%) отримують інформацію за допомогою телебачення; 21,7% – за допомогою спілкування з людьми; 12,4% – за допомогою друкованих ЗМІ; 5,8% – віддають перевагу радіо. Інше джерело інформації про події використовують 0,8% респондентів, а 2,2% вагалися з відповіддю на це питання.

Більшість української молоді (71,9%) користується Інтернетом щодня. Кожен п'ятий (19,3%) з опитуваних користується Інтернетом кілька разів на тиждень, 3,9% – кілька разів на місяць; 0,9% – епізодично, але не рідше одного разу на півріччя. Не користуються Інтернетом 2,9% респондентів, а 1,1% – не змогли відповісти на це питання [5].

На початку 2016 року майже дві третини (62%) дорослого населення України користувалися інтернетом. Частка користувачів серед людей 18-39 років в Україні сягнула 91%, свідчать дані опитування КМІС [6]. Як зазначають соціологи, кількість користувачів інтернету продовжує зростати більшими темпами, ніж це прогнозувалося. За період з лютого 2014 до лютого 2016 років кількість користувачів зросла на 8 відсоткових пунктів.

Таким чином, процеси глобалізації та розвиток інформаційного суспільства, призводять до виникнення складних суспільств з «гібридною», множинною, змішаною ідентичності їхніх громадян, тобто до плюралізації ідентичності [7, с. 7].

Тому ідентичність у сучасному суспільстві перестає бути самоочевидною і передбачуваною і може мати розпливчастий, а іноді навіть і конфліктний характер. Ідентичність у ході глобалізації змінюється через посилення взаємодії культур, вона стає більш плюралістичною. Проблема ідентичності в процесі глобалізації включає позначення свого місця в транснаціональному економічному просторі, культурну ідентичність, персональну ідентичність тощо. У результаті розмивається «національна», за країною походження, ідентичність, вона втрачає свої міцні орієнтири. У держави з'являються конкуренти у вигляді мережевих спільнот, транснаціональних корпорацій, наднаціональних структур.

На думку українського вченого В. Андрусіва, в епоху глобалізації та інформаційного суспільства проблема колективної ідентичності постає ще одним викликом існуванню держави-нації, бо в сучасних умовах на передній план виходять нові ідентичності, які стають більш важливими ніж базові (класові чи національні), і від того, як вони будуть впливати на державу, залежить її майбутня доля [8].

Література

1. Лапкин В. Идентичность в системе координат мирового развития [Електронний ресурс] / В. Лапкин, И. Семенов, В. Пантин // Политические исследования. – 2010. – № 3. – Режим доступа: <http://gtmarket.ru/laboratory/expertize/2010/2699>. – Назва з екрану.
2. Кастельс М. Становление общества сетевых структур [Електронний ресурс] / М. Кастельс // Информационная эра: экономика, общество и культура [1996-1998]. – Режим доступа: <http://www.buk.irk.ru/library/book/search1.htm>. - Назва з екрану.
3. Кастельс М. Власть идентичности [Електронний ресурс] // Новая постиндустриальная волна на Западе : [антология / под ред. В. Л. Иноземцева]. – М. : Academia, 1999. – Режим доступа : http://iir-mp.narod.ru/books/inozemcev/page_1003.html. – Назва з екрану.

4. Лига. Мониторинг СМИ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://smi.liga.net/medianews/2013-03-28>. – Назва з екрану.
5. Украинская молодежь ежедневно пользуется Интернетом – исследование от 02.04.2013 [Електронний ресурс]. – Сайт інститута Горшенина. – Режим доступу: http://institute.gorshenin.ua/news/1004_ukrainskaya_molodezh_ezhednevno.html. – Назва з екрану.
6. Кількість користувачів інтернетом в Україні зростає з рекордною швидкістю [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://energolife.info/ua/2016/News/406>
7. Гидденс Э. Социология / Э. Гидденс. – М.: Эдиториал УРСС, 1999. – 303 с.
8. Андрусів В. Конструювання колективної ідентичності: виклики глобальним державам [Електронний ресурс] / А. Андрусів. – Режим доступу: <http://politiko.ua/blogpost68429>. – Назва з екрану.

Романюк Наталія

*к. політ. н., доц. кафедри країнознавства
і міжнародного туризму,*

Львівський національний університет імені Івана Франка

Романюк Ростислав

*к. політ. н., доц. кафедри міжнародних відносин
і дипломатичної служби*

Львівський національний університет імені Івана Франка

ДЕМОКРАТИЧНІ ІМПЕРАТИВИ СУЧАСНОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Актуальні процеси, що відбуваються в геополітичній структурі світу, трансформації соціально-політичних систем, зростання ваги недержавних учасників міжнародного життя дають змогу стверджувати про входження сучасного світового порядку в нову фазу розвитку.

Динаміка міжнародної системи до 1991 р. фактично відповідала логіці неореалістської теорії гегемонічної стабільності. Водночас, відносна стабільність та передбачуваність біполярної

міжнародної системи слід розуміти не лише в категоріях (нео)реалізму – балансу сил між блоками чи наявності відповідних держав-гегемонів, але й як наслідок збіжності основних інтересів наддержав – бажання зберегти власне існування. Це, зокрема, в умовах ідеологічного протистояння стало основою їхньої співпраці зі створення та розвитку режимів нерозповсюдження ядерних озброєнь, договорів про обмеження наступальних озброєнь тощо.

З поширенням новітніх підходів до розгляду міжнародної реальності наприкінці 1980-х – на початку 1990-х років, поняття гегемонії зазнало трансформації. Сьогодні окремі напрями науки про міжнародні відносини пропонують гетерогенні визначення цього явища.

Зокрема, прихильники теорії гегемонічної стабільності у рамках неореалізму розглядають гегемона як державу, яка, ставши на шлях інноваційного розвитку швидше за конкурентів, здобуває визначені переваги й, відтак, гегемонічні позиції на міжнародній арені. При цьому під інноваційністю мають на увазі, здебільшого, технологічний прогрес. Неограмшисти розглядають гегемонію на двох рівнях – внутрішньодержавному та міжнародному, причому гегемонія держави на міжнародному рівні є похідною від становлення гегемонії у внутрішньодержавному контексті. Домінуючий спосіб виробництва у широкому сенсі (в тому числі ідей та знань) через формування «історичного блоку» (загальносуспільного консенсусу) сприяє поширенню національної гегемонії на міжнародному рівні. Постмодерністські підходи наділяють гегемонічною природою дискурси, тобто відповідні зразки розуміння й розгортання суспільної реальності. Представники гетеродоксної політичної економії обґрунтовують вплив держави на міжнародному рівні через взаємозв'язок різних структур могутності, серед яких вирішальне значення мають структура безпеки, виробництва, фінансів та знань. Отож, на сучасному етапі гегемонію уже не гарантують монофакторні переваги перед конкурентами, як це було в минулому.

На наш погляд, сучасний стан міжнародної системи характеризується «роздержавленням» гегемонії у її класично-

му розумінні й поступовим переходом функцій гегемона до глобалізаційного процесу. Спрощено, глобалізацію слід розглядати як нового гегемона у міжнародних відносинах, який формує новий світовий порядок. Погоджуючись з фактом різної швидкості глобалізаційного процесу, слід зауважити, що він не заперечує головну тенденцію – поступове зростання взаємозалежностей між окремими складовими міжнародної системи.

Відтак, більше ніж через 30 років після поширення уявлення про необхідність співпраці передових держав у підтриманні світового порядку з огляду на втрату США гегемонічних позицій, можна, до певної міри, впевнено відповісти на питання, чого ж очікувати «після гегемонії» [5]. Сьогодні відповідь уже не можна зводити до твердження про доцільність „кооперації в умовах анархії” [2], позаяк анархія у світовій системі поступово зменшуватиметься на користь керованості через глобалізаційний процес.

Таким чином, можна висловити припущення, що дезінтеграційні та регіоналізаційні тенденції поступово також зазнаватимуть трансформації й сприятимуть залученню окремих територіальних чи екстериторіальних утворень до загального глобалізаційного процесу. Зрештою, глобалізація не демонструє територіальної прив’язки і не охоплює виключно національні держави.

Незаперечним фактом є те, що існуванню явища, яке сьогодні визначають як глобалізацію, ми завдячуємо, насамперед, прогресу, досягнутому у рамках ліберальних західних суспільств. Не підлягає сумніву, що поступ західних демократій досягався, насамперед, через послідовне заперечення неприйнятних та рудиментарних суспільних практик і їхню заміну на ефективніші форми відносин.

Відтак виклики, які сьогодні стосуються прогресивної частини людства, радше спростовують поширене уявлення про «диференційований» характер глобалізації. Адже спільноти, з власними системами цінностей, що «раптово» з’явилися у порядку денному світової політики, не є втіленням «гіршої динаміки» чи «відставання» з огляду на глобалізацію. Щонайменше, їхня інертність щодо прогресу не є наслідком прискорен-

ня глобалізаційних процесів у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст., а тривалою відсутністю належного суспільного поступу. «Війна з прогресом», – так визначив сучасні прояви антигуманної активності з боку окремих спільнот (тероризм, злочини проти миру тощо) Г.Каспаров [4]. Можемо без перебільшення ствердити, що «антиамериканізм» – який раніше подавався як вияв спротиву гегемонії США (фактично ця держава була й залишається есенціалістським втіленням демократичних свобод), сьогодні переродився у «війну з прогресом» у широкому розумінні. Причому «прогрес» на глобальному рівні слід розуміти як явище, колективно забезпечуване низкою розвинутих суспільств західного типу на чолі зі США.

Відтак, на сучасному етапі, найскладнішим викликом може стати саме визначення «спільного знаменника» при концептуалізації базових засад функціонування демократичних спільнот західного типу, які не піддавалися б ревізії під тиском подальшого демократичного діалогу. Скорочення обсягів «полеміки Заходу зі самим собою» [3, С.386] і, як наслідок, – селективна відмова від інтерналізації окремих «контроверсійних» елементів у політичну практику, критично важливі для консолідації, зміцнення та поширення демократії (а відтак – безпеки) й прогресу у світі.

На зміну «демократичному інтернаціоналізму» має прийти «демократичний націоналізм», причому «націоналізм» слід розуміти широко – як контроль результатів власного демократичного розвитку окремими спільнотами та їхніми об'єднаннями з огляду на взаємодію з «рештою» світу. «Контроль демократії» – словосполучення не менш парадоксальне, ніж «гуманітарна інтервенція», – покликане визначати «порядок денний» сучасної як внутрішньої, так і міжнародної політики.

Фактична неспроможність міжнародного демократичного співтовариства сповна використати власний військовий потенціал проти агресора, що володіє ядерним арсеналом (РФ), актуалізувала проблематику «політики без принципів». Відомий постмодерніст Д. Кемпбелл [1] визначав її у категоріях відповідальної реалізації міжнародної політики з урахуванням потенційних наслідків сьогоднішніх дій у майбутньому. Це не

означає, що політика повинна бути безпринципною, а якраз навпаки – необхідність реалістичної оцінки можливих сценаріїв розвитку ситуації й недопущення підтримки потенційних злочинних режимів задля власної короткотермінової вигоди.

Окремі постмодерністські автори, розвиваючи концепцію „радикальної взаємозалежності” [1, С. 95], вказують на взаємопов’язаність і взаємозумовленість не лише усіх відносин, процесів, явищ, політичних рішень тощо, але навіть існування самих акторів у міжнародній системі. Отож, глобалізація вирішальним чином впливатиме на розвиток світового порядку, визначаючи місце і значення його складових, формуючи та структуруючи зв’язки між учасниками у напрямі зміцнення радикальних взаємозалежностей. Більше того, гегемонічний вплив глобалізації на динаміку світового порядку не матиме яскраво вираженого циклічного характеру, як у випадку зміни держав-гегемонів. Адже актори, охоплені впливом глобалізації й залучені у структуру гегемонізованого світового порядку, виявляться неспроможними змагатися за гегемонічні позиції із складними процесами світового масштабу, які, хоч і відбуватимуться за їхньої участі, однак не будуть керовані виключно ними.

Література

1. Campbell D. Politics without Principle: Sovereignty, Ethics, and the Narratives of the Gulf War. / David Campbell. – Boulder CO: Lynne Reinner, 1993. – 120 p.
2. Cooperation under Anarchy. / Kenneth A. Oye [Ed.]. – Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1986. – 260 p.
3. Habermas J. Zur Legitimation durch Menschenrechte. / Jurgen Habermas / H. Brunkhorst, P. Niesen [Red.] Das Recht der Republik. – Frankfurt a. Main, 1999. – 403 S.
4. Kasparov G. The Global War on Modernity. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kyivpost.com/opinion/op-ed/garry-kasparov-the-global-war-on-modernity-378076.html>.
5. Keohane R. O. After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy / Robert O. Keohane. – Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1984. – 320 p.

Сухорольська Ірина
к. політ. н., асистент кафедри ПМВ
Національний університет «Львівська політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ ГРОМАДСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ НАТО

У сучасних міжнародних відносинах терміном «громадська дипломатія» («публічна дипломатія»), як правило, позначають різнопланову діяльність широкого кола суб'єктів (насамперед, держав, міжнародних організацій, авторитетних неурядових структур) з метою впливу і взаємодії з зовнішніми цільовими аудиторіями громадськості. Інакше кажучи, громадська дипломатія є «дипломатією з громадськістю», за допомогою якої міжнародні актори намагаються реалізувати свої життєвоважливі інтереси, досягнути низки зовнішньополітичних цілей та укріпити своє становище на міжнародній арені.

Упродовж останніх десятиліть питання посилення ефективності комунікації з іноземними аудиторіями є одним із пріоритетних для зовнішньополітичних відомств не тільки держав, а й впливових міжнародних організацій. Зростання ролі останніх у міжнародних відносинах, як і узалежнення ефективності їхньої діяльності від сприйняття цих організацій населенням у державах-членах та державах поза їхніми межами змушують їх започатковувати власні стратегії громадської дипломатії та створювати для цього окремі спеціалізовані структури. Поряд із цим, зважаючи на саму природу міжнародних організацій, їхня громадська дипломатія відзначається низкою специфічних особливостей. По-перше, її цілі пов'язані передовсім із необхідністю формування привабливого іміджу організації та її проектів, а не зумовлені національно-культурними особливостями, як це характерно для держав. По-друге, цільова аудиторія громадської дипломатії міжнародної організації охоплює не лише громадськість країн, що не входять в організацію, а також і населення держав-членів, тобто розмежування внутрішньої і зовнішньої аудиторії не є настільки чітким як у громадській дипломатії держав. По-третє, згадана діяльність міжнародних організацій стала можливою завдяки глобалізаційним процесам та розвитку інформаційно-

комунікаційних технологій, а отже, вона зазвичай базована на новітніх теоріях та концепціях, як-от концепціях нової громадської дипломатії чи розумної сили. Згадані особливості власне й актуалізують дослідження громадської дипломатії міжнародних організацій [5, С. 6-9].

З-поміж організацій, активних у цій сфері, саме Організація Північноатлантичного договору (НАТО) докладає чимало зусиль задля налагодження комунікації із закордонними аудиторіями та вже накопичила неабиякий досвід, а її громадська дипломатія за останні роки набула виразних специфічних рис. Варто зазначити, що практично з моменту свого заснування НАТО здійснює інформаційно-комунікаційну діяльність із громадськістю, цілі якої, безумовно, завжди залежали від конкретних загроз і викликів, характерних для певного періоду історії. Зокрема у 1950 році було створено Інформаційну службу НАТО, а вже у 1953 році шляхом об'єднання Робочої групи з інформаційної політики та Робочої групи з питань соціального і культурного співробітництва було засновано Комітет з інформаційних і культурних відносин (CICR), який функціонував задля інформування громадськості та покращення розуміння завдань НАТО впродовж усієї Холодної війни, а також після її завершення [3].

Зважаючи на остаточне утвердження концепції громадської дипломатії як знакової для сучасного періоду міжнародних відносин, у 2004 році згадана активність НАТО трансформувалася у окремий напрям роботи – громадську дипломатію. Варто окремо відзначити, що усвідомлюючи суть і особливості такої діяльності у теперішньому світі, НАТО в межах усіх своїх офіційних україномовних інформаційних ресурсів та документів використовує термін громадська, а не публічна дипломатія як відповідник англійському – public diplomacy. Того ж року CICR був перейменований у Комітет громадської дипломатії, а ще один орган – Офіс інформації і преси змінив назву на Управління громадської дипломатії. Для України знаковим є те, що в структурі вищезазначеного Управління функціонує Центр інформації і документації НАТО в Києві, який став першим інформаційним закладом організації в країні-партнері, що надає інформаційні послуги широким верствам громадськості [2].

Як зазначено на офіційному сайті НАТО, метою програм організації у сфері комунікації і розвитку є поглиблення обізнаності і розуміння діяльності Альянсу, збільшення підтримки та посилення довіри до нього [4]. НАТО усвідомлює сучасні виклики та намагається сформувати образ організації як гаранта безпеки та ефективного форуму для поєднання зусиль держав у боротьбі з тероризмом, розповсюдженням зброї масового знищення, загрозами енергетичній безпеці, торговельному мореплавству тощо [1]. У своєму дослідженні громадської дипломатії міжнародних організацій З. Паговські переконливо демонструє, що громадська дипломатія Альянсу охоплює всі ключові з огляду на сучасні теорії елементи такої діяльності, а саме: 1) вивчення аудиторії, 2) інформування, 3) залучення та 4) оцінку діяльності. Зокрема, йдеться про: 1) дослідження та аналітичні розвідки з метою вивчення особливостей іміджу організації, моніторинг відповідних результатів досліджень, аналіз дописів та коментарів на власних інформаційних ресурсах; 2) активну роботу з використанням потенціалу провідних мережевих платформ, насамперед підтримку сторінок, акаунтів та каналів у Facebook, Twitter, YouTube, Flickr, Google+, різними мовами (також і українською); 3) побудову двосторонніх каналів зв'язку, ініціювання та підтримку зовнішніх ініціатив щодо конференцій, тренінгів, зустрічей тощо; 4) проведення оцінки ефективності загальної стратегії та конкретних проектів громадської дипломатії за попередній період [5, С. 19-22, 26-27, 31].

Отже, НАТО вдалося створити сучасний та злагоджений механізм провадження громадської дипломатії, який допомагає організації досягати власних цілей, а також є цікавим з огляду на актуальні дослідження тенденцій трансформації та практик реалізації громадської дипломатії в сучасних міжнародних відносинах. Упродовж останніх десятиліть Україна є традиційним пріоритетом громадської дипломатії НАТО, про що свідчить різнопланова і активна діяльність, спрямована на українців, підтримка інформаційних ресурсів українською мовою, створення відповідних структур. Сучасні реалії українсько-російських відносин створюють виклики як для України, так і для НАТО, реа-

гування на які повинно охоплювати й інформаційно-комунікаційну складову. Зважаючи на це, у 2015 році Генеральний секретар НАТО Єнс Столтенберг і секретар Ради національної безпеки і оборони України Олександр Турчинов підписали Дорожню карту партнерства у галузі стратегічних комунікацій. Продовження такої співпраці у сфері громадської дипломатії є однією з умов ефективного протистояння інформаційно-пропагандистській діяльності Росії з подальшою перспективою вирішення цієї проблеми.

Література

1. Бабст С. Громадська дипломатія та характерний образ НАТО [Електронний ресурс] / Стефані Бабст. – Режим доступу: http://www.nato.int/nidc/docs/2011/Public_Diplomacy_and_the_NATO_brand-ukr.pdf.pdf
2. Центр інформації та документації НАТО в Україні [Електронний ресурс]// North Atlantic Treaty Organization. – Режим доступу: http://www.nato.int/cps/ru/natohq/topics_64610.htm?selectedLocale=uk
3. Committee on Public Diplomacy (CPD) [Електронний ресурс] // North Atlantic Treaty Organization. – Режим доступу: http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_69272.htm
4. Communications and public diplomacy [Електронний ресурс] // North Atlantic Treaty Organization. – Режим доступу: http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_69275.htm
5. Pagovski Z. Z. Public Diplomacy of Multilateral Organizations: The Cases of NATO, EU, and ASEAN / Zhikica Zach Pagovski. – Los Angeles: Figueroa Press, 2015. – 45 p.

Тишкун Юрій
к. політ. н., доц. кафедри ПМВ
Національний університет «Львівська політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ ГЕРМЕНЕВТИКИ ГЛОБАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Глобальній політиці загрожує небезпека перетворення в кліше, нечітку ідею, яка охоплює все, але мало додає до розуміння сучасних умов існування людини політичної. В цих умовах особливої ролі набуває герменевтика як мистецтво і методологія «розуміння», яка допомагає осмислити і політичне буття планети і його «подвоєння» в знаковій (інформаційній) сфері.

Аналіз феномену планетарної політики передбачає роботу з інформаційним простором як джерелом даних про це явище [3, с. 157]. Це поле дозволяє отримувати цінні дані, відмінні від попередніх знань або ж інформацію [Див.: 2, с. 119] про досліджуване явище. Ці знання можуть бути як кількісними, так і якісними. Якщо аналіз перших здійснюється за допомогою математичної методології (підходів, принципів, методів), то других – за допомогою методології соціально-гуманітарних наук. Особливе місце серед останніх займає методологія герменевтики. Її значення зумовлюється тим, що всі первинні дані про певний феномен, як і підсумки їх опрацювання, потребують оцінки, розуміння, тлумачення. Йдеться про те, що саме герменевтика займається тлумаченням буття (за М. Гайдегером) [Див.: 6, с. 467] і реальності як тексту, дискурсу (в рамках використовуваної Ш. Муффа і Е. Лаклау тези Ж. Дерріди про те, що «все є дискурс» [5, с. 566]). У цьому контексті герменевтика як засіб редукції фундаментально розгалуженої герменевтичної теорії на предметне поле політичної науки (за О. Алексєєвим) [1, с. 12], на нашу думку, тлумачить глобальну політику, щонайменше, в двох вимірах: 1) політичне буття людства як аналог дискурсу глобальної політики і 2) дані про планетарну реальність, її опис і результати їх опрацювання як власне «текст» про глобальну політику. Звідси тлумачення глобальної політики, її «розуміння» виходить з позицій, які доповнюють одна-одну: 1) політичне буття планети є дискурсивним, і 2) сама глобальна політика, її дискурс «говорить»

(в розумінні М. Гайдеггера [Див.: 4]) про політичне буття Землі. Цей універсальний дискурс «про глобальну політику», включає спеціалізовані дискурси, які дозволяють отримати детальне знання про неї: панівний та другорядні; масовий і елітарний, в т. ч. науковий; локальний, національний, регіональний і глобальний; цивілізаційні і т. ін. Зокрема, масовий дискурс поряд із повсякденними уявленнями про глобальну політику відображає певні риси «духу часу» (в термінології Д. Хелда [7, с. 2]), які можна витлумачити, набувши інформацію (новизну) про об'єкт дослідження. Власне науковий дискурс про глобальну політику містить верифіковані, концентровані дані та(або) гіпотези про це явище. Дискурси з різним просторовим охопленням розкривають окремі «зрізи» досліджуваного феномену і «призми», через які воно бачиться на цих рівнях. Так, цивілізаційні дискурси відображають бачення глобальної політики з т. з. представників окремих «світів»-цивілізацій (в розумінні А. Тойнбі та О. Шпенглера), нюанси цього бачення, зумовлені специфікою релігій і «сакральних» мов, характерних для зазначених цивілізацій, які герменевтика може «зрозуміти», надавши науковцям дані про сприйняття розглянутого феномену в певних регіонах.

Об'єктом дослідження політичної герменевтики на глобальному рівні є глобальна людина політична – особа, включена у соціокультурні зв'язки планетарного масштабу, діяльність якої визначається і спрямовується системою (глокальних) особистісних смислів – як глобальними надособистісними смислами, які людина сприймає в певний спосіб, так і тими особистими смислами, яких індивід надає глобальним явищам (процесам), зокрема, політичним; в певний – суб'єктивний – спосіб «розуміючи» свій водночас глобальний і локальний політичний статус та оточуючий її (глокальний) «світ» політики і відповідно взаємодіючи з ним.

Герменевтичне розуміння тексту про глобальну політику як предмету її політичного дослідження, продукту пізнавально-творчої діяльності людського «духу» у сфері політики можливе як інтуїтивне – безпосереднє «знання» сенсу глобальної

політики, або(та) дискурсивне – при якому в пізнаному глобальному явищі виявляється непізнаний «залишок» (в термінології В. Дільтея). «Розуміння» сенсу (змісту) глобальної політики більше за констатацію відповідності знання про неї отриманим фактам про це явище. Предметом герменевтичного дослідження глобальної політики також може виступати: «текст» про глобальну політику, створений в «чужій» (іншій за часовими, класовими, національними, релігійними, конфесійними чи іншими ознаками) культурі (в розумінні Ф. Шляєрмахера); «внутрішній світ» індивіда (групи) (в розумінні В. Дільтея) – суб'єкта глобальної політики, об'єктивованій назовні, в її «культурно-історичних структурах» – нормах (права, релігії, мови, моралі), які регулюють поведінку людей і колективів в суспільстві планети, опосередковують їх спілкування одне-одне з одним і розуміння одне-одного.

Отже, герменевтика при застосуванні до глобальної політики як доленосної сфери людської діяльності постає як: 1) онтологія розуміння взагалі, що включає в себе політичну онтологію, зокрема, вчення про глобальне політичне буття, його принципи, яке може досліджувати «слухаючи» (в розумінні М. Гайдеггера), що воно «говорить» про себе в «мові» (дискурсі) глобальної політики; 2) техніка, яка надає досліднику засоби практичного тлумачення явища, мистецтво його «розуміння» цього явища, – і як тлумачення вихідних даних про нього, і пояснення результатів, отриманих при опрацюванні даних про глобальну політику.

Література

1. Алексеев О. Политическая герменевтика как метод политологического исследования / Алексеев Александр Евгенович: Автореф. дис. к. полит. н. спец. 23.00.01. Днепропетровськ: Дніпропетровський НУ ім. О. Гончара, 2008. – 22 с.
2. Винер Н. Человеческое использование человеческих существ: Кибернетика и общество / Н. Винер // Человек управляющий. – СПб.: Питер, 2001. – С. 3–196.
3. Песков Д. Н. Мировая политика или бег на месте / Д. Н. Песков // ПОЛИС (Политические исследования). – 2005. – №1. – С. 156–157.

4. Суворова А. Н. Философия Мартина Хайдеггера и экзистенциальная философия / А. Н. Суворова // Введение в современную философию. – Режим доступу: <http://psylib.kiev.ua/txt08.htm>
5. Тишкун Ю. Я. Політичні концепції представників методології аналізу дискурсу / Тишкун Ю. Я. // Історія політичної думки: Підручн. – Львів: Новий-світ-2000, 2016. – С. 558-573.
6. Тишкун Ю. Я. Тема 17. Політична герменевтика: аналіз підходів представників / Тишкун Ю. Я. // Політична думка ХХ – початку ХХІ століть: Методологічний і доктринальний підходи: Підручн. – Т. 1: Методологічний підхід. – Львів: Новий-світ-2000, 2016. – С. 451-477.
7. Хелд Д. Глобальные трансформации: Политика, экономика, культура / [Д. Хелд, Д. Гольдблатт, Э. Макгрю, Дж. Перратон]. – М.: Праксис, 2004. – XXIV, 576 с.

Трач Оксана

студентка гр. МВ-21

Національний університет «Львівська політехніка»

Науковий керівник: к. політ. н. Зазуляк З.М.

КІБЕРТЕРОРИЗМ ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОСТІ

Тероризм є надзвичайно неоднозначним явищем, що набуло масштабного характеру внаслідок тих глобалізаційних процесів, що відбуваються у сучасному світі. Цей феномен має різні витоки, види та напрями, однак найбільшого поширення набули ядерний, хімічний, психологічний, екологічний та, звичайно ж, комп'ютерний тероризм – або, як його ще називають, «кібертероризм».

Важливо відзначити, що кібертероризм несе не меншу загрозу, ніж ядерна небезпека. Оскільки сучасний світ неможливий без використання Інтернету та інформаційних мереж, кібертероризм – це загроза та виклик, що постає перед усіма континентами та державами світу.

Важливо подати дефініцію самого поняття «кібертероризм» (КБТ). Отже, кібертероризм – це новий вид тероризму, у якому використовуються ресурси інформаційних систем як середовище чи засіб злочину. Цей вид тероризму спрямований на насильство та залякування населення чи навіть ліквідацію окремих суспільств. Це цілком свідоме та цілеспрямоване застосування комп'ютерів, комп'ютерної інформації та мереж для захоплення комп'ютерних систем управління.

Внаслідок того, що зростає кількість користувачів мережі Інтернет, збільшується й кількість злочинних операцій у інформаційному просторі. Насамперед, людство стає залежним від інформаційних технологій, що *de facto* керують ними і життями людей, які стають все більш вразливими. Крім того, можливостей для використання Інтернету для вчинення злочинів стає все більше. Скоєння такого злочину не потребує значних затрат, достатньо просто мати комп'ютер та підключення до інформаційної мережі.

Злочини такого характеру здійснюються хакерами – особами, які хочуть отримати несанкціонований доступ до комп'ютерних систем задля того, щоб отримати секретну чи конфіденційну інформацію. Лише меншість із них – це професіонали, які становлять загрозу не тільки для компанії, а й для всієї країни. Кіберзлочинці «середнього класу», які розробляють шкідливі програми самостійно, можуть об'єднуватись у невеликі групи та разом атакувати сайти. Буває й таке, що великі корпорації наймають таких злочинців для заподіяння шкоди конкурентам. За статистикою, близько 90% хакерів – це підлітки, які мають хоча би базові навички програмування, але не становлять загрози для держави. Основна їхня діяльність полягає у «зламуванні» акаунтів у соціальних мережах та електронних поштових скриньок [2].

Терористичні організації використовують мережу Інтернет для своїх злочинних намірів, а саме: викрадення коштів, здійснення передачі секретної інформації або для пропаганди. У світовому кіберпросторі вже давно відбувається неоголошена інформаційна війна.

Початок ХХІ ст. ознаменувався появою нових масштабних та руйнівних війн у кіберпросторі. Світ виявився абсолютно не гото-

вим протистояти таким викликам, адже в мережі Інтернет немає належного рівня міжнародної безпеки та не існує відповідних міжнародних договорів чи інституцій, які могли б реагувати на ці процеси. Віднедавна Інтернет використовують ще й для психологічного та економічного тиску на людей, що неодмінно потребує відповідного реагування.

Кіберзлочинність – це новий вид небезпечних діянь терористів. Це такий напрям злочинності, який постійно удосконалюється та не відстає від розвитку новітніх технологій. Популярність кіберзлочинності пов'язана ще й з тим, що хакери отримують немалу винагороду за свою діяльність. Однак, часом кіберзлочинці атакують системи з метою відновлення справедливості або ж з метою помсти.

Боротьба проти кіберзлочинності – це зовсім не легкий процес, який перетворився у нескінченний конфлікт з правоохоронними органами. Тому що, з одного боку, це жорстке протистояння, від якого залежить безпека держави та її економіки. Але, з іншого боку, боротьба проти кіберзлочинності – це звичайна трата часу через те, що хакерів заарештовують рідко, оскільки не можуть їх знайти.

Тому законодавство залишається ключовим елементом у боротьбі із кібертероризмом. Першим і головним документом, який був укладений задля протидії тероризму є Міжнародна конвенція про кіберзлочинність, яка була прийнята Радою Європи 23.11.2001 р., в Україні цю угоду ратифікували у 2005 р. Цей документ був укладений після трагедії у США, що відбулась 11 вересня 2001 р. Основна мета документу – реалізація загальної політики з питань кримінального права задля захисту суспільства від кібертероризму. У Конвенції наведено такі типи комп'ютерних злочинів: незаконний доступ та незаконне перехоплення, втручання в дані та систему.

У 2011 р. було прийнято стратегії кібербезпеки у Великобританії, Чехії, Франції, Німеччині, Литві, Люксембурзі та Нідерландах. Основна мета цих стратегій спрямована на забезпечення лідируючих позицій у інформаційному просторі; вільний доступ до інформаційних сервісів; протидія загрозам

конфіденційності, цілісності інформаційних ресурсів; забезпечення кіберзахисту.

У 2009-2012 рр. створено загони кібервійськ у США, Росії, Індії та Великобританії, Німеччині; організація агентств кібернетичної оборони в Австрії, Німеччині та Швейцарії.

У 2013 р. було відкрито Європейський центр по боротьбі з кіберзлочинністю. Він став координаційним центром Європейського Союзу у боротьбі із кібертероризмом. Європарламент прийняв директиву, яка була направлена на протидію кіберзлочинності [1].

Україна також бореться із кібертероризмом, тому 15.06.2016 р. було прийнято Указ Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 27 січня 2016 р. «Про стратегію кібербезпеки України». У якому йдеться, що розвиток надійного кіберпростору полягає у:

- розробці й адаптації державної політики у сфері кібернетики;
- створенні термінологічної та нормативно-правової бази у цій сфері;
- формування конкурентоспроможності у сфері електронних комунікацій;
- проведенні навчань для вміння правильно діяти у надзвичайних ситуаціях в кіберпросторі;
- створенні системи виявлення, запобігання та нейтралізації інформаційних загроз [3].

Всі держави спрямовують зусилля на боротьбу із кібертероризмом, який став актуальною проблемою сучасних міжнародних відносин та викликом для міжнародного співтовариства. Жодна держава не є і не буде захищена від такого типу злочинів, тому країни все ретельніше розробляють програми та заходи, спрямовані на запобігання такій терористичній діяльності, а саме створюють різні правозахисні організації, укладають велику кількість міжнародних угод. Однак, для того, щоб мати змогу дати відсіч цій міжнародній загрозі, необхідна спільна та клопітка діяльність та реальні кроки, які б запобігали, а не ліквідували наслідки «плодів» кібертероризму.

Література

1. Гнатюк С. Кібертероризм: історія розвитку, сучасні тенденції та контрзаходи / С. Гнатюк // Безпека інформації. – 2013. – Т. 19, №2. – С. 118-129.
2. Романюк В.Р. Кіберзлочинність як загроза міжнародній безпеці / В.Р. Романюк // Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція. – Луцьк: Вид-во Нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2015.
3. Указ Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 27 січня 2016 року «Про Стратегію кібербезпеки України» від 15.03.2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/96/2016>
4. Широкова О.Г. Кіберзлочинність та кібертероризм як загроза інформаційній безпеці: міжнародно-правовий аспект / О.Г. Широкова, Ю.Р. Ачкурін // Інформація і право. – 2011. – №1(1). – С. 76-81.

Ціватий Вячеслав

к. іст. н., ректор

Дипломатична академія України при МЗС України

Чекаленко Людмила

д. політ. н., зав. кафедри зовнішньої політики і дипломатії

Дипломатична академія України при МЗС України

ЄВРОПЕЙСЬКІ ТЕОРІЇ БЕЗПЕКИ СУЧАСНОСТІ

Нове прочитання європейських теорій безпеки поповнилося теорією транснаціональних мереж, що спирається на ідею американських політологів – концепцію трансгавернменталізму (transgovernmentalism) і визначається як незалежна взаємодія підрозділів різних урядів. Згідно Р. Кеохейна і Дж. Ная, такі складові не підлягають контролю виконавчою владою своїх держав і мають високу автономію. Транснаціональні мережі таким чином, являють собою взаємодію між одиницями різних урядів. Враховуючи те, що країни ЄС зберігають ключові по-

вноваження в сфері безпеки, а також обмеженість компетенцій ЄС, транснаціональні мережі являються компенсацією відсутності наднаціонального та транскордонного співробітництва з питань безпеки. При цьому трансгавернменталізм не посягає на центральні складові національного суверенітету, національну безпеку і оборону [3], а зосереджується на зв'язках нижчої ланки, наприклад, кооперація між судовими та правоохоронними органами.

Прихильники теорії – Е. Кірхнер і Дж. Сперлінг – не підтримують ідею про «старіння» держави як інституту управління, а вважають, що держави адаптувалися до нових умов і активно беруть участь у створенні нових форм взаємодії в галузі безпеки між окремими урядовими одиницями (governmental subunits). Отже, суверенітет виступає швидше каталізатором мереж і кооперативної інновації, а не перешкодою. Членами таких мереж можуть бути судді, поліцейські, пожежники. Зустрічі учасників мереж проводяться на неформальній основі, а прийняті консенсусом рішення носять юридично необов'язковий характер. Для ефективного функціонування мереж необхідний високий рівень їхньої автономії від національних урядів. Трансгавернментальні мережі складаються з трьох типів залежно від виконуваних ними функцій: інформативні мережі, виконавчі і регулюючі.

Наведемо приклади існуючих транснаціональних мереж у Європі: Європейська інформаційна система лісових пожеж (European Forest Fire Information System), Глобальний моніторинг з навколишнього середовища і безпеки (Global Monitoring for Environment and Security), Антитерористична група (Counter Terrorism Group), Атлас Нетворк (ATLAS Network) тощо. Слід відзначити, що у зв'язку з активізацією транснаціональних мереж у Європі зростає зацікавленість у дослідженні їх перспектив, оскільки трансгавернментальні мережі стають третім ресурсом сили у сфері безпеки та їх значення неухильно зростатиме. У Європі чимало дослідницьких центрів займаються вивченням цього феномена, це і Берлінська школа з транснаціональних досліджень (Berlin Graduate School for Transnational Studies) і Черчілльський Інститут (The Churchill Institute) при Вестмінстерському коледжі.

Як окремий напрям у вивченні проблем безпеки можна виокремити концепції, запропоновані Європейським Союзом. Хоча вони представляють собою скоріше політичні документи, ніж наукові дослідження, все ж мають вагоме значення в рамках національної безпеки.

Одним з перших документів щодо безпеки стала т.зв. «Доктрина Хавьєра Солани» («Безпекова Європа в кращому світі» = «Secure Europe in a better world», 2003 р.), колишнього Високого представника ЄС з СЗБП. У ній зазначалося, що хоча США і опинилися в домінуючому становищі після холодної війни, все ж у сучасному світі жодна країна не здатна вирішити комплекс проблем, покладаючись виключно на свої сили.

У таких умовах з'являється можливість для ЄС взяти на себе частину відповідальності за глобальну безпеку і поряд з США та іншими гравцями протистояти глобальним викликам і загрозам, серед яких регіональні конфлікти, бідність, «погане управління» (bad governance), розповсюдження ЗМЗ, тероризм і злочинність, а також енергетична залежність.

Автор закликає до розширення зони безпеки навколо Європи і створення «кільця добре керованих країн» (a ring of well governed countries). Саме від цього концепту, як бачимо, відштовхується поняття або ідея «кільця друзів ЄС» (що нагадує концепцію Е.Балладюра про кільця надійних країн-друзів навколо ЄС, а також вилилась у програму Сусідства і врешті Східного партнерства).

Крім того, Х.Солана ратує за зміцнення міжнародних багатосторонніх систем безпеки, таких як ООН, НАТО, Меркосур, АСЕАН, а також розширення числа добре керованих демократичних держав.

У сфері європейської політичної культури, на думку екс-Високого представника з безпеки ЄС, також потрібні серйозні зміни. Внаслідок того, що сучасні загрози лежать частіше зовні і є глобальними за своїм характером, ЄС має стати більш активним, бути готовим до інтервенції зовні, більш згуртованим, мати постійне командування для реагування на кризи і більш здатним, розширити спектр інструментів для безпеки, а також координацію та об'єднання можливостей і ресурсів країн-членів ЄС для оптимізації витрат.

У доктрині також йдеться, що ЄС має співпрацювати зі своїми партнерами, насамперед США – трансатлантичні зв'язки залишаються незамінними. Співпрацювати також з іншими силовими центрами, як Росія, Японія, Китай, Канада та Індія [4].

У 2008 році Європейська Рада підготувала новий документ: «Забезпечення безпеки у світі, що змінюється». Багато в чому цей документ повторює положення доктрини Солани, але є і низка доповнень. Наприклад, до традиційних загроз, таким як розповсюдження зброї масового знищення і тероризм, додалися зміна клімату («Зміна клімату також може привести до суперечок про торгові маршрути, морехідні зони і раніш недоступні ресурси» [1]), безпека в кібернетичному просторі, піратство і протипіхотні міни.

У географічному вимірі безпеки особливий акцент робиться на забезпечення стабільності за межами ЄС в Європі: республіки колишньої Югославії та СРСР і в інших регіонах, насамперед Близькому Сході: Палестина, Ірак, Афганістан. Водночас принципи європейської безпеки залишилися практично незмінні: сильніша, згуртована і дієдатна Європа, участь у житті сусідів, а також співпраця з партнерами, до яких додалися інші члени БРІКС – Бразилія і ПАР.

Одним з останніх документів ЄС є підготовлений у 2010 р. Радою ЄС Проект стратегії внутрішньої безпеки Європейського Союзу: «У бік європейської моделі безпеки» («Towards a European Security Model»). Як і в попередніх концепціях в тексті передусе перерахування загроз безпеці, новими серед яких виокремлюються транскордонна злочинність, насильство в будь-якій формі, природні або викликані людиною катастрофи. Новизна програми безпеки полягає в тому, що в ній докладно описані заходи, необхідні для створення ефективної моделі європейської безпеки.

До таких належать: а) посилення транскордонного співробітництва правоохоронних, судових та прикордонних органів в рамках Європолу, Євроюсту і Фронтекс;

б) посилення обміну інформацією та інструментів для проведення спільних розслідувань і операцій з безпеки;

в) розширена концепція внутрішньої безпеки, що включає більш широкий спектр органів (від виконавчих до судових, від

державний до неурядових організацій і приватних агентств), а також введення багаторівневої політики безпеки (наднаціональний, регіональний, національний і локальний);

d) забезпечення надійного демократичного та юридичного нагляду за проведенням політики безпеки; е) запобігання причин появи загроз замість боротьби з ними;

f) розробка більш інноваційних систем забезпечення безпеки;

g) зовнішній вимір внутрішньої безпеки - співпраця з третіми країнами.

За останнє десятиліття в Європі активізувалися дослідження питань регіональної (європейської) і глобальної безпеки. Як і в американців, у європейців зростає розуміння того, що в епоху глобалізації національна безпека невіддільна від регіональної, а регіональна – від глобальної.

Серед таких досліджень виокремимо роботу члена бельгійського Королівського інституту міжнародних справ і Європейського Військового комітету Дж. Колемана під назвою «A European Global Security Strategy: Offering Seven - League Boots to Become a Global Actor». Бельгійський генерал пропонує низку заходів, які повинні скласти ядро стратегії безпеки для ЄС.

По-перше, на думку автора, необхідно виробити довгострокову стратегію Євросоюзу, спрямовану на захист спільних цінностей і з чітким визначенням загроз.

По-друге, стратегія повинна визнаватися всіма інституціями та країнами - членами як обов'язкове легітимне керівництво до дії.

По-третє, ЄС повинен мати в розпорядженні достатні кошти, щоб вдатися до них у разі необхідності, наприклад, для проведення інтервенції: «стратегія повинна бути підкріплена ресурсами, інакше без коштів вона залишається всього лише папірцем» [2].

Таким чином, європейська школа безпеки також шукає відповіді на нові виклики сьогодення. Однак, хоча кількість теорій зростає, водночас сучасний світ не стає безпечнішим. Різномар'я загроз не зменшується, і людство постає перед новими завданнями власного захисту.

Література

1. Bericht über die Umsetzung der Europäischen Sicherheitsstrategie – Sicherheit schaffen in einer Welt im Wandel [Електронний ресурс]. –Zusammenfassung. Brüssel, den 11. Dezember 2008. – S 407/08. – Режим доступу: http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/DE/reports/104634.pdf/
2. Coelmont J. Security Policy Brief / J. Coelmont. – March 2013. – No.45.
3. Hollis S. The necessity of protection: Transgovernmental networks and EU security governance [Електронний ресурс] / S. Hollis // Cooperation and Conflict. – September 2010. – Volume 45, issue 3. – P. 312-330. – Режим доступу: http://journals.ohiolink.edu/ejc/article.cgi?issn=00108367&issue=v45i0003&article=312_tnoptnaesg
4. Solana J. Secure Europe in a better world. EU High Representative for the common foreign and security policy [Електронний ресурс] / J. Solana // European Council, Thessaloniki, 20/06/2003. – Режим доступу: http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/en/reports/76255.pdf/.

Янін Олексій

студент гр. МВ-23

Національний університет «Львівська політехніка»

Науковий керівник: к. політ. н. Зазуляк З.М.

ПРОБЛЕМА АНТАРКТИКИ У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

Ще у ХХ ст. Антарктика стала актуальним предметом для дискусій у сфері міжнародних відносин. Незважаючи на той факт, що роком відкриття Антарктики прийнято вважати 1820 р. (коли російська експедиція вперше досягла узбережжя цього континенту та розпочала дослідницьку діяльність), саме на початку ХХ ст. розпочалося масштабне вивчення цієї території, до якого долучилися США, Великобританія, Австралія, Норвегія та низка інших країн.

Згодом Чилі, Аргентина, Великобританія, Норвегія, Австралія, Нова Зеландія та Франція заявили про свої територіальні претензії щодо цього континенту. Це спровокувало ситуацію, яка могла б стати причиною нового світового конфлікту, адже ці претензії викликали обурення інших держав: одні країни також хотіли долучитися до поділу шостого континенту, другі наполягали на нейтралітеті материка. Натомість науковці наголошували, що будь-які національні сегменти не сприятимуть найважливішому – міжнародній кооперації у дослідженнях Антарктики [6]. «Боротьба» за Антарктику почала розгортатися в першу чергу через те, що цей континент є багатим на мінеральні та водні ресурси. На цій території знайшли значні поклади різноманітних руд, а також передбачили можливу наявність там нафтових та алмазних родовищ. Також не можемо не згадати про масштабні родовища прісної води, близько 87% від усіх світових запасів, які були віднайдені у 2012 р., що ще більше актуалізує прагнення держав приєднати до своїх територій частини Антарктики: останнім часом проблема нестачі прісної води у світі є однією з найважливіших проблем, що постає перед людством [1]. В цьому контексті важливо пригадати слова Папи Римського Франциска, котрий у своєму нещодавньому інтерв'ю заявив про те, що нестача прісної води може призвести до нового світового конфлікту.

1 грудня 1959 р. представники 12 країн уклали міжнародну конвенцію про Антарктику, відповідно до якої вона не належить жодній з держав, а діяльність, що відбувається там може бути виключно наукового характеру. Ця конвенція заборонила розміщення військових об'єктів та будь-яку військову діяльність через загрозу розв'язання нового міжнародного конфлікту. На думку дослідників, ця конвенція була своєрідним договором про демілітаризацію цієї території. Сторони, які підписали цей договір, прагнули попередити виникнення конфронтації на шостому континенті через побоювання, що на континенті почнуть зберігати та випробовувати ядерну зброю або ж туди направлятимуть відходи з атомних електростанцій [6].

Підстави до виникнення таких побоювань були цілком обгрунтовані, оскільки політичний інтерес до Антарктики прояв-

лявся у Адольфа Гітлера, після приходу до влади у Третньому Рейху: увесь материк розглядався ним як територія, що потенційно належить Німеччині. Існують також версії про те, що відбувалися певні секретні експедиції, направлені німцями в Антарктику та зорієнтовані на заснування на шостому континенті секретної військової бази 211 «Новий Берлін», де заховані так звані «реліквії Третього Рейху» [4].

Згідно із Договором про Антарктику, континент повинен завжди використовуватись виключно в мирних цілях і не може стати ареною для боротьби чи предметом для міжнародних суперечок. Відповідно до статті I цього договору, Антарктика використовується тільки в мирних цілях: забороняються, зокрема, будь-які заходи військового характеру, такі, як створення військових баз і укріплень, проведення військових маневрів, а також випробування будь-яких видів зброї. Але поряд із тим, договір передбачає використання військового персоналу у мирних цілях [2].

Договір був укладений таким чином, що намагання підтвердити свій суверенітет на виділену державам територію є просто неможливими. Це чітко визначено статтею VI Договору.

Проте, у Договорі зовсім не окреслене дуже важливе питання видобутку корисних копалин, тоді як в результаті проведення наукових досліджень, Антарктида стала привабливим регіоном власне для такої діяльності. Дослідження підтвердили факт наявності на території континенту запасів нафти та газу у великих кількостях. Проводилися чисельні спроби обговорити видобуток корисних копалин, в результаті яких сторонами Антарктичного договору на сесії Консультативної наради стосовно мінеральних ресурсів Антарктики було прийнято конвенцію 1988 р., яка передбачала регулювання освоєння мінеральних ресурсів Антарктики, але так і не набрала чинності, адже у 1991 р. було підписано Мадридський протокол. Цей протокол набрав чинності у 1998 р. і в його положеннях йшлося про те, що сторони договору беруть на себе відповідальність за всеосяжну охорону навколишнього середовища Антарктики та екосистем, що залежать від неї та пов'язані з нею, і визначають Антарктику як природ-

ний заповідник, призначений виключно для миру і науки [5]. Відповідно до пунктів цього протоколу, після закінчення 50 років з дня набуття ним чинності, текст протоколу має бути переглянутий. Тобто цей протокол має часові обмеження, які діють до 2048 року. Саме це обмеження спонукає до роздумів щодо подальшої долі континенту, адже можливість прийняття рішення про дозвіл на видобування корисних копалин все ще існує.

Всі ці домовленості були прийняті задля збереження екології не тільки континенту, але й усієї планети. Промислове освоєння Антарктики може порушити кліматичний баланс у глобальному масштабі, що призведе до масштабного танення льодовикових покривів, через яке рівень світового океану може піднятися на 70 метрів.

На сьогоднішній день питання Антарктики та її ресурсів постає лише у вузьких дипломатичних колах. Де-юре всі домовленості, досягнуті протягом минулого століття, дотримуються країнами-учасниками договору, але де-факто ніхто не може гарантувати цілісність корисних копалин на шостому континенті, адже у сучасних реаліях ризик порушення міжнародного права дещо збільшився. Дії, направлені на юридичне врегулювання питання, не визначають наслідки для будь-якої держави, які понесе у разі порушення табу. Для цього необхідно визначити покарання для держав-порушниць та консолідувати сили для захисту нейтрального статусу Антарктики. Але це питання наразі не постає у топі глобальних проблем.

Література

1. Антарктика: загальна характеристика, джерела, основні положення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://readbookz.com/book/175/5708.html>
2. Договір про Антарктику Постанова ВР № 2609-12 від 17.09.1992р. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_224
3. Как делят Антарктику и ее ресурсы? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://lenta.ru/articles/2013/07/09/antarctica/>

4. Новая Швабия [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://ru.wikipedia.org/wiki/Новая_Швабия
5. Протокол про охорону навколишнього середовища до Договору про Антарктику [Электронный ресурс] // Постанова ВР №995-63 від 04.10.1991р. з редакцією від 17.06.2005р. – Режим доступа: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_645
6. Рёлих Д. Территориальные претензии на Антарктиду пока «заморожены» [Электронный ресурс] / Д. Рёлих. – Режим доступа: <http://www.dw.com/ru/территориальные-претензии-на-антарктиду-пока-заморожены/a-4962878>
7. Antarctic territorial claims [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.antarctica.gov.au/law-and-treaty/history/antarctic-territorial-claims>
8. Teller M. Why so many nations want a piece of Antarctica? [Электронный ресурс] / M. Teller. – Режим доступа: <http://www.bbc.com/news/magazine-27910375>

СЕКЦІЯ 2. ОСОБЛИВОСТІ ТА ТЕНДЕНЦІЇ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Безнісько Анна

студентка гр. МВ-42

Національний університет «Львівська політехніка»

Науковий керівник: к. політ. н., доц. Дорош Л. О.

ЯДЕРНЕ СУПЕРНИЦТВО У ПІВДЕННІЙ АЗІЇ ТА ЯДЕРНА ПРОГРАМА ІНДІЇ: ОСОБЛИВОСТІ ТА НАСЛІДКИ

Південна Азія, на думку багатьох політиків і експертів світу, – це регіон, де ризик збройного конфлікту з використанням ядерної зброї є досить високим. Часто цей регіон трактують як вельми небезпечний з точки зору доступу міжнародних терористів до ядерної зброї. Це зона співіснування і одночасно зіткнення різних цивілізацій, тут міждержавні та територіальні суперечки, релігійні та етнічні протиріччя найчастіше носять насильницький характер, а також неабияку гостроту мають соціально-політичні конфлікти. У цьому регіоні тісно пов'язані і нерідко стикаються інтереси Індії, Пакистану, Китаю, США і Росії.

Після 1998 р. в Південній Азії розпочалася відкрита гонка ракетно-ядерних озброєнь зростаючої руйнівної сили і досяжності. Головними факторами, які впливають на розгортання в регіоні ядерного суперництва є:

- конфронтація між Індією і Пакистаном навколо регіону Кашмір, яка то затихає, то розгорається з новою силою;
- складні та суперечливі відносини Індії і Китаю, обтяжені історією відкритих збройних конфліктів;
- розвиток пакистано-китайського і пакистано-північно-кореїнського військово-технічного співробітництва, перш за все в ядерній і ракетній галузях;
- кількісне нарощування і якісне вдосконалення ракетно-ядерних сил Китаю [3, С. 8].

Після здобуття Індією незалежності її очільники неодноразово заявляли, що країна не має наміру створювати ядерну зброю і атомна енергія буде використовуватися лише в мирних цілях. Вони закликали до нерозповсюдження ядерної зброї, заборони її використання, припинення ядерних випробувань і ядерного роззброєння. Разом з тим проведення ядерних досліджень в Індії в мирних цілях створило основу для впровадження військової програми, до того ж за рахунок внутрішніх ресурсів. Це мало особливе значення в умовах, коли з середини 1960-х рр. світова спільнота посилювала заходи із запобігання появи ядерної зброї в без'ядерних країнах, з особливою насторогою спостерігаючи за переходом «мирних» ядерних програм на військові цілі.

У роки «холодної війни» розвиток Індією ядерної програми визначався, перш за все, міркуваннями національної безпеки, головною причиною яких була напруженість у відносинах з Китаєм. Їй сприяли загострення індійсько-китайських відносин після подій у Тибеті 1959 р., поразка Індії у війні з Китаєм в 1962 р., наявність територіальних протиріч і здавна присутнє змагання за провідну роль в Азії. Відправною точкою, яка зумовила подальше поступове схиляння Індії до «ядерного вибору» став вступ Китаю в «ядерний клуб» [3, С. 9].

Ще одним важливим фактором була гостра конфронтація Індії з Пакистаном, яка неодноразово (1947-1948, 1965, 1971 рр.) спричиняла збройні конфлікти. Обидві країни розцінювали одна одну як головного військового противника, що сформувало механізм прихованої ядерної гонки у вигляді паралельних конкуруючих програм розвитку ядерної зброї ще до фактичного створення ядерних вибухових пристроїв. Перший такий пристрій був випробуваний Індією в 1974 р. як «мирний вибух», який, імовірно, був задуманий як попередження Пакистану і всьому світу про технологічний потенціал Індії. Але очільники держави в Делі не вважали це переходом «ядерного Рубікону», оскільки за вибухом не слідували виготовлення ядерних боєприпасів і їх повторні випробування. Реакція Пакистану була прямо протилежною і полягала в прискоренні його власної військової ядерної програми, достовірні дані про яку Індія отримала в кінці 1970-х – початку 1980-х рр.[3, С. 9].

Для боротьби з Пакистаном Індії не була потрібна ядерна зброя з огляду на значну перевагу її сил загального призначення, економічного і науково-технічного потенціалу, населення і території. Але Делі не міг розраховувати на надійні гарантії припинення військової ядерної програми супротивника, а до моменту набуття чинності Договору про нерозповсюдження ядерної зброї в 1970 р. обидві ядерні програми вже набрали значну інерцію. Крім того Пакистан мав ядерних держав-покровителів – Китай і США. Відносини Індії з СРСР були досить близькими, але не союзницькими. Москва не брала на себе обов'язки захищати Індію в разі війни останньої з КНР чи США, тим більше війни з використанням ядерної зброї [1, С. 12].

Міжнародна ситуація характеризувалася високою мірою напруги в протистоянні двох наддержав, гонкою ядерних озброєнь на стратегічному рівні і нарощенням ядерної зброї в суміжних до Індії регіонах. У безпосередній близькості від Індії на островах Індійського океану розміщувались американські військові бази, а в його водах – перебували військово-морські сили США, які мали в своєму арсеналі ядерну зброю. Як особливу загрозу в Індії сприймали разом із зростанням ракетно-ядерного потенціалу Китаю розвиток пакистано-китайського співробітництва в галузі ядерних і ракетних технологій військового призначення.

Внаслідок дії цих факторів Індія в 1960 р. розпочала розробку ядерної зброї на побудованому з допомогою Канади ядерному реакторі «Цирус» потужністю 40 МВт. У 1965 р. уряд Індії схвалив ідею проведення підземного ядерного випробування, при тому, що Індія приєдналася до Договору про заборону ядерних випробувань в атмосфері, космосі і під водою (1963 р.). У 1974 р. Індія здійснила ядерний підземний вибух потужністю 12-15 кт (рівний силі вибуху атомної бомби, що була скинута на Хіросіму), який, не дивлячись на оголошені мирні цілі, розглядався багатьма індійськими аналітиками як відповідь на посилення ракетно-ядерного потенціалу Китаю. На початку 1990-х рр. світова спільнота віднесла Індію до категорії країн, які неофіційно володіють ядерною зброєю [4, С. 16].

У цілому після розпаду біполярної системи світу, ослаблення основного регіонального супротивника Індії – Пакиста-

ну і нормалізації відносин з Китаєм загроза безпеці Індії як на регіональному, так і на глобальному рівнях повільно і неоднорозно, але все ж знижувалася. Не дивлячись на це, Індія не тільки не послабилася, але й істотно активізувала розвиток своєї військової ядерної програми.

Причиною цього були, по-перше, геополітичні інтереси Індії. Вони не обмежуються рамками Південної Азії і визначаються тим, що Індія в найближчому майбутньому прагне до утвердження в статусі світової держави, яка матиме таке ж значення як п'ять постійних членів Ради Безпеки ООН, які одночасно утворюють елітний «ядерний клуб». По-друге, розпад СРСР і скасування глобальної біполярності став потужним стимулом для Індії взяти курс на опору виключно на власні сили, на військову, зокрема ядерну, самодостатність. Не секрет, що в перспективі Індії проуюють роль однієї з наддержав світу.

Очевидно, влада Індії дійшла висновку, що для досягнення статусу світової наддержави в умовах, коли ядерна зброя розцінюється як символ впливу і могутності, є надійною гарантією суверенітету і безпеки, необхідно або приєднатися до клубу ядерних держав, або позбавити їх «ядерної винятковості», що можливо лише за рахунок повного ядерного роззброєння. У своїй практичній військовій діяльності Індія надала перевагу першому варіанту, а в політико-декларативному і дипломатичному плані – другому [3, С. 10].

У 1996 р. Індія, разом з Пакистаном і КНДР, відмовилась приєднуватися до «Договору про всеосяжну заборону ядерних випробувань», мотивуючи це тим, що в ньому були відсутні положення про обов'язкову ліквідацію ядерними державами запасів їх ядерної зброї в конкретні терміни. У 1998 р. Індія провела низку ядерних випробувань і проголосила себе ядерною державою. Для закріплення цього статусу і намірів й надалі розвивати ядерний потенціал у 1999 р. був опублікований проект доповіді Консультативної ради з питань національної безпеки, що містив ядерну доктрину Індії – доктрину мінімального стримування. З цього моменту розпочинається «ядерний» період політичного розвитку Індії [2].

Отже, ядерна програма Індії – це проект, який визначається чималою низкою факторів, що склались у регіоні Південної Азії, та реалізується впродовж багатьох років. Кінцевий результат цієї програми для світу ще не визначений. Хід і характер їх втілення говорить про те, що Індія, підтримуючи роззброєння, не буде відмовлятися від ядерної зброї, а тільки нарощуватиме її можливості, тим самим перетворюючись у загрозу міжнародному миру та безпеці. Ядерна програма і зовнішньополітична доктрина країни випрацьовуються в режимі взаємообумовленості і саме завдяки вмінню вичікувати і обирати доцільні політичні ходи офіційній Індії вдається зберігати та просувати свою ядерну програму.

Література

1. Перспективы присоединения Индии и Пакистана к ограничению ядерных вооружений / Под ред. А. Г. Арбатова, В. З. Дворкина, С. К. Ознобищева. – М.: ИМЭМО РАН, 2012. – 65 с.
2. Смирнов М. Г. Ядерный фактор в политическом развитии современной Индии [Электронный ресурс] / М. Г. Смирнов. – Режим доступа: http://ispn.urfu.ru/fileadmin/user_upload/site_24_2199/Konvent/2016/disparitety/Smirnov_tezisy.pdf.
3. Ядерное противостояние в Южной Азии. Под ред. Алексея Арбатова, Геннадия Чуфрина. – М.: Московский центр Карнеги, 2005. – 33 с.
4. Chakraborty C. India's nuclear diplomacy and the non-proliferation regime / Chandreyee Chakraborty. – India: KW Publishers Pvt Ltd, 2013. – 96 p

Гресько Олександра
студентка групи МВ-41
Національний університет «Львівська політехніка»
Науковий керівник: к. політ. н., доц. Дорош Л.О.

СУПЕРЕЧЛИВІСТЬ ПРАКТИКИ ЗАСТОСУВАННЯ ГУМАНІТАРНОЇ ІНТЕРВЕНЦІЇ У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

У 1948 р. Генеральна Асамблея ООН прийняла Загальну декларацію прав людини і з тих пір кожна держава, яка ратифікувала цей документ, визначає захист та забезпечення основних прав людини як своє пріоритетне завдання. Однак, як показує практика міжнародних відносин останніх десятиліть, проблема захисту прав людини залишається головним предметом стурбованості міжнародної спільноти. На хвилі сепаратизму, релігійної та національної ворожнечі виникають різноманітні екстремістські течії, невід'ємним атрибутом активності яких є насилля і терор, розпалюються все нові й нові регіональні та глобальні конфлікти, жертвою яких стає цивільне населення.

Попри величезні людські втрати та масштаби небезпек, спровоковані модерними конфліктами, проблема їх вирішення зумовлена суперечливістю запропонованих механізм врегулювання конфліктних ситуацій як на локальному, так і на регіональному та глобальному рівнях. У цьому контексті гуманітарна інтервенція як один із запропонованих варіантів вирішення конфліктів має досить невизначений і спірний характер. Визнання за державами права на одностороннє вторгнення на власний розсуд суперечить цілій низці принципів міжнародного права та радше може спровокувати сваволлю могутніх держав, аніж забезпечити дотримання прав людини. Отож, питання про допустимість гуманітарної інтервенції залишається надзвичайно актуальним, особливо в контексті діяльності ООН.

У міжнародній практиці термін «гуманітарна інтервенція» з'явився в середині XIX ст., коли Австро-Угорщина і Росія воювали з Турецькою імперією за визволення християнських народів Балкан. У 1945 р. новостворена Організація Об'єднаних Націй

визначила, коли і за яких умов може здійснюватися гуманітарна інтервенція, головним критерієм якої мала б бути гуманітарна мета – запобігання загибелі мирного населення. Поняття «гуманітарна інтервенція» у його сучасному розумінні було вперше використане у 1980-х рр. професором міжнародного права Паризького університету М. Беттаті й французьким політиком Б. Кушнером, одним із засновників «Лікарі без кордонів» [2]. У 1999 р. Генеральний Секретар ООН Кофі Аннан дав визначення поняттю «гуманітарна інтервенція» як використанню однією державою військової сили проти іншої держави з метою припинити прояви грубих порушень прав людини, етнічних чисток та геноциду. Не зважаючи на те, що наявність такого явища як гуманітарна інтервенція є безсумнівною, однозначного визначення цього поняття досі не існує [6].

Загалом, досліджуючи етимологію терміну «гуманітарна інтервенція», можна виділити три основні теоретичні позиції щодо його тлумачення. 1) класичний підхід, прихильники якого під інтервенцією розуміють застосування збройної сили проти іншої держави; 2) сучасний підхід, представники якого використовують термін «інтервенція» для позначення не лише застосування погрози чи безпосередньо збройної сили, але й інших форм міждержавного впливу, зокрема силових заходів економічного та політичного характеру; 3) підхід, за яким терміном «гуманітарна інтервенція» охоплюється будь-яка форма міждержавного впливу, незалежно від його правомірності [4].

Найпоширенішими видами гуманітарних інтервенцій є: одностороння гуманітарна інтервенція (США у Домініканську Республіку (1965 р.), Індії у Східний Пакистан (1971 р.), В'єтнаму у Камбоджу (1979 р.), заходи з метою захисту курдів у Північному Іраці (1991 р.)); колективна гуманітарна інтервенція під егідою ООН (в Югославію (1992-1993 рр.), Сомалі (1992-1994 рр.), Руанду (1994 р.), Гаїті (1993 р.), Східний Тимор (1999 р.)) та гуманітарна інтервенція під егідою регіональних міжнародних організацій (інтервенції НАТО у Косово (1999 р.), ЕКОВАС у Лібєрію (1991 р.)) [4].

Варто також відзначати, до різновидів гуманітарних інтервенцій не належать:

- миротворчі операції під егідою ООН, що здійснюються на території держави за її згоди;
- військові операції, що проводяться державою з метою порятунку своїх громадян за кордоном;
- військові акції з дозволу законного уряду;
- акції примусового характеру, які не передбачають використання збройних сил;
- операції з використанням збройних сил і без згоди законного уряду, але без основних ознак гуманітарного характеру [1].

З точки зору чинного міжнародного права гуманітарна інтервенція, безумовно, є неправомірною. Статут ООН, зокрема, визначає, що держави повинні утримуватися від застосування сили в міжнародних відносинах (Ст. 2 п. 4). Але Глава VII передбачає виключення, за яких застосування міжнародними акторами сили може здійснюватися на легальній основі. У разі загрози міжнародному миру і безпеки, Рада Безпеки ООН може вжити військові дії (Ст. 42). Статут ООН також гарантує право на індивідуальну або колективну самооборону (Ст. 51). Ст. 1 та Ст. 2 Статуту також наголошують на тому, що держави повинні дотримуватися принципів мирного вирішення міжнародних суперечок та поваги до державного суверенітету й невтручання у справи, що стосуються внутрішньої компетенції держави [5].

З огляду на зазначені нормативні положення, виникає серйозне протиріччя. З однієї сторони, неприпустимо жертвувати мільйонами людей заради дотримання положень Статуту ООН, чий вищий орган не здатен виконувати покладених на нього функцій. З іншої – визнання права на гуманітарну інтервенцію неминуче призведе до свавілля могутніх держав та суперечитиме таким основним принципам міжнародного права, як невтручання та суверенної рівності держав.

Критики гуманітарної інтервенції також вбачають у ній можливість могутніх держав реалізувати свої експансіоністські прагнення, контролювати міжнародні відносини відповідно до критеріїв, вигідних для їх національних інтересів. Враховую-

чи той факт, що явище гуманітарної інтервенції не нове і на сьогодні відсутнє його офіційне юридичне визначення, не розроблено чітких положень щодо меж та можливостей її застосування, можна припустити, що така невизначеність вигідна ключовим акторам міжнародних відносин. Розпливчастість поняття гуманітарної інтервенції сприяє зловживанням її використання. Насправді, немає жодного прикладу застосування сили, за якого можна було б вести мову виключно про гуманітарні мотиви. Для прикладу, лише після виявлення абсурдності звинувачень у володінні зброєю масового ураження, уряд США почав наголошувати на гуманітарній складовій акції свого вторгнення в Ірак. Наслідки іноземного втручання для місцевого населення також є вкрай суперечливими та іноді можуть навіть погіршувати стан дотримання прав людини у країні-об'єкті вторгнення [3].

Отже, практика гуманітарної інтервенції як засобу захисту прав людини та вирішення конфліктних ситуацій на сьогодні залишається суперечливою. Проблема полягає у відсутності чітко сформульованих та визнаних міжнародною спільнотою підстав та особливостей її застосування, а також у небажанні провідних акторів міжнародних відносин до обмеження своїх дій шляхом жорстокої регламентації умов застосування збройних сил. На нашу думку, можливе вирішення цієї невизначеності полягає передусім у політичній рішучості провідних держав світу реагувати на порушення прав людини, коли це не зачіпає їх національних інтересів. Якщо вони завчасно реагуватимуть на можливі порушення чи обмеження прав людини у країнах з нестабільною ситуацією, то це дасть можливість ліквідувати причини, котрі могли б робити військове вторгнення неминучим. Якщо ні цього, ні нормативної регламентації не буде досягнуто, гуманітарна інтервенція залишатиметься наріжним каменем міжнародних відносин, даючи все нові приводи для виникнення конфліктних ситуацій чи ускладнення вже існуючих.

Література

1. Герард Т. Гуманитарная интервенция и гуманитарная помощь: эхо прошлого и перспективы / Т. Герард // Белорусский журнал

международного права и международных отношений. – 1998. – №4. – С.3-26.

2. Демків У. Я. Інститут гуманітарної інтервенції та його особливості [Електронний ресурс] / У. Я. Демків. – Режим доступу: <http://www.istfak.-org.ua/tendentsii-rozvytku-suchasnoi>;
3. Мойсенко А. Гуманітарна інтервенція: поняття та роль в міжнародних відносинах / А. Мойсенко // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2011. – Вип. 96. – С.117-121.
4. Мотиль В. І. Гуманітарна інтервенція в міжнародному праві / В. І. Мотиль: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 341.231.14 / Мотиль В. І. ; Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. – Київ, 2006. – 25с.
5. Статут Організації Об'єднаних Націй [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.un.org.ua/images/UN_Charter_Ukrainian.pdf;
6. Тарасова Л. Н. Защита прав человека и международно-правовое регулирование применения силы / Л. Н. Тарасова // Вестник Российского университета дружбы народов. Серия: Юридические науки. – 2006. – №2. – С. 94-103.

Івасечко Ольга

к. політ. н., доц. кафедри ПМВ

Національний університет «Львівська політехніка»

Коваль Олександр

студент гр. МВМ-11

Національний університет «Львівська політехніка»

СОЮЗ ДЛЯ СЕРЕДЗЕМНОМОР'Я В КОНТЕКСТІ НОВОЇ ГЛОБАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ ЄС

Створення Союзу для Середземномор'я стало черговою ініціативою ЄС, спрямованою на коригування відносин двох регіонів, які з часом почали відходити на другий план, незважаючи на використання нових механізмів та інструментів співробітництва. Європейське Співтовариство продовжило

імплементацію багатостороннього формату партнерства двох регіонів в рамках Барселонської декларації, спрямованої на регіональне співробітництво у вигляді проєктів, що сприяють активізації інтеграційних процесів. Йдеться насамперед про те, що цілі середземноморської стратегії Європейського Союзу залишалися незмінними – торгівля, забезпечення поставок енергетичної сировини і надання фінансової допомоги, а такі життєво важливі питання як інтеграція та зменшення відставання у розвитку залишалися питаннями другорядного характеру.

Переломним моментом у відносинах ЄС та Союзу для Середземномор'я стали події 2015 р., коли на засіданні Європейської Ради в червні Верховному Представнику ЄС з питань закордонних справ і політики безпеки Федеріці Могеріні було доручено розробити нову стратегію з урахуванням сучасних загроз та викликів. Упродовж цілого року проводилися широкі консультації з лідерами держав-членів ЄС, європейськими інституціями (в тому числі Європейською Комісією та Парламентом), аналітичними центрами і громадянським суспільством Європи в цілому задля обговорення ключових аспектів майбутньої стратегії.

Нову глобальну стратегію ЄС Федеріка Могеріні репрезентувала 28 червня 2016 р. під назвою «Спільне бачення, єдиний підхід: сильна Європа». Цей важливий документ фокусує у собі ключові моменти висловлені в процесі підготовки документу і дає перспективне бачення ролі ЄС на глобальній арені. З огляду на новітні «гібридні» загрози та виклики, які постали сьогодні не тільки перед Європейським Союзом, але у загальносвітовому масштабі у стратегії першочергово акцентується увага на спільності поглядів та підходів щодо вирішення назрілих проблем, а також остання формує загальний напрямок розвитку Співтовариства[1].

Глобальна стратегія ЄС передбачає перегляд відносин з державами Африки, Середнього Сходу та Союзу для Середземномор'я. У цьому контексті Верховний Представник ЄС з питань закордонних справ і політики безпеки неодноразово наголошувала на стратегічному значенні цього регіону. Так, виступаючи на міністерській конференції Союзу для Середземномор'я 26 листопада 2015 р. Федеріка Могеріні зазначила, що країни опинилися у

складному становищі, але їх об'єднує єдина географія та історія, а також подібні проблеми, з-поміж яких тероризм, радикалізація настроїв та міграційні потоки. Конфлікти у Сирії, Лівії та суперечки між Ізраїлем і Палестиною не можуть залишатися осторонь, а потребують негайного вирішення спільними зусиллями. За словами Верховного Представника, найкращим способом боротьби з вище окресленими проблемами є поглиблення економічної інтеграції між Європою та Союзом для Середземномор'я, наголошуючи на тому, що близько 90% зовнішньоторговельного обігу припадає на країни ЄС, в той час як через південний берег Середземного моря в арабські країни потрапляє лише 1% товарів [3]. Довготривалі проекти в рамках стратегії зосереджені на практичних питаннях, таких як молодь, зайнятість, освіта, гендерна рівність та права людини.

Нова глобальна стратегія ЄС спрямована на те, щоб сформувати спільне бачення майбутнього та розробити необхідний інструментарій для втілення цих намірів. Узгодженість інтересів та колективна відповідальність виступають ключовими елементами стратегії.

Про ефективність функціонування Союзу для Середземномор'я та прагнення держав боротися з нагальними проблемами свідчать підсумки діяльності Європейського Союзу щодо зазначеного регіону за останні кілька років. Так, з 2012 р. за ініціативою Об'єднання було започатковано 47 регіональних проектів у галузі освіти, створено нові робочі місця та закладено основу для сталого економічного розвитку. Загальна сума проектів складає 5,5 млрд. євро. Переваги від нового підходу до вирішення проблем найпершими відчули на собі молодь, жінки та підприємці.

Середземномор'я, Близький Схід і деякі частини Африки на південь від Сахари сьогодні перебувають в невизначеності, їх геополітичні пріоритети отримують чітке визначення через десятки років. Однак вирішення конфліктів, забезпечення сталого розвитку і дотримання прав людини в регіоні повинно реалізовуватися вже тепер, адже ці кроки мають важливе значення для боротьби з тероризмом, демографічними проблемами, міграцією та зміною клімату і сприяють загальному процвітанню

держав. Для імплементації цієї програми Європейський Союз активізує свою підтримку і співпрацю з регіональними та субрегіональними організаціями в Африці і на Близькому Сході, а також заохочує створення нових функціональних форматів співпраці в регіоні. ЄС наголошує на поступовому налагодженні відносин з місцевими організаціями шляхом підтримки регіональних гравців та досягнення конкретних результатів їх діяльності. Такі зміни можуть бути впроваджені завдяки двосторонній і багатосторонній політиці ЄС, з одного боку, та підтримці громадянського суспільства країн Середземномор'я, з іншого.

З метою імплементації нової глобальної стратегії Європейський Союз виокремлює п'ять ключових напрямків. Першою територією, яка отримує допомогу від європейських партнерів і, таким чином, забезпечить подальше поглиблення міжпартнерських відносин, стануть країни Магрибу та Близького Сходу. ЄС має намір підтримувати функціональне багатостороннє співробітництво, в тому числі, через Союз для Середземномор'я, з таких питань як безпека кордонів, торгівля людьми, боротьба з тероризмом, нерозповсюдження ядерної зброї, забезпечення водою і продовольством, енергетика і клімат, інфраструктура та ліквідація наслідків стихійних лих. Також Європейський Союз виступатиме ініціатором діалогу і переговорів для вирішення регіональних конфліктів у Лівії та Сирії. У конфлікті між Ізраїлем і Палестиною ЄС разом з Лігою арабських держав і зацікавленими сторонами націлений на збереження життєздатності конфліктуючих сторін та дотримується позиції (варіант рішення 1967 р.) про рівноцінний поділ території і відтворення умов для проведення конструктивних переговорів.

По-друге, ЄС має намір поглиблювати галузеве співробітництво з Туреччиною, намагаючись закріпити демократичні цінності в країні та задля нормалізації відносин з Кіпром. Таким чином, ЄС продовжуватиме процес приєднання, очікуючи від держав-аплікантів виконання чітких і справедливих вимог, та сприятиме зацікавленим сторонам у діалозі з питань боротьби з тероризмом, забезпечення регіональної безпеки і контролюватиме потік

біженців. Разом з тим, допомога буде спрямована на подальшу модернізацію митного союзу, лібералізацію візового режиму та продовження співпраці з Туреччиною в галузі освіти, енергетики і транспорту.

По-третє, Європейський Союз має на меті налагоджувати співробітництво у Перській затоці. Це, зокрема, проявлятиметься у продовженні співпраці з Радою з питань співробітництва країн Перської затоки та іншими державами, що не входять до організації. Ґрунтуючись на підписанні та виконанні умов ядерної угоди з Іраном, ЄС поступово налагоджуватиме співробітництво з Тегераном у таких сферах, як торгівля, спільні дослідження, охорона навколишнього середовища, енергетика, боротьба з торгівлею людьми та незаконною міграцією.

По-четверте, з метою активізації взаємозв'язків між Північною і Тропічною Африкою, країнами Близького Сходу і Північно-Східною Африкою, Європейський Союз заохочуватиме співпрацю між цими субрегіонами. Втілення цього напрямку ЄС буде проводитись через перманентний аналіз транскордонної динаміки в Північній і Західній Африці, у регіонах Сахеля та озера Чад через тісніше співробітництво з Африканським Союзом, Економічним співтовариством країн Західної Африки (ЕКОВАС) та регіональним об'єднанням G5 Сахель [2].

Таким чином, Європейський Союз інвестуватиме в безпеку і розвиток африканського світу для забезпечення власної безпеки і процвітання. Варто наголосити на тому моменті, що відповідно до нової глобальної стратегії ЄС основними інструментами забезпечення сталого розвитку регіону Середземного моря є співпраця на дипломатичному рівні, застосування механізмів спільної політики безпеки та оборони ЄС, а також фінансування з цільових фондів задля підтримки регіональних стратегій країн Африки.

Література

1. About the EU Global Strategy [Електронний ресурс] // European Union. – 2016. – Режим доступу: <http://europa.eu/globalstrategy/en/about-eu-global-strategy-0>;

2. Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe. A Global Strategy for the European Union's Foreign And Security Policy [Електронний ресурс] // European Commission. – 2016. – Режим доступу: http://europa.eu/globalstrategy/sites/globalstrategy/files/regions/files/eugs_review_web.pdf;
3. Union for the Mediterranean stresses unity & economic cooperation [Електронний ресурс] // European External Action Service. – 2015. – Режим доступу: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/2107/union-mediterranean-stresses-unity-economic-cooperation_en.

Капраль Світлана

студентка гр. МВ-42

Національний університет «Львівська політехніка»

Науковий керівник: к. політ. н. Цебенко О.О.

ТРУДНОЩІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У ВРЕГУЛЮВАННІ СИРІЙСЬКОГО КОНФЛІКТУ

Близький Схід після серії революційних зрушень у рамках «Арабської весни» помітно змінив свою конфігурацію на мапі міжнародних відносин. Окрім трансформації політичного, соціального та економічного життя країн Північної Африки та Перської Затоки, яка якісно та кількісно змінила хід розвитку цих держав, відбувся також і непрогнозований багатьма експертами «вибух» громадянської непокори стосовно укоріненої на владних посадах політичної еліти Сирії.

В той час, як у арабських країнах, які спостерігали певні заворушення у роки «весни», стадія ескалації минула, в Сирійській Арабській Республіці громадянська війна набирає все більших обертів, що не залишає осторонь як регіональних, так і глобальних акторів світової політики.

З 2011 р. антиурядові виступи, а подекуди й мирні демонстрації на хвилі революційних настроїв на Близькому Сході, сьогодні переросли в повномасштабну війну, яка включає не тільки

безпосередніх учасників конфлікту, але й тих, які перебувають поза ним, однак володіють значними важелями впливу та борються за сфери інтересу [2].

Характеризуючи головних суб'єктів сирійського конфлікту – «Вільна сирійська армія», «Джебхат Фатх аш-Шам», «Загін народної самооборони сирійського Курдистану», правлячий режим Башара Асада – неможливо без аналізу позицій таких впливових у регіоні держав, як Туреччина, Іран, Катар, Саудівська Аравія, США та Росія, які ведуть посередницьку війну на території Сирійської держави [3]. Оцінити ступінь зацікавленості для участі у даному конфлікті країни, збройного угруповання чи організації, що бореться за етнічну незалежність або релігійне домінування не є надто складно, а от проаналізувати позицію міжнародних організацій, прослідкувати послідовність їхніх заяв та дій, визначити ефективність діяльності постає проблемним питанням через відсутність узгодження інтересів численної кількості членів, які переслідують відмінні національні інтереси.

Впливовою політичною організацією, яка виступає за мирне врегулювання війни на Близькому Сході, постає Європейських Союз. Ключовим інструментом вирішення збройного конфлікту в Сирії для ЄС на даному етапі його розвитку є дипломатія, яка реалізується через пропагування переговорного процесу із залученням всіх сторін конфлікту, проголошення заяв щодо занепокоєння порушенням прав та свобод людини, запровадження санкцій, а також здійснення опосередкованого тиску як на члені ЄС, так і на держав, які мають тісні економічні та політичні зв'язки із європейським співтовариством. Так, найпершою реакцією з боку Європейського Союзу стало імплементація пакету економічних санкцій щодо постачання зброї до Сирії, тобто торгове ембарго, у травні 2011р. [3]. Основною ціллю такого кроку стало «примушення сирійського уряду до відмови від силового придушення невдоволення громадян та проведення демократичних перетворень». Із посиленням військових дій ЄС все більшу увагу звертає на заборону будь-яких контактів із стороною Асада. Це у свою чергу спричинило ряд аналогічних дій з боку США та Ліги арабських держав.

Європейський Союз, як організація, яка найбільше потерпає від наслідків сирійської війни за її межами, стикнулася не тільки із роллю посередника у вирішенні військових дій на Сході, але й в кордонах власного утворення стикнулася перед залагодженням внутрішніх конфліктів, що постали у результаті зовнішньої загрози. Відповідно до існуючої небезпеки ЄС укладає ряд угод із країнами-партнерами щодо зменшення потоків біженців, а також надає фінансову та військову підтримку антиасадівській опозиції. До прикладу, 18 березня 2016 р. була укладена угода між Туреччиною та ЄС щодо подолання кризи біженців, згідно з якою Туреччина надає притулок біженцям в замість на їх фінансове забезпечення з боку Європейського Союзу [1]. Звісно, для Туреччини це ще один важіль впливу на шляху до входження у європейське співтовариство, в той час як для ЄС – це виступає інструментом пріоритетності вирішення внутрішніх над зовнішніми проблемами.

Найпотужнішим осередком в ЄС постає Німеччина, яка з усіх сил намагається зосередити владу та єдність організації навколо себе, що зможе запобігти внутрішній кризі, спричиненої зокрема діями на Близькому Сході. Відповідно до цього Німеччина виступає проти серії російських авіаударів по містах Сирії, а також підтримки В. Путіна правлячого режиму Асада, що значно збільшує надходження біженців в найрозвиненішу державу ЄС. Однак, не всі одногласно слідуєть позиції Німеччини, зокрема Італія, яка відома своїми проросійськими поглядами ведення власного напрямку політики, виступає проти запровадження нових санкцій на Росію через її активну військову діяльність в Сирії, аргументуючи це «неможливістю сприяння миру в Сирії» [4]. Крім Італії чимало членів ЄС мають тісні економічні контакти із Росією, що трансформує їх у потенційних союзників протиправних російських дій на Близькому Сході. Таким чином, вплив ролі ЄС в Сирії буде лакмусовим папірцем справжньої уніфікованої спільної зовнішньої політики всіх членів спільноти, а також їхнє погодження щодо політики безпеки Співтовариства.

Із самого початку розгортання збройного протистояння влади та громадян Сирії Європейський Союз не зміг реально оцінити масштабність збройного конфлікту та помилково вважав, що

режим Асада швидко зазнає невдачі. Це і стало основною причиною недієвості мирного плану ЄС. Крім цього, відбувається недооцінення ролі Російської Федерації та Туреччини: перша, позиціонуючи боротьбу проти терористичних угруповань, а, насправді, переслідує виключно економічні інтереси на Близькому Сході та у разі перемоги, вбачає це як варіант повернення до рангу наддержави, в той час як остання бореться не тільки проти режиму Асада, але й проти встановлення курдської автономії, що є більшою небезпекою для суверенітету держави. Саме тому сьогодні спостерігається відсутність чітких гарантій партнерства для ЄС у врегулюванні сирійської кризи тим планом дій, яких був затверджений організацією на початку виникнення проблеми [4].

Отже, проаналізувавши діяльність Європейського Союзу, а також його членів, що вирізняються відмінною позицією від організації у врегулюванні Сирійської кризи, можна підвести наступні висновки щодо якості функціонування ЄС. Основною причиною невдачі варто виділити неефективну інституційну архітектуру спільноти, яка призвела до відсутності єдиного плану дій у зовнішній політиці стосовно впливу на події війни у Сирії. Більшість членів ЄС переслідують суто власні національні інтереси в індивідуальному порядку, що має негативні наслідки на могутність організації, як актора із уніфікованою позицією на міжнародній арені. Крім цього, у зв'язку із ескалацією конфлікту на Близькому Сході, ЄС виявився менш адаптованим до чинників зовнішнього середовища, зокрема безпекових, економічних та гуманітарних факторів. На сучасному етапі розвитку Євросоюз постав неготовим до нового геополітичного ландшафту, що повинно наштовхнути його на переоцінення своєї позиції стосовно інших акторів. Так, використання повноцінного набору інструментів зовнішньої політики має стати більш скоординованим під керівництвом єдиного представника від імені всієї спільноти. Якщо ж Європейський Союз не зможе створити злагоджену ефективну політику, то Сирія залишиться поза рубежами його впливу, а роль обмежиться суто гуманітарними діями.

Література

1. ЄС і Туреччина уклали угоду щодо подолання кризи біженців [Електронний ресурс] // Deutsche Welle, 2016. – Режим доступу: <https://goo.gl/cRdfUq>.
2. Крижанівський С. Геополітика і геоекономіка війни в Сирії: гравці, інтереси, стратегії / С. Крижанівський // Незалежний культурологічний часопис «І». – 2016. – №8. – С. 71–74.
3. Що важливо знати про конфлікт в Сирії [Електронний ресурс] // Ветерани.ua, 2016. – Режим доступу: <https://goo.gl/AUzFBh>.
4. Marc Pierini In search of an EU role in the Syrian war / Pierini Marc. – Washington: Carnegie Endowment for International Peace, 2016. – 33 p.
5. Rim Turkmani. The role of the EU in the Syrian conflict / Turkmani Rim. – London: Security in Transition, 2016. – 22 p.

Кукурузяк Наталія

студентка групи МВ-42

Національний університет «Львівська політехніка»

Науковий керівник: к. політ. н., доц. Демчишак Р.Б.

ЕТАПИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО КУРСУ ГРУЗІЇ

Із моменту здобуття незалежності Грузія вважала себе європейською державою, оскільки одним із пріоритетів своєї зовнішньої політики країна визначила європейську інтеграцію. Саме з'ясування основних етапів реалізації європейського шляху розвитку та прогнозування його перспектив виступають метою нашого дослідження.

На початку 1990-х рр. пошук місця Грузії у новому світовому порядку «проходив в уявному двовимірному просторі, де координатами слугували Росія та Захід» [3]. Тому не дивно, що питання зовнішньополітичної орієнтації в той період зводилося до однозначного вибору між зазначеними центрами міжнародного впливу. Оскільки відносини Грузії з Російською Федерацією залишались напруженими, а політичного діалогу не було досягнуто, започатку-

вання євроінтеграційного курсу стало пріоритетним вибором Грузії у забезпеченні суверенітету, безпеки, економічної та політичної самостійності, а також сталого демократичного розвитку.

Вже у 1996 році було підписано Угоду про дружбу і співробітництво між Грузією та ЄС, яка передбачала створення умов для співпраці у різних сферах: законодавчій, економічній, соціальній, фінансовій, науковій та ін. Однак, більш рішучими щодо реалізації євроінтеграційного курсу були дії Грузії після зміни влади в листопаді 2003 року. Після вимушеної відставки Едуарда Шеварднадзе в січні 2004 року до влади в Грузії прийшов новообраний президент – Михайло Саакашвілі. Багато аналітиків зазначали, що, незважаючи на його твердження про необхідність підтримання добросусідських відносин із Росією та країнами СНД, М. Саакашвілі з самого початку продемонстрував вірність прозахідній орієнтації при виборі зовнішньополітичного курсу держави. Фактично, саме завдяки рішучості Саакашвілі Грузія значно просунулась у питанні вступу до ЄС.

У червні 2004 року Грузія долучилась до Європейської політики сусідства, оскільки вважала таку політику важливим механізмом зближення з ЄС. З боку Європи політика щодо взаємодії з новими сусідами знайшла своє документальне відображення в концепції «Велика Європа – сусідство: новий підхід до взаємовідносин із нашими східними та південними сусідами» та в стратегії «Європейська політика сусідства» [4; 5].

Грузія намагалася повністю використати доступний потенціал партнерських відносин із ЄС. У 2009 році республіка приєдналася до нового проекту Євросоюзу – «Східне партнерство», метою якого є розвиток інтеграційних зв'язків Європейського Союзу з Україною, Молдовою, Азербайджаном, Вірменією, Білоруссю та Грузією. З самого початку країни Східного партнерства поділилися на дві групи. Азербайджан, Білорусь та Вірменія надали перевагу обмеженим відносинам із ЄС та не мають наміру отримати членство в організації. Натомість Грузія, Молдова та Україна утворили групу країн, які вважають відносини з ЄС та набуття членства в організації пріоритетними напрямками своєї зовнішньої політики.

У лютому 2013 року Грузія отримала план дій щодо лібералізації візового режиму з ЄС, а в листопаді того ж року на саміті «Східного партнерства» було оголошено про намір підписати угоду про асоціацію між Грузією та Євросоюзом. Поряд із твердженням, що «співпраця з Євросоюзом сприяє здійсненню в Грузії демографічних реформ, посиленню вільної ринкової економіки безпеки», підкреслювалось, що «разом із тим, членство Грузії в ЄС посилить Європу шляхом відновлення Чорноморського регіону, як зони європейської стабільності та торгівлі» [1].

У 2014 році Грузія, Молдова та Україна одночасно підписали Угоду про асоціацію з ЄС, яка набула чинності в 2016 році. Ці три держави здобули певних успіхів у адаптуванні національного законодавства до європейських стандартів, однак проблема імплементації внесених змін досі залишається невирішеною. На думку дослідників з Інституту світової політики Л. Літра та І. Чхиквадзе, незалежно від того, як здійснюється імплементація, Східне партнерство не гарантує отримання найбажанішого стимулу від ЄС – перспективи членства. Як підтвердження автори наводять вислів Ангели Меркель на Ризькому саміті Східного партнерства 2015 року, де канцлер ФРН заявила, що «Східне партнерство – це інструмент не для розширення Європейського Союзу, а для зближення з ним». Слід також зазначити, що двосторонні угоди, підписані в рамках Східного партнерства, теж не мають конкретно вираженої згадки про перспективу членства [2].

Отже, незважаючи на деякі невдачі та очевидно недостатню кількість проведених реформ, Грузія, як і Молдова та Україна, все ж, розглядають можливість подання заявки на членство в Європейському Союзі. Слід зазначити, що Грузія дещо випереджає Молдову та Україну в процесі зближення з ЄС. На нашу думку, за декілька років подання заявки щодо членства Грузії в ЄС стане цілком можливим, особливо з огляду на нещодавнє набуття чинності Угоди про асоціацію, а також на угоду про надання безвізового режиму Грузії, яку було підписано 1-го березня 2017 року. Однак, сьогодні, в умовах динамічних змін міжнародної ситуації, все-таки важко точно спрогнозувати, коли прагнен-

ня Грузії щодо повноправного членства можуть бути остаточно реалізовані.

Література

1. Концепция национальной безопасности Грузии [Електронний ресурс] // Российский правовой портал: библиотека Пашкова. – 2011. – Режим доступу: <http://constitutions.ru/?p=8454>.
2. Літра Л. Перспектива членства для Грузії, Молдови та України: неможлива, забута або прихована? [Електронний ресурс] / Л. Літра, І. Чхквадзе // Інститут світової політики. – Режим доступу: <http://glavcom.ua/pub/pdf/10/1037/EUmembership.pdf>
3. Нодиа Г. Образ Запада в грузинском сознании [Електронний ресурс] / Гиа Нодиа. – Режим доступу: <http://poli.vub.ac.be/publi/etni-3/nodia.htm>.
4. European Neighbourhood Policy Strategy Paper [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.eilat.ge/images/stories/Documents/ENP_Strategy.pdf
5. Wider Europe – Neighbourhood: A New Framework for Relations with our Eastern and Southern Neighbours [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eeas.europa.eu/enp/pdf/pdf/com03_104_en.pdf.

Кушнір Юлія

студентка гр. МВ-32

Національний університет «Львівська політехніка»

Науковий керівник: к. політ. н., доц. О.Я. Івасечко

«BREXIT»: ПРОГНОЗИ ЩОДО МАЙБУТНЬОГО БРИТАНІЇ ТА ЄС

Проблема виходу Британії з Європейського Союзу є актуальною сьогодні не лише для держав-членів цієї Організації, а й для усього світу. Важливим питанням, порядку денного в масштабах Співтовариства, є уникнення негативних чинників після цього процесу як для самої Великобританії, так і для всіх держав-членів Об'єднання.

Незважаючи на одну з провідних ролей у Європейському союзі, Велика Британія не відразу приєдналася до процесу економічної інтеграції в рамках Європейських Співтовариств. Британія перманентно дотримувалась консервативних поглядів щодо розвитку національної економіки без будь-яких об'єднань з державами.

У 50-60рр ХХст. британська економіка була однією з найслабших у Західній Європі, поступаючись Італії, Німеччині та Франції. У 1960-х роках, коли офіційний Лондон прийняв доленосне рішення приєднатися до Європейського економічного співтовариства(ЄЕС), держави-засновниці не дотримувались єдиної позиції щодо приєднання Великої Британії до Співтовариств, особливо вороже була налаштована Франція, не поділяючи політику держави-апліканта щодо бюджетного внеску та специфіки проведення спільної сільськогосподарської політики Об'єднання. Разом з тим Британію звинувачували у неприязному ставленні до євроінтеграції та більш вигідних взаєминах із США. Набути членства у ЄЕС Велика Британія змогла лише у 1972р. [7, С.25].

Велика Британія протягом свого членства у Європейському Союзі завжди займала особливу позицію, порівняно з іншими 27 представниками Співтовариства. Це проявлялось, зокрема, у небажання приєднатись ані до єврозони, ані до Шенгенської безвізової зони. Заклики щодо виходу зі складу Європейського Союзу знайшли своє практичне відображення у ході референдуму, який і визначить подальший статус Сполученого Королівства у складі ЄС.

28 травня 2015 р. новий уряд Д. Кемерона вніс на розгляд Палати громад питання стосовно проведення до кінця 2017 р. референдуму з приводу подальшого членства Великої Британії у Європейському Союзі. 10 листопада Д. Кемерон повідомив голову Європейської Ради Д. Туска про вимоги Великобританії щодо проведення реформ в ЄС:

1) інтеграція і суверенітет: Лондон вимагав від Брюсселя, аби основна мета інтеграції – створення «все тіснішого союзу» – не поширювалася на Великобританію, що дозволяло останній не брати участь у подальшій політичній інтеграції;

2) конкурентоспроможність: Лондон вимагав розширення рамок дії спільного ринку і обмеження «брюссельської бюрократії»;

3) соціальна допомога: уряд Кемерона вимагав запровадження механізму «екстреного гальмування», який би дозволив Великобританії, як і будь-якій іншій державі ЄС, обмежувати доступ до соціальних благ мігрантів з інших країн Спільноти, якщо буде доведено, що на соціальну систему відповідної держави лягає надмірне навантаження;

4) відносини між єврозоною та рештою держав ЄС: Лондон, який зберіг власну валюту, вимагав, по-перше, права вето на монетарні рішення, що приймаються в зоні євро, по-друге, гарантій того, що заходи щодо створення фінансового союзу не будуть нав'язані країнам, що не входять до зони євро, по-третє, гарантій того, що Лондон не буде зобов'язаний надавати екстрену фінансову допомогу країнам єврозони [7, С.27].

Реакція членів ЄС на Brexit була досить непередбачуваною. Низка політиків ЄС уже заявили про «сумний день» для Європи. А. Меркель назвала рішення британців сильним ударом для Європи, але закликала не робити поспішних висновків щодо долі ЄС. А керівники провідних інституцій Євросоюзу закликали Великобританію «якомога швидше» почати переговори про вихід з інтеграційного об'єднання. Екс-міністр фінансів ФРН Пер Штайнбрюк вважає, що Brexit «без сумніву зашкодить» Європі [5].

Вихід Британії матиме серйозний вплив на британські правила міграції, передусім щодо громадян ЄС, адже ця держава є головним магнітом для працівників з інших країн Євросоюзу. Тому «brexit» буде серйозним ударом для поляків, чехів, литовців, латвійців, естонців, словаків. Мільйони громадян цих країн – у статусі громадянина ЄС — зараз працюють у Британії і мають такі ж права, як і британські працівники. Правила щодо них стануть жорсткішими, і, можливо, багато хто з них муситиме повернутися до рідних країн або осісти в інших державах-членах ЄС [3].

До кінця 2017 року Сполучене Королівство ще залишатиметься у складі ЄС, але навіть перспектива розриву з найбільш торговельним партнером шкодитиме його економічному розвитку. За останніми оцінками Банку Англії у 2017-му британська

економіка зросте лише на 1,4%, тоді як за місяць до референдуму їй пророкували 2,3% [8].

Brexit негативно вплинув на торгівлю не лише Великобританії, а і багатьох країн світу. Ірландія лідирує серед країн, які потерпають від Brexit, пліч-о-пліч йдуть Нідерланди і Бельгія. Саме ці держави найбільш торгують з Великобританією. Деякі країни за межами ЄС, як наприклад Росія і Туреччина навпаки отримують користь від цього процесу.

Економісти очікують сповільнення, переважно у зв'язку зі зменшенням інвестицій. Таке вичікування позначиться на ринку праці. За оцінками Банку Англії, до III кварталу 2017-го рівень безробіття підвищиться на 0,5 пункту порівняно з тим, чого очікували за інших обставин. Після референдуму вартість фунта впала на 15% зате слід чекати на зліт експорту, впевнені прихильники Brexit [2, С. 26].

Найбільше побоювання у світової спільноти викликають фінансові наслідки. Лондон – найбільший фінансовий центр Європи, і один з найбільших у світі. Британський Мінфін вже попереджав, що років через 15 Великобританія недорахується від 3,4 до 9,5% ВВП. Бюджет країни ж, своєю чергою, недоотримає від 20 млрд до 45 млрд фунтів стерлінгів у вигляді податків. Закриття банків і банкрутство підприємств може призвести до безробіття [4].

Залишаючи Євросоюз, Британія позбавляється найбільшого ринку міжнародної торгівлі. Це означає, що на проведення торговельних операцій з країнами ЄС Британії доведеться сплачувати мита. Все це – додаткові фінансові втрати для підприємців. Врятувати ситуацію зможе хіба що укладення нового договору про вільну торгівлю, що станеться далеко не відразу [4].

Для Євросоюзу вихід Великобританії, перш за все, означатиме послаблення позицій. ЄС, як найпотужніше політичне об'єднання у світі, втратить важливого гравця за столом переговорів, так необхідного для прийняття світових рішень. Голос Британії сьогодні важливий для розв'язання таких проблем, як, наприклад, міграційна криза і російська агресія. Британію зараз вважають однією з найсильніших, фінансово потужних, найбільш

мілітаризованих держав-членів ЄС. Крім того, ця країна впевнено підтримує курс ЄС до НАТО [4].

Отже, Європа і Великобританія загалом переживають зараз дуже складний та важливий етап свого розвитку, що безперечно відображається на багатьох країнах світу. Враховуючи всі наслідки, які постануть перед світом, державам-членам варто докласти зусиль для збереження і зміцнення Європейського Союзу.

Література

1. Великобританія може вийти з єврозони [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ipress.ua/news/velykobrytaniya_mozhe_vuyty_z_yevrosoyuzu_bler_5982.html
2. Вільямс К. Внутрішні реалії / Каллум Вільямс // Світ у 2017. – 2017. – С. 26.
3. Єрмоленко В. Британія виходить з ЄС: головні наслідки [Електронний ресурс] / Володимир Єрмоленко // Hromadske. – 2016. – Режим доступу: <http://hromadske.ua/posts/brytaniia-vykhodyt-z-yes-holovni-naslidky>.
4. 7 наслідків виходу Великобританії з ЄС [Електронний ресурс] // Волинські новини. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.volynnews.com/news/policy/7-naslidkiv-vykhodu-velykobrytaniyi-z-yes/>.
5. Шок від Brexit: день перший після британського референдуму [Електронний ресурс] // Made for minds. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.dw.com/uk/%D1%88%D>
6. Що ми знаємо про брексіт? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.euronews.com/2016/02/16/the-brussels-brexit-summit-what-you-need-to-know>
7. Яковюк І. В. Brexit: причини і наслідки британського референдуму / І. В. Яковюк // Європейська інтеграція в контексті сучасної геополітики : зб. наук. ст. за матеріалами наук. конф., м. Харків, 24 трав. 2016 р. – Харків, 2016. – С. 25–29.
8. Brexit: All you need to know about the UK leaving the EU [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bbc.com/news/uk-politics-32810887>.

Ліба Софія
студентка гр. МВ-12
Національний університет «Львівська політехніка»
Науковий керівник: к. політ. н., доц. Льницька У. В.

МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА ЄС: АКТУАЛІЗАЦІЯ ПРОБЛЕМИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Нелегальна міграція протягом останніх десятиліть стала складовою функціонування європейського простору, незважаючи на прийняття законів, які забороняють незаконне перебування та зайнятість іноземців.

Впродовж багатьох років Європа була толерантною до нелегальних трудових мігрантів. Уряди західноєвропейських країн недостатньо активно перешкоджали залученню нелегальної робочої сили. Наприклад, Німеччина фактично заохочувала міграцію курдських та турецьких робітників, Франція – алжирських, Великобританія – робітників з Індії та Пакистану.

Потік мігрантів до Європи невпинно зростає, що викликає низку проблем. Засилля нелегальних мігрантів є викликом європейській безпеці. Йдеться про безпеку місцевого населення певної країни, безпеку самих мігрантів та загострення санітарно-епідеміологічної ситуації у країні перебування. Нелегали, які не мають роботи та не хочуть повертатися додому, стають джерелом злочинності та тероризму.

Виокремлюють такі чинники міграції: політичні, економічні, соціальні, демографічні, історичні, екологічні тощо. Фактором активізації міграційних процесів є глобалізація, що охоплює різні сфери життя. Розширення світових зв'язків, відкритість національних економік, зменшення бар'єру щодо в'їзду до країни – все це сприяє підвищенню мобільності робочої сили, з метою покращення свого життя.

В межах міграційних процесів європейського простору можна виділити такі етапи.

Перший етап - з 1990-х років, зумовлений політичними (війни в Югославії, Афганістані, Іраку) та економічними чинниками (стабільність у країнах Європи, різницю в рівні доходів країн

походження і приймаючих країн, а також бажання підприємців зменшити витрати за допомогою дешевої робочої сили). Після підписання Маастрихтської угоди у 1992 р. сформовано єдиний економічний і політичний простір західноєвропейських країн, тобто створено внутрішню безвізову зону і буферну зону навколо. Це легалізувало мігрантів, які знаходилися на території ЄС і спростило переміщення всередині Союзу, при цьому посилюється в'їзд мігрантів з третіх країн.

Із розширенням Євросоюзу в 2004 і 2007 рр. розпочався другий етап міграції. Відкриття кордонів потягло за собою збільшення мобільності населення працездатного віку із нових країн-членів у старі. З початку 2004 до початку 2007 рр. кількість поляків, що знаходилися за межами країни, збільшилась в 3 рази, з 180 тис. до 540 тис. чол. Майже в усіх країнах ЄС були введені деякі обмеження для мігрантів із нових країн-членів [1, С. 7].

Важливою складовою міграційного потоку до європейських країн є навчальна міграція, що є початковим шаблоном до переселення на постійне проживання. Так, у Великобританії вона становить приблизно 16 %.

Черговий етап міграції до ЄС був спричинений подіями «Арабської весни» та війни в Сирії, що викликали додаткові потоки біженців в Європу. В 2013 р. шукачів притулку було майже на сто тисяч більше, ніж попереднього року – 434160 тис. Найбільше шукачів притулку прибули з Сирії – 50,5 тис., з Афганістану – 26,3 тис., з Косово – 20,2 тис. Найбільша кількість клопотань про притулок було подано в Німеччині (майже 30 %), Франції (15 %) та Швеції (12,5 %) [1, С.8]. Отже, потік мігрантів до Євросоюзу невідповідно зростає всупереч прийнятими заходами.

За масовим прибуттям мігрантів з Близького Сходу та Африки до Європи міцно закріпилася назва «міграційна криза». За висловом экс-президента Європарламенту Мартіна Шульца, – це криза солідарності, оскільки саме солідарність є основою єдності Євросоюзу, а віднайти спільне рішення щодо масового припливу біженців, яке б дало змогу більш рівномірно розподілити навантаження на окремі країни та їх міграційні служби, виявилось вкрай складно [2, С.3].

Упродовж останніх двох років обсяги нелегальної міграції до ЄС зростали небаченими темпами. Переважна більшість мігрантів дістається Європи морем з Туреччини до грецьких островів. Ним прибувають сирійці та вихідці з інших країн Близького та Середнього Сходу. Значно довший і небезпечний маршрут - з Північної Африки до Італії.

Впродовж 2000-2015 рр. на Середземному морі загинули 26 тис. мігрантів. Чисельність загиблих у 2015 р. - 3750 осіб, з яких 800 осіб загинули на шляху з Туреччини до Греції, а більшість – під час переправлення з Північної Африки до Італії. Частина мігрантів керується економічними мотивами і прагне знайти в Європі кращий заробіток та умови життя. Проте більшість становлять біженці, які змушені залишити батьківщину через загрозу життю. 4,6 млн сирійців залишили країну, рятуючись в Туреччині, Лівані, Йорданії, Іраку, Єгипті. Проте безнадійність перебування в цих країнах спонукає тисячі людей рухатися до Європи. Це стає причиною небезпечних морських мандрівок африканських біженців, чисельність яких збільшується в таборах на півночі Африки без жодних перспектив розв'язання своїх життєвих проблем [2, С. 4-5].

У квітні 2014 р. голова Єврокомісії Жан-Клод Юнкер сформулював п'ять пріоритетів розв'язання міграційної кризи: 1) створення єдиної європейської системи притулку, що знеохотить біженців мандрувати ЄС у пошуках кращих умов; 2) активізація допомоги країнам-членам, які відчують труднощі у зв'язку з масовим прибуттям біженців; 3) співпраця з країнами походження та надання їм допомоги з метою впливу на корені кризи; 4) розширення можливостей для керованої і організованої легальної міграції в Європу; 5) зміцнення охорони зовнішнього кордону ЄС і боротьба із угрупованнями, що займаються нелегальним переправленням мігрантів [2, С. 6-7].

У квітні 2015 р. міністри закордонних та внутрішніх справ країн-членів підтримали запропонований Єврокомісією План дій (імплементацийний пакет), що включав 10 пунктів: 1) активізацією патрульних операцій в Середземному морі під назвою «Тритон» і «Посейдон», виділення для них додаткових коштів та облад-

нання, розширення простору патрулювання; 2) захоплення та знищення суден, що використовуються для незаконного переправлення мігрантів; 3) посилення спільної координованої роботи європейських правоохоронних, прикордонних, міграційних відомств з викриття кримінальних угруповань, виявлення їхніх грошових потоків; 4) відрядження до Італії та Греції спеціалістів для надання допомоги місцевим фахівцям в опрацюванні клопотань біженців; 5) організацію зняття відбитків пальців мігрантів; 6) опрацювання механізму переміщення мігрантів в разі виникнення критичних ситуацій; 7) підготовку пропозицій щодо пілотного проекту з добровільного переселення мігрантів на територію ЄС; 8) розробку механізму швидкого видворення нелегальних мігрантів; 9) співпрацю з країнами, які межують з Лівією; 10) відправку в країни міграційного ризику офіцерів зв'язку з метою збору і аналізу [2, С.8]. Отже, ЄС серйозно ставиться до проблеми біженців та намагається вирішити її різними засобами.

Другий імплементаційний пакет з'явився 9 вересня 2015 р. В ньому йшлося про: необхідність переселити 120 тис. біженців з Італії та Греції, розподіл яких по країнах-членах мав би відбуватися залежно від чисельності населення, величини ВВП, кількості поданих клопотань про притулок, рівня безробіття; формування списку безпечних країн, вихідцям з яких притулок зазвичай не надається; план дій щодо повернення мігрантів, яким притулок не надано; пропозицію щодо утворення фонду з надзвичайних ситуацій в Африці для надання допомоги країнам походження мігрантів.

Третій імплементаційний пакет від 15 грудня 2015 р. стосувався утворення європейських прикордонних сил та берегової оборони. Значно збільшено бюджет, спрямований на врегулювання міграційної кризи [2, С.9-10].

Міграційну кризу слід вирішувати у тих країнах, звідки прибувають мігранти, зокрема у Сирії.

Багато європейських держав, прагнучи зменшити незаконний наплив мігрантів у країну, вдосконалили свої закони, які регулюють отримання офіційного статусу. Вагомі зміни відбулися в Німеччині та в інших країнах ЄС, де законодавчо виключили

автоматичне право на отримання притулку, зменшивши кількість претендентів на отримання статусу біженця.

Для спрощення контролю за перебуванням та переміщенням іноземців планується вже найближчим часом створити банк в'їзних віз та підготувати списки країн, громадяни яких потребують візи для в'їзду на територію Євросоюзу або зможуть користуватись безвізовим режимом пересування.

Численні групи мігрантів, досягаючи певної критичної маси, не намагаються асимілюватись, а стараються зберегти свою ідентичність, національні традиції, релігію, культуру. В багатьох великих європейських містах існують різноманітні етнічні квартали. Зазначимо, що турки складають 7% берлінського Кройцберга. В Лондоні - близько 16% населення мігранти та етнічні меншини. Вони принесли з собою не лише власну мову та звичаї, але й релігію, переважно іслам. Це зумовило виступи проти мігрантів, що зафіксовані в Швеції, Франції, Італії та в інших країнах Європи [3]. Таким чином, міграція до країн ЄС приводить до зміни національного складу населення у цих країнах.

Нелегальна міграція є найбільшою проблемою європейської спільноти. Вона все частіше розглядається як один із можливих шляхів поширення міжнародного тероризму, що є загрозою як національній, так і особистій безпеці. Розв'язання міграційних проблем – пріоритетне завдання Європейського Союзу, що вимагає негайного вирішення задля безпеки своїх громадян. Для цього потрібна не лише солідарність та скоординована діяльність країн-членів ЄС, а й відповідальність, посилення охорони зовнішніх кордонів та допомога мігрантам для швидкої інтеграції в європейське суспільство.

Література

1. Малиновська О.А. Міграційна політика Європейського Союзу: виклики та уроки для України [Електронний ресурс] / О.А. Малиновська. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/migr_pol-68f1d.pdf
2. Міграційна криза в Європі: пошуки шляхів розв'язання та наслідки для України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/2266/>

3. Нелегальна міграція: Реалії ЄС у галузі трудових відносин [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.europeans.org.ua/migracia.html>
4. Рігерт Б. Міграційна політика ЄС: основні невирішені питання [Електронний ресурс] / Рігерт Б., Міщенко О., Марченко О. – Режим доступу: <http://www.dw.com/uk/міграційна-політика-єс-основні-невирішені-питання/a-18677044>
5. Фомов Д. Особливості міграційного простору Європи та політика ЄС [Електронний ресурс] / Д. Фомов. – Режим доступу: <http://ias.org.ua/osoblivosti-migratsiyogo-prostoru-yevropi-ta-politika-yes/>

Матлай Любава

к. і. н., асистент кафедри ПМВ

Національний університет «Львівська політехніка»

КРИЗА ВЗАЄМОВІДНОСИН РЕСПУБЛІКИ КОРЕЯ ТА КИТАЙСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ

У минулому році керівництво Республіки Корея та Сполучених Штатів Америки підписали угоду про розміщення на території РК американських систем протиракетної оборони ТНААД (Terminal High Altitude Area Defense), які заплановано встановити у травні 2017 року. Таким чином, сторони намагаються запобігти ядерній загрозі з боку Північної Кореї, режим якої постійно нарощує військовий потенціал та проводить ядерні випробування з метою отримання міжконтинентальних балістичних ракет. Однак, кроки Сеулу викликали невдоволення в сусідньому Китаї та послабили двосторонні політико-економічні відносини. Також це рішення спровокувало гостру внутрішньополітичну критику президента Пак Кин Хе опозиційними силами та масові протести громадян. Національний парламент РК 9 грудня 2016 року оголосив імпічмент главі державі через окультно-політичний скандал, пов'язаний із втручанням у державні справи подруги президента Чхве Сун Сіль. Деякі політичні сили навіть намагалися пов'язати

питання про розміщення американської системи протиракетної оборони з порадами останньої. Країна чекає на схвалення чи відхилення Конституційним Судом імпічменту президента.

Визначивши зовнішньополітичним пріоритетом двосторонні відносини з США, РК змушена виважено та прагматично підходити до розширення економічної та політичної співпраці з Китаєм. Враховуючи особливі взаємини Китаю та Північної Кореї, Сеул та Вашингтон намагалися залучати Піднебесну до власних схем врегулювання міжкорейських відносин та ядерної проблеми на півострові. Пекін неодноразово підтримував резолюції Ради Безпеки ООН, які засуджували випробування ядерної зброї КНДР. Показово, що свій перший державний візит на Корейський півострів, лідер Китаю Сі Цзіньпін здійснив на Південь, певним чином, демонструючи перевагу Сеулу. Разом з цим, керівництво Піднебесної економічно підтримувало режим Північної Кореї, уникаючи жорсткого тиску та наполягаючи на вирішенні ядерного питання шляхом дипломатії. Рішення південнокорейського уряду про розміщення американської системи протиракетної оборони може зруйнувати добросусідські відносини та призвести до нових коаліцій у складі «Вашингтон – Сеул – Токіо» та «Пекін – Пхен'ян – Москва». В Китаї розцінили ТНААД як загрозу власній національній безпеці, оскільки американські протиракетні розмістять в безпосередній близькості від його території.

Нещодавно Пекін розпочав торговельну війну з Сеулом. В Китаї закликали до бойкоту корейських споживчих товарів та культурного експорту; розпочалися масові перевірки в корейських компаніях, що працюють на території Піднебесної тощо. Китайська реакція на розгортання системи протиповітряної оборони призвела до інтенсивної дискусії в корейському суспільстві про те, як збалансувати військовий союз із Сполученими Штатами – найважливішим союзником в галузі безпеки та економічні відносини з найбільшим торговельним партнером – Китаєм. Згідно з даними опитувань громадян Кореї співробітниками неурядового політологічного центру ASAN Institute, 59,4% респондентів заявили, що США у ближчому майбутньому збережуть перевагу над Китаєм і такі цифри є найвищими з 2013 року. З іншого

боку, відсоток корейців, які вважають Китай найвпливовішим політичним гравцем на світовій арені впав до найнижчого показника у 2016 році – 32,5%. У той же час, більшість корейців впевнені, що Китай стане домінуючою економічною силою – 60,5% [5].

Розміщення американської системи протиповітряної оборони на території РК стали пов'язувати із загостренням суперництва двох наддержав – Китаю та США у світовій політиці. Побоюючись посилення домінування Піднебесної в азійському регіоні, Вашингтон прагне урівноважити китайський вплив через розширення і зміцнення безпекових угод з регіональними союзниками. Південна Корея знову виявилася у небезпечній ситуації, образно визначеній корейськими політологами як «креветка серед тихоокеанських китів».

Відповідно до результатів досліджень вищезгаданого ASAN інституту, з березня 2015 року, відколи питання щодо ТНААД стали частиною публічного дискурсу, 61,4% корейців підтримували рішення урядового кабінету, тоді як 20,3% висловлювалися проти. Надалі, з проведенням Північною Кореєю четвертого випробування ракет дальнього радіусу дії у січні 2016 року вже понад 73% корейців схвалювали ТНААД. Суперечки навколо проблеми загострилися у липні 2016 року, коли уряд визначив територію для розміщення ТНААД. Відсутність прозорості в процесі прийняття рішення викликало протести опозиційних сил та населення. На подальше відношення громадськості до системи ТНААД вплинули також вибори президента США; непередбачуваність політики нового американського лідера Д.Трампа; невизначеність у Північно-Східній Азії; різке падіння довіри до адміністрації президента Пак Кин Хе. До кінця минулого року підтримка корейцями безпекової системи знизилася до 46,3%, майже зрівнявшись із несхваленням – 45,7 % [5].

Від початку встановлення дипломатичних відносин у 1992 році, РК та КНР намагалися налагодити повноцінну політичну, економічну, культурну співпрацю. Утім, сьогодні, як зазначає аналітик Чой Кан, спостерігається посилення агресивної риторики Пекіну щодо Сеулу. Дослідник вказує, що «на відміну від

задекларованих Китаєм п'яти принципів мирного співіснування, останній поважає лише силу, а не міжнародні норми, звичаї та процедури» [6].

Одним із перших засторогу щодо дій влади Китаю у відповідь на розміщення ТНААД висловило Міністерство культури, спорту та туризму РК, яке повідомило у пресі про наміри китайської влади заборонити вітчизняним туристичним агенціям продавати екскурсійні тури в Корею з 15 березня поточного року. Такі наміри стурбували корейську сторону, оскільки китайці складають майже половину всіх туристів. Зниження туристичного потоку спричинить економічні втрати серед корейських регіонів, задіяних в даній галузі. Утім, речник зовнішньополітичного відомства Китаю Ген Шуан заперечив вищезгадані наміри, зазначивши, що південнокорейській стороні не слід ганятися за тінню, якої не існує, а варто прислухатися до голосу народу та прийняти конкретні заходи, щоб уникнути заподіяння подальшої шкоди двостороннім відносинам [1].

Разом з тим, китайська влада заборонила вхід в порт Ціндал з дружнім візитом південнокорейським військовим кораблям з курсантами військово-морської академії, які традиційно відвідували сусідні держави. Так, у 2016 році моряки відвідали 12 портів в 11 державах світу, включаючи США, Росію, Японію, Австралію, нову Зеландію та інші [4].

В даний час керівництво Китаю закликає Південну Корею та США відмовитися від планів щодо розміщення системи ТНААД та уникати дій, які можуть призвести до ескалації напруженості в АТР.

Як зазначає впливова українська газета «Дзеркало тижня»: «У Південній Кореї триває внутрішньополітична криза, і серед можливих наступників президента, який змушений піти через корупційний скандал, панує згода щодо необхідності зміцнювати дружбу з Китаєм і тримати більш примирливий курс щодо Північної Кореї» [3].

Підсумовуючи, скажемо, що політична еліта РК буде змушена враховувати інтереси найвпливовіших політичних та економічних держав світу – США та Китаю в Азійсько-Тихоокеанському

регіоні, оскільки від них прямо чи опосередковано залежить вирішення проблем Корейського півострова.

Література

1. Китай і Південна Корея готуються до торгової війни [Електронний ресурс] // CNN, 4 березня, 2017. – Режим доступу: <https://politeka.net/ua/411717-kytay-i-pivdenna-koreya-hotuyutsya-dotorhovoyi-viyny-cnn/>
2. Китай ввел запрет на турпоездки в Южную Корею из-за ПРО США [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://rg.ru/2017/03/03/kitaj-vvel-zapret-na-turpoezdki-v-iuzhnuu-koreiu-iz-za-pro-ssha.html>
3. Курнішова Ю. США - Китай: конфлікт у трьох вимірах [Електронний ресурс] / Ю.Курнішова // Дзеркало тижня, 17 лютого, 2017. – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/international/ssha-kitay-konflikt-u-troh-vimirah_.html
4. Размещение ПРО США вернуло Корею в эпоху Холодной войны [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://rg.ru/2016/10/02/razmeshchenie-pro-ssha-vernulo-koreiu-v-epohu-holodnoj-vojny.htm>
5. A Shrimp between two whales? Koreans' view of rivalry and THAAD [Електронний ресурс] // Issue Briefs, 25 January, 2017. – Режим доступу: <http://en.asaninst.org/contents/a-shrimp-between-two-whales-koreans-view-of-the-us-china-rivalry-and-thaad/>
6. Choy Rang. How should we resolve tension with China? [Електронний ресурс] / Choy Rang. – Режим доступу: <http://en.asaninst.org/contents/how-should-we-resolve-tension-with-china/>

Меліхова Ганна
студентка гр. МВ-41
Національний університет «Львівська політехніка»
Науковий керівник: к. і. н. Матлай Л.С.

ПРИЧИНИ ТА ОБҐРУНТОВАНІСТЬ ШОТЛАНДСЬКОГО СЕПАРАТИЗМУ

В даний час гостро постали питання виходу Великобританії із Європейського Союзу та непогодження шотландського уряду із методами центрального уряду Сполученого королівства. Дослідження цих проблем є важливим для розуміння теперішньої ситуації та перспектив для майбутнього ЄС у разі, якщо Шотландія стане суверенною державою.

Що спонукає шотландський уряд до проведення повторного референдуму? Наскільки обґрунтованим є прагнення відділення Шотландії від Великобританії з урахуванням останніх подій в Європейському Союзі? Чи є шотландський уряд підготовленим до створення незалежної держави?

Шотландія і досі не забуває тих часів, коли вона була незалежним королівством упродовж майже тисячоліття (з 843 до 1707 р.). Сепаратистський рух у Шотландії був спричинений кількома факторами та мав певні передумови. Аби зрозуміти причини, з яких Шотландія прагне відділитися від Сполученого Королівства, спершу необхідно розглянути передісторію сепаратистських тенденцій у регіоні.

Націоналістичні тенденції у Шотландії не є новими, адже питання про правомірність входження Шотландії у склад Великобританії стояло з моменту укладення союзу з Англією у 1707 році. Однак на політичному рівні від'єднання Шотландії стало відкрито обговорюватися тільки з початку 1930-х років, із появою Шотландської національної партії. Мова тоді йшла лише про розширену автономію в рамках єдиної держави. Уже у 1970-і роки, після знаходження родовищ нафти у Північному морі біля берегів Шотландії, постало питання про набуття регіоном повної незалежності.

Референдум про незалежність Шотландії, що відбувся у 2014 році, засвідчив - більшість шотландців воліють залишитися у складі Сполученого Королівства. Тим не менш, кількість шотландців, що проголосувала «за» незалежність Шотландії, була досить вагомою та склала 44,7% [7].

У 2013 році, тодішній перший міністр Шотландії Алекс Салмонд представив план під назвою «Майбутнє Шотландії» - документ, що складається із 670 сторінок та описує устрій незалежної Шотландії. У плані пропонується в якості валюти залишити британський фунт стерлінгів, а главою держави - королеву Великобританії. Також пропонується створення власних збройних сил, вивезення з території Шотландії ядерної зброї, підняття мінімальної заробітної плати, законодавче забезпечення нагляду за малолітніми дітьми в спеціальних установах в обсязі 30 годин на тиждень, збір податків без підвищення ставок незалежно від Лондона та інше [4].

Отож, з цих подій можна судити про серйозність бажання не тільки народу, але й шотландського уряду від'єднатись від Великобританії. Проте після результатів референдуму, дебати про відділення дещо вщухли, а перший міністр Салмонд пішов у відставку. Шотландські прихильники незалежності уже змирилися із таким станом речей, проте референдум щодо членства Великобританії в ЄС 2016-ого року дав ще одну надію тим силам, що пропагують незалежність.

На референдумі 62% шотландців висловилися за те, щоб Сполучене Королівство лишилося у складі ЄС, тому результат референдуму, де більшість інших частин Королівства проголосували за вихід Британії з ЄС, викликав відповідну реакцію з боку шотландського уряду [3]. Одразу перший прем'єр Шотландії Нікола Стерджен дала зрозуміти, що у випадку виходу Сполученого Королівства із ЄС, Шотландія зажадає повторного референдуму про незалежність. Теперішній прем'єр-міністр Великобританії Тереза Мей назвала таку наполегливість шотландського уряду «одержимістю» та заявила, що збереження Шотландії у складі Сполученого Королівства стане її особистим пріоритетом [5].

Отже, проаналізувавши передумови та історію шотландського сепаратизму останніх років, можна зробити висновки про основні причини, з яких частина шотландців жадає бачити свою країну незалежною.

Перш за все, як уже зазначалося, поворотним пунктом у націоналістичному русі Шотландії стало відкриття нафтових родовищ у Північному морі біля східного узбережжя Шотландії у 70-і роки. Шотландська національна партія наполягає на тому, що прибуток від продажу нафти має йти на користь лише Шотландії, а не усьому Сполученому Королівству [10, с. 365].

По-друге, більшість населення Шотландії, що голосувало на референдумі 2016-ого року, висловилося за те, щоб їх держава лишилася у складі ЄС, і шотландський уряд і досі стоїть на тому, що Шотландія виразила свою позицію та має лишитися у складі ЄС, навіть якщо для цього їй доведеться відділитися від Сполученого Королівства. Більше того, політика, яку проводить Тереза Мей, «жорсткий Брекзїт», абсолютно не влаштовує керівництво Шотландії, яке виступає за «м'який Брекзїт» або за повне від'єднання Шотландії від Сполученого Королівства та входження першої у ЄС як незалежної держави [9].

Уряд Шотландії упевнений, що Лондон лишається цілком глухим до потреб шотландців, що, в принципі, можна спостерігати у політичній боротьбі Терези Мей із Ніколою Стерджен щодо Брекзїту. Колишній перший прем'єр Шотландії Алекс Салмонд так висловився щодо цієї проблеми: «Ніхто, абсолютно ніхто не зможе правити Шотландією краще її народу, що живе і працює у самій Шотландії» [3].

Таким чином, аналізуючи ці основні причини сепаратистських та націоналістичних настроїв у Шотландії, а також події останніх років, можна зробити наступні висновки. По перше, прагнення шотландців до незалежності не є необґрунтованими та безпідставними: Шотландія вірить, що зможе краще управляти своїми запасами нафти (згідно з міжнародним морським правом, Шотландії має належати до 90% запасів у разі її відділення [1]) та створить кращі умови для шотландців у незалежній країні; більше того, шотландське керівництво впевнене, що майбутнє їх держави

має бути в Європейському спільному ринку, адже обсяги торгівлі з ЄС є третіми за величиною для Шотландії. По-друге, причини прагнення до створення суверенної держави Шотландії схожі на причини, що впливають на інші сепаратистські рухи в Європі, наприклад, у Каталонії та Фландрії: це впевненість, що будучи незалежними країнами їм не доведеться допомагати біднішим регіонам первинної держави, також важливим для цих регіонів є історичний та культурний фактори. По-третє, шотландський уряд досить добре попрацював над планом створення суверенної держави. Зокрема, як уже зазначалося, попереднім урядом було створено детальний план під назвою «Майбутнє Шотландії» (“Scotland’s Future”), що стосувався гіпотетичного відділення Шотландії після референдуму 2014 року. Наразі, теперішнім урядом Ніколи Стерджен було розроблено новий план «Місце Шотландії в Європі» (“Scotland’s Place in Europe”).

Література

1. Литвинова Я. Нефть Шотландии как жемчужина британской короны [Електронний ресурс] / Я. Литвинова // Русская служба Би-би-си. – Режим доступу: http://www.bbc.com/russian/uk/2014/09/140911_scotland_oil
2. Шевченко О. Чому Шотландія хоче залишити Велику Британію і чи може [Електронний ресурс] / О. Шевченко // Радіо Свобода. – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/a/28302641.html>
3. Carrell S. Sturgeon: new vote on independence likely if Scots get no EU deal [Електронний ресурс] / S. Carrell // The Guardian. – Режим доступу: <https://www.theguardian.com/uk-news/2017/feb/28/second-independence-referendum-likely-if-scots-get-no-brexit-deal>
4. Scotland’s Future - The Scottish Government [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gov.scot/resource/0043/00439021.pdf>
5. McCann K. Theresa May warns the SNP that ‘politics is not a game’ as she pledges to keep the country united [Електронний ресурс] / K. McCann // Telegraph. – Режим доступу: <http://www.telegraph.co.uk/news/2017/03/03/theresa-may-tells-personal-priority-keep-scotland-uk/>

6. Scotland Act 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2016/11/contents/enacted>
7. Scotland votes no [Електронний ресурс] // BBC News. – Режим доступу: <http://www.bbc.com/news/events/scotland-decides/results>
8. Scotland's Place in Europe [Електронний ресурс] / Scottish Government. – Режим доступу <http://www.gov.scot/Resource/0051/00512073.pdf>
9. Stone J. Soft Brexit would take second Scottish independence referendum off the table, Nicola Sturgeon says [Електронний ресурс] / J. Stone // Independent. – Режим доступу: <http://www.independent.co.uk/news/uk/politics/scottish-independence-nicola-sturgeon-second-referendum-brexit-soft-a7512981.html>
10. Tierney S. Legal Issues Surrounding the Referendum on Independence for Scotland / S. Tierney // European Constitutional Law Review – 2013 – vol 9, no. 3 – PP. 359-90. – Режим доступу: http://www.research.ed.ac.uk/portal/files/146382_44/Tierney_Legal_Issues_Surrounding_the_Referendum_on_Independence_for_Scotland.pdf

Піряник Софія

студентка гр. МВ-32

Національний університет «Львівська політехніка»

Науковий керівник: к. політ. н. Івасечко О.Я.

СУЧАСНИЙ ЕТАП РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНИХ ОБ'ЄДНАНЬ НА ПРИКЛАДІ АСЕАН ТА ЄС

Сучасні міжнародні відносини характеризується інтеграційними процесами у політичній та економічній площинах. Можемо стверджувати, що на рівні інтеграційних об'єднань відбувся перехід від двосторонніх міждержавних відносин до багатосторонніх. На основі економічної доцільності, держави окремих регіонів почали об'єднуватись в асоціації, які згодом стали впливовими суб'єктами на міжнародному рівні [2]. До таких варто віднести Асоціацію держав Південно-Східної Азії (АСЕАН)

до якої входять М'янма, Таїланд, Індонезія, Лаос, В'єтнам, Камбоджа, Малайзія, Сінгапур, Бруней та Філіппіни, та Європейський Союз (ЄС). Відомо, що держави - члени цих організацій різняться за своєю історією, етнографією, географічним розташуванням, та політичні і економічні відносини між ними є рівноправними. Однак для пересічного європейця діяльність цієї організації є малопомітною. Тим не менше, очільники держав-членів АСЕАН в найближчі роки сподіваються на позитивні внутрішні трансформації об'єднання [4, с.49]. Насамперед, від реалізації головної мети регіональної інтеграції - створення Економічної Спільноти, значною мірою залежатимуть якісні зміни у функціонуванні АСЕАН. Нажаль на сьогоднішній день немає однакості в окремих державах АСЕАН щодо її створення. Натомість, Європейський Союз характеризується достатньо високим рівнем політичної та економічної інтеграції. Функціонування регіональних об'єднань АСЕАН та Європейського Союзу актуалізує проблему порівняння їх успішності, зокрема аналізу їхніх досягнень в економічному вимірі [2].

АСЕАН було утворено в Бангкоку в 1967 р., що на десять років пізніше, ніж Європейське Співтовариство. Сьогодні Асоціація держав Південно-Східної Азії налічує десять держав регіону, які пишаються своїми досягненнями, тоді як ЄС об'єднує 28 держав-членів. Цікавим є той факт, що історія розвитку цих інтеграційних утворень та мотиви їх створення значною мірою різняться, оскільки в центрі уваги Європейського Союзу була і залишається нині економічна складова розвитку, до якої згодом додалось й політична, тоді як АСЕАН – це політична інтеграція держав, що поступово трансформувалася в економічний союз. Водночас існують неоднозначні бачення стосовно майбутнього успішного розвитку Асоціації держав Південно-Східної Азії. Сьогодні Європейський Союз (ЄС) володіє значним потенціалом у різних сферах суспільного життя та виступає важливим актором глобальної арени, позиціонуючи себе як політична модель XXI – го ст., у якому держави об'єднуються в єдине інтеграційне наднаціональне утворення, поступово відмовляючись від національного суверенітету [2].

Варто порівняти основні моменти функціонування обох структур. Перш за все потрібно зазначити, що в контексті розвитку міждержавної співпраці і регіональних інститутів Східна Азія набагато відстає від ЄС. У рамках АСЕАН прослідковується різноманітність історичних, економічних, політичних, культурних чинників і національних пріоритетів, в той час як у масштабах ЄС інтеграційні процеси забезпечують високий рівень однорідності. Саме ці розбіжності перешкоджають формуванню нових регіональних інститутів, консолідації країн регіону, інтенсифікації співпраці в Східній Азії.

Рівень економічної та політичної інтеграції в АСЕАН, можна порівняти з тим рівнем, який був у ЄС на початку 80-х років, минулого століття. Говориться про те, що в Азійсько – Тихоокеанському Регіоні (АТР) відсутнє єдине домінуюче міжнародне об'єднання, таке як ЄС в Європі. Натомість в АТР функціонує велика кількість регіональних утворень як різного формату, так і різного спрямування. Це і є причиною, чому темпи інтеграційних процесів у Східній Азії значно нижчі ніж в ЄС.

Як і ЄС, так і АСЕАН має « три опори», «три стовпи» - соціокультурний, політичний та економічний, однак основний акцент навколо Економічної спільноти АСЕАН, як і у випадку з ЄС [4, С. 49]. Хвилюючим є той факт, що держави – члени АСЕАН не хочуть формувати централізовану бюрократичну структуру за європейським зразком, і тим більше обмежувати свій державний суверенітет, як це зробили держави - члени ЄС.

Ще однією відмінністю між регіональними об'єднаннями є брак кадрів та фінансування АСЕАН, в той час як ЄС має потужну розвинену інституціональну систему, до структури якої входять Європейська Рада, Європейська Комісія, Європейський Парламент, органи судової влади ЄС, Євроюст, Європол та інші. У рамках ЄС, незважаючи на фінансову кризу, функціонує єдина валюта євро, яка виявила свою конкурентоздатність на світовому валютному ринку.

Слід зауважити, що значна кількість громадських організацій стурбована тим, що формування Економічної Спільноти АСЕАН, як і у випадку з ЄС, є необ'єктивним та спрямованим на користь

корпоративних інтересів та традиційної еліти. Тому вони закликають до переосмислення політики Асоціації [2] .

Держави у рамках АСЕАН не проти порівнянь із ЄС, стосовно економічного потенціалу об'єднань. З огляду на це, вартими уваги є дані рейтингів зафіксовані аналітичним підрозділом «Економіст інтеллідженс юніт», де подаються прогнози на 2015 рік стосовно економічного поступу регіональних інтеграційних утворень АСЕАН та ЄС [4, С. 49].

Враховуючи кількісні дані та його оцінки експертів з кожної держави, визначено загальний показник АСЕАН та ЄС, ВВП на особу, в доларах для АСЕАН – 4370, а для ЄС – 35 620, і беручи до уваги ВВП, в млрд. доларів для АСЕАН – 2756, тоді як для ЄС – 18 160 [10, С. 74-86]. Тому, ми можемо стверджувати таке, що незважаючи на позитивні зрушення в економічному плані АСЕАН все-таки знаходиться на нижчому щаблі розвитку, аніж ЄС, оскільки останній ставиться у порівняння з такими над потугами світу як США та Японія [4, С. 49].

Однак, як зазначено вище, аналітики для того щоб зрозуміти, що можна використати із досвіду Європейського Об'єднання також порівнюють АСЕАН із цим утворенням.

На сьогоднішній день кількісні та якісні показники АСЕАН та ЄС свідчать зворотне. Ми не можемо уже говорити про те, що регіональне інтеграційне об'єднання АСЕАН відстає від ЄС. Але згідно з останніми даними АСЕАН виривається вперед. Для того, щоб це прослідкувати, варто навести останні оцінки експертів з журналу «Світ у 2017». Країни АСЕАН: Таїланд – населення 67,7 млн. ВВП на особу 6070\$; Індонезія – 260,6 млн., 4255\$; В'єтнам – 95,4 млн., 2245\$; Малайзія - 31,2млн., 10136\$; Сінгапур – 5,8 млн., 52322\$; Філіппіни – 103,8 млн., 3164\$. Країни ЄС: Австрія – 8,6 млн., 45280\$; Бельгія – 11,4 млн., 41065\$; Фінляндія -5,5 млн., 42497\$; Франція – 64,9 млн., 38032\$; Німеччина – 82,5 млн., 42281\$; Ірландія – 4,7 млн., 62717\$ [11, С.83-85].

Якщо з 1998- 2006 роки ВВП ЄС перевищував ВВП країн Азії, що розвиваються, то з 2006 – 2017 ВВП ЄС менший за ВВП країн Азії, що розвиваються. Британців, які проголосували за вихід із Європейського Союзу, тривожило економічне майбутнє. І в цьому

вони, певно, мали рацію: 2017 року валове виробництво азійських економік, що розвиваються, удвічі перевищить відповідний показник ЄС. Країни Азії надалі лідируватимуть за тривалістю життя, при цьому сингапурці можуть випередити японців за кількістю відведених їм на цій Землі років після 60 [11, С.66].

Підсумовуючи, варто зазначити, що держави ЄС та АСЕАН є різні по своїй культурі, мові та національних традиціях, проте вони мають багато спільного у своїй структурі та підходах щодо досягнення цілей. Співпраця між цими регіональними структурами базується на повазі до національних культур та єдності національних держав. Кожен з них виходить з того, що економічна та політична інтеграція є рушійною силою для розвитку демократії і забезпечення безпеки. Прикладом цього є вагомі результати їхньої економічної співпраці та якісний гуманітарний розвиток між континентами. Таким чином, жоден з них не становить загрози для своїх сусідів.

Література

1. Бебик В.М. Сучасна глобалістика: провідні концепції і модерна практика: Навч. посібник / В.М. Бебик, С.О. Шергін, Л.О. Дегтерьова. – К.: Університет «Україна», 2006. – 208 с.;
2. Івасечко О. АСЕАН та ЄС у порівнянні: геоекономічний та інституційний аспекти / Ольга Івасечко // Гуманітарні візії. – 2015. – №2. – С. 28-34.
3. Комарницький М. АСЕАН та Європейський Союз: становлення та еволюція відносин / Михайло Комарницький. // Вісник Львівського університету. Серія «Міжнародні відносини». – 2016. – №38.
4. Лонг С. Безпека в цифрах / Саймон Лонг // «The Economist». Світ у 2015 році. – С. 49.
5. Макуха Ю.В. Політика економічної інтеграції країн Східної Азії і чинник Китаю [Електронний ресурс] / Ю.В. Макуха. – Режим доступу: <http://www.jrnl.nau.edu.ua/index.php/SR/article/view/>.
6. Мировая политика и международные отношения: [Под ред. Ю. Косова] Учебное пособие. Стандарт третьего поколения. Для бакалавров. – СПб.: Питер, 2012. – 400 с.;

7. Мільчарек Д. Суспільний потенціал ЄС / Д. Мільчарек. – Львів: «Інформація. Поступ. Перспективи», 2008. – 172 с.
8. Носов М. ЄС-АСЕАН: взаємовигідність співробітництва [Електронний ресурс] / М. Носов. – Режим доступу: <http://www.ieras.ru/pub/nosov/2010.pdf>.
9. Світ у цифрах. Країни // «The Economist» Світ у 2014 році. – С. 77-89.
10. Світ у цифрах. Країни // «The Economist» Світ у 2015 році. – С. 74-86.
11. Світ у цифрах. Країни // «The Economist» Світ у 2017 році. – С. 66-85.
12. The official web-site of the association of South – East Asian nations [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.aseansec.org/18135.HTM>.

Поскробок Юлія

студентка гр. МВ-32

Національний університет «Львівська політехніка»

Науковий керівник: к. політ. н. Івасечко О.Я.

ПРЕЗИДЕНТСЬКІ ВИБОРИ В США: НАСЛІДКИ ДЛЯ МІЖНАРОДНОЇ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ БЕЗПЕКИ

Президентські вибори у США 2016 р. були найбільш суперечливі і непередбачувані для країни. Несподівана перемога Д. Трампа – кандидата від Республіканської партії вносить суттєві корективи як у внутрішньополітичні, так і у зовнішньополітичні процеси не лише у США, але й в загальносвітовому масштабі. Багато аналітиків пов'язують перемогу чинного президента США з Росією. Американська розвідка офіційно заявила, що РФ втручалася у вибори у США і безпосередньо мала вплив на перемогу Д. Трампа [3]. Сам президент не може ігнорувати та заперечувати той факт, що РФ таки втрутилася у вибори, але за словами останнього, втручання РФ не вплинуло на його перемогу.

Варто акцентувати увагу на тому моменті, що у своїй передвиборчій кампанії Д. Трамп ключову роль відвів внутрішньополітичній діяльності держави, насамперед щодо

питань безпеки. З огляду на це, зрозумілим є те, що головні зусилля спрямовуються передусім на зміцнення національної безпеки та збереження лідерства за США у світі. Варто зазначити, що Д. Трамп заявив про вихід США із Транстихоокеанського партнерства (ТТП), угоди, згідно з якою передбачено зниження митних бар'єрів та регулювання загальних правил у трудовому законодавстві, екології, інтелектуальній власності тощо. Зовнішній борг США складає більше \$19 трлн, що є анти рекордом [1]. Саме тому певна логіка присутня у діях президента США. І все ж це призведе як до подорожчання цін на товари і зменшення їх різноманітності всередині країни, так і до уповільнення економічного розвитку інших країн, які вели активну економічну співпрацю з США. ТТП був створений для того, щоб обмежити економічний вплив Китаю. Тепер же ж інші 11 країн учасниць договору розглядають приєднання Китаю до Транстихоокеанського партнерства, що водночас посилить позиції Китаю та послабить американські. Така ситуація може значно нашкодити США і навіть похитнути її позиції гегемона.

Акцентуючи увагу на міжнародній безпеці, то Д. Трамп пообіцяв доручити Міністерству оборони США розробити план захисту життєво важливої сфери держави від кібератак та інших загроз.

Ключовим питанням для системи європейської безпеки є новий формат відносин США з Російською Федерацією. Відтак, чиновники в сфері оборони НАТО та ЄС застерігають новообраного президента США від покращення відносин з президентом Російської Федерації В. Путіним. Йдеться про те, що ЄС закликає США залишатись форпостом європейської безпеки, насамперед у контексті захисту від викликів Росії. Тому, подальший розвиток європейської системи безпеки та розстановка сил на міжнародній арені залежить від позиції Д. Трампа.

Резонансу набула міграційна політика Д. Трампа. 27 січня 2017 року президентом був прийнятий «указ, що передбачає заборону в'їзду до США громадян семи переважно мусульманських країн (Іраку, Ірану, Ємену, Лівії, Сирії, Сомалі, Судану)» на 120 днів [8]. Цей указ зазнав нищівної критики не лише за кордоном, а й у самому США. Кілька десятків ресторанів та кафе зачинилися

16 лютого 2017 року на знак протесту проти указу, на показі мод у Нью Йорку презентували ролик, де 81 провідних модельєрів, моделей і фотографів заявили «Я – іммігрант»[9]. «Заборона в'їзду для громадян з семи країн, переважно мусульманських, є жорстокою і ганебною», - наголосив мер Лондона [2]. Садік Хан, мер Лондона, навіть запропонував скасувати офіційний візит президента США у Велику Британію. Мексика також протестувала проти міграційної політики Д. Трампа. Лише у Мехіко на протести вийшло близько 20 тисяч людей, хоч протести відбулися і в інших містах Мексики. На одному із плакатів навіть писало «Дякую Трамп, що об'єднав Мексику» [7]. Проте федеральний суд заборонив цей указ і президент США 6 березня 2017 р. прийняв новий указ, де 120-денний термін перетворився у 90-денний, Ірак був виключений із списку, а іммігранти, які вже мали на той час візу, не підпадали під заборону [5].

Варто, на наш погляд, розглянути громадську думку щодо міграційної політики Д. Трампа. Більшість американців вважають, що це добре для безпеки країни. Америка завжди була і залишається країною мігрантів, оскільки ними збудована. Доцільно відзначити, що мігранти працюють у провідних сферах у США. Тому з одного боку держава, яка пропагує демократичні цінності у всьому світі, нехтує ними у себе вдома.

Важливою обіцянкою Д. Трампа є побудова стіни на кордоні з Мексикою. Мексика заплатить за стіну, яка їй навіть не потрібна, так відзначив президент Штатів. Д. Трамп запропонував 20% - ве мито на імпортні товари з Мексики [7]. Як відзначають аналітики, збільшення мита призведе до подорожання мексиканських товарів у США. Звісно ж, це вдарить по мексиканських експортерах. Але по суті, за стіну таки заплатять самі американці. То ж заява Д. Трампа вкотре виявилася не чим іншим як популізмом.

Цікавою, на наш погляд, можна назвати позицію Д. Трампа щодо кліматичних угод, зокрема пост-Киотської угоди підписаної в Парижі, заявивши, що проблема глобального потепління є «фейком». Звичайно, що республіканці завжди ставилися до цього не надто серйозно. У своїй передвиборчій кампанії Д. Трамп наголошував на виході із кліматичних угод, оскільки це заважає

веденню бізнесу у США. Проте Д. Трамп вирішив не виходити із Паризького договору про клімат, що є позитивним чинником, адже США разом із Китаєм найбільше викидають вуглецю в атмосферу. Без цих двох держав угода не має сенсу.

Актуальним питанням у контексті міжнародної безпеки є «новий курс» на відносини з НАТО. Як стверджують експерти, Д. Трамп буде прагнути миру, «але з позиції сили», дипломатичним засобам відводиться другорядна роль. У своїй передвиборчій кампанії Д. Трамп заявляв, що прагне скоротити фінансування на допомогу та захист інших держав. Проте зараз він називає себе прихильником НАТО і навіть планує збільшити його фінансування. Загалом Д. Трамп збільшив витрати на оборону, також планується збільшення ядерного арсеналу держави. Недоліком для міжнародної спільноти є те, що тепер США більше турбуватиметься про себе і не спрямовуватиме так багато коштів на допомогу іншим державам. Як повідомляє Д. Трамп, США витратило на Близькому Сході \$6 трлн [6]. Саме тому Д. Трамп заявив, що тепер ці кошти будуть спрямовані в інфраструктуру держави.

Європейська система безпеки на думку Д. Трампа повинна бути самодостатньою, і США не будуть виступати як раніше в ролі «світового поліцейського». Мова іде фактично про створення в ЄС власних оборонних сил, до чого Європа ще не зовсім готова. Також Д. Трамп часто критикує політику Ангели Меркель та інших європейських лідерів, щодо правил торгівлі та спільної позиції у вирішенні конфліктів у світі [4]. Перемога Д. Трампа на виборах посилила позиції лівих та правих політичних сил у європейських державах, особливо тих, де проблема біженців вже стала критичною. То ж у загальному, позиція Д. Трампа має досить негативний вплив на ЄС.

Наприкінці свого терміну саме экс-президент Б. Обама був тим, хто уповільнював та обмежував допомогу США Україні, коли у Конгресі всі були за. То ж хтозна, можливо нова адміністрація США навіть зіграє українцям на користь.

Отож, можемо висновувати про те, що Д. Трамп виконує далеко не всі свої передвиборчі обіцянки і його нові укази часто

зазнають нищівної критики. США – наддержава, тому цілком логічно, що навіть певні внутрішні закони матимуть великий вплив на інші держави та світовий порядок загалом. Міграційна політика США – найбільш обговорювана тема останнім часом, її критикують демократичні лідери та прості громадяни, а ліві та праві політсили натомість радують, бо їхні позиції в європейських державах лише міцнішають. Позитивним є те, що Д. Трамп все ж прихильно ставиться до НАТО і відповідально підходить до питання оборони держави, хоч і фінансування інших держав з бюджету США значно скоротиться. Відносини України та США, демонструють те, що жорстка система стримування та протиправ не дозволяє Д. Трампу імплементувати політику офіційного Кремля. Важливо розуміти, що разом із Д. Трампом народ обрав більшістю республіканців, які перманентно виступали активніше проти Росії.

Література

1. Васюнець Н. Кінець спокійної епохи. Що задумав Дональд Трамп? [Електронний ресурс] / Наталія Васюнець // Експрес online. – 2017. – Режим доступу: <http://expres.ua/main/2017/02/17/228468-kinec-spokiynoi-epoxy-zadumav-donald-tramp>.
2. Лонська М. Розвідка довела вплив Росії на перемогу Трампа [Електронний ресурс] / М. Лонська // znaj.ua. – 2017. – Режим доступу: <http://znaj.ua/news/world/94141/-rozvidka-dovela-vpliv-rosiyi-na-peremogu-trampa.html#>.
3. Коріновська Н. Мер Лондона закликав скасувати візит Трампа через міграційну політику [Електронний ресурс] / Настя Коріновська // Hromadske. – 2017. – Режим доступу: <http://hromadske.ua/posts/mer-londona-zaklykav-skasuvaty-vizyt-trampa-do-brytanii-cherez-mihratsiinu-polityku>.
4. Олланд і Меркель вбачають у Трампі загрозу для ЄС [Електронний ресурс] // depo.ua. – 2017. – Режим доступу: <http://www.depo.ua/ukr/svit/olland-i-merkel-vbachayut-u-trampi-zagrozu-dlya-yes-20170127508496>.
5. Трамп підписав новий антимиграційний указ [Електронний ресурс] // Європейська Правда. – 2017. – Режим доступу: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2017/03/6/7062623/>.

6. Трамп у конгресі: трильйон доларів для економіки і підтримка НАТО [Електронний ресурс] // BBC Україна. – 2017. – Режим доступу: <http://www.bbc.com/ukrainian/news-39124818>.
7. У Мексиці десятки тисяч людей протестували проти міграційної політики Трампа [Електронний ресурс] // 112.ua. – 2017. – Режим доступу: <http://ua.112.ua/svit/u-meksytsi-desiatky-tysiach-liudei-protestuvaly-proty-mihratsii-noi-polityky-trampa-371502.html>.
8. У США ресторани закриваються на знак протесту проти міграційної політики Трампа [Електронний ресурс] // Еспресо. – 2017. – Режим доступу: http://espresso.tv/news/2017/02/16/u_ssha_restorany_zakruyuutsya_v_znak_protestu_prot_y_migraciyanoi_polityky_trampa.
9. «Я - іммігрант», - американські дизайнери виступили проти указу Трампа [Електронний ресурс] // Еспресо. – 2017. – Режим доступу: http://espresso.tv/news/2017/02/20/quotya_immigrantquot_amerykanski_dyuzaynery_vystupyly_prot_y_ukaza_trampa

Практика Юлія

студентка гр. МВ-32

Національний університет «Львівська політехніка»

Науковий керівник: к. політ. н. Івасечко О.Я.

ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ ЄС У 2017 РОЦІ

В умовах виникнення нових викликів та загроз Європейський Союз переживає критичний період своєї історії. До терористичних та міграційних загроз додається і проблема «Брексіту» – референдуму у Великій Британії щодо виходу чи невиходу з ЄС.

На нашу думку особливої уваги заслуговує проблема «Брексіту», відтак доцільно детальніше розглянути її. 23 червня 2016 року жителі Великої Британії проголосували за вихід країни з Євросоюзу. На користь Brexit висловилися 52 відсотки британців. Жителі Шотландії, Північної Ірландії й Лондона здебільшого відкинули вихід із ЄС, тоді як решта Англії й Уельс підтримали цю ідею. Після оголошення результатів референдуму прем'єр-міністр Великої Британії Девід Кемерон повідомив, що

країні потрібні нові лідери. Остаточо країна може залишити ЄС лише через кілька років [6].

Перед об'єднаною Європою неминуче постане питання, як не допустити виходу зі складу Союзу інших держав. Вже сьогодні існує загроза, що «Брексіт» може спровокувати ефект доміно, оскільки ЄС без Британії стає менш привабливим для ліберальних, багатих північних держав, таких як Данія і Нідерланди, в яких все частіше можна почути вимоги до проведення такого ж референдуму. У такому випадку ймовірно, що ЄС буде вдаватися до заходів, покликаних покарати Британію для того, щоб показати іншим країнам, що їх чекає у разі виходу. Вихід з ЄС має сенс, якщо державі гарантоване більш заможне і вигідне життя. Однак, якщо ж британський приклад буде демонструвати протилежне, то кількість бажаючих відокремитися різко зменшиться [8].

У більшості країн ЄС зараз швидко зростає популярність євроскептиків. Власне, сам британський референдум – це, в якомусь сенсі, відображення такої тенденції. У Франції все більш популярною стає ультраправа партія «Національний фронт». Її лідер Марін Ле Пен прямим текстом закликає до виходу країни не тільки з ЄС, але і з єврозони, а також до установки повноцінної охорони кордонів для недопущення нелегальної імміграції [7].

Ангела Меркель наголосила, що рішення британців про вихід із ЄС є сильним ударом для Європи, але закликала не робити поспішних висновків щодо долі ЄС. Існують різносторонні думки щодо майбутнього Європи після виходу Британії, одні вважають, що вихід стане початком кінця ЄС, інші вбачають у ньому важливий крок для єднання Європи, оскільки щоб зберегти єдність, Європа вимушена буде консолідуватися.

Євросоюз перейшов із року криз у рік невизначеності. Оскільки попередній 2016-й став чи не найскладнішим періодом за всю майже 60-річну історію існування Об'єднання. Нажаль, ЄС завершив рік із значно слабшими показниками, ніж входив у нього. Однак 2017-й може як каталізувати руйнівні процеси, так і стати початком відновлення ЄС [5].

Проблеми ЄС обговорюються повсюди, відомо, що на першому цьогорічному саміті, який відбувається на Мальті, його

учасники обговорюють політику щодо міграції, а також інших новітніх викликів ЄС.

«Морелиха» принесе Європі міграція, а криза біженців у Європі поглибитися. Упродовж 2015 року, внаслідок війни в Сирії, притулку в ЄС попросило 1,3 млн. мігрантів, що суттєво перевищує попередні показники. Фахівці спрогнозували, що кількість людей, які перетинають Егейське море між Туреччиною і Грецією, у зимовий період зменшиться. Натомість кількість мігрантів невинно зростала. Поспіхом укладена угода між Євросоюзом і Туреччиною в березні 2016-го, яка передбачала відправку біженців назад до цієї країни і в якій розглядалися б їхні заявки на отримання притулку, не мала позитивного результату. Попри згадану вище угоду, близько 50 тис. мігрантів досі залишаються в грецьких таборах замість вирушити назад в Туреччину. Угодою Туреччині було обіцяно безвізовий режим для деяких її громадян, якщо країна виконає визначені критерії стосовно боротьби з корупцією, біометричних паспортів і реформує її надто «розлоге» законодавство у сфері боротьби з тероризмом. У жовтні ці умови залишалися, як і раніше невиконаними [2, С. 30].

Канцлер Німеччини Ангела Меркель і президент Франції Франсуа Олланд наголосили на тому, що готові допомогти біженцям, але Європа перебуває під тиском. Цього року очікується проведення виборів у низці європейських країн, на яких право-популістські рухи можуть набрати значну кількість голосів, тому зараз для Меркель і Олланда проблема біженців відійшла на другий план. Утім допомоги по суті чекати і нізвідки: уряди у Східній Європі взагалі відмовляються приймати біженців, тимчасом як у Швеції, Нідерландах і Італії поширюються антимиграційні настрої. Тому, щоб угода Між Анкарою і Брюсселем запрацювала, Туреччина має репрезентувати себе на міжнародній арені як безпечна для повернення біженців країна.

Міграція це один із небезпечних викликів ЄС який породжує багато інших проблем, зокрема тероризм. Теракти в Парижі, Німеччині, Бельгії і у ряді інших країн примушують Євросоюз все приділяти увагу такому явищу. Для цього ЄС створює новий Антитерористичний центр, який працюватиме на базі Європолу

- установи з правопорядку ЄС. «Висока, як ніколи дотепер», - такими словами у вересні 2016 року міністр внутрішніх справ Німеччини Томас де Мезьєр описав кількість у країні ісламістів, «які становлять небезпеку» [4].

Таких людей нараховувалось понад 520 осіб. На сьогодні німецькі правоохоронні органи повідомляють уже про 549 осіб, що підпадають під цю категорію. Потенційні ісламісти-терористи - справжній виклик для правової держави. Терористична організація «Ісламська держава» втрачає позиції на Близькому Сході, тому збирається організувати нову хвилю нападів у Європі. Про це йдеться у черговому звіті Європейського центру з проти дії тероризму Європолу (ЕСТС), повідомляє прес-служба організації [4].

На протидію терористам Міністри оборони і закордонних справ ЄС у 2016 році, погодили план оборони і безпеки Євросоюзу, про це повідомила глава Євросоюзу із закордонних справ і політики безпеки Федеріка Могеріні. Проте у ЄС наголошують – мова не йде про створення європейської армії, яка могла б стати альтернативою НАТО. Альянс залишається єдиним захисником Європи.

Європейському союзу доведеться зіткнутися із цілою низкою зовнішньополітичних викликів, а саме це США, Росія і Китай.

За словами голови Ради ЄС Дональда Туска, над ЄС нависла загроза внаслідок заяв нової американської адміністрації, які викликають стурбованість. На його думку, ЄС має продемонструвати єдність відносно наддержав, в чому і полягає його сила. Під час саміту з'ясується, до якого рівня єдності на тлі загрози з боку Дональда Трампа готові 27 країн, які залишаються в ЄС. Приміром, канцлерка Німеччини Ангела Меркель, президент Франції Франсуа Олланд та прем'єр-міністр Швеції Стефан Левен різко розкритикували нещодавній антиміграційний указ Трампа [1].

Росія також є певною загрозою для цілісності ЄС. Чинність запроваджених ЄС санкцій щодо Росії триватиме до літа 2017 року. Такі країни як Угорщина, Італія та Австрія, що сподіваються на поновлення економічної співпраці з Росією, прагнуть домогтися скасування цих обмежувальних заходів. Тим часом загострення подій на Донбасі свідчить, що гра Росії ще не завершилась, а

президент Володимир Путін, швидше за все, не буде виконувати мінські домовленості. Тут все залежатиме від політики Трампа щодо Путіна, а ще від того, наскільки велику загрозу вбачатимуть країни Східної Європи від можливого зближення Москви та Вашингтона. У будь-якому разі політика щодо Росії стане одним з тестів на міцність для єдності Європи [1].

Отже, аналізуючи усе вище сказане, слід зазначити, що у сучасному глобалізаційному світі на долю ЄС припало немало різносторонніх викликів. Хоча Євросоюз докладає максимум зусиль для їх вирішення, проте перед Об'єднаною Європою постають нові «гібридні» загрози та виклики.

Література

1. Везель Б. Саміт ЄС - найважливіші теми зустрічі на Мальті [Електронний ресурс] / Б. Везель, В. Сааков // DeutscheWelle. – 2017. – Режим доступу: <http://www.dw.com/uk/%D1>
2. Гоган Е. Море лиха / ЕммаГоган // Світ у 2017. – 2016. – С. 30.
3. Європол: ІДІЛ змінює тактику в Європі, рівень загрози надалі високий [Електронний ресурс] // Європейська правда. – 2016. – Режим доступу: <http://www.eurointegration.com.ua/news/2016/12/2/7058327/>.
4. Кніпп К. Потенційні ісламісти-терористи - справжній виклик для правової держави [Електронний ресурс] / К. Кніпп, В. Сааков // DeutscheWelle. – 2016. – Режим доступу: <http://www.dw.com/uk>.
5. Марциновський А. З року криз у рік невизначеності: що чекає на Євросоюз після 1 січня [Електронний ресурс] / Анатолій Марциновський // Європейська правда. – 2016. – Режим доступу: <http://www.eurointegration.com.ua/articles/2016/12/27/7059460/>.
6. Портников В. «Брексіт» на нашу голову: наслідки виходу Великої Британії з ЄС [Електронний ресурс] / В. Портников, В. Ленцев // Крим. Реалії. – 2016. – Режим доступу: <http://ua.krymr.com/a/27820484.html>.
7. Яковина І. Brexit: Чого боятися і на що сподіватися? [Електронний ресурс] / Іван Яковина // Новое время. – 2016. – Режим доступу: <http://nv.ua/ukr/publications/brexit-chogo-bojatisja-i-na-shcho-spodivatisja-154497.html>.
8. G20: Brexit посилює глобальні економічні ризики [Електронний ресурс] // 112.ua. – 2016. – Режим доступу: <http://ua.112.ua/svit/g20-brexit-posyliuie-hlobalni-ekonomichni-ryzky-327162.htm>

П'ятковська Оксана
к. е. н., старший науковий співробітник
Міжнародного інституту освіти,
культури та зв'язків з діаспорою
Національний університет «Львівська політехніка»

ЕКОНОМІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ БІЖЕНЦІВ ТА ШУКАЧІВ ПРИТУЛКУ В КРАЇНАХ ЄС: НОВІ ПІДХОДИ В УМОВАХ МІГРАЦІЙНОЇ КРИЗИ

Після свого піку в 1992 р, коли держави-члени ЄС-15 отримали близько 672 тис. заяв шукачів притулку переважно з колишньої Югославії, а потім в 2001 р. – 424 тис. заяв в ЄС-27 – чисельність клопотань про отримання притулку в межах ЄС-27 до 2006 р. впала нижче 200 тис [1]. Якщо аналізувати лише чисельність заяв від громадян країн, які не є членами ЄС, то спостерігалось поступове їх зростання з 2010 р. до 2015 р., сягнувши свого піку обсягом більше 1,3 млн. заяв (рис. 1).

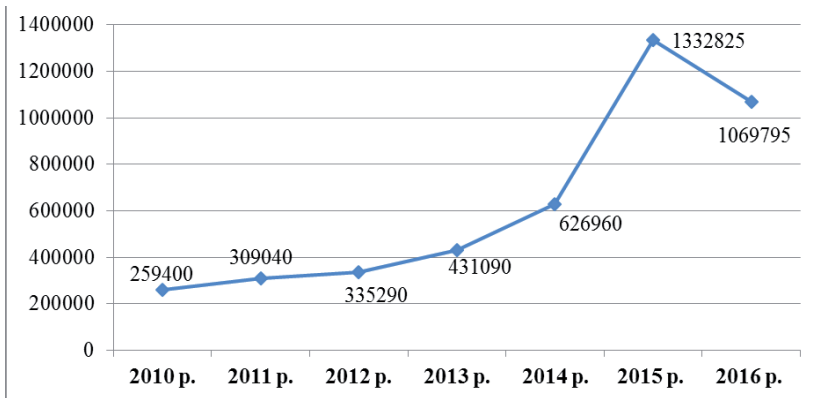

Рис. 1. Динаміка подання заяв на отримання притулку в країнах ЄС-28 від громадян третіх країн, 2010 – 2016 рр., чисельність осіб.

Хоча міжнародний захист в ЄС-28 у найбільш кризовому 2015 р. отримали лише 333 350 шукачів притулку, однак цей показник на 72% вищий, ніж у попередньому 2014 р. [3]. Для порівняння, протягом 2008-2015 рр. ЄС загалом задовольнив 1,1 млн. заяв на отримання притулку. У 2015 р. найбільше таких заяв було задоволено від громадян Сирії (50%), Еритреї (8%), Іраку (7%) та Афганістану (5%). Найбільшу частку задоволених заяв на отримання міжнародного захисту в ЄС-28 у 2015 р. видала Німеччина (44,5%), Швеція (10%), Італія (9%), Франція (7,8%) та Велика Британія (5,3%). При цьому, слід наголосити, що серед усіх цих країн найбільший приріст прийняття біженців відносно попереднього року спостерігався у Німеччині (212%) [3].

Більш ніж 83% усіх шукачів притулку в ЄС становлять особи віком до 35 років: трохи більше 53% – віком від 18 до 34 років та близько 29% – особи молодше 18 років. Загалом, такий віковий розподіл більш-менш зберігається по усіх країнах ЄС, за винятком Польщі, де вікова категорія до 14 років ставить більше 40% шукачів притулку, а також Італії, де вікова категорія найбільш працездатного населення (від 18 до 34 років) становить більше 80% [2]. Щодо гендерного розподілу шукачів притулку в ЄС, то більше 70% становлять чоловіки, однак є певні коливання в залежності від вікової категорії, зокрема, серед шукачів притулку віком до 13 років гендерний розподіл майже пропорційний (55% чоловічої статі), у віковій категорії 14-17 років частка чоловіків найбільша і перевищує 80%, у віковій категорії 18-34 років вона становить майже 80%, у віковій категорії 35-64 роки – менше 70% та у найстаршій категорії – менше 50% [1].

Зважаючи на такі тренди потоків шукачів притулку, питання їхньої успішної інтеграції стало пріоритетом міграційної політики ЄС. Це зокрема відображено у численних звітах міжнародних організацій щодо індикаторів інтеграції іммігрантів (наприклад, Індикатор інтеграції іммігрантів в ЄС, що був розроблений на конференції в Сарагосі [5] та офіційних юридичних документах країн-членів ЄС (наприклад, План дій ЄС щодо інтеграції іммігрантів з третіх країн [5]).

Більшість економістів погоджуються з тим, що сучасну трагедію біженців Європа може перетворити на економічний позитив [6]. Зокрема, існує термін «імміграційний профіцит», який означає додатковий попит на товари і послуги, які створюють іммігранти, стимулюючи виробництво. Інтеграція іммігрантів як трудових ресурсів означає зниження собівартості продукції і подальше зростання виробництва, тобто економічний розвиток.

Зважаючи на демографічні показники біженців та кризи старіння населення Європи, що насамперед проявляється у фіскальній проблемі, залучення біженців до ринку праці країн ЄС є одним із найбільш можливих виходів із цієї кризи. Зокрема, до початку масової імміграції біженців до Німеччини прогнозувалося скорочення чисельності населення цієї країни як мінімум на одну десяту до 2060 р., а скорочення працездатного населення – на 6 млн. осіб уже протягом найближчих 15 років [7]. Згідно з розрахунками західних експертів, через чотири-п'ять років потенційна економічна вигода для Німеччини від прийому іммігрантів становитиме близько 11 млрд. дол. США в рік, з урахуванням усіх необхідних витрат для інтеграції біженців [6]. Наукові дослідження також доводять, що імміграційний потік до Німеччини у 2015 р. потребує витрат з бюджету цієї країни у розмірі не менше 6 млрд. євро, однак уже протягом найближчих років іммігранти забезпечать додаткові 1,7% економічного зростання країни [7].

Команда дослідників Центру Міграційної Політики Інституту Європейського університету у Флоренції (Migration Policy Centre (MPC) of the European University Institute in Florence (EUI)) провели аналіз підходів у змінах міграційних політик вибраних країн ЄС (Австрія, Данія, Франція, Німеччина, Італія, Нідерланди, Іспанія, Швеція, Велика Британія) щодо економічної інтеграції шукачів притулку та біженців. На основі проведеного аналізу автори виокремили 94 індикатори забезпечення успішної інтеграції біженців і шукачів притулку до ринку праці (англ. - Labour-market integration Support Measures for Refugees and Asylum Seekers) країн-реципієнтів, які можна охарактеризувати як стандартний пакет реформ ЄС, що має 4 основні складові:

- 1) швидка оцінка набору навичок чи кваліфікацій осіб зазначених категорій;
- 2) так звані «ознайомчі» програми переважно для швидкої соціально-культурної адаптації, які іноді передбачали також соціально-професійну підготовку чи тренінги;
- 3) курси інтенсивної мовної підготовки країни перебування;
- 4) надання загального доступу до послуг посередництва щодо пошуку роботи (кадрових та рекрутингових сервісів) [4].

Охарактеризувати загальну тенденцію політичних підходів щодо економічної інтеграції шукачів притулку в ЄС можна наступним чином: незалежно від політичної позиції стосовно новоприбулих шукачів притулку, тобто сфери, де багато країн ЄС переважно надають перевагу обмежувальним засобам регулювання, політика відносно шукачів притулку, які уже знаходяться на території країни протягом певного періоду часу, є більш лояльною та орієнтованою на якомога швидше залучення до ринку праці [4]. Така тенденція спостерігається у більшості країн ЄС, за винятком Франції та Великої Британії. Тим не менше, незважаючи на розроблені нові підходи швидкої економічної інтеграції біженців та шукачів притулку в країнах ЄС, оцінити їхню ефективність є достатньо складно, зважаючи на відносно короткий термін введення в дію усіх програм. Крім цього, критичний аналіз нових підходів, здійснений на рівних рівнях (загальнодержавному, регіональному та місцевому), дає змогу зробити висновок про певну нескоординованість управлінських дій та рішень, фрагментарність деяких програм чи заходів, відсутність узгоджених стратегій, що загалом призводить до неефективної імплементації.

Література

1. Asylum and first time asylum applicants by citizenship, age and sex. Annual aggregated data [Електронний ресурс] // Eurostat. – Режим доступу: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=migr_asyappctza&lang=en
2. Asylum statistics [Електронний ресурс] // Eurostat. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Asylum_statistics

3. EU Member States Granted Protection to more than 330000 Asylum Seekers in 2015 [Электронный ресурс] // Eurostat Press release 75/2016. – Режим доступа: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7233417/3-20042016-AP-EN.pdf/34c4f5afeb93-4ecd-984c-577a5271c8c5>
4. From Refugees to Workers. Mapping Labour-Market Integration Support Measures for Asylum Seekers and Refugees in EU Member States [Электронный ресурс] / [I. Martín, A. Arcarons, J. Aumüller, P. Bevelander, H. Emilsson, S. Kalantaryan, A. MacIver, I. Mara, G. Scalettaris, A. Venturini, H. Vidovic, Inge van der Welle, M. Windisch, R. Wolffberg, A. Zorlu et. al.]. – Режим доступа: https://ec.europa.eu/migrant-integration/librarydoc/from-refugees-to-workers-map_ping-labour-market-integration-support-measures-for-asylum-seekers-and-refugees-in-eu-member-states
5. Migration integration statistics introduced [Электронный ресурс] // Eurostat. – Режим доступа: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Migrant_integration_statistics_introduced
6. What Effect Will Migration Have on European Wages? [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.theatlantic.com/business/archive/2015/09/what-effect-will-migration-have-on-european-wages/404473/>
7. Why Europe Needs Syria's Refugees: A Continent «In Demographic Decline» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.huffingtonpost.ca/2015/09/21/europe-declining-population-refugees_n_8169804.html

Цебенко Олег

к. політ. н., асистент кафедри ПМВ

Національний університет «Львівська політехніка»

ЛЕЗГИСТАНСЬКИЙ СЕПАРАТИЗМ ЯК ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ АЗЕРБАЙДЖАНУ

Сепаратизм – це глобальна проблема, яка несе значну загрозу регіональній та національній безпеці багатьом державам світу, дії сепаратистів супроводжуються значними людськими та матеріальними втратами.

Із закінченням холодної війни вирішення проблеми сепаратизму визначено одним з найбільш актуальних питань глобального порядку денного. Сепаратизм у сучасному світі є постійною формою соціального та політичного протистояння. На земній кулі не існує жодного регіону, вільного від нього.

Після розпаду СРСР на пострадянському просторі виникає значна кількість сепаратистських конфліктів. В цей період сепаратистські тенденції активно проявляються в Азербайджані.

Одним з проблемних регіонів Азербайджану є Лезгістан. Корінне населення північно-східного Кавказу вважає, що питання об'єднання їхніх земель і створення незалежної лезгинської держави вже вирішене. Всім відомо, що «незалежний Лезгістан» – добрий важіль впливу для Москви, проте представники Кремля не поспішають ним скористатися.

Число лезгинів на Кавказі сягає півмільйона, 300 тисяч з них проживають у Російській Федерації (на території Дагестану), 200 тисяч – на північному сході Азербайджану. Самовизначення лезгинів Азербайджану розпочалося з розпадом СРСР, коли у п'яти районах (Кура, Ханмаз, Сіазан, Дивічі, Кусари) на межі з Дагестаном незаконно створювали лезгинські організації. Найбільш відома з них «Садвал» діє досі. Її активісти та озброєні групи завдають чимало клопоту керівництву Баку [2, с. 114].

Відомо, що як «Садвал», так й інші лезгинські організації фінансує Росія. Членом Держдуми Росії є лезгин Сулейман Карімов, один з багатих бізнесменів Росії, член думського комітету безпеки, який займається фінансуванням сепаратистських організацій.

Отож можна стверджувати, що азербайджанські лезгини проросійськи налаштовані та звинувачують офіційний Баку в тому, що він тероризує їх та ігнорує інтереси Росії.

Лезгинська проблема сьогодні нагадує «дрімаючий вулкан», який Москва розбудить тоді, коли вважатиме за потрібне. Ситуація на кордоні Азербайджану та Росії (на ділянці Дагестану) напружена, відбуваються часті сутички між азербайджанськими прикордонниками та лезгинськими сепаратистами. Окрім цього, через населені лезгинами економічно важливі райони (Куррам–Хачмаз) проходять магістральні шляхопроводи, пов'язані з Росією. У разі загострення обстановки економіка Азербайджану суттєво постраждає, адже сполучення із зовнішнім світом можна буде здійснювати тільки через територію Грузії. І хоча в Баку скептично ставляться до такої перспективи, через загострення лезгинського питання Кремль може «підкоригувати» політичну карту Азербайджану [1, с. 144].

На сьогоднішній день існують інтернет ресурси, в яких жорстко критикується влада Азербайджану, закликається до боротьби за широку автономію, проводяться мітинги на підтримку цієї ідеї, які фінансуються Росією. В найближчому майбутньому можлива активізація сепаратистів Лезгистану, що може призвести до національних проблем в Азербайджані.

Література

1. Ахметов А. А. Сепаратизм в России и на постсоветском пространстве и пути его преодоления [Текст] : дис. ... канд. полит. наук . – М., 2013. – 184 с.
2. Капітоненко М. Г. Міжнародні конфлікти : навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. / М. Г. Капітоненко. – К. : Либідь, 2009. – 352 с.

Турчин Ярина
д. політ. н., проф., директор ІГСН
Національний університет «Львівська політехніка»

ЕНЕРГЕТИЧНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ США

Після закінчення холодної війни наприкінці ХХ ст. відбулася зміна пріоритетів зовнішньої політики США. Проблема забезпечення національної безпеки держави ракетно-ядерними засобами поступилося пріоритетністю питання гарантованого безперешкодного доступу до тих світових ресурсів, які є стратегічно важливими для належного та сталого функціонування американської економіки. Насамперед, йдеться про запаси нафти і газу як стабілізаторів енергетичної політики Сполучених Штатів Америки. Пріоритетні цілі зовнішньої енергетичної політики США зафіксовано в національній енергетичній стратегії. Це, зокрема, забезпечення потреб держави в енергетичних ресурсах, збереження американської економіки як найбільш потужної у світі, зменшення залежності США та їхніх союзників/партнерів від потенційно ненадійних постачальників енергоресурсів та виконання зобов'язань із охорони навколишнього середовища [2]. У документі також зазначено й про вдосконалення глобальної системи енергетичної безпеки, розвиток світових енергетичних ринків і розв'язання екологічних проблем світової енергетики. Вироблення та реалізація національної енергетичної політики забезпечуються безпосередньо президентом держави та шістьма спеціалізованими федеральними відомствами, якот: Міністерством енергетики, Міністерством сільського господарства, Міністерством торгівлі, Державним департаментом, Міністерством внутрішніх справ, Агентством з охорони навколишнього середовища [3].

Енергетична політика є важливою складовою зовнішньої політики США, що зумовлено щонайменше двома причинами. По-перше, Сполучені Штати Америки є одним із найбільших світових споживачів енергетичних ресурсів, по-друге, після розпаду Радянського Союзу, і найбільшим у світі їх виробником [2].

Так, США володіють значними запасами енергетичної сировини, а саме: 2,9% світових запасів нафти, 3,3% газу, 23% вугілля. Однак для забезпечення сталості розвитку американської економіки та задоволення споживчих потреб населення енергетичний потенціал держави є недостатнім. Тому США змушені імпортувати окремі енергетичні ресурси (наприклад, нафту), натомість експортують вугілля, енергетичне обладнання та послуги [2]. Тут варто зазначити, що багато енергетичних американських компаній є транснаціональними корпораціями («Exxon Mobil», «Chevron», «Occidental», «Schlumberger», «Chevron» та ін.), які мають доступ до найбільших нафтових покладів світу. Існує взаємозв'язок між внутрішньою енергетичною політикою та зовнішньополітичними цілями США. Позаяк потужні енергетичні компанії намагаються зберегти лідерські позиції на світовому енергетичному ринку, то є впливовими суб'єктами зовнішньої політики США. З іншого боку, американські дипломатичні місії нерідко використовують авторитет транснаціональних енергетичних компаній для утвердження національних інтересів у стратегічно важливих для розвитку країни регіонах політичної карти світу.

Питання енергетичної політики США варто розглянути в контексті енергетичної безпеки держави загалом, яка є пріоритетом американської зовнішньої політики. Національна безпека, енергетичні потреби, зовнішньополітичні цілі США та глобальна стабільність пов'язані з таким явищем, як американська енергетична дипломатія. Вперше енергетичну дипломатію було визнано як окрему мету державної політики в Законі про енергетичну незалежність і безпеку США 2007 року [1, с.4]. У розділі Закону під назвою «Енергетична дипломатія та безпека в рамках Державного департаменту» фактично визначено пріоритетні цілі США у сфері енергетичної дипломатії, як-от: створення посади Координатора Державного департаменту з енергетичних питань; делегування енергетичних експертів до особового складу ключових дипломатичних представництв держави; створення можливостей для скерування працівників Міністерства енергетики США до дипломатичних структур як консультантів з питань енергетики. Закон також містить положення щодо обов'язковості щорічного

подання американським президентом до Конгресу Комплексного звіту про енергетичну безпеку США із чітко визначеними пріоритетами зовнішньої політики, необхідними для запобігання «політичному маніпулюванню» енергетичними ресурсами. Власне, з моменту прийняття Закону про енергетичну незалежність та безпеку США в Державному департаменті запровадили низку нових посад, пов'язаних із галуззю міжнародної енергетики, а саме: координатор з міжнародних енергетичних питань, помічник секретаря з питань економіки, енергетики та бізнесу, спеціальний радник секретаря з питань альтернативних видів енергії, координатор з питань енергетики в Євразії та інші.

У 2011 році було створено Бюро енергетичних ресурсів, яке здійснює контроль за зовнішньою політикою у сфері перетину енергетичної та національної безпеки, а також просування інтересів США в забезпеченні прозорих і доступних енергетичних систем в усіх країнах світу, співпрацю з міжнародними організаціями та проведення аналізу найважливіших питань зовнішньої політики в енергетичній сфері [1, с.6]. Бюро налічує 85 співробітників, річний бюджет установи складає понад 4 млн. доларів США, а до його структури входять чотири директори: із провадження та координації; з управління та доступу в енергетиці; з енергетичної дипломатії та перетворення енергії. Варто зауважити, що Бюро уособлює обличчя американської енергетичної дипломатії та працює над вирішеннями тих питань, які є актуальними для Адміністрації президента та Державного департаменту США.

Іншою важливою складовою діяльності американської енергетичної дипломатії є участь США в міжнародних організаціях регіонального та глобального рівнів. Слід зауважити, що міжнародні організації сьогодні слугують засобом налагодження діалогу, створення ринкових стандартів та безпекових систем в енергетичній галузі, є джерелом розвитку глобальної енергетики. Глобальне представництво США здійснюється в рамках Міжнародного енергетичного товариства (МЕА), Організації країн-експортерів нафти (ОПЕК), Міжнародного агентства з відновлювальних джерел енергії (IRENA), Міжнародного

агентства з атомної енергії (МАГАТЕ), НАТО, Світового банку, Міжнародного валютного фонду, Організації економічного співробітництва і розвитку тощо. Енергетична політика США на регіональному рівні реалізується через співучасть у таких міжнародних організаціях, як Північноамериканська зона вільної торгівлі (НАФТА) та Організація американських держав (ОАД).

Своєрідну роль для провадження американської моделі енергетичної дипломатії відіграють аналітичні центри, які моделюють можливі шляхи досягнення національних інтересів із урахуванням міжнародних реалій та ресурсних можливостей держави. Зокрема, це Управління з енергетичної інформації при Міністерстві енергетики США, а також Дослідницька служба Конгресу, Федеральний науково-дослідний відділ Бібліотеки Конгресу, науково-дослідницька корпорація RAND, Центр Колумбійського університету з питань глобальної енергетичної політики тощо.

Одним із ключових завдань американської енергетичної дипломатії є розвиток відносин з тими державами, які акумулюють на своїй території значні енергоресурси, головно з країнами Перської затоки та Латинської Америки. Важливою є співпраця з державами азійського регіону. На двосторонньому рівні США нарощує співпрацю з Японією, Китаєм, Південною Кореєю та Індонезією. Щодо нафтодобувних країн Північної Африки, Близького та Середнього Сходу, то в цьому регіоні США проводять диференційовану політику, де основними американськими партнерами є Саудівська Аравія, Кувейт та ОАЕ [2].

США активно розвиває співпрацю з Європейським Союзом, насамперед у виробленні та впровадженні сучасних технологій в енергетичній сфері (альтернативні джерела енергетики, виробництво електромобілів), наданні енергетичної допомоги третім державам, головно африканським. Щодо країн пострадянського простору, то особлива увага тут надається розвитку співпраці в галузі енергетики в контексті підтримки ринкових перетворень, що посилює позиції американських енергетичних компаній в цьому регіоні.

Партнерство в енергетичному секторі економіки є пріоритетом і для українсько-американських відносин. Україна планує

активізувати співпрацю зі США з питань ядерного палива (зокрема, збільшення обсягів постачання ядерного палива американській компанії Westinghouse), реформування енергетичної галузі за підтримки США (у тому числі виконання всіх зобов'язань щодо трансформації енергетичного сектора в рамках Третього енергетичного пакета) та підвищення енергоефективності. Варто зауважити, що Україна лише починає розуміти власний потенціал та місце у світовій енергетичній політиці. Відтак актуальності набуває питання створення та реалізації національної системи енергетичної дипломатії та підготовки відповідних кадрів, де, власне, може бути імплементовано досвід США.

Література

1. Енергетична дипломатія: світові приклади для України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dixigroup.org/storage/files/2016-09-15/web_energy_diplomacy_dixi_2016_ua_1.pdf
 2. Уранхаев Н.Т. Особенности формирования и реализации американской энергетической дипломатии / Н.Т. Уранхаев [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://articlekz.com/article/8289>
- Шевченко Н.А. Национальная энергетическая стратегия США: приоритетные направления развития / Н.А. Шевченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/natsionalnaya-energeticheskaya-strategiya-ssha-prioritetnyie-napravleniya-razvitiya>

СЕКЦІЯ 3. УКРАЇНА В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Бессараб Тетяна

*к. політ. н., асистент кафедри ПМВ
Національний університет «Львівська політехніка»*

Губаль Лілія

*студентка групи МВМ-11
Національний університет «Львівська політехніка»*

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКОГО ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Сьогодні в умовах глобалізації питання транскордонного співробітництва є особливо актуальним, оскільки наша держава прагне до тісної та ефективної співпраці з країнами-сусідами в межах євро регіонів, що дозволить Україні реалізувати проекти в економічній, культурній, науково-технічній, екологічній, соціальній сферах, зокрема, створення, формування, реалізація спільних механізмів транскордонної співпраці; укладання міжрегіональних угод, погодження спільних проектів; вирішення спільних для кожної зі сторін екологічних проблем; координація та спрощення митних, податкових бар'єрів, перетину кордону громадянами що проживають у прикордонній зоні тощо [2].

Питання співпраці з Росією є досить суперечним, оскільки з 2014 року остання виступає в ролі агресора та прагне нівелювати поняття «незалежної України». Тому постає питання чи варто в даний час намагатись хоч якось співпрацювати з даною державою, чи розірвати повністю будь-які контакти з нею? Чи в майбутньому дана співпраця принесе ефективні плоди, як до прикладу на західних кордонах нашої держави, чи ми змушені будемо обороняти свої кордони і надалі? Багато дослідників зауважують, що саме транскордонне співробітництво стало рушійною силою для агресії Російської Федерації та сприяло поширенню пропагандистських закликів, ідей та дозволило втілити задумані пла-

ни щодо анексії Криму, окупації Донецької та Луганської областей в життя. Тому не дивно, що саме підписання договорів про транскордонне та прикордонне співробітництво сприяло виявленню в подальшому та встановленню прямих державно-правових відносин з тим територіями в межах України, де проявлялись проросійські настрої та сепаратистські заклики [5].

До складу українсько-російського транскордонного регіону входять: євро регіони «Слобожанщина», «Ярославна», «Дніпро», «Донбас». Серед яких 5 областей України: Сумська, Харківська, Донецька, Луганська, Чернігівська та 5 російських: Брянська, Ростовська, Воронежська, Белгородська та Курська області. Загальна площа транскордонного регіону становить 385,1 тис. км. На даний час українсько-російський регіон охоплює прифронтову зону, значна частина населення даних територій є внутрішньо переміщеними особами, тисячі людей загинуло. Також, частина людей переїхала в Росію, оскільки остання сприяє переселенню осіб, що соціально та морально інтегровані в реалії російської пропаганди, володіють російською мовою та відчують потяг до ідеалів останньої [3].

Як зазначалось вище, одним із завдань транскордонного співробітництва є спрощення перетину кордону, але оскільки Російська Федерація здійснює агресію стосовно України відбулись деякі зміни в прикордонному режимі. Зокрема, з 10 лютого 2015 року згідно з Постановою Кабінету Міністрів України «Про питання підвищення рівня національної безпеки України» на території Донецької, Луганської, Харківської та двох районів Харківської області введено прикордонний режим. Даний режим вводиться з метою підвищення рівня національної безпеки України, захисту прав і свобод громадян та забезпечення інтересів останніх, територіальної цілісності, незалежності та непорушності кордонів України [1].

Згідно з постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2016-2020 рр.» серед багатьох проблем транскордонного співробітництва є недостатні темпи соціально-економічного розвитку прикордонних областей України та

нерозвиненість інструментів підтримки його реалізації. До цих проблем додалась ще одна, а саме конфлікт на сході України. У постанові зазначено, що реалізація прикордонними регіонами проектів транскордонного співробітництва з Російською Федерацією є неможливою до повного розв'язання даного конфлікту [4].

Цікавим є той факт, що не зважаючи на те, що на східних кордонах України відбуваються військові дії та ігноруються будь-які партнерські регіональні відносини в українсько-російському транскордонному регіоні, на даних територіях існує нелегальна торгівля, здійснюється незаконне перевезення контрабанди тощо.

Сьогодні, як ніколи раніше є актуальним вивчення, обговорення і вирішення питання щодо перспектив розвитку українсько-російського транскордонного співробітництва. Початковою метою транскордонної співпраці між даними державами було налагодження спільних механізмів, реалізація та задоволення інтересів обох держав задля розвитку та вирішення спільних міжрегіональних проблем і викликів. Проте, на відмінно від України, яка прагне і надалі дотримуватись даної позиції, Росія використовує співпрацю в межах євро регіонів у своїх власних цілях та інтересах.

Література

1. Газета «Сьогодні». З 10 лютого в прифронтовій зоні вводиться прикордонний режим – постанова Кабміну [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukr.segodnya.ua/ukraine/s-10-fevralya-v-prifrontovoy-zone-vvodit-sya-pogranichnyy-rezhim-postanovlenie-kabmina-590964.html>
2. Мікула Н. Транскордонне співробітництво України в контексті євроінтеграції: монографія / Н. А. Мікула, В. В. Засадко. – К.: НІСД, 2014. – 316 с.
3. Перший український інформаційний канал. В Україні зареєстровано 1,46 млн вимушених переселенців – мінсоцполітики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.5.ua/ato-na-shodi/V-Ukrainizareiestrovano-146-mln-vymushenykh-pereselentsiv--Minsotspolityky-91802.html>

4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2016-2020 рр.» № 554 від 23 серпня 2016 р.
5. Українська правда. Секретний документ: Путін планував почати розчленування України з Харкова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/news/2015/02/24/7059646/>.

Бессараб Тетяна

к. політ. н., асистент кафедри ПМВ

Національний університет «Львівська політехніка»

Почекаліна Вікторія

студентка групи МВМ-11

Національний університет «Львівська політехніка»

ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ЯК СКЛАДОВА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Одним із пріоритетних завдань розвитку сучасної регіональної політики України є врахування єврорегіональних тенденцій розвитку держави, яка проголосила інтеграцію до Європейського Союзу стратегічною метою своєї зовнішньої політики. Сьогодні для України транскордонне співробітництво є основною складовою міждержавних відносин, засобом здійснення зовнішньої політики на регіональному рівні, а найголовніше – засобом інтеграції до європейських політичних та економічних структур.

Водночас з боку Європейського Союзу та Ради Європи здійснюються планомірні заходи для створення «Європи без роз'єднуючих кордонів», забезпечення «територіального вирівнювання» між регіонами з метою зменшення диспропорцій у їх розвитку. Можна констатувати, що сучасні європейські інтеграційні процеси та розширення ЄС в основному створюють сприятливу для України ситуацію щодо подальшого вдосконалення транскордонного співробітництва із західними центральноевропейськими сусідами і ЄС в цілому для переходу до якісно вищого етапу співпраці [6, с.5].

Згідно з Європейською рамковою конвенцією про транскордонне співробітництво між територіальними владами або громадами транскордонним співробітництвом є «...будь-які спільні дії, спрямовані на посилення та поглиблення добросусідських відносин між територіальними общинами або властями, що знаходяться під юрисдикцією двох або кількох Договірних Сторін, а також на укладання з цією метою будь-яких необхідних угод або досягнення домовленостей» [2].

Розширення кордонів ЄС на схід та перетворення зовнішніх кордонів Польщі, Румунії, Чехії, Угорщини на внутрішні кордони європейської спільноти практично описує головну мету транскордонного співробітництва із сусідніми державами-членами ЄС, що полягає в тому, щоб стати важливою складовою втілення в життя євроінтеграційного курсу України. Політична значущість цього завдання посилюється тим, що після розширення ЄС його кордони вийшли на західні кордони нашої держави, а це свою чергу сприятиме прискоренню розбудови господарських, культурних та інших регіональних зв'язків, та створенню відповідної інфраструктури на прилеглих до спільних кордонів територіях [1, с.17].

В сучасних умовах геополітичних змін транскордонне співробітництво набуває нового значення і вимагає переосмислення власне його змісту, а також методів здійснення. Адже воно покликане перешкодити утворенню нових розподільчих ліній на Європейському континенті. Більше того, транскордонне співробітництво повинно стати дієвим засобом перетворення бар'єрної функції кордонів на об'єднавчу. Стратегічна мета України в розвитку транскордонного співробітництва з центральноевропейськими державами і ЄС у цілому полягає в перетворенні цієї форми співробітництва в додатковий ефективний канал майбутньої інтеграції України до ЄС [1, с.29].

Перетворення західного кордону України на східний кордон Європейського Союзу дає Україні можливість більш раціонально використовувати своє географічне та геополітичне розташування. Водночас це дає можливість відкривати нові транскордонні можливості із врахуванням наявності транскордонних газових, транспортних, енергетичних артерій: газопроводи «Прогрес»,

«Уренгой-Помари-Ужгород», нафтопровід «Дружба», енергосистема «Мир», розгалужену прикордонну мережу та наявність міжнародних («Критських») транспортних коридорів.

Для використання транскордонного співробітництва із ЄС як рушійного чинника євроінтеграційного процесу необхідно:

- забезпечити ефективне функціонування та встановлення результативних контактів із відповідними євроструктурами та організаціями – Палатою регіонів Ради Європи, Комітетом регіонів і місцевих рад Європейського Союзу, Асоціацією товариств європейських регіонів;

- адаптувати та вдосконалити законодавчі акти та договірно-правову базу транскордонного співробітництва до стандартів ЄС;

- посилити механізм фінансової підтримки розвитку євро регіонів;

- розробити конкретні проекти у сфері транскордонного співробітництва та забезпечити їх лобіювання в структурах ЄС.

В Україні сформована потужна нормативно-правова база, на якій, згідно зі ст. 9 Закону України «Про транскордонне співробітництво», ґрунтуються інституційні засади транскордонного співробітництва [3]. Вона постійно доповнюється і вдосконалюється відповідно до вимог законодавства Європейського Союзу, що свідчить про послідовну координацію державними органами практичної роботи з реалізації євроінтеграційного курсу.

Потужним каталізатором євроінтеграційних процесів в Україні є діяльність євро регіонів. Пріоритетність їх фінансування та подальшого ефективного розвитку була визначена у Державній програмі розвитку транскордонного співробітництва на 2016-2020 роки. В Україні створено дев'ять євро регіонів – «

«Буг», «Верхній Прут», «Дністер», «Дніпро», «Карпатський», «Нижній Дунай», «Слобожанщина», «Донбас» та «Ярославна», п'ять євро регіонів із них створено з державами-членами ЄС (Польща, Словаччина, Румунія, Угорщина) [7]. Співпраця в рамках євро регіонів передбачає, насамперед, формування системи проектів, що відповідають євроінтеграційним пріоритетам державної та європейської регіональної політики, виконання

робіт з розбудови транспортної та прикордонної інфраструктури, яка забезпечить сталий соціально-економічний і просторовий розвиток території та запобігатиме зростанню розривів у економічному і соціальному розвитку на кордоні ЄС з Україною. Транскордонне співробітництво є вагомим чинником процесу європейської інтеграції та створення Європи без внутрішніх кордонів, що цілком відповідає пріоритетам політичного розвитку нашої держави.

Незважаючи на велику значимість розвитку транскордонного співробітництва, в Україні й досі існує проблема меншовартості цієї діяльності. Вирішення проблем, які перешкоджають розвитку транскордонного співробітництва, є комплексним питанням, що має враховувати специфіку окремих галузей:

1. У правовій сфері – створення необхідних правових засад, національного законодавства, адаптованого до європейського є необхідними передумовами подальшого розвитку транскордонного співробітництва.

2. У галузі комунікації та інформатизації – необхідне створення умов справжнього транскордонного партнерства із засобами масової інформації сусідніх держав.

3. У соціально-економічній сфері – першочергового вирішення потребує питання підвищення соціально-економічного розвитку України, створення сприятливого іміджу на міжнародній арені, забезпечення появи транскордонних рад з соціально-економічних питань, пошук надійних джерел фінансування розвитку євро регіонів.

Відтак, основними проблемами транскордонного співробітництва, як і в минулі роки, залишаються недостатні темпи соціально-економічного розвитку прикордонних областей України та нерозвиненість інструментів підтримки його реалізації. Події на сході України та АР Крим — стали новим викликом, до повного розв'язання якого є реалізація прикордонними регіонами проєктів транскордонного співробітництва з Російською Федерацією, що, звісно, є неможливою. Вищезгадані та інші проблеми гальмують євроінтеграційний курс України та перетворюють регіональну співпрацю Україна-ЄС на декларативний феномен, а не на явище практичної регіональної політики.

Основними досягненнями України в транскордонному співробітництві є [8]:

- активне формування законодавчої бази транскордонного співробітництва, хоча й постійно виникає потреба її оновлення згідно з вимогами ЄС;
- формується й реалізується державна регіональна політика України у сфері транскордонного співробітництва, основні положення якої закріплені у Державній програмі розвитку;
- реалізуються програми Європейського Інструменту добросусідства: Польща-Україна-Білорусь, Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна, Україна-Румунія-Молдова;
- активна діяльність дев'яти регіонів, хоча вони ще не охоплюють повністю периметр державного кордону України, а отже, відсутня єдина, уніфікована організаційно-фінансова платформа реалізації регіональної політики транскордонного співробітництва.

Підсумовуючи вищезазначене можна стверджувати, що із розширенням ЄС транскордонне співробітництво України із центральноевропейськими країнами (повноправних членів ЄС) вступило на якісно новий етап розвитку. Геополітичний статус транскордонного співробітництва України з центральноевропейськими державами піднявся на якісно вищий щабель. Україна може ефективніше вирішувати проблеми зміцнення транскордонних відносин не лише з кожною з центральноевропейських держав або їх регіональними об'єднаннями (Вишеград, Центральноевропейська ініціатива тощо), але й безпосередньо з Брюсселем та Страсбургом – на рівні центральних загальноєвропейських інституцій. Для сучасної України транскордонне співробітництво також відіграє роль своєрідного «полігону» для адаптації європейського законодавства та європейських механізмів фінансової підтримки. Транскордонне співробітництво є вагомим чинником процесу європейської інтеграції та створення Європи без внутрішніх кордонів, що цілковито відповідає пріоритетам політичного розвитку нашої держави.

Література

1. Артёмов І.В. Транскордонне співробітництво в євроінтеграційній стратегії України [Електронний ресурс] / І.В. Артёмов // «Євроінтеграційний вимір України». – 2009. – Вип. 13. – 257 с. – Режим доступу: <http://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/3714>.
2. Європейська конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями від 21 травня 1980 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_106.
3. Закон України «Про транскордонне співробітництво» №1861-IV від 24 червня 2004 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1861-15>.
4. Кіш С. Проблеми транскордонного співробітництва України та Євросоюзу [Електронний ресурс] / Є.Кіш // Політичний менеджмент. – 2006. – № 5. – С. 131-143. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/9648/13-Kish.pdf>.
5. Мікула Н. Євро регіони: досвід та перспективи. Інститут регіональних досліджень / Н. Мікула. – Львів: ІРД НАН України. – 2003. – 222 с.
6. Мікула Н.А. Транскордонне співробітництво: посібн. [Електронний ресурс] / Н.А. Мікула, В.В. Толкованов. – К.: Вид-во «Крамар», 2011. – 259 с. – Режим доступу: http://www.slg-coe.org.ua/wp-content/uploads/2012/10/Book_Trnskordonne_final_14-Aprill-11.pdf.
7. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2016-2020 роки» №554 від 23 серпня 2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/554-2016-%D0%BF>.
8. Реутов В.Є. Транскордонне співробітництво регіонів України: теоретико-практичні аспекти розвитку [Електронний ресурс] / В.Є. Реутов // Ефективна економіка. – 2011. – №12. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=912>

Бодасюк Катерина
студентка гр. МВ-41
Національний університет «Львівська політехніка»
Науковий керівник: д. політ. н., проф. Луцишин Г.І.

ПОЗИЦІЯ КРАЇН БАЛТІЇ ТА ПОЛЬЩІ ЩОДО УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКОГО КОНФЛІКТУ

Позиції держав-членів ЄС щодо подій в Україні є надзвичайно важливими для формування довгострокової стратегії ЄС щодо зміцнення української державності та інтеграції нашої держави до Європи. У країнах ЄС доволі сильно різняться думки щодо того, яка сторона відповідальна за ескалацію конфлікту на Сході України. Цьому сприяють різний досвід у відносинах європейських країн з Росією. Потужна російська пропаганда, особливо у Німеччині та Франції, російська національна меншина, а також олігархи російського походження сприяють дезінформації населення у країнах ЄС. Зрештою країни Західної Європи більше зацікавлені у вирішенні конфлікту на користь тієї країни, з якою тісніші економічні зв'язки і уже налагоджений бізнес. Навряд чи пересічний житель країни Західної Європи зможе зрозуміти гніт комуністичного режиму, репресії і вплив СРСР, під які підпали держави Східної Європи.

Власне спільне історичне минуле і територіальна близькість з Росією визначили бачення країн Балтії та Польщі щодо формування східної політики ЄС. Згідно з дослідженнями Інституту громадських ініціатив у 2015 році, дві третини поляків (69%) і литовців (64%) переконані, що конфлікт розпочала Росія. Тоді як лише 40% латвійців такої ж думки. Польща – 80%, Литва – 60% і Естонія – 59% вважають, що Росія становить загрозу для їх територіальної цілісності, водночас більшість громадян Латвії (55%) не вбачають в Росії потенційного ворога. Це зумовлене тим, що у Естонії й особливо у Латвії (у порівнянні з Польщею та Литвою) велику роль відіграють етнічний розподіл і досить велика частка російського населення. У свою чергу, корінні естонці і литовці повністю згодні з тим, що Росія – головний агресор і провокатор конфлікту.

Уряди Польщі, Литви, Естонії та Латвії одногосно висловили стурбованість російською агресією на Сході України [3, С. 11]. Всі чотири країни стали активно збільшувати бюджет армій, проводити інтенсивні військові тренування. У березні 2015 року Сейм Литви схвалив рішення президента країни Даліс Грібаускайте про відновлення загальної військової повинності на постійній основі (яка була призупинена у 2008 р.) строком на 5 років у зв'язку з гострою геополітичною ситуацією.

Країни Балтії та Польща закликали НАТО посилити захист на їх східному кордоні, а ЄС – прийняти відповідні міри, які б нейтралізували будь-які амбіції і можливі плани Росії на відновлення впливу в цих країнах. Зокрема, президент Естонії Томас Ільвес наголосив на необхідності у формуванні та реалізації надійної політики стримування в Балтійському регіоні [5].

Сьогодні Литва і Польща займають провідні позиції у ЄС щодо лобювання інтересів України після вторгнення Росії на її територію у 2014 р. Населення обох держав також підтримує посилення санкцій щодо Росії. 17 листопада 2016 року литовський Сейм ухвалив Резолюцію, в якій закликав Євросоюз продовжити санкції [4]. Протилежною є думка жителів Латвії – 44% респондентів вважають за краще послабити їх дію.

Також відсутня однаковість щодо постійного розміщення військових баз НАТО у регіоні. Наприклад, 62% поляків і 63% литовців підтримали таку ініціативу, тоді як більшість латвійців і естонців (37% і 40% відповідно) висловилися проти. Міністр оборони Литви Юозас Олекас зазначив, що навесні 2017 року в містечку Рукла буде розміщений міжнародний батальйон сил НАТО чисельністю 1 тис. осіб [2]. За словами Юозаса, виключити можливість агресії на наші землі ми не можемо. Але робимо все, щоб звести до мінімуму такі можливості [1].

Уряди держав по-різному вбачають можливе врегулювання конфлікту на Сході України. Країни Балтії та Польща підтримують Україну у прагненні увійти до складу ЄС та НАТО. Особливо це стосується Литви, де такої думки притримуються дві третини населення. У Польщі та Естонії більша половина підтримують Україну на шляху до Європи. Проте, більшість

жителів регіону проти надання зброї Україні. Важливо зазначити, що Латвія, Естонія та Польща готові підтримувати Україну більше в ідеологічному, ніж матеріальному чи військовому плані. Тоді як лише Литва схиляється до думки про постачання зброї українським військовим і проведення навчальних тренувань НАТО на території України. Незважаючи на це, всі чотири країни висловилися категорично проти постачання власної зброї та амуніції у конфліктну зону як і військової сили [3, С. 33]. Країни переконані, що такі дії можуть спровокувати Росію проти них самих. Через це жителі країн Балтії та Польщі наразі не готові економічно підтримувати Україну, що у свою чергу породжує ще більш скептичні настрої у Південній і Західній Європі. Жителі країн Балтії та Польщі також по-різному оцінюють дії уряду стосовно Росії. Одні підтримують антиросійську політику, тоді як інші різко засуджують, оскільки вважають це викликом Росії, що може мати згубні наслідки, особливо для маленьких країн Балтії.

Країни занепокоєні можливою загрозою з боку Росії. З цим пов'язана зростаюча кількість навчань в регіоні, одна з них – Анаконда – 2016 у Польщі, в якій беруть участь 31000 військових з 24 країн Європи – найпотужніші навчання з часів Холодної війни. В той же час Росія також не пасе задніх. У 2015 році, 95000 військових взяли участь у наймасштабніших військових навчаннях (6 з них були проведені біля кордону з Європою) [5]. Як Росія так і Європа всіма можливими способами намагаються продемонструвати один одному свою потужність і військову міць, аби залякати суперника. Їх політика дуже нагадує Холодну війну часів СРСР і США. Проте, тепер рамки зосередились на одному континенті, в серці Європи – в Україні. Нова холодна війна вже не за горами. Максим Старчак, співробітник Центру з міжнародної та оборонної політики у Канаді зазначає, що, на сьогодні, Холодна війна – це війна цінностей, війна – де ціллю є не смерть ворога чи перемога. Ми маємо сміливість назвати це м'якою війною де відбувається перетягування канату на основі привабливості певної культури чи суспільно-політичних цінностей.

Отже, російсько-український збройний конфлікт демонструє слабку згуртованість країн ЄС перед зовнішніми загрозами, зо-

крема, важливу роль відіграють різні інтереси держав-членів ЄС у питаннях їх зовнішньополітичних пріоритетів загалом і на східноєвропейському напрямі зокрема.

Література

1. НАТО розмістить в Литві міжнародний батальйон чисельністю 1 тис. осіб [Електронний ресурс] // 112.UA. – 2016. – Режим доступу: <http://ua.112.ua/svit/nato-rozmistyt-v-lytvi-mizhnarodnyi-batalion-1-tys-osib-334050.html>
2. У 2017 році Литва витратить рекордні кошти на оборону проти Росії [Електронний ресурс] // Патріоти України. – 2016. – Режим доступу: <http://patrioty.org.ua/politic/u-2017-rotsi-lytva-vytratyt-rekordni-koshty-na-oboronu-proty-rosii-119145.html>
3. Fuksiewicz A. Baltic group Poland, Lithuania, Latvia and Estonia in search of common interests [Електронний ресурс] / Aleksander Fuksiewicz, Agnieszka Łada – Режим доступу: http://providus.lv/article_files/3084/original/Baltic_Group.2015.pdf?1448457275
4. President of Lithuania Dalia Grybauskaitė said on unwillingness to communicate with Putin [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://bignews2day.com/en/news/prezident-litvy-grybauskajtezajavila-o-nezhelanii-obschatsja-s-putinym>
5. Solovjova J. Is Russia really a threat to the Baltic States? [Електронний ресурс] / Jelena Solovjova – 2015 – Режим доступу: <http://www.aljazeera.com/indepth/features/2016/07/russia-threat-baltic-states-160707054916449.html>

Бучин Микола
д. політ н., доц. кафедри ПМВ
Національний університет «Львівська політехніка»

ПРОБЛЕМА ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ ІНСТИТУТУ ВИБОРІВ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ТА УМОВА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Події останніх років в Україні засвідчують чіткі наміри України бути демократичною європейською державою. Однак євроінтеграційні перспективи нашої держави стикаються не лише із перешкодами об'єктивного характеру (агресивна політика Російської Федерації та війна на Сході України; поширення євроскептицизму в Європі тощо), але і з багатьма суб'єктивними чинниками. Вони пов'язані із наявністю цілого комплексу вимог, які ЄС ставить до держави-претендента і яким має відповідати країна, що має намір інтегруватися в європейську спільноту. Серед згаданих вимог чільне місце належить розвитку демократії, правової держави та громадянського суспільства в державах-претендентах на вступ до ЄС.

У контексті вищезгаданого приходиться констатувати, що демократичні трансформації в Україні не повною мірою відповідають очікуванням світового та європейського співтовариства. Одним із чинників, який не дозволяє трактувати політичний режим в Україні як повністю демократичний, є інститут виборів, адже виборча практика показує наявність цілого комплексу проблем як виборчої теорії, так й електоральної практики, які порушують демократичні принципи виборів в Україні.

Мета публікації – з'ясувати основні недоліки і запропонувати шляхи вдосконалення вітчизняного виборчого законодавства та електоральної практики як умови демократизації інституту виборів в Україні та зростання євроінтеграційних перспектив нашої держави.

Варто відзначити, що процес становлення демократичних виборів в Україні відбувався хвилеподібно, спостерігалось чергування процесів демократизації виборчого процесу, чи, навпаки, зниження демократичності інституту виборів [1]. Після Революції

гідності Україна отримала черговий шанс на демократизацію політичної системи загалом, та інституту виборів, зокрема. Позачергові президентські та парламентські вибори 2014 р. в Україні засвідчили зростання рівня демократичності виборчих перегонів. Водночас виборча практика показала і певні «слабкі» місця та проблеми, пов'язані з реалізацією представницької демократії в Україні:

1. Проблема проведення виборів на території всієї держави. Збройний конфлікт на Сході України не дав змогу організувати вибори та реалізувати волевиявлення на всій території держави. Водночас слід розуміти, що ця проблема стосується питання легітимності обраної влади, що в умовах подій Революції гідності та її наслідків є вкрай важливим для функціонування політичної системи. У своєму звіті щодо парламентських виборів 2014 р. ОБСЄ відмітив: «Вибори відбувалися у складних політичних, економічних та безпекових умовах. ... Хоча органи, відповідальні за підготовку та проведення виборів, докладали рішучих зусиль для проведення виборів на всій території країни, голосування було неможливим у значній частині східних регіонів (у Донецькій та Луганській областях) та в Криму» [2].

2. Проблема безпеки виборів. Збройне протистояння актуалізувало проблему безпеки виборів як на Донбасі, так і в прилеглих регіонах. Бойові дії так і не дали можливості повною мірою забезпечити безпеку всіх учасників виборів на Сході України. Організувати виборчий процес з урахуванням вищесказаного на частині Донбасу було або вкрай проблематично, або взагалі нерезально. Водночас міжнародна місія ОБСЄ/БДПЛ із спостереження за виборами позитивно охарактеризувала діяльність комісій на Донбасі: «Незважаючи на надзвичайні виклики, які перед ними постали, члени виборчих комісій у цих двох областях доклали похвальних зусиль для продовження своєї роботи» [3].

3. Проблеми списків виборців та голосування без зміни виборчої адреси. Неможливість проведення виборів на певних територіях поставила перед українською владою питання забезпечення виборчого права жителів цих регіонів, а також проблему забезпечення можливості голосування для учасників АТО.

4. Проблема формування та діяльності виборчих комісій. У своїх звітах і міжнародні, і вітчизняні офіційні спостерігачі відзначили більш-менш належне функціонування виборчих комісій та виконання ними своїх обов'язків щодо організації виборів 2014 р. відповідно до норм чинного законодавства. Водночас однією із основних проблем, які стосувалися комісій впродовж обох виборчих кампаній, була їхня стабільність. Спостерігалися суттєві зміни та ротації членів ДВК та ОВК, які відбувалися впродовж усього виборчого процесу включно із передоднем та днем голосування [2].

Проаналізувавши вищесказане, можемо дійти висновку, що для оптимізації управління виборами необхідно звернути увагу щонайменше на три проблеми:

- збільшення рівня професіоналізму членів комісій, чого можна добитися як більш зваженим підходом до формування її складу, так і комплексною системою навчання осіб, які є членами комісій;

- оптимізація кількісного складу виборчих комісій;

- обмеження можливостей для суб'єктів вносити зміни до комісій, запровадивши для цього кінцеві терміни.

З цього приводу слушною є позиція ОБСЄ: «Кількість членів комісій, призначених на кожному рівні, повинна відповідати фактичним потребам управління виборчим процесом, а не визначатися результатами непередбачуваної кількості подань, що надійшли від кандидатів. Слід розглянути можливості для збільшення кількості ОВК або передбачити, щоб у тих випадках, коли ОВК має керувати роботою великої кількості ДВК, були можливості для створення оперативних центрів на окружному (районному) рівні. Також можна розглянути можливості для визначення поміркованої максимальної кількості виборців на одну виборчу дільницю» [3].

5. Проблема висування та реєстрації суб'єктів виборчого процесу. На президентських виборах 2014 р. номінація кандидатів відбувалася без суттєвих порушень. Водночас на парламентських виборах 2014 р. процес номінації набув більш проблемного характеру. Також місія ОБСЄ/БДПЛ відзначає, що не завжди члени ЦВК однаково підходили до питань реєстрації в схожих ситуаціях.

Крім того, виборча комісія не завжди вчасно інформувала політичні сили про відмову у реєстрації, що унеможливило виправлення помилок та повторну подачу документів [2]. Такий стан справ вимагає розробки певного шаблону документації, необхідної для реєстрації.

6. Проблема здійснення агітації. Варто сказати, що політичний контекст відбувся на агітації, зумовлюючи її особливості та привносячи певні проблеми. Зокрема, слід відзначити малозмістовність агітації. Політики намагалися спекулювати на проблемах війни та миру, безпеки та реформ. «Головні політичні та безпекові проблеми, що постали перед країною, були відображені в агітаційних повідомленнях кандидатів, їхні програми обіцяли безпеку, стабільність та єдність країни, децентралізацію, конституційну реформу, мовну політику, реформування збройних сил, боротьбу з корупцією та олігархією, а також стосунки з Європейським Союзом, НАТО та Російською Федерацією» [3].

7. Проблема прозорості виборчого процесу. Попри суттєве покращення гласності порівняно із попередніми виборами, електоральна практика 2014 р. все ще характеризувалася певними порушеннями щодо прозорості виборчих процедур: практика проведення ЦВК закритих попередніх нарад без участі офіційних спостерігачів; випадки неоприлюднення виборчими комісіями інформації про свою діяльність та прийняті рішення; несвоєчасне опублікування фінансових звітів суб'єктів, що не дало змогу виборцям отримати своєчасну достовірну інформацію та здійснити раціональний вибір [2; 3; 4].

8. Проблеми під час процесу голосування та підрахунку голосів. Серед них можна виділити: масові черги на дільницях; випадки підвезення громадян до дільниць; порушення таємниці голосування; випадки групового волевиявлення; використання брудних технологій, зокрема – так званої «каруселі»; поодинокі випадки перешкоджання діяльності офіційних спостерігачів; затягування підрахунку голосів; підписи пустих протоколів виборчими комісіями; великі черги в ОВК тощо [2; 3; 4].

Під час президентських виборів окремо слід згадати хакерську атаку на систему «Вибори» напередодні дня голосування, яка

суттєво ускладнила процедуру підрахунку голосів та встановлення результатів голосування. У зв'язку із цим ОБСЄ/БДПЛ у своєму звіті зазначає: «ЦВК має розглянути можливості для створення резервної системи, щоб уникнути ситуацій, коли будь-які проблеми у системі «Вибори» перешкоджають зв'язку з ОВК, а також вжити заходів для підвищення безпеки системи» [3]. Крім того, для зростання якості процедури підрахунку голосів варто більше уваги під час навчання членів комісії зосередити на процедурних моментах голосування та підрахунку голосів.

Підсумовуючи, варто відзначити, що рівень демократичності виборів у 2014 р. зріс. Цьому сприяли різноманітні фактори, серед яких варто виділити зміну політичної еліти; курс на реформування та демократизацію політичної системи; суспільно-політична ситуація в країні; зростання рівня політичної свідомості та культури громадян як результат Революції гідності. Міжнародна місія із спостереження за виборами ОБСЄ/БДПЛ, характеризуючи президентські та парламентські вибори 2014 р., відзначила, що незважаючи на важкі обставини, вибори стали важливим кроком у намаганні української влади провести вибори відповідно до демократичних міжнародних стандартів та з дотриманням основоположних прав і свобод особи [2].

Водночас певні проблеми та порушення вимагають врахування пропозицій міжнародних та вітчизняних експертів, спрямованих на демократизацію виборчої практики. Серед них варто голову увагу приділити адаптації виборчого законодавства та електоральної практики до реалій військового конфлікту на Сході України та проблем безпеки учасників виборчого процесу. Водночас об'єктивна ситуація та загальносуспільні тенденції щодо реформування та демократизації суспільно-політичного ладу, на нашу думку, дають підстави сподіватись на те, що у майбутньому рівень дотримання демократичних виборів зростатиме.

Література

1. Бучин М. А. Демократичні вибори в Україні: принципи, механізми та технології реалізації : монографія / М.А. Бучин. – Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2016. – 452 с.

2. Україна. Позачергові вибори народних депутатів України 26 жовтня 2014 р. : Остаточний звіт місії спостереження за виборами ОБСЄ/БДПІЛ [Електронний ресурс]. – Варшава, 2014. – 64 с. – Режим доступу : <http://www.osce.org/uk/odihr/elections/ukraine/133441?download=true>.
3. Україна. Позачергові вибори Президента 25 травня 2014 р. : Остаточний звіт місії спостереження за виборами ОБСЄ/БДПІЛ [Електронний ресурс]. – Варшава, 2014. – 44 с. – Режим доступу : <http://www.osce.org/uk/odihr/elections/ukraine/120961?Download=true>.
4. Фінальний звіт спостереження за позачерговими виборами президента України 25 травня 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.cvu.org.ua/nodes/view/type:news/slug:431>.

Вітрцьнок Хенріка

студентка гр. МВ-42

Національний університет «Львівська політехніка»

Бучин Микола

д. політ. н., доц. кафедри ПМВ

Національний університет «Львівська політехніка»

ЄВРОСКЕПТИЦИЗМ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКИХ ВІДНОСИН У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

На сучасному етапі ми спостерігаємо інтенсифікацію євроскептичних настроїв як серед країн-учасниць ЄС, так і в Україні, зокрема. Питання євроскептицизму є досить актуальним у контексті євроінтеграційних намірів та перспектив України, а також наших майбутніх відносин з Польською республікою. Це пов'язано, зокрема, з тим, що в Польщі до влади прийшла права політична сила «Право і справедливість», яку вважають сповідником євроскептицизму. Така ситуація несе в собі як певні можливості, так і загрози для України, та зумовлює необхідність більш детального вивчення згаданої проблематики.

Мета публікації – дослідити вплив євроскептицизму в Польщі на перспективи розвитку польсько-українських відносин та євроінтеграції України.

Розв'язання поставленої мети, на наше переконання, необхідно здійснювати крізь призму розгляду зміни політичної влади у Республіці Польща. Варто нагадати, що всередині 2015 р. перемогу на президентських виборах здобув представник націоналістичної партії «Право і справедливість» Анджей Дуда. Згодом його політична сила здобула перемогу і на парламентських виборах, що дозволяє констатувати повну зміну польської політичної еліти на загальнодержавному рівні [1].

Слід відзначити, що попередня польська влада була більш позитивно налаштована щодо ЄС та України, однак менш ворожа щодо Росії. Натомість чинна польська влада є більш євроскептична, менш дружна щодо України через наявність ідеологічних протиріч, однак значно більш ворожа щодо Росії.

Варто зазначити, що розвиток євроскептицизму в Польщі має свої власні витoki та причини. Йдеться, зокрема про реформи попередньої влади, які представляли інтереси переважно Євросоюзу, а не поляків. Радикальні євроскептики Польщі навіть вдавалися до заяв, що попередня влада робила з них європейців, намагаючись зменшити асоціацію поляків з власною нацією. Тобто, для поляків євроскептицизм не був просто ідеологією, він був можливістю відстоювання своїх інтересів і намаганням покращення свого політичного і економічного становища [2].

Можна зробити висновок, що серед народу Польщі євроскептичні наміри займають досить сильну позицію, зважаючи на дії попереднього уряду. Нинішня влада Польщі намагається балансувати між інтересами ЄС та національними інтересами, спростовуючи чутки про односпайний євроскептицизм уряду. Розвиток подій, насамперед, залежить від ситуації в ЄС, який зараз переживає внутрішню кризу ефективності інституцій, а також від подальших дій з боку ЄС стосовно Польщі. Очевидно, що Польща хоче встановити свій вплив у Центрально-Східній Європі, частково тому вона зацікавлена у вступі України в ЄС.

ЄС, в свою чергу, має зважати на такі тенденції, аби не допустити подальшого розвитку євроскептицизму в Польщі, який може привести до непередбачуваних наслідків, зокрема, щодо українського питання. Адже, як ми знаємо, Польща є «адвокатом України в Європі». І якщо ситуація матиме радикальний розвиток, то навряд чи польські політики матимуть час на делегування та відстоювання українських інтересів, маючи низку протиріч з ЄС, а також будуть достатньо впливовими і авторитетними, щоб бути спроможними це ефективно реалізувати.

Водночас слід відзначити, що в Польщі в жодному разі не йдеться про можливість не те, що виходу з ЄС, а навіть позиціонування себе як окремої сили в Об'єднаній Європі. Польща саме за теперішньої влади намагається довести, що вона є потужним гравцем усередині ЄС і від неї теж має щось залежати. А така позиція, знову ж таки, є стратегічно вигідною для України. Адже якщо полякам вдасться реалізувати власні плани щодо посилення позицій, то вага їхнього слова буде набагато більшою. Можливо, наш «адвокат у Європі» таким чином зможе пришвидшити процес євроінтеграції України.

Отже, підсумовуючи, на нашу думку, слід виділити основні переваги зміни влади та розвитку євроскептицизму в Польщі для євроінтеграції України та інтенсифікації українсько-польських відносин. Серед переваг зміни влади в Польщі для України можна називати:

- поглиблення протистояння Польщі та Росії, що змушуватиме Польщу діяти в унісон з Україною у боротьбі з російською агресією. Польський президент вже неодноразово наголошував на необхідності розміщення на території Польщі військових баз НАТО і перетворення країни з буферної зони НАТО на її повноправного партнера, що забезпечить країну від можливої російської військової агресії [3];

- лобювання інтересів України у ЄС, намагання пришвидшити процес євроінтеграції нашої держави;

- інтенсифікацію відносин між Польщею та Україною, поглиблення економічної, а, особливо – військової співпраці. Це можна пояснити намаганнями А. Дуди перетворити Польщу на

регіонального лідера, зокрема, шляхом створення регіонального військового союзу;

- активну участь Польщі у врегулюванні конфлікту на Сході України. Тут варто зазначити, що А. Дуда є одним із небагатьох союзників України, який повністю відкидає можливість замороження конфлікту на Донбасі, розцінюючи це як потенційну загрозу для безпеки власної держави та всього регіону [3].

Водночас варто наголосити і на певних недоліках зміни влади в Польщі для України:

- наявність ідеологічних протиріч, різна оцінка минулого;
- відсутність досвіду та значного авторитету польської влади, на відміну від попередньої, у політикумі Європейського Союзу, а, отже, менше можливостей відстоювати українські інтереси у Європі;
- можливість загострення протиріч як результат послаблення агресії Росії чи помилкових дій з боку української та польської влади.

Підсумовуючи, слід зазначити, що на сучасному етапі спостерігається поглиблення двосторонніх польсько-українських відносин. Підтримка з боку Польщі української держави є вкрай важливою з огляду на складну суспільно-політичну ситуацію, в якій опинилася Україна. При цьому, розвиток євроскептицизму в Польщі слід розглядати не як загрозу цілісності Європи, а лише як бажання нашого західного сусіда посилити свій вплив в межах єдиного впливового Європейського Союзу. В цьому контексті вагоме місце Польща відводить Україні як надійному союзнику та стратегічному партнерові. Попри певні недоліки і загрози, інтенсифікація дружніх українсько-польських відносин вбачається більш вірогідною. Водночас значною мірою ситуація залежатиме і від дій української влади, її бажання та здатності забезпечити реальні демократичні перетворення та розбудову європейської демократичної держави.

Література

1. Бучин М.А. Проблеми та перспективи українсько-польської співпраці на сучасному етапі / М.А. Бучин // Європейська інтеграція та національна ідентичність: інституційний і ціннісний виміри: Матеріали II Українсько-польського форуму. – Львів-Ольштин: «ПП. Сорока», 2016. – С. 323-327.

2. У Польщі немає загрози демократії, є загроза журналістській об'єктивності. Інтерв'ю з польським експертом Адамом Лельоном [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zaxid.net/news/show_News.do?u_polshhi_nemaye_zagrozi_demokratiyi_je_zagroza_zhurnalistskiy_obyektivnosti&objectId=1381266.
3. Яворська Г. Зміни у зовнішній політиці Польщі: виклики і можливості для України. Аналітична записка [Електронний ресурс] / Г. Яворська. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1912/>

Воят Богдана

студентка гр. МВ-11

Національний університет «Львівська політехніка»

Науковий керівник: к. філос. н., доц. Волинець О. О

ПОЛЬЩА ЯК АМБАСАДОР УКРАЇНИ В ЄВРОСОЮЗІ

Впродовж багатолітньої історії Україну і Польщу пов'язувало чимало випробувань. Війни, мир, допомога, братерство. Це все історія, для когось болюча і сумна, а для когось відважна і героїчна. На щастя, всі негаразди між країнам залишилися в минулому, під важким засувом історичних книжок. Ким тепер є Польща для України, а Україна для Польщі?

У зовнішній політиці України Польща відіграє вагомую роль. Це обумовлено не тільки географічним статусом сусідніх країн, але й спільною історією, тісними економічними та культурними зв'язками. Саме Польща 2-го грудня 1991 року стала першою у світі країною, яка визнала державну незалежність та суверенітет України і заявила про бажання встановити дипломатичні відносини. Договір про добросусідство, дружні відносини і співпрацю від 18 травня 1992 року став важливим документом двосторонніх відносин.

На жаль, надалі дві держави пішли різними шляхами. Польща обрала ЄС та НАТО, а Україна втратила таку можливість, задекларувавши інтеграційні прагнення одночасно в східному і

західному напрямках та занадто обширно і доволі розмито вказала напрямки розвитку зовнішньої політики, так і не набувши членства ні в НАТО, ні в ЄС.

Сьогодні Україна почала писати нову сторінку власної історії та має чітко усвідомити свою роль у міжнародних процесах, визначити ключових союзників та держави, які можуть нести в собі потенційну загрозу.

Великі надії на допомогу та співпрацю покладаються саме на Польщу, адже ще у 90-их роках минулого століття на суспільно-політичному рівні активно сформувався образ Польщі як «адвоката» України перед євроспільнотою, як держави, котра має всі можливості, а головне - зацікавленість у сприянні інтеграції України в ЄС. Хоча беручи до уваги нещодавнє висловлювання посла Польщі в Україні Генріка Літвіна: «Польща для України є навіть більше, аніж просто «адвокатом», оскільки «адвокат – це професіонал, який за свою працю бере гроші й працює для кожного, хто йому ці гроші платить. Те, що робила і робить Польща, – зовсім інше. Тому ми від самого початку нашого нового незалежного життя підкреслювали значення України, наголошували, що для України має бути визначена європейська перспектива. Тут підтримка була й буде, бо це один з найважливіших елементів нашої політичної думки зараз у Польщі. Хочу підкреслити, що позиція Польщі щодо європейських перспектив України не змінилася. Польські політики ніколи не сумнівалися, що Україна повинна стати членом ЄС і НАТО. Вони говорили про це навіть тоді, коли українські політики сумнівалися» [4].

Від часу входження Польщі до ЄС відбувалося наповнення українсько-польських відносин новим змістом, посилення її ролі як лобіста євроінтеграційного та євроатлантичного курсу України. Це знайшло свій вияв, з одного боку, в підтримці ідей України, а з іншого, – у виробленні та реалізації конкретної програми співпраці ЄС з країнами Східної Європи. Насамперед, йдеться про програму сусідства і особливо про проект «Східне партнерство». Саме польсько-шведська ініціатива, оприлюднена у травні 2008 р. на Раді ЄС і започаткована на Установчому саміті ЄС 7 травня 2009 р. в Празі, спрямована на реальне прискорення про-

цесу долучення України (поряд з іншими східноєвропейськими державами) до інтеграції з ЄС.

Навіть зараз неможливо заперечити факт постійного лобіювання Польщею необхідності поглиблення двосторонніх політико-економічних відносин на рівні Україна — ЄС. Поляки відчують себе не тільки основними посередниками в міжнаціональному діалозі, але й закріплюють за собою право підтримувати українські інтереси перед європейською спільнотою.

«Вільна, незалежна, демократична Україна – це запорука безпеки Європи і Польщі», – такі слова прозвучали від прем'єр-міністра польського уряду Беати Шидло після її зустрічі з українським прем'єром Володимиром Гройсманом. Глава уряду Польщі заявила, що Польща хоче бути амбасадором України в Євросоюзі [1]. Генрік Літвін - Надзвичайний і Повноважний Посол Республіки Польща в Україні зауважив, що у Польщі абсолютна більшість людей вважає, що Європа має об'єднатися в Європейському Союзі. Це перше. Друге – те, що Україна є беззаперечною, очевидною часткою Європи. Тому Польща від самого початку її нового незалежного життя підкреслювала значення України, наголошувала, що для України має бути визначена європейська перспектива... Тут підтримка була й буде, бо це один з найважливіших елементів політичної думки зараз у Польщі. Посол наголошує: «Польща є країною, яка підтримує Україну, і я б сказав навіть, що вони вважають це нашою роботою і що так має бути» [4].

Варто згадати про українсько-польський діалог в умовах Революції гідності 2013-2014 років, адже саме тоді особливої актуалізації для України набули відносини з Республікою Польща, яка на офіційному рівні продовжувала надавати підтримку і сприяння офіційному Києву. На думку польських експертів, раптова відмова тепер уже колишньої української влади від європейського шляху наприкінці 2013 року та жорстокий розгін учасників мирної акції, серед яких були і громадяни Польщі, стали шоком і для самих поляків [2]. Своєрідним маркером характеру українсько-польських відносин від листопада 2013 року став Євромайдан та каталізовані ним події.

21 листопада 2013 року українці та поляки заспівали український і польський гімни на Майдані Незалежності, завершивши цю акцію скандуванням «Разом до гідної і сильної держави! Разом до великої європейської родини!» Євромайдан породив і широкі дискусії у польському суспільстві на тему європейських перспектив Києва. «Раніше польська влада автоматично говорила про членство України в ЄС, і це буденно сприймалося в Польщі. З появою Євромайдану почалося реальне обговорення можливого членства України в ЄС. І це щось нове», – підкреслив польський експерт А. Шептицький [1].

Офіційна Варшава і польська громадськість виявили не лише високий рівень поваги до революційних подій в Україні, але й солідаризувалися з ними і навіть стали їх безпосередніми учасниками. Так, окремі польські телевізійні канали цілодобово в режимі on-line вели репортажі з Києва в переломні та водночас трагічні для українців лютневі дні 2014 року. Усі польські телеканали в суботу 1 лютого увечері увімкнули кліп на пісню «Подай руку Україні» з кадрами подій у Києві. Чимало поляків – журналістів, репортерів, дипломатів, політиків, студентів, правозахисників, волонтерів та ін. – стали безпосередніми учасниками третього Майдану і Революції Гідності, а потім і подій на Сході України. [2]

З цього бачимо, що наші зв'язки та братерство з Польщею набагато міцніші, ніж ми могли думати раніше, озираючись на доволі напружені історичні події. Надзвичайний і повноважний посол України в Польщі Андрій Дешиця неодноразово заявляв, що Польща лобіюватиме мінімум дві важливі на сьогодні речі: підтримку продовження санкцій проти Росії і введення безвізового режиму ЄС із Україною. Посол впевнений, що ці слова підкріплені конкретними діями, і Польща є однією з тих країн, яка буде в майбутньому сприяти тому, щоб такі рішення на рівні ЄС були прийняті [1].

Ярослав Качинський, наприклад, вважає, що майбутнє польсько-українських відносин залежить від позиції Києва з історичних питань. Польський політик також зазначає, що прославлення Степана Бандери в Україні може перешкодити її інтеграції в Євросоюз [3]. Але він уникає згадки про те, що Польща увійшла в Європейську спільноту з іменем Пилсудського.

Сподіваємося, що «волинський міф», який постійно живиться від масової культури та історичних реконструкцій, не піддаватиметься модифікації і не йтиме на шкоду міждержавним стосункам. Неможливо написати прийнятну для всіх «українську» чи «польську» історію «Волині». А ще не варто забувати, що Росія працює і в Україні, і в Польщі. Агенти її впливу є в обох країнах. Києву та Варшаві слід добре це пам'ятати, обмінюючись звинуваченнями у трактуванні тих чи інших історичних подій. Росії вигідна дестабілізація українсько-польський відносин, тому вона надалі буде працювати у напрямку руйнації цих стосунків. Зруйнувати крихку та непросту дружбу легко, а от відновити її буде коштувати значних зусиль. В цій нелегкій ситуації варто відтіснити питання чвар між українським та польським суспільствами на другий план під гаслом, що болючу історію треба залишити історичним архівам, а зібрати разом все позитивне і на цьому будувати взаємини. Нам потрібні союзники, а не вороги. Стратегічні інтереси Польщі до України лишилися незмінними - незалежність України має принципове значення для безпеки та незалежності Польщі. Так сказано в спільній заяві президентів Порошенка та Дуди, опублікованій у серпні 2016 року [1].

Звичайно, що до підтримки європейської України Польщу мотивують не романтичні ідеї про потребу політичного об'єднання двох країн на основі етнічної, культурної та мовної спільності або братерською любові. Для цього є декілька більш прагматичних причин:

- по-перше, угода відкрила б українським компаніям ширший доступ на ринок ЄС і збільшила б прямі закордонні інвестиції з Європи в Україну. Це також підвищило б шанси українських компаній стати частиною глобальних ланцюжків створення вартості і збільшила б конкуренцію - і вибір для споживачів - на внутрішньому ринку. Зростання добробуту в Україні не тільки покращиться рівень життя її громадян, воно також збільшить купівельну спроможність бази споживачів у 45 млн осіб на самому порозі ЄС. І оскільки на спільному внутрішньому ринку знижується попит, цей факт має важливе значення не лише для Польщі, але й для всього ЄС. [5]

- по-друге, однією з причин підтримки Польщею України є конфронтація між Росією та ЄС, яка повертає атмосферу Холодної війни.

- по-третє, добре мати сусіда, що функціонує на підставі демократичних принципів та принципу верховенства права. Знову ж, це важливо не лише для Польщі, а й для всього ЄС. В умовах нескінченної економічної невизначеності у Європі, стабільність у сусідніх з ЄС країнах є важливішою, ніж коли-небудь.

Як бачимо, бажання і мотиви Польщі співпадають з українськими інтересами. З огляду на останні дезінтеграційні настрої в Європі, Європейському союзу потрібно підвищувати свій вплив і авторитетність та зміцнювати позиції на міжнародній арені, щоб не опинитися на грані політичного колапсу. Тому варто об'єднуватися і разом крокувати до кращого європейського майбутнього, якого прагне і Польща, і ЄС, і що найголовніше – Україна.

Література

1. Аудит зовнішньої політики: Україна – Польща. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://glavcom.ua/publications/audit-zovnishnoji-politiki-ukrajina-polszcha-382219.html>
2. За свободу і вашу, і нашу: що поляки думають про Майдан [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.polradio.pl/5/198/Artykul/162944>
3. З Бандерою Україна в Європу не ввійде – Качинський [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tsn.ua/svit/iz-banderoyu-ukrayina-do-yevropi-ne-vviyde-kachinskiy-875980.html>
4. Літвін Г. Мені не дуже подобалося, коли Польщу називали «адвокатом» [Електронний ресурс] / Г. Літвін. – Режим доступу: <http://www.unian.net/ukr/news/news-445599.html>
5. Чому Польща хоче бачити Україну в ЄС? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ipress.ua/articles/chomu_polszcha_hoche_bachyty_ukrainu_u_yes_31627.html

Демчишак Руслан
к. політ. н., доц. кафедри ПМВ
Національний університет «Львівська політехніка»

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ВІДНОСИНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ: ПЕРСПЕКТИВИ СТРАТЕГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА

Відносини між Україною та Польщею у новітню добу характеризуються певною послідовністю та етапністю. Дослідження особливостей та закономірностей цього процесу виступає метою нашої роботи.

На 1-у етапі становлення українсько-польських відносин (1991-1995 рр.) Республіка Польща першою із держав світу визнала незалежність України 2-го грудня 1991 р., а вже 4-го січня 1992 р. було встановлено дипломатичні відносини між країнами. 18 травня 1992 р. було підписано широкомасштабний «Договір між Україною і Республікою Польщею про добросусідство, дружні відносини і співробітництво». На тлі складного історичного минулого взаємовідносин між народами принципово важливою для визначення характеру україно-польських стосунків у новітню добу стала стаття 2-га договору, що констатувала наступне: «Сторони визнають непорушними існуючі і позначені на місцевості кордони між ними і підтверджують, що не мають жодних територіальних претензій одна до однієї і не висуватимуть таких претензій в майбутньому» [2, с.2]. Польська дипломатія відкрито демонструвала зацікавленість у зміцненні незалежності та розвитку добросусідських відносин з Україною у контексті геополітичного поділу Схід - Захід, бажаючи бачити його межею не західний, а на східний кордон України. Водночас для зовнішньої політики нашої держави Польща стала локомотивом європейського вектору розвитку та зв'язуючою ланкою з Європою та Заходом. Таким чином, було вироблено точку зіткнення у реалізації національного інтересу обох держав у зовнішньополітичній сфері, що стало основою двостороннього співробітництва у перспективі.

На 2-му етапі (1995-1999 рр.) українсько-польські відносини отримали подальший розвиток у плані поглиблення всебічного

співробітництва та вироблення договірно-правової бази як його основи. Значному поживленню двосторонніх контактів сприяла підписана у Києві в травні 1997 р. президентами Л. Кучмою та А. Квасневским Спільна заява «До порозуміння і єднання». Використання у документі термінології щодо України та Польщі як «стратегічних партнерів» свідчило про започаткування процесу переходу стосунків між двома країнами у якісно новий етап [5].

Водночас політика багатовекторності як зовнішньополітичний курс України епохи президентства Л. Кучми, проявом якої стало підписання «Великого договору» між Києвом та Москвою (травень 1997 р.), дещо гальмувала висхідну динаміку україно-польських відносин.

Черговий, 3-й етап українсько-польських відносин можна виділити у 1999-2004 рр. Після офіційного вступу до НАТО (березень 1999 р.) Польща остаточно перебирає на себе роль локомотива євроатлантичних прагнень України. Демонстрацією важливості європейського вектора зовнішньої політики України та ототожнення себе з відповідним регіоном стає проведений 14-15 травня 1999 р. у Львові 6-го саміту Президентів країн Центральної і Східної Європи.

Офіційне членство Польщі в ЄС (з 1-го травня 2004 р.) започаткувало 4-й етап українсько-польських відносин (2004-2010 рр.). Вступ Польщі до Європейського Союзу створив для України нову реальність: серед його членів уперше з'явилася країна, яка лобювала український курс на членство в ЄС, а також і НАТО. Президентські вибори, що відбулися на Україні 21 листопада 2004 року, та події «помаранчевої революції», що послідували за ними, засвідчили активну зацікавленість Польщі і особисто Президента А. Квасневського політичною стабільністю в Україні.

В епоху президентів В. Ющенка та Л. Качинського характер українсько-польських відносин став ще більш інтенсивним. Зовнішньополітична лінія Польщі в ЄС знайшла своє відображення в спільній польсько-шведській пропозиції «Східне партнерство». Під час зустрічі міністрів закордонних справ Європейського Союзу 26 травня 2008 р. в Брюсселі Польща та Швеція представили спільну пропозицію у сфері поглиблення

східного напрямку політики ЄС, що отримала назву «Східне партнерство ЄС». Ініціатива СП адресована шести країнам: безпосередні адресати – Україна, Молдова, Грузія, Азербайджан і Вірменія, а також передбачалася технічна й експертна співпраця з Білоруссю [6, с.47].

Наступним 5-м етапом українсько-польських відносин стали 2010-2014 рр. Зміна глав держав у 2010 р. (президентом України стає В. Янукович, Польщі – Б. Коморовський) дещо підкорегувала зовнішньополітичний курс країн. Зближення України з Російською Федерацією частково негативно позначилося на відносинах з країнами Заходу загалом і Польщею зокрема. При цьому в урядовому документі «Пріоритети польської політики закордонної 2012-2016 р.» (березень 2012 р.) Україна і надалі іменується стратегічним партнером, усестороннім відносинам з нею відводиться важлива роль [8]. Важливим спільним гуманітарним проектом України і Польщі стало проведення чемпіонату Європи з футболу «Євро 2012».

Новий 6-й етап українсько-польських відносин було започатковано у 2014 р. У цей період 16 травня 2014 р. у Києві відбулося VI засідання Ради МЗС України та МЗС Республіки Польща під головуванням глав зовнішньополітичних відомств двох країн. Захід пройшов у рамках робочого візиту міністра закордонних справ Республіки Польща Р. Сікорського до України. Знаково, що 28 листопада 2014 р. польський сейм ратифікував Угоду про асоціацію України з ЄС, а 4 грудня Угоду про асоціацію ратифікував Сенат Речі Посполитої.

Державний візит Президента України П. Порошенка до Варшави відбувся 17-18 грудня 2014 р. У ході візиту Президент України зустрівся з Президентом Польщі Б. Коморовським, прем'єр-міністром Е. Копач, а також головами палат польського парламенту Б. Борусевичем і Р. Сікорським. Під час візиту було укладено договори про розширення зони малого прикордонного руху, спрощення пересування українських і польських громадян через державний українсько-польський кордон, навчання українських студентів у Польщі та допомогу польських фахівців у проведенні самоврядної реформи в Україні [1].

Прихід до влади у РП президента Анжея Дуди (серпень 1915 р.) та політичної сили «Право і справедливість» на чолі з Ярославом Качинським (жовтень 1915 р.) призвели до певної напруги в українсько-польських відносинах, започаткувавши 7-й етап українсько-польських відносин. Матеріалом для політичних спекуляцій стали складні та неоднозначні у тлумаченнях сторінки історії обох народів, зокрема протистояння на Волині у 1943-1945 рр. Армії Крайової та загонів УПА. 22 липня 2016 р. Сейм Польщі проголосував за резолюцію з таким формулюванням «Про встановлення 11 липня Днем пам'яті поляків, жертв геноциду, вчиненого ОУН-УПА». Основою резолюції став проект правлячої партії «Право і справедливість»[4].

Супроводжуючі нормативний акт заяви були покликані дещо пом'якшити його сприйняття українською владою та громадськістю. Доповідач Міхал Дворчик заявив, що прийняття цієї резолюції не спрямоване проти українського народу, тому що Польща не застосовує колективну відповідальність. У документі також висловлюється солідарність з Україною, яка бореться з зовнішнім агресором за територіальну цілісність. Підкреслюється, що єдиною дорогою до істини є шлях до примирення [4].

Українська влада загалом утрималася від симетричної відповіді. Реакція ж української громадськості була неоднозначною – від закликів до адекватних дій та тверджень, що Варшава вирішила у стосунках з Києвом відійти від ролі його адвоката і замість того стати прокурором, до більш стриманих оцінок, в яких переважала позиція, що загострення українсько-польських відносин вигідне лише Москві, а заяви польських політиків спрямовані більше на «внутрішнього споживача націоналістичної риторики».

Таким чином, українсько-польські відносини у новітню добу пройшли шлях від добросусідства до стратегічного партнерства. У середовищі українських політиків, учених, пересічних громадян укоренилося сприйняття Польщі як «адвоката України в Європі» і як надійного стратегічного партнера.

Водночас у 2016 р. окремі нормативні акти та заяви польських владних інституцій поставили під сумнів перспективи

партнерства. Польський політикум заповнили праві ідеї та націоналістична риторика. Цей факт, зрештою, відповідає сучасним тенденціям, виступаючи реакцією на певну трансформацію системи міжнародних відносин, характеристиками якої є зміна ролі ключових міжнародних акторів, часткове згортання глобалізації, міграційна хвиля, євроскептицизм. При цьому на офіційному рівні Варшава політику стратегічного партнерства не відкидає.

На думку багатьох експертів, українсько-польські відносини на сучасному етапі проходять закономірний в контексті усвідомлення кожною стороною пріоритетності власного національного інтересу процес, який можна охарактеризувати гаслом «від ілюзій братерства до реалій партнерства». Сьогоднішній день, безумовно, ставить нові виклики перед обома державами.

Література

1. Державний візит до Республіки Польща Президента України Петра Порошенка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: mfa.gov.ua/ua/news-feeds/foreign-offices-news/30814
2. Договір між Україною і Республікою Польщею про добросусідство, дружні відносини і співробітництво [Електронний ресурс] // Сторінка законодавства ВР України. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/616_172
3. Майбутнє відносин України і Польщі «під питанням» через історію – Качинський [Електронний ресурс] // Європейська правда. Міжнародна безпека та євроінтеграція України. 30. 01. 2017. – Режим доступу: <http://www.eurointegration.com.ua/news/2017/01/30/7060876/>
4. Сейм Польщі визнав Волинську трагедію геноцидом [Електронний ресурс] // Європейська правда. Міжнародна безпека та євроінтеграція України. 22. 07. 2016. – Режим доступу: <http://www.eurointegration.com.ua/news/2016/07/22/7052476/>
5. Спільна заява Президентів України і Республіки Польща «До порозуміння і єднання» // Урядовий кур'єр. – 1997. – 24 травня.
6. Східне партнерство ЄС: Додаткові можливості для євроінтеграції України / [І.Ф. Газізуллін, М.М. Гончар, О.В. Коломієць [та ін.]; за ред. В. Мартинюка; Укр. незалеж. центр політ. дослідж. – К.: Агентство «Україна», 2009. – 84 с.

7. Янків М. Україна і Польща: стратегічне партнерство в системі геополітичних координат (політико-економічний і секторальний аналіз) / М. Янків. – Львів: Світ, 2011. – 384 с.
8. Priorytety Polskiej polityki zagranicznej 2012-2016 гг. [Електронний ресурс] MSZ Rzeczypospolitej Polskiej. – Режим доступу: <http://www.msz.gov.pl/resource/aal1c4aec-a52f-45a7-96e5-06658e73bb4e:JCR>

Завербний Андрій

к.е.н., доцент кафедри

зовнішньоекономічної та митної діяльності

Національний університет «Львівська політехніка»

Псуї Мар'яна

к.е.н., асистент кафедри

економіки підприємства та інвестицій

Національний університет «Львівська політехніка»

ЕНЕРГЕТИЧНА СКЛАДОВА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

В кризових умовах господарювання надзвичайно актуальною стає проблема енерговитрат. Особливо це стосується енергозалежних країн, серед яких, на жаль, є й Україна. Дана проблема погіршується значним рівнем енергозатратності економіки, який в Україні є одним із найвищих у світі [1, с. 115, 2, с. 167-168]. Адже, над енергозбереженням європейські та інші країни світу почали активно працювати ще з 1970-х рр. (період першої світової енергетичної кризи). В цей час економіка України «дотувалася» дешевими енергоресурсами союзу, що абсолютно не мотивувало до енергоощадності. Історично склалося, що економіка України мала надзвичайно високий рівень залежності від Росії. Дана залежність перешкождала самостійному розвитку України в політичному, економічному напрямках.

Потенційним виходом із ситуації, що склалася, є диверсифікування джерел енергетичних ресурсів (перш за все це стосується газу [3, с. 148]. Зокрема, впровадження використання реверсивних поставок природного газу з країн ЄС сприяли не тільки покращенню рівня енергетичної безпеки, але й налагодженню нових міжнародних зв'язків з ЄС, активізуванню участі у міжнародному поділі праці (рівень участі України в міжнародному поділі праці в кілька разів нижчий від значення даного показника для промислово розвинених держав).

Ще одним кроком є розвиток альтернативної енергетики, в царині якої Україна має надзвичайно високий потенціальний рівень, однак дуже слабо його використовує (2%). Потрібно залучати іноземний досвід використання альтернативної енергетики в Україні, оскільки Україна володіє сприятливими умовами для розвитку біоенергетики. Потрібно понижувати рівень енергозатратності промисловості та інших секторів економіки країни. Оскільки від рівня енергозатрат залежить рівень конкурентоспроможності. Для активної участі у міжнародному поділі праці даний показник є надзвичайно важливим. Якщо національна продукція не користується попитом навіть на внутрішньому ринку, то не можна говорити про будь-які перспективи на зовнішніх.

Отже, для вирішення сьогоденних проблем, з метою підвищення рівня енергетичної, відповідно, економічної незалежності Україна повинна активно диференціювати джерела постачання енергетичних ресурсів, шукати та активно розробляти нові джерела енергії (особливо відновлювальні), розвивати технології перш за все у царині енергозабезпечення. Що також дозволить підвищити рівень міжнародного співробітництва в енергетиці (сфері торгівлі, інвестування, транспортування енергоресурсів тощо).

Література

1. Бараннік В. О. Енергоємність ВВП держави: історичні паралелі та уроки для України / В. О. Бараннік // Стратегічні пріоритети. – 2015. – № 1(34). – С. 113–119.

2. Буток В. Закон про ринок електроенергії: монополісти відкорковують шампанське [Електронний ресурс] / В. Буток, А. Зінченко, А. Лізунова // Економічна правда. – 2016. – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/publications/2016/01/12/576008/>
3. Грабинський І. Політико-економічні проблеми енергетичної незалежності України [Електронний ресурс] / І. Грабинський, Т. Кричковський // Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини. – 2016. Випуск 39. – С. 163-174. – Режим доступу: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/intrel/article/viewFile/2138/6677>

Коваль Катерина

студентка гр. МВМ-11

Національний університет «Львівська політехніка»

Науковий керівник: к. політ. н. Бессараб Т.В.

ХАКТИВІЗМ В УКРАЇНІ — НОВИЙ ВИД ПРОТЕСТУ

XXI століття можна сміливо назвати сторіччям мережевих комп'ютерних технологій та Інтернету. Стрімкий розвиток інформаційних комунікації та технологій відбувся у суспільно-політичному житті більшості країн світу. На сьогоднішній день вплив мережевих ресурсів на формування суспільною думки є дуже значним, підтвердженням чому є протистояння, котре ведеться в інформаційному просторі загалом та в соціальних мережах зокрема. Можна з впевненістю констатувати факт того, що Інтернет став віртуальним майданчиком для проведення соціально-політичних протестів. У цьому контексті актуальним є розгляд феномену «хактивізму» та його впливу на суспільну думку в Україні.

Держави повністю переосмислили пріоритети національного інформаційного простору та його захищеність, враховуючи появу нових видів загроз. В інформаційному суспільстві стан захищеності якісно вирізняється від традиційного розуміння безпеки, адже цифрові кордони держав не співпадають з їх

географічними кордонами, захист цих кордонів і цифрової незалежності стає актуальнішою проблемою [8].

Україна інтегрувалась у світовий цифровий простір і відповідно зараз зазнає різноманітних загроз і негативних впливів, пов'язаних з розвитком кіберпростору. Із впровадженням нових інформаційних технологій істотно підвищилась залежність українського суспільства від функціонування інформаційної інфраструктури та її захищеності. Сьогодні науковці відзначають політизацію хакерів, а також активацію протесту в мережі Інтернет, тим самим збільшується кількість «кібер-активістів». Тому, вивчення феномену «хактивізму» є вкрай актуальним, враховуючи його постійно зростаючу значущість та відсутність достатньої кількості аналітичних доробок у вітчизняній суспільно-політичній науці щодо цього феномену [1].

Явище «хактивізму» бере свій початок з появою самого Інтернету. Він народився ще у вісімдесятих роках, коли майбутня всесвітня мережа використовувалась тільки урядовими інституціями та лише готувалась до комерційного впровадження [2].

Тож поява терміну «хактивізм» пов'язана з іменем хакера Омега, керівника хактивістської організації «Культ мертвої корови» («Cult of the Dead Cow»). Вважається, що у 1996 р. він уперше використав термін «хактивізм», позначивши цим поняттям «використання хакерства у політичних цілях». Як зазначив сам хакер, термін спочатку був використаний жартома, однак завдяки сучасним технологіям, активісти з метою досягнення соціально-політичних цілей почали називати себе хактивістами, а хакерство у політичних цілях отримало назву «хактивізм» [9].

«Хактивізм» як явище має ряд визначень. І.М. Панарін в книзі «Інформаційна війна і вибори» позначив «хактивізм» як «безкорисливе» хакерство з метою політичного активізму [7].

Один з перших дослідників хактивізму К. Деннінг трактує «хактивізм» як «шлюб політичного активізму та комп'ютерного хакерства, перенесення актів громадянської непокори в комп'ютерні мережі». Дослідниця А. Самюель пропонує інше визначення «хактивізму» – «це ненасильницьке легальне та нелегальне використання електронних приладів у політичних цілях» [8].

На основі різноманітних трактувань даного феномену можна стверджувати, що під «хактивізмом», з одного боку, розуміють комп'ютерний тероризм, а з іншого – соціально орієнтований хакінг. У XXI столітті «хактивізм» набув масових особливостей: майже кожна резонансна справа супроводжувалась акціями протесту в мережі. Широкому загалу таким спосіб висловлення своїх ідей став відомим завдяки хакерському угрупованню Anonymus, що було засноване у 2003 році однак стало всесвітньо відомим лише у 2008 році після резонансного виступу проти Церкви Саєнтології [2].

Після успіхів Anonymus велика кількість хакерських груп почала з'являтися дедалі частіше, в тому числі і на пострадянському просторі. Першим проявом діяльності хактивістів в Україні був гучний скандал 2012 р., пов'язаний з закриттям інтернет трекеру ex.ua, котрий займався розповсюдженням піратських матеріалів [5].

Іншим прикладом діяльності є обвал хакерами сайтів Президента, Міністерства внутрішніх справ та Кабміну після побиття людей на Майдані у криваву ніч на 30 листопада 2013 р. Після початку війни з Росією українські хакери активізувались з більшою силою. У 2014 році вони зламували сайт Державної Думи Російської Федерації, розмістивши там антиросійське звернення, у якому йшла мова про те, що вся міць імперії, що називається Російською Федерацією, повністю базується на алкоголізмі, страху і боязкості [2].

У квітні 2016 р. було здійснено злам інформаційної агенції «Anna News», сайт якої понад 5 діб не працював, а частина інформації була повністю знищена. Наступного місяця, Український Кіберальянс провів низку операцій щодо зламу мережі ресурсів окупаційної влади Криму, окупованих районів Луганської та Донецької областей. На ресурсах були розміщені відеозвернення хактивістів. У червні 2016 року Кіберальянс передав волонтерам міжнародної спільноти InfoambNapalm масив даних, добутих зі зламаних поштових листувань російських журналістів і пропагандистів. Зокрема, було розкрито діяльність журналіста і пропагандиста російського «Першого каналу» Сергія Зєніна, а також інформацію про його співпрацю із

російським каналом Russia Today та спроби дискредитації Агентства національної безпеки США. До дня Незалежності України хактивісти здійснили 25 зламів сайтів проросійських організацій та офіційних сайтів терористичних угруповань «ЛНР/ДНР». На сайтах було розміщено контент із привітаннями України з Днем Незалежності. Потім хактивісти Українського Кіберальянсу провели масштабну операцію, присвячену Дню програміста. За одну ніч вони знищили або провели дефейс 33 сайтів. У цей же період була заблокована низка ворожих сайтів та груп в соціальних мережах, які були пов'язані з Управлінням спеціальних операцій Центру спеціального призначення ФСБ РФ. Було отримано докази причетності ФСБ РФ до підготовки та розміщення антиукраїнського інформаційного контенту в мережі Інтернет [3].

Отже, слід зробити висновок, що «хактивізм» - це діяльність у сірій зоні кібербезпеки. Інтернет може бути ефективною платформою для прояву соціальної та політичної активності. Інтернет може принести користь як індивідам і невеликим групам з обмеженими ресурсами, так і великим, добре фінансованим організаціям і коаліціям [4]. Він полегшує залучення прихильників, формування міжнародних співтовариств і коаліцій, дозволяє координувати дії на регіональному або міжнародному рівнях. «Хактивізм» та використання хакерських методів, завдяки Інтернету, залучає увагу значної кількості користувачів, мобілізує їх до дій. Хактивісти, відтак, можуть відчувати справжню «силу», отримавши контроль над урядовими комп'ютерами, привернувши увагу ЗМІ до конкретних проблем. Однак такі дії не означають однозначного успіху в політиці, а, швидше, навпаки призводить до посилення захисту інформації, спротиву таким діям. Отже, загроза кібертероризму загалом сукупно з хакерськими погрозами зокрема, впливає на вироблення конкретних політичних рішень, які пов'язані з кіберзахистом як на національному, так і міжнародному рівнях.

Література

1. Берестова Г.І. Віртуальний політичний протест як інноваційна форма політичної участі [Електронний ресурс] / Г.І. Берестова. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/9SNP2015/Politologia/2_189503.doc.htm
2. Газета «Тиждень». Як хактивісти змінюють природу соціальних протестів. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/World/169179>
3. Детектор медіа. Кіберальянс заявляє, що у 2016 році український хактивізм вийшов на світовий рівень. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://detector.media/infospace/article/122787/2017-02-02-kiberalyans-zayavlyae-shcho-u-2016-rotsi-ukrainskii-khaktivizm-viishov-na-svitovii-riven/>
4. Качинська Н.О. Хактивізм: соціально-політичний протест онлайн [Електронний ресурс] / Н.О. Качинська. – Режим доступу: <http://istfak.org.ua/news/346-0-5>
5. Новини «tochka.net».ЕХ.UA закрыли. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.tochka.net/107740-exua-zakryli/>
6. Он-лайн Експрес. В інтернеті ідейні хакери, хактивісти - у 1,5 рази сильніші й небезпечніші за кіберзлочинців [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://expres.ua/tech/2012/03/24/63074-interneti-ideyni-hakery-haktyvisty-15-razy-sylnishi-nebezpechnishi>
7. Панарин И.Н. Информационная война и выборы / И.Н. Панарин. – М.: ОАО «Издательский Дом «Городецк», 2003. – 345 с.
8. Denning D.E. Activism, Hacktivism and Cyberterrorism: the Internet as a Tool for Influencing Foreign Policy [Електронний ресурс] / D.E. Denning. – Режим доступу: <http://www.iwar.org.uk/cyberterror/resources/denning.htm> – Назва з екрану.
9. Ruffin O. Hacktivism from here to there [Електронний ресурс] / O. Ruffin. – Режим доступу: www.cultdead.com/cDc-files/cDc-0384.php. – Назва з екрану.

Лисик Лілія
студентка гр. МВ-42
Національний університет «Львівська політехніка»
Науковий керівник: д. політ. н., проф. Луцишин Г.І.

РОЛЬ НЕУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ЗАХИСТІ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО КОНФЛІКТУ

На розвиток України як правової і демократичної держави значно впливає діяльність неурядових правозахисних організацій. Сучасні дослідження проблематики захисту прав людини неурядовими організаціями мають важливе теоретичне та практичне значення. Однією з інституційних складових захисту прав людини є неурядові правозахисні організації, які здійснюють свою діяльність на місцевому, регіональному, національному або міжнародному рівнях. Ряд неурядових правозахисних організацій активно співпрацює у сфері захисту прав людини з органами місцевого самоврядування, державної влади, а також із міжнародними організаціями, зокрема з ООН, Радою Європи, ОБСЄ.

Особливо актуальним є дане питання в сучасних умовах російсько-українського конфлікту, адже рівень насильства в зоні конфлікту є надзвичайно високим. Про порушення прав людини на Сході України сьогодні говорять як українські так і міжнародні експерти, зокрема, особливо гострими залишаються питання амністії, внутрішньо переміщених осіб.

Неурядові організації – це локальні, національні чи міжнародні об'єднання людей, діяльність яких здійснюється з ініціативи громадян і не має на меті отримання прибутку [2]. Неурядові організації є елементами громадянського суспільства, що виконують широке коло функцій, таких як захист прав людини, надання допомоги громадянам, які її потребують, боротьба за роззброєння, з бідністю, наркоманією, здійснення дослідницьких та освітніх заходів. Також вони створюють для громадян можливість брати безпосередню участь у розв'язанні суспільних проблем, у налагодженні партнерської співпраці з державними органами й міжнародними організаціями.

Сьогодні правозахисною діяльністю займається велика кількість міжнародних неурядових організацій. Відомими міжнародними НУО у сфері захисту прав та свобод людини є Міжнародна федерація за права людини, Міжнародна амністія, Нагляд за правами людини та інші. Діяльність правозахисних організацій полягає в тому, щоб з'ясувати причини порушень прав людини, привернути увагу міжнародного співтовариства до порушення прав людини. Такі організації можуть застосовувати різні стратегії для привернення уваги громадськості та уряду до проблеми порушення прав людини. Правозахисні організації часто зосереджують свою увагу на конкретних групах людей. Це можуть бути наприклад, організації, які захищають права жінок, права біженців, права мігрантів, релігійні права та інші.

У зв'язку з теперішньою ситуацією в Україні діє безліч неурядових правозахисних організацій з метою захисту населення в районі бойових дій. Візьмемо до прикладу Місію Міжнародного Комітету Червоного Хреста, яка співпрацює з Україною з 1995 року. У зв'язку із збройним конфліктом на Сході України Місія активно здійснює свою діяльність на території держави задля захисту жертв збройного конфлікту. МКЧХ надає допомогу як цивільному населенню так і військовослужбовцям, а також пораненим та військовополоненим. Зараз в Україні відкрито шість представництв цієї організації у Луганську, Донецьку, Одесі, Маріуполі, Харкові та Сєвєродонецьку.

Активно здійснює свою діяльність Міжнародна амністія. Ця організація заснована на міжнародному добровільному членстві, вона є незалежною від політичних ідеологій чи релігійних. В Україні Міжнародна амністія здійснює широкий спектр завдань: здійснює захист від дискримінації, підтримує людей, що опинилися в складних ситуаціях, досліджує проблеми, що пов'язані з порушеннями прав людей, підтримує ЛГБТ, спостерігає за судовими процесами, співпрацює з правозахисними органами на місцях. Однією із своїх головних завдань організація вважає публікацію неупереджених доповідей, здійснення моніторингу порушень прав людини. Amnesty International і Human Rights Watch провели загалом 40 зустрічей із жертвами й свідками жор-

стокого поводження, членами їх родин, адвокатами жертв, представниками міжнародних організацій, що працюють на Сході України, представниками української влади, представниками офіційних та неофіційних груп, що беруть участь у перемовинах щодо обміну полоненими.

Human Rights Watch – неурядова організація, яка спрямовує свою діяльність на захист прав людей, захищає свободу релігії та преси, виступає проти дискримінації. HRW проводить місії з розслідування ситуацій, які викликають підозру, висвітлює у засобах масової інформації встановлені правопорушення. В Україні ця організація проводить активні розслідування на Донбасі та публікує випадки порушення прав людини, розслідує військові злочини й злочини проти людяності, а також намагається запобігти використанню малолітніх осіб у бойових діях. Організація також проводить щорічні моніторингові звіти.

У липні 2016 року Amnesty International і Human Rights Watch оприлюднили спільну доповідь «Тебе не існує», в якій задокументовано випадки тривалих, свавільних, а подеколи і таємних утримань людей під вартою, а також жорстокого поводження із затриманими з боку як української влади, так і проросійських сепаратистів [1].

Human Rights Watch і Amnesty International пропонує запровадити політику нульової толерантності до застосування торгута та жорстокого поводження з людьми [3].

Одною з найважливіших організацій, яка працює нині на Сході України є Управління Верховного комісара ООН у справах біженців. Організація активізувала свою роботу у 2014 році, коли в Україні виникла проблема внутрішньо-переміщених осіб із Криму та Донбасу. Агентство забезпечує біженцям повний і безперешкодний доступ до території, а також процедуру надання притулку й правовий захист від примусового повернення, підтримує уряд та громадські організації в Україні, які забезпечують потреби внутрішньо переміщених осіб, наданням юридичної, матеріальної та соціальної допомоги.

Також з метою активізації діяльності у правозахисній сфері 17 українських громадських правозахисних організацій

об'єднались у Коаліцію «Справедливість заради миру на Донбасі» (фінансується Програмою розвитку ООН в Україні, Міжнародним фондом «Відродження» та Міністерством закордонних справ Дані.), завданням якої є узгоджене документування порушень прав людини, допущених в ході збройного конфлікту на Сході України. Зокрема, члени Коаліції збирають інформацію про найбільш тяжкі порушення прав людини та порушення норм міжнародного гуманітарного права, надають правову допомогу особам, які найбільше постраждали в умовах конфлікту (жертвам незаконних утримань, катувань, звільненим полоненим, переселенцям, що були незаконно позбавлені майна). Експерти також наголошують, що частина злочинів скоєних в ході російсько-української війни є воєнними злочинами та злочинами проти людяності, які не мають терміну давності, а тому їх винуватці обов'язково повинні постати перед судом. Також важливим напрямом діяльності правозахисних організацій є допомога у пошуку безвісти зниклих людей. Особливою проблемою залишається ситуація із руйнуванням медичних закладів, оскільки згідно з вимогами міжнародного права, заборонено атакувати та бомбардувати лікарні, шпиталі.

Отже, неурядові правозахисні організації здійснюють надзвичайно важливу роль у захисті прав людини. Вони є невід'ємною частиною громадського суспільства та держави в цілому. Звичайно, вони не можуть вирішити всіх проблем пов'язаних із захистом прав людини, однак спільно з органами державної влади та міжнародними організаціями їх діяльність є доволі ефективною. Практика показує, що сьогодні правозахисні неурядові організації відіграють важливу роль на Сході України, зокрема, вони забезпечують неупереджене інформування компетентних, в тому числі міжнародних органів щодо випадків порушення прав людини та норм міжнародного гуманітарного права, надають правову допомогу жертвам порушення прав людини, що сталися в процесі збройного конфлікту в Донбасі.

Література

1. Міжнародна амністія (Amnesty international). Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.amnesty.org.ua/>
2. Міжнародні організації : навч. посіб. / [Козак Ю.Г., Ковалевський В.В., Кутайні З. та ін.]. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 440 с.
3. Нагляд за правами людини (Human Rights Watch) Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.hrw.org/en>
4. Полтораков О.Ю. Глобальне громадське суспільство в системі міжнародних відносин / О.Ю. Полтораков // Дослідження світової політики. Зб. наук. пр. – К. : Ін-т світової економіки і міжнародних відносин НАН України. – 2008. – Вип.44. – С. 149-156.

Лукаевич Анна.

студентка гр. МВ-12

Національний університет «Львівська політехніка»

Науковий керівник: к.політ.н., доц. Дорош Л.О.

РЕФЕРЕНДУМ У НІДЕРЛАНДАХ ЩОДО УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ УКРАЇНА-ЄС: РЕЗУЛЬТАТИ ТА НАСЛІДКИ

Вступ України до Європейського Союзу на сьогоднішній день є пріоритетним питанням зовнішньої політики нашої держави. До 2013 р. тривали постійні переговори на тему підписання Угоди про асоціацію з ЄС та створення всеосяжної зони вільної торгівлі, і саме цей рік мав стати доленосним для реалізації цих [6], проте її підписання було зірване.

Після Революції Гідності та зміни політичного керівництва нашої держави була підписана політична та економічна частина Угоди [7]. Наступним етапом стала ратифікація цієї Угоди державами-членами ЄС та Україною. У більшості країн-членів ратифікація полягає у затвердженні угоди парламентом та подальшому підписанні її главою держави. 16 вересня 2014 р. Європарламент ратифікував Угоду синхронно з Верховною Радою України [8].

Найбільші труднощі з ратифікацією Угоди виникли в Нідерландах. Парламент королівства дав згоду на ратифікацію 7 липня 2015 р. Наступного дня її підписав король. Проте згідно з чинним законодавством деякі закони можуть бути виставлені на консультативний референдум за умови, що громадяни зберуть 300 тис. голосів. Противники Угоди посприяли, щоб референдум відбувся. Завдяки інтенсивній онлайн-кампанії сатиричного блогу GeenStijl, групи громадян Burgercomité EU («Комітет громадян ЄС») і євроскептичного мозкового центру «Форум для демократії» вдалося зібрати майже 430 тисяч дійсних підписів. Виборча рада Нідерландів призначила референдум щодо Угоди на 6 квітня 2016 р. [5].

Згідно результатів референдуму за асоціацію проголосували 38,21% виборців, проти – 61%, 0,79% бюлетенів були порожніми, недійсними визнані 0,92% бюлетенів. Загалом на референдум прийшли 4151613 виборців із загального числа 12862658 виборців. Отже, явка становила 32,28% при мінімальній явці у 30%. Отже, результат консультативного референдуму призупинив затвердження Закону про ратифікацію [4].

Після 6 квітня 2016 р. перед представниками України та ЄС постало питання, що робити далі, оскільки Угода для набуття чинності повинна бути ратифікована всіма країнами-членами Європейського Союзу. Згідно до закону про проведення консультативного референдуму, його результати не є обов'язковими для виконання, проте прем'єр-міністр Нідерландів Марк Рютте заявив, що не може проігнорувати вибір громадян [3]. Демократія для європейців – це одна з найголовніших цінностей і тому таке рішення є обґрунтованим, але багато політологів стверджують, що це перші сигнали, що ЄС втрачає свою значимість. Ідеї співпраці та інтеграції для створення сприятливого клімату на континенті були базовими принципами Європейського Союзу. Результати референдуму показали, що в Європі на зміну процесам глобалізація приходять явища ізоляції та ксенофобії.

Головними причинами такого результату референдуму, як зазначають аналітики, була необізнаність голландців щодо України. Більшість з них боялися, що «корупційна Україна», після того

як буде підписано Угоду про асоціацію, може стати головною загрозою для ЄС (Нідерландів у тому числі). Дещо інші думки побутували в колі голландських політиків, тому прихильників ратифікації виявилось більше.

19 квітня 2016 р. парламент Нідерландів проголосував за надання уряду більше часу, щоб знайти рішення щодо результатів референдуму. Деяких депутатів не влаштувало таке рішення. Наприклад, представники Соціалістичної партії Нідерландів висунули у парламенті пропозицію до уряду щодо відкликання закону про ратифікацію. Дві коаліційні партії і два незалежних депутати проголосували проти скасування, підтримавши уряд 75 голосами проти 71. Представник соціалістів Гаррі ван Боммель (один з головних противників асоціації) зазначив, що «розчарований результатом голосування, оскільки думка народу відійшла на другий план» [3]. Це голосування в парламенті дало надію, що ратифікація все ж таки відбудеться.

З квітня 2016 р. до лютого 2017 р. Україна очікувала остаточного рішення. Було висловлено декілька варіантів подальшого розгортання подій. Надії на те, що прем'єр-міністр Нідерландів проігнорує результати референдуму не було, оскільки попередні висловлювання про важливість громадської думки чітко засвідчили його позицію. Також не могли голландські політики відмовитися від ратифікації взагалі, оскільки це питання стосується не лише їхньої країни, а й ще 27-ми країн-членів ЄС, які вже до того часу ратифікували Угоду. Найімовірнішим варіантом було те, що Угоду буде ратифіковано, але за умови створення додатку, де є положення, що цей документ не може вважатися першим кроком до членства в ЄС. Цей варіант мав найбільше прихильників і серед європарламентарів. 23 лютого 2017 р. нижня палата парламенту Нідерландів позитивно проголосувала за законопроект, який ухвалює ратифікацію Угоди («за» проголосувало 89 депутатів, «проти» – 55). Поправка соціаліста Г. ван Боммеля, якою він закликав уряд примусити Україну підписати юридичну декларацію, яка б мала зобов'язуючий характер для нашої держави, була відхилена. Після голосування в нижній палаті законопроект автоматично було передано до верхньої палати парламенту – Сенату.

За умови, що ратифікації в Сенаті буде також схвалена, закон буде направлений на підпис Королю та міністру закордонних справ Нідерландів [1].

Сенат розгляне питання щодо ратифікації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС після 15 березня 2017 р., після виборів до нижньої палати парламенту. Про це заявила заступник міністра закордонних справ України з питань європейської інтеграції Олена Зеркаль. За її словами, прем'єр-міністр Нідерландів Марк Рютте буде вносити до Сенату пропозиції щодо рішення про ратифікацію після виборів. За її словами, наразі ратифікацію Угоди про асоціацію готові підтримати 43-44 сенаторів із 75 [9].

Для того, щоб це голосування було позитивним та й взагалі відбулося, Україні довелося піти на певні політичні жертви. Ще 15 грудня 2016 р. Європейська Рада схвалила пакет документів, який відкрив шлях до завершення ратифікації Угоди, із такими невідгідними офіційному Києву формулюваннями: в Угоді не прописано надання Україні статусу країни-кандидата на вступ до ЄС і не міститься зобов'язань надати такий статус у майбутньому; в Угоді не міститься зобов'язання для ЄС і його держав-членів надавати Україні колективні гарантії безпеки чи іншу військову допомогу; у документі не надається право українцям і громадянам ЄС вільно обирати місце роботи чи проживання на території держав-членів або України; в Угоді не вимагається надання додаткової фінансової підтримки Україні державами-членами ЄС, але й вона не впливає на право кожної держави-члена самостійно визначати природу і розмір своєї фінансової підтримки на двосторонньому рівні [2].

Отже, за прогнозами політиків Угода про асоціацію буде ухвалена вже в першій половині 2017 р. Як показує досвід, Європейський Союз на сьогодні переживає не найкращі часи: Брекзит та цьогорічні вибори в найсильніших країнах-членах стануть значним випробуванням для єдиної європейської системи. Для України залишається очевидним, що її членство в ЄС й надалі викликає значні суперечки серед політичних сил в Європі. Відтак, перспективами на майбутні декілька років залишається посилення країни перш за все власними силами. Україна повинна провести цілу низку реформ та стабілізувати конфліктну

ситуацію на Сході держави. Лише за таких умов наша держава стане сильним гравцем на міжнародній арені й матиме змогу стати повноправним членом Європейського Союзу.

Література

1. Денисюк В. Нідерланди – Україна – Асоціація: Почалася ратифікаційна «відлига» [Електронний ресурс] Денисюк Володимир // Агенство «Кримські новини» – 2017. – 24 лютого. – Режим доступу: <http://qha.om.a/ua/politika/niderlandi-ukraina-asotsiatsiya-pochalasya-ratifikatsiina-vidliga/> 5499/
2. ЄС домовився про ратифікацію асоціації, враховані умови Нідерландів – документ [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.eurointegration.com.ua/news/2016/12/15/7058970/>
3. Наслідки референдуму в Нідерландах: проти всіх і всього [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dw.com/uk/>
4. Нідерланди оприлюднили офіційні результати референдуму [Електронний ресурс] // Українська правда. – Режим доступу: <http://www.prawda.com.ua/news/2016/04/12/7105283/>
5. Референдум у Нідерландах щодо асоціації Україна-ЄС призначили на 6 квітня [Електронний ресурс] // Європейська правда. – Режим доступу: <http://www.eurointegration.com.ua/news/2015/10/29/7040078/>
6. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/984_011?test=4/UMfPEGznhhaP1.ZixKBnfzHI4s.s80msh8Ie6
7. Угода про Асоціацію між ЄС та Україною «Короткий посібник з Угоди про Асоціацію» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eeas.europa.eu/archives/delegations/ukraine/documents/association_agreement/guide.pdf
8. Угода про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
9. У МЗС розповіли, коли Сенат Нідерландів розгляне Угоду про асоціацію Україна – ЄС [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://tsn.ua/politika/u-mzs-rozpovili-koli-senat-niderlandiv-rozglyane-ugodu-pro-asociaciyu-ukra-yina-yes-854215.html>

Скорина Яна

студентка гр. МВ-11

Національний університет «Львівська політехніка»

Науковий керівник: к. філос. н, доц. Волинець О.О.

БЕЗВІЗОВИЙ РЕЖИМ ТА УКРАЇНА

У світі налічується 193 країни і багато з них українці можуть відвідати без віз. Також у багатьох країнах візу можна отримати по прибуттю, а ще в декілька країн – виготовити заздалегідь без відвідування консульства. З шенгенською візою можна відвідати частину Карибських островів, а з візою США – ще деякі екзотичні країни. Багато країн вимагають, щоб до закінчення дії закордонного паспорту було не менше 6 місяців і паспорт містив одну або дві чисті сторінки.

За наявності у закордонному паспорті будь-яких відміток Ізраїлю, а також у випадках, коли зі штампів у паспорті зрозуміло, що його власник відвідував Ізраїль, йому буде заборонено в'їзд до Сирії, Ірану, Лівану, Кувейту, Саудівської Аравії, Лівії, Малайзії та Пакистану. Країни Перської затоки (Об'єднані Арабські Емірати, Катар, Бахрейн, Ємен) формально підтримують «паспортну війну» з Ізраїлем, але на практиці випадки відмови у в'їзді трапляються дуже рідко.

Для в'їзду у більшість африканських країн потрібен міжнародний сертифікат про вакцинацію.

Більш конкретно варто розглянути вимоги до безвізового режиму Європейського Союзу. Серед них можна виокремити 10 питань, які найбільше цікавлять громадян України з приводу безвізового режиму.

20 квітня 2016 року Європейська комісія внесла на розгляд Ради ЄС та Європейського парламенту законодавчу пропозицію про включення України до переліку держав, громадяни яких не потребують віз для короткострокових (до 90 днів) поїздок до держав-учасниць Шенгенської угоди [1].

1. Що буде далі?

Після внесення Європейською комісією законодавчої пропозиції про запровадження безвізового режиму для громадян

України ця пропозиція має бути схвалена Європейським парламентом, а далі – Радою ЄС. Рішення Європарламенту має бути ухвалене простою більшістю голосів. Радою ЄС законодавчі ініціативи Європейської комісії схвалюються кваліфікованою більшістю – потрібно принаймні 55% держав-членів ЄС (без урахування Великої Британії, Ірландії та Данії, які не голосують з цих питань), які представляють не менше 65% населення цих країн ЄС. Рішення набере чинності через 20 днів після публікації в «Офіційному журналі ЄС» (цей час необхідний для повідомлення прикордонних служб держав-членів ЄС про запровадження безвізового режиму поїздок для громадян України).

2. Коли очікувати на запровадження ЄС безвізового режиму для України?

Розраховуємо, що вже у 2017 році громадяни України зможуть їздити до держав-учасниць Шенгенської угоди без віз.

3. Якими будуть умови безвізового режиму?

Безвізовий режим дозволить короткотермінове перебування в державах-членах ЄС (за винятком Великої Британії та Ірландії), а також в державах-учасницях Шенгенської угоди поза межами ЄС до 90 днів протягом кожного періоду в 180 днів.

Контролювати кількість днів, які можна перебувати в Євросоюзі без віз, можна за допомогою «шенгенського калькулятора». У разі, якщо вам необхідно перебувати в ЄС довше, вам треба буде оформити візу. Зокрема, безвізовий режим не даватиме права на проживання, працевлаштування, навчання в країнах ЄС [2].

4. До яких країн ми зможемо в'їжджати без віз після запровадження безвізового режиму з ЄС?

Після запровадження безвізового режиму громадяни України зможуть в'їжджати без віз до всіх держав-членів ЄС, за винятком Великої Британії та Ірландії, а також до 4 держав-асоційованих учасниць Шенгенської угоди: Ісландії, Ліхтенштейну, Норвегії та Швейцарії. Отже, отримання візи не вимагатиметься під час поїздок до наступних держав: Австрія, Бельгія, Болгарія, Греція, Данія, Естонія, Ісландія, Іспанія, Італія, Республіка Кіпр, Латвія, Литва, Ліхтенштейн, Люксембург, Мальта, Нідерланди, Німеччина, Норвегія, Польща, Португалія, Румунія, Словаччи-

на, Словенія, Угорщина, Фінляндія, Франція, Хорватія, Чехія, Швейцарія, Швеція.

5. Що буде потрібно для безвізових поїздок?

Для того щоб скористатись правом безвізових поїздок до Шенгенської зони, потрібно оформити біометричний «закордонний паспорт». Оформлення біометричного паспорта в Україні здійснюється підрозділами Державної міграційної служби України, а за кордоном – дипломатичними установами України.

Для здійснення подорожі у безвізовому режимі громадянин України має бути готовим до надання службовцям прикордонних служб європейських країн інформації, у тому числі документально підтвердженої, щодо мети поїздки, наявності місця проживання, достатніх фінансових засобів на запланований період перебування, а також підтвердження наміру повернутися в Україну (наприклад, зворотний квиток). Громадянам України також необхідно буде придбати поліс медичного страхування, а у разі подорожі автомобілем – також страхування цивільної відповідальності власника транспортного засобу.

6. Чи можуть європейські прикордонники відмовити у в'їзді, попри безвізовий режим?

Прикордонні служби можуть відмовити у в'їзді на територію відповідної країни у разі, якщо громадянин України не зможе надати їм інформацію про мету в'їзду, в разі відсутності у нього фінансових засобів, а також у разі перебування такої особи у списку осіб, яким раніше було заборонено в'їзд.

Досвід запровадження безвізового режиму з Молдовою засвідчив, що через неналежне виконання умов безвізового режиму окремими громадянами фіксуються непоодинокі випадки відмов у в'їзді на кордоні. У разі відсутності документів, які належним чином підтверджують мету поїздки, прикордонні служби можуть вимагати додаткових документів. Саме тому громадянам України рекомендовано обов'язково подбати про документи, які дозволять підтвердити мету поїздки [4].

7. Чи зможуть громадяни з паспортами старого зразка в'їжджати до Шенгенської зони?

Так, громадяни, які мають дійсну шенгенську візу та дійсний закордонний паспорт старого зразка, зможуть в'їжджати на територію ЄС після запровадження безвізового режиму.

8. Чи припинять своє існування угоди про малий прикордонний рух?

Запровадження безвізового режиму для короткотермінових поїздок громадян України не матиме впливу на порядок поїздок громадян України, який застосовується в рамках угод про малий прикордонний рух. Угоди про малий прикордонний рух, укладені з Польщею, Угорщиною, Словаччиною та Румунією, застосовуватимуться і надалі.

9. Як безвізовий режим з ЄС вплине на візову лібералізацію з іншими країнами?

Запровадження ЄС безвізового режиму для України свідчитиме про високу довіру держав-членів та інституцій ЄС до рівня безпеки документів, управління кордоном, запобігання нелегальній міграції, боротьбі з організованою злочинністю та забезпечення прав та свобод людини в Україні. Це безумовний позитивний сигнал та аргумент для проведення переговорів про запровадження іншими країнами безвізового режиму для українських громадян.

10. Якими будуть наслідки запровадження безвізового режиму з ЄС?

Безвізовий режим – це відкриття ЄС для всіх українців. Він сприятиме росту мобільності та контактів за усіма напрямками: туризм, родинні зв'язки, бізнес, наукове співробітництво, міжкультурний діалог. Безвізовий режим – це розвиток ділових контактів, необхідних для ефективного функціонування поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі з ЄС. Безвізовий режим – зміцнення рівня довіри між прикордонними службами України та держав-членів ЄС, обмін оперативною інформацією, спільний аналіз ризиків [3].

Література

1. Безвізовий режим та Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://24tv.ua/bezvizoviy_rezhim_tag622/

2. Вимоги до безвізового режиму [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/3772082-rada-hotuie-vymohu-do-yevrorady-scho-do-bezvizovoho-rezhymu>
3. Наслідки запровадження безвізового режиму з ЄС? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.rbc.ua/ukr/news/es-vvesti-bezvizovuyu-rezhim-ukrainoy-aprele-1484571487>
4. Чи можуть європейські прикордонники відмовити у в'їзді, попри безвізовий режим? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nagg.in.ua/news/586676/Bezv%D1%96zovy-rezhim:och%D1%96kuvan%D1%96-r%D1%96-shennya-%D1%96-kroki>

Табінський Андрій

*начальник Управління міжнародного співробітництва
та євроінтеграції Департаменту міжнародної технічної
допомоги та міжнародного співробітництва
Львівська обласна державна адміністрація*

СТРИМУЮЧІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ МІЖРЕГІОНАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В УКРАЇНІ

Зростання ролі регіонів у системі міжнародних відносин стало новою тенденцією, що визначає характер світового розвитку на сучасному етапі. Інтеграційні процеси зумовлюють необхідність залучення регіонів України в систему міжнародного співробітництва, що є особливо актуальним в умовах економічної нестабільності в країні. Одним із механізмів економічної діяльності суб'єктів регіональної економіки, що сприяє розвитку інноваційних процесів, залученню інвестицій, формуванню центрів економічного зростання є використання потенціалу міжрегіонального співробітництва.

На сьогодні проблема впливу глобалізації і регіоналізації на розвиток міжнародних зв'язків між регіонами є однією з ключових у науковому середовищі. У цьому контексті міжрегіональне співробітництво є однією з стратегічних домінант розвитку потенціалу регіонів, що дає імпульс до створення міжнародної

взаємодії між суб'єктами економіки, розвитку інфраструктури та інноваційної підтримки регіональної економіки та євроінтеграції.

Міжнародне співробітництво регіонів має різноманітні правові засади, організаційні структури і географічну орієнтацію. Аналіз чинників, що перешкоджають повному використанню можливостей міжнародного співробітництва регіонів, у зв'язку з використанням його різноманітних форм, потребує комплексного розгляду факторів національної та регіональної обстановки. Дослідження в цьому напрямку вказують на те, що основними перешкодами, що стають на заваді розвитку міжнародних зв'язків між регіонами є відмінності в правовому статусі регіонів які співпрацюють, а також відсутність правової бази міжнародних зв'язків між регіонами. Крім того, міжнародна діяльність регіонів здійснюється в рамках своїх повноважень з урахуванням координуючої ролі національних органів влади. Надмірний політичний контроль національних інстанцій виступає політичною перешкодою. Мають місце також проблеми соціально-економічного характеру пов'язані з різним рівнем розвитку регіонів, недостатньою активністю приватних економічних суб'єктів, відмінності в податкових системах держав і т.д. [1, с. 89]. Узагальнюючи визначальні перешкоди використання повного потенціалу міжрегіонального співробітництва, доцільно виділити та більш детально розглянути інституційні, фінансові та організаційні чинники.

Інституційні чинники. Використання потенціалу міжрегіонального співробітництва в основному обумовлено існуючою нормативно-правовою базою, яка визначається нормативно-правовими документами, що регулюють відносини у трьох площинах:

- Національне законодавство, яке забезпечує основи зовнішньо-економічної діяльності;

- Правові акти, що регулюють відносини органів центральної, регіональної та місцевої влади в сфері міжнародних відносин;

- Міжнародно-правові акти та угоди, які визначають цілі, механізми та конкретні сфери співробітництва з міжнародними організаціями та окремими зарубіжними країнами.

Нормативно-правова база, відповідно до якої здійснюється міжрегіональне співробітництво України на сучасному етапі є практично сформованою у повному обсязі. Проте, існують обмеження, пов'язані з недосконалістю нормативно-правової підтримки як на державному так і регіональному рівнях. Серед основних є необхідність прийняття Закону «Про міжнародну технічну допомогу» та удосконалення Закону «Про транскордонне співробітництво». Поряд з цим, державна підтримка міжрегіонального співробітництва має забезпечити розробку і реалізацію Державної програми розвитку транскордонного співробітництва, яка на сьогодні відсутня.

У межах відповідальності регіональних органів влади і територіальних громад є включення плану дій щодо конкретних домовленостей в сфері міжрегіонального співробітництва до програм стратегічного розвитку регіонів, а також доповнення існуючих угод про міжрегіональне співробітництво детальними планами дій із визначенням уповноважених органів і господарюючих суб'єктів які можуть бути залучені до їх реалізації.

Фінансові чинники пов'язані в першу чергу з необхідністю забезпечення реалізації проектів міжнародного співробітництва. Фінансування проектів транскордонного співробітництва можуть бути реалізовані за рахунок видатків з державного бюджету, місцевих бюджетів, а також з інших джерел, не заборонених законом. Для загального фінансування міжнародних проектів і програм транскордонного співробітництва можуть бути використані і кредитні ресурси міжнародних фінансових організацій [3].

Форми міжрегіонального співробітництва, що характерні для України, дають можливості розвитку міжнародного співробітництва регіонів за рахунок фінансових інструментів Європейського Союзу. До найбільш активних у плані фінансування проектів міжнародного співробітництва можна віднести Ініціативу Східного партнерства, Комітет регіонів, Дунайську стратегію та Інструмент європейського сусідства й партнерства, у рамках яких Україна залучена у низку програм транскордонного співробітництва: «Україна-Польща-Білорусь», «Україна-Угорщина-Словаччина-Угорщина», «Україна-Румунія-Республіка Молдова», а також «Чорне море».

В цьому аспекті основною проблемою міжрегіонального співробітництва регіонів є недосконалий механізм фінансування спільних проєктів, які реалізуються за підтримки Європейського Союзу. Це впливає на зниження активності української сторони в реалізації транскордонних проєктів та залученні фінансової підтримки з боку структурних фондів ЄС. Більшість транскордонних проєктів, які фінансуються фондами ЄС, передбачають залучення власних джерел фінансування, принаймні на рівні 10%. Причиною неможливості дотримання цього параметру є занадто малий обсяг повноважень місцевих органів влади, особливо у питанні бюджетної підтримки регіонального розвитку, що ускладнює пошук власних джерел фінансування [2, С.61].

Організаційні чинники. Крім усунення перешкод у нормативно-правових та фінансових засадах міжрегіонального співробітництва, інтенсифікація міжнародного співробітництва регіонів України потребує вирішення організаційних проблем, тобто розподілу обов'язків та повноважень між учасниками цих процесів.

З метою підтримки єдиного зовнішньополітичного курсу України, координація заходів міжрегіонального співробітництва, реалізованих органами виконавчої влади здійснюється Міністерством закордонних справ України. На сьогодні виконання завдань, які передбачають реалізацію різних форм міжрегіонального співробітництва покладені на різні державні органи. Таким чином, загальна координація роботи за програмами в рамках Інструменту європейського сусідства й партнерства здійснюється Міністерством економічного розвитку і торгівлі; національним координатором діяльності у рамках Дунайської стратегії є Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. Підтримка практичного співробітництва між Україною та Комітетом регіонів реалізується українськими асоціаціями районних і обласних рад.

Вирішення основних проблем і визначення перспектив міжрегіонального співробітництва передбачають диверсифікацію його організаційної форми, необхідність координації діяльності міністерств, відомств, регіональних і місцевих органів влади. Тому, з метою підвищення ефективності регіонального співробітництва,

необхідно відновити роботу міжвідомчої комісії з проблем підтримки транскордонного співробітництва, до обов'язків якої входило забезпечення аналітичної, координуючої, інформаційної діяльності [3], а також залучення до цих процесів представників територіальних громад. Для координації діяльності державних, регіональних і місцевих органів влади, бізнесу та громадськості у вирішенні проблем міжрегіонального співробітництва, необхідно використовувати потенціал Агентств регіонального розвитку, які ефективно співпрацюють з місцевими і центральними органами країн Європейського Союзу.

Аналіз вищенаведених факторів вказує на те, що можливості міжрегіонального співробітництва обмежені стримуючими факторами, що пов'язані з недосконалістю його інституційної, фінансової та організаційної підтримки. Всі ці чинники тісно пов'язані між собою і створюють обмеження щодо використання потенціалу регіонів (у випадку, якщо вони не будуть вирішені на державному рівні). У той же час, регіональні та місцеві органи влади мають можливості та відповідні інструменти для активізації міжрегіонального співробітництва. Саме тому рішення основних проблем інтенсифікації міжнародної взаємодії регіонів передбачає системний підхід, реалізація якого пов'язана з необхідністю формування інституційних повноважень та обов'язків, відповідальністю органів різних рівнів, розробкою ефективних комунікативних каналів і організаційних механізмів стратегічного і програмного управління діяльністю.

Література

1. Власов В.Г. Політика регулювання міжнародних зв'язків регіонів: західноєвропейський досвід / Власов В.Г. – Миколаїв, 2015. – 231 с.
2. Економіка регіонів у 2015 році: нові реалії і можливості в умовах започаткованих реформ. – К.: НІСД, 2015. – 92 с.
3. Постанова Кабінету Міністрів України Про затвердження Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2011-2015 роки [Електронний ресурс]. – 2010. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1088-2010-%D0%BF>

4. Програмний документ з підтримки Європейським Союзом прикордонного співробітництва в рамках Європейського інструменту сусідства 2014-2020 [Електронний ресурс] // Європейська комісія. – Режим доступу: https://eeas.europa.eu/cbc_2014-2020_programming_document_en.pdf
5. Ambroziak Ł. Strefa wolnego handlu Unia Europejska: Ukraina – skutki handlowe dla Polski / Ambroziak Ł., Kaliszek E. // „Gospodarka Narodowa”. – 2009. – 187 p.
6. Brial F. Decentralisation territoriale et cooperation internationale / Brial F. – Paris: I-Harmattan, 1997. – 395 p.
7. Markusen A. Regions: Economics and Politics of Territory/ Markusen A. – New York: Rowman and Littlefield, 1987. – 304 p.

Тодоров Ігор

*д. іст. н., професор кафедри
міжнародних студій та суспільних комунікацій
Ужгородський національний університет*

СТРАТЕГІЧНИЙ ХАРАКТЕР ВЗАЄМИН УКРАЇНИ З НАТО

НАТО була створена насамперед для стримування Радянського Союзу, і її розвиток не можна зрозуміти поза загальним контекстом відносин з Росією. Новітні виклики та загрози європейській безпеці змусили європейців по-новому поглянути на проблематику своєї безпеки, а також переоцінити роль традиційних безпекових інституцій. Саме безпрецедентне розширення Заходу, що триває після 1989 року, не тільки докорінно змінило, а й революціонізувало міжнародну ситуацію. Серед пов'язаних із цим процесом наслідків центральне місце посідає консервативне прагнення Росії захистити власне бачення суверенітету та відновити зону впливу в Європі.

Росія протягом певного часу проголошувала бажання долучитися до демократичного цивілізованого світу. Проте ситуацію ускладнювало різне сприйняття цінностей і міжнародних процесів

на Заході та в Москві. Країни НАТО виходить з пріоритетності демократії, правової держави, ринкової економіки та ліберальної ідеології. Кремль продовжує дотримуватися парадигм так званої *real politik*, зон впливу тощо (постулатів кінця XIX ст.) Відповідно, одні і ті самі події та процеси сприймають у НАТО та РФ по-різному, і, відповідно, вони отримують кардинально протилежні оцінки. Намагання пояснити Кремлю, що прагнення України вступити до НАТО і ЄС не спрямовані проти РФ, від початку не мали жодного сенсу, бо виходили із раціональних посилок.

Перші контакти Україна-НАТО були започатковані восени 1991 р. Україна першою з пострадянських країн в лютому 1994 р. приєдналася до Ініціативи «Партнерство заради миру». 9 липня 1997 року у рамках Мадридського саміту НАТО відбулось підписання Хартії про особливе партнерство між Україною та НАТО. Хартія зафіксувала політичні зобов'язання сторін на найвищому рівні. Проте, тоді не ставилося питання щодо приєднання до Альянсу. Це була стратегічна помилка. На наш погляд, позбавляючись ядерної зброї Україна мала шанс отримати через членство в НАТО реальні, а не паперові (за Будапештським меморандумом) гарантії безпеки.

Лише 23 травня 2002 року Рада національної безпеки і оборони України ухвалила Стратегію України щодо НАТО, яка визначила кінцевою метою євроінтеграційної політики України вступ до цієї організації як основи загальноєвропейської системи безпеки. В листопаді було схвалено План дій Україна-НАТО. Цей план чітко визначив стратегічні цілі і пріоритети України для досягнення її мети - повної інтеграції у євроатлантичні структури безпеки і створив стратегічні рамки для існуючого і майбутнього співробітництва Україна-НАТО [1]. У період 2004-2008 рр. Україна не змогла скористалася шансом на приєднання до НАТО. Цьому було чимало причин зовнішнього та внутрішнього характеру. Передусім – це протидія Росії через впливи на українське суспільство та західних лідерів. Саме через це не було елітного та суспільного консенсусу щодо української безпекової стратегії.

Водночас плідно розвивалася співпраця з Альянсом. Зокрема, Україна брала участь практично в усіх миротворчих

операціях під проводом НАТО. Одним з успішніших напрямів є співробітництво, що здійснюється в рамках Спільної робочої групи високого рівня з питань воєнної реформи. Її діяльність спрямована на надання допомоги у реформуванні оборонної сфери України, зокрема реалізації Державної програми реформування та розвитку ЗС України. Військово-технічний напрямок співробітництва реалізується через участь у засіданнях Конференції національних директорів з озброєнь та її груп, співпраці в проєктах Агентства НАТО з питань постачання і забезпечення та інших структур НАТО, які працюють у військово-технічній сфері. Україна є визнаним лідером співробітництва з НАТО у сфері планування на випадок надзвичайних ситуацій цивільного характеру. Співробітництво з Альянсом у цій сфері дозволяє отримувати відчутну технічну та методичну допомогу, зокрема здійснювати підготовку особового складу сил цивільної оборони, використовувати досвід країн-членів НАТО і держав-партнерів для удосконалення національної системи захисту населення і територій, отримувати конкретну допомогу під час надзвичайних ситуацій.

Активно розвивається парламентський вимір співробітництва. Свідченням цього є активні контакти між Верховною Радою України і НАТО на високому рівні під час двосторонніх візитів, регулярна участь делегацій Верховної Ради у сесіях та семінарах Парламентської Асамблеї НАТО, участь у роботі Міжпарламентської ради Україна-НАТО, співробітництво з НАТО в рамках різних практичних проєктів [2].

Співробітництво з НАТО сприяє утвердженню в Україні демократичних цінностей, формуванню стабільного безпекового середовища, є важливим інструментом підтримки реформ, зокрема у секторі безпеки і оборони, а також забезпечує спільну протидію сучасним безпековим викликам і загрозам, зокрема – російській агресії.

Виходячи з довгострокової цілі приєднання до загальноєвропейської системи безпеки, основу якої складає НАТО, Україна поглиблюватиме співробітництво з Альянсом з метою досягнення критеріїв, необхідних для набуття членства

у цій організації, за напрямками: поглиблення політичного діалогу з питань упровадження демократичних реформ і забезпечення регіональної безпеки; реалізації коротко- та середньострокових заходів щодо підвищення обороноздатності України, зокрема проведення спільних навчань; розвитку взаємодії в сфері безпекового і оборонного планування, зокрема шляхом періодичного проведення комплексного огляду сектору безпеки і оборони, за результатами якого уточнюватимуться документи оборонного і безпекового планування; упровадження реформ у секторі безпеки і оборони відповідно до стандартів НАТО; створення ефективного механізму реагування на кризові ситуації, що загрожують національній безпеці; участі в операціях НАТО з підтримання миру і безпеки; розвитку спроможностей щодо запобігання і боротьби з тероризмом, а також спільної боротьби з тероризмом; імплементації принципів Ініціативи НАТО з побудови цілісності, прозорості, доброчесності та зниження корупційних ризиків у секторі безпеки і оборони; розвитку спільних програм підготовки персоналу органів сектору безпеки і оборони, зокрема Програми професійного розвитку; взаємодії у сферах енергетичної безпеки, науки і технологій та захисту навколишнього природного середовища.

Пріоритетним завданням є досягнення повної сумісності сектору безпеки і оборони з відповідними структурами держав - членів НАТО, що має забезпечити можливість набуття у майбутньому членства України в Північноатлантичному альянсі з метою отримання дієвих гарантій державного суверенітету та територіальної цілісності України.

Пріоритетним завданням поглиблення співпраці з НАТО є досягнення до 2020 року повної сумісності Збройних Сил України з відповідними силами держав – членів НАТО. Поглиблення співпраці з НАТО передбачає: розвиток багатосторонніх відносин у рамках сучасних механізмів НАТО, Хартії про особливе партнерство, Концепції оперативних можливостей НАТО [3].

Україна дотримуватиметься прийнятих у державах – членах НАТО таких принципів ведення бойових дій: гуманність – відповідність (неперевищення) рівня збройного насильства загальнолюдським цінностям і нормам міжнародного гуманітарного

права, а також поставленій меті бойових дій; готовність – зачасне забезпечення рівня готовності сил та засобів до виконання завдань за призначенням відповідно до умов бойової обстановки; цілеспрямованість (вибір та підтримка досягнення цілей) – єдність і однозначність мети бойових дій, що є запорукою їх успіху; безпека – постійна підтримка оперативного середовища з метою забезпечення необхідної свободи дій для досягнення цілей; несподіваність – наслідок непередбачуваних дій, що забезпечує розгубленість противника, втрату ним оперативної, тактичної рівноваги та єдності управління; концентрація зусиль – вирішальне синхронізоване застосування об'єднаних сил та засобів для досягнення головної мети бойових дій; економія зусиль – розумне використання наявних спроможностей для досягнення поставленої мети з уникненням зайвого перевищення; гнучкість – здатність оперативно змінювати склад сил та засобів, форми і способи їх бойового застосування відповідно до змін обстановки без втрати бойових спроможностей; співпраця – докладання об'єднаних координованих зусиль сил та засобів з метою максимально повного використання їх спроможностей; постійність – створення та застосування сил і засобів, здатних забезпечити безперервний вплив на противника, позбавлення його свободи маневру і можливості відновлення сил.

Україна у коротко- та середньостроковій перспективі паралельно із забезпеченням технічної та оперативної сумісності сил оборони із збройними силами держав – членів НАТО здійснюватиме трансформацію й адаптацію документів оборонного планування, оперативного і бойового управління, статутів і настанов до стандартів НАТО з урахуванням бойового досвіду у відсічі російській агресії.

Поглиблення співпраці з НАТО, надійне виконання взятих на себе партнерських зобов'язань, трансформація й адаптація документів оборонного планування, оперативного і бойового управління та досягнення повної сумісності сил оборони України з відповідними силами держав – членів НАТО сприятимуть досягненню необхідних критеріїв для набуття Україною повноправного членства в НАТО.

Література

1. Особливе партнерство України з НАТО. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/international-organizations/nato.
2. Річна національна програма співробітництва Україна – НАТО на 2016 рік. Затверджено Указом Президента України від 12 лютого 2016 року №45/2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/storage/>

Червінка Ірина

*к. політ н., асистент кафедри ПМВ
Національний університет «Львівська політехніка»*

ПІДСУМКИ ГОЛОВУВАННЯ УКРАЇНИ В РАДІ БЕЗПЕКИ ООН

Обрання України непостійним членом Ради Безпеки ООН створило нові можливості для української дипломатії на глобальному рівні. Зокрема, непостійне членство в Радбезі дало змогу Україні більш результативно вплинути на процес прийняття рішень в ООН, в тому числі щодо вирішення нагальних проблем світової політики, включаючи конфлікт в Україні. Крім цього, в лютому 2017 року Україна головувала в Раді Безпеки ООН, що, як здавалося, також мало надати їй додаткові привілеї.

Насправді скористатися перевагами головування в РБ доволі важко, адже, як висловився колишній представник України в Раді ООН з прав людини Володимир Василенко, «головуюча держава повинна себе поводити неупереджено і організовувати роботу Радбезу. Єдина перевага, якою можна скористатися, – це якимось чином вплинути на формування порядку денного» [4]. З іншого боку, він зазначив, що головуюча держава «повинна користуватися своїм членством в Раді Безпеки для того, щоб наполягати на обговоренні тих питань, які її цікавлять, які найкращим чином стосуються її національних інтересів» [4]. Саме це прагнула зро-

бити Україна, намагаючись, перш за все, привернути увагу членів РБ до російської агресії, адже, відповідно до визначених Україною пріоритетів в ролі непостійного члена Ради Безпеки, першим, а, отже, найважливішим серед них є протидія російській агресії проти територіальної цілісності та політичної незалежності України [3]. Крім цього, головування в Радбезі дало змогу працювати над реалізацією інших пріоритетів, до прикладу, посилення спроможностей ООН із запобігання конфліктам та посередництва [3], зокрема, одне із засідань було присвячене відповідній темі.

З іншого боку, не варто забувати, що головування в ООН – це не лише додаткові можливості, а і велика відповідальність. Наприклад, аналітик Міжнародного центру перспективних досліджень Євген Ярошенко зазначив: «Враховуючи те, що у України дуже обмежені ресурси для підтримання дипломатичної служби і що в нас дуже часто внутрішні протиріччя впливають на міжнародний рівень, це інколи може мати репутаційні ризики для України» [4]. При цьому він навів приклад резолюції 2334, що засуджувала незаконну поселенську діяльність Ізраїлю, яка отримала широкий резонанс та неоднозначні оцінки, викликавши критику деяких українських експертів та політиків та вкрай негативну реакцію Ізраїлю. Голосування за дану резолюцію привернуло б значно менше негативної уваги Ізраїлю до України, якби вона не була представлена в даний період серед членів Ради Безпеки ООН, що яскраво продемонструвало ризики, пов'язані з додатковою відповідальністю, яку надає непостійне членство. Виходячи з таких міркувань, відсутність негативних наслідків після головування України в РБ вже можна вважати успіхом української дипломатії. Однак такий підхід не можна вважати надто результативним, тому закономірно, що діяльність України під час головування в Радбезі все ж була орієнтована на активні дії в напрямку реалізації своїх пріоритетів.

Наприклад, після загострення ситуації в Авдіївці Україна ініціювала засідання РБ ООН у форматі відкритого брифінгу. Українська делегація не лише повідомила членам Ради Безпеки про загострення гуманітарної ситуації в Авдіївці, Ясинуватій та прилеглих районах, але також закликала Російську Федерацію до-

тримуватись своїх зобов'язань в рамках Мінських угод.

В. Єльченко вкотре наголосив, що Україна дотримується Мінських домовленостей та повністю орієнтована на застосування мирних та дипломатичних засобів врегулювання конфлікту. Він відзначив дві тенденції, що підтверджуються останніми подіями: по-перше, Росія та її найманці продовжують блокувати та підривати мирний процес, переслідуючи свої політичні цілі та покладаючись на невивіркове застосування сили, по-друге, існуючі механізми врегулювання конфлікту є недостатньо ефективними [2].

На цьому ж засіданні з брифінгами про розвиток ситуації виступили також заступник Генсекретаря ООН з політичних питань Джеффри Фелтман, заступник Генсекретаря ООН з гуманітарних питань Стівен О'Брайен та Глава СММ ОБСЄ Ертурул Апакан.

Серед обговорюваних в період головування України питань найважливішими були захист об'єктів критичної інфраструктури та врегулювання конфліктів у Європі. Участь у їх обговоренні взяли представники ЄС, ОБСЄ, МАГАТЕ й інших міжнародних організацій. Питання захисту об'єктів критичної інфраструктури було розглянуто 13 лютого. Важливість цієї теми В. Єльченко пояснив так: «Фактично це один із сегментів гібридних воєн, про які зараз багато говорять. Звичайно, ця тема дуже актуальна в першу чергу для України, але є не менш актуальною і для багатьох інших країн» [6].

У своєму виступі на відкритих дебатах РБ ООН щодо захисту критичної інфраструктури від терористичних атак міністр закордонних справ України П. Клімкін зазначив, що в даному контексті національна політика щодо забезпечення безпеки та стабільності має включати такі елементи, як співпраця між усіма зацікавленими сторонами державного та приватного сектору, що залучені до процесу експлуатації і захисту критичної інфраструктури; відкритий обмін інформацією про загрози та ризики для критично важливих об'єктів інфраструктури між органами державної влади, приватним сектором, громадами та окремими громадянами; підвищення рівня захищеності та взаємодопомоги окремих осіб і організацій, на які може несприятливо вплинути обмеження роботи або по-

шкодження найважливіших об'єктів інфраструктури [1]. За результатами засідання одноголосно було прийнято ініційовану Україною резолюцію 2341, що має важливе значення в контексті спільних зусиль держав, спрямованих на боротьбу з тероризмом.

21 лютого відбулося засідання у формі відкритих дебатів, присвячене проблематиці конфліктів у Європі. Оскільки особливу увагу було звернено на ефективність механізмів врегулювання конфліктів, для України дана тема є особливо актуальною, адже російсько-український конфлікт яскраво продемонстрував необхідність посилення їх результативності. Позитивним моментом було запрошення на дебати представників інших міжнародних організацій, зокрема, верховного представника Європейського союзу у закордонних справах та політиці безпеки Федеріки Могеріні, голови ОБСЄ, міністра закордонних справ Австрії Себастьяна Курца, Генерального секретаря ОБСЄ Ламберто Заньєра.

Важливість теми засідання підкреслив постійний представник України в ООН В. Єльченко, зазначивши, що це питання в цілому не розглядалося в рамках Ради Безпеки близько 20 років, з часу постюгославських конфліктів та наголосивши на тому, що ця тема є важливою в контексті ситуації на Донбасі, адже це конфлікт, що загрожує Європі та всьому світу [6].

Міністр закордонних справ України П. Клімкін, що головував на засіданні, влучно зазначив, що конфлікти в Європі поєднують одна спільна риса – участь в них РФ, яка намагається використувати існуючі протиріччя для реалізації власних геополітичних цілей. Необхідність протидії агресії РФ він пояснив потенційною небезпекою переходу «заморожених» конфліктів до активної фази та можливістю виникнення нових загроз та викликів стабільності [5]. Він також закликав ООН до більш активних дій в напрямі врегулювання конфліктів. Одним із вказаних ним механізмів є застосування «добрих послуг» Генерального секретаря, на що останнім часом Україна покладає надії у зв'язку з обранням нового Генсека. Крім цього, важливим також є заклик до Генсекретаря розглянути можливості для «забезпечення політичної та безпекової присутності ООН в Україні та співпраці з ОБСЄ з

метою повної імплементації резолюції РБ ООН 2202(2015)» [5]. Можна сподіватися, що результати цього засідання надалі виявлятимуться у вигляді конкретних дій та посиленні ефективності механізмів врегулювання конфліктів ООН шляхом їхнього реформування.

Загалом, період головування України в Раді Безпеки з огляду на проведені обговорення та прийняті резолюції є досить продуктивним, однак надалі слід зосередитися на реалізації конкретних цілей, орієнтованих на втілення пріоритетів членства України в Раді Безпеки та використати решту часу перебування України серед непостійних членів для втілення життєво важливих інтересів нашої держави, наприклад, подальшій протидії агресії РФ, просування питання про місію ООН на сході України або залучення ООН до посередництва у процесі врегулювання конфлікту.

Література

1. Виступ Міністра закордонних справ України на відкритих дебатах РБ ООН щодо захисту критичної інфраструктури від терористичних атак [Електронний ресурс] // Постійне представництво України при ООН. – Режим доступу: <http://ukraineun.org/press-center/246-vystup-ministra-zakordonnyh-sprav-ukraynu-na-vidkrytyh-debatah-rb-oon-shchodo-zahystu-krytychnoy-infrastruktury-vid-terorystychnyh-atak>.
2. Виступ Постійного представника України при ООН В. Єльченка на засіданні РБ ООН щодо України [Електронний ресурс] // Постійне представництво України при ООН. – Режим доступу: <http://ukraineun.org/press-center/243-vystup-postiynogo-predstavnyka-ukraynu-pry-oon-v-lchenka-na-zasidanni-rb-oon-shchodo-ukraynu>.
3. Діяльність України в Раді Безпеки ООН [Електронний ресурс] // Постійне представництво України при ООН. – Режим доступу: <http://ukraineun.org/ukraine-and-unsc>.
4. Кривцун Я. Нова роль України в Радбезі ООН: тягар чи шанс [Електронний ресурс] / Я. Кривцун // Апостроф. – Режим доступу: <http://apostrophe.ua/ua/article/politics/2017-02-01/novaya-rol-ukrainyi-v-sovbeze-oon-bremya-ili-shans/9932>.

5. Російська агресія проти України має на меті зруйнувати європейську і трансатлантичну єдність як основу світової системи безпеки – Павло Клімкін у РБ ООН [Електронний ресурс] // Постійне представництво України при ООН. – Режим доступу: <http://ukraineun.org/press-center/252-rosiyska-agresiya-proty-ukrayny-ma-na-meti-zruynuvaty-vropeysku-i-transatlantychnu-dnist-yak-osnovu-svitovoy-systemy-bezpeky-pavlo-klimkin-u-rb-oon>.
6. Україна визначилася з програмою свого головування в Раді Безпеки ООН [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ukr.lb.ua/world/2017/01/23/356538_ukraina_viznachilasya_z_programoyu.html.

Щукіна Роксана

студентка гр. МВ-42

Національний університет «Львівська політехніка»

Науковий керівник: к. політ. н., доц. Дорош Л.О.

РОЛЬ МІСІЙ ОБСЄ У ВИРІШЕННІ КОНФЛІКТІВ НА ТЕРИТОРІЇ ГРУЗІЇ ТА УКРАЇНИ: ДОСЯГНЕННЯ ТА НЕВДАЧІ

Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) є найбільшою регіональною міжнародною організацією, на яку покладається підтримка миру та безпеки в регіоні. Наразі, окрім безпеки в регіоні, одним із пріоритетних завдань ОБСЄ є розвиток демократичних інститутів та стабільного розвитку пострадянського простору у світлі того, що цим країнам в спадок після розпаду СРСР залишилася велика кількість неврегульованих етнічних конфліктів, економічна відсталість, а також велика залежність від РФ [6]. Попри значну активність ОБСЄ із врегулювання конфліктів, чимало аналітиків стверджують про низьку ефективність такої діяльності в зонах конфлікту. Відтак, у випадку пошуку механізмів вирішення конфлікту на Сході України за безпосередньої участі ОБСЄ актуалізуються дослідження ефективності її діяльності та методів роботи задля встановлення

демократичного устрою та миру на пострадянському просторі (на прикладі діяльності ОБСЄ у Грузії та Україні).

Відомо, що ОБСЄ зазвичай працює за допомогою польових структур – місій на місцях, які призначаються в країнах-членах голосуванням за погодженням всіх учасників. В Україні наразі працює три такі структури: Координатор проектів ОБСЄ в Україні, Спеціальна моніторингова місія ОБСЄ (СММ) в Україні, Місія спостерігачів ОБСЄ на двох російських пунктах пропуску «Гуково» і «Донецьк». Всі ці місії мають сприяти налагодженню діалогу та є діючими місіями в різних містах України. Робота організації в усіх країнах направлена на військово-політичну, економічну та екологічну сферу, а також людський вимір [14].

У Грузії місія ОБСЄ почала діяти з 1992 р. з початком конфлікту в Осетії. Вона сприяла мирним переговорам між учасниками конфлікту у грузинсько-осетинській війні, а також підтримувала процес мирного грузинсько-абхазького протистояння під егідою ООН. Мандат цієї місії закінчився 2009 р. [11], внаслідок блокування Росією пропозиції (підтриманої усіма іншими членами ОБСЄ) щодо продовження терміну діяльності спостерігачів [10].

До основних переваг та досягнень у роботі місій ОБСЄ у налагодженні діалогу слід віднести те, що першочергово ОБСЄ володіє нейтральним статусом, що дає змогу виступати медіатором у перемовинах між конфліктними сторонами. ОБСЄ у випадку конфліктів на території Грузії та України найчастіше вважається незацікавленою стороною, особливо якщо порівнювати її з діяльністю ЄС та НАТО [4]. Саме завдяки такій позиції, офіційна Москва виступила за співпрацю з ОБСЄ в обох конфліктах і розглядала цю організацію як платформу для переговорів, яка є безпечною для Росії. Окрім цього організація є безперечним лідером у вирішенні конфліктів на пострадянському просторі серед інших європейських організацій. Зокрема, вона має значний досвід у вирішенні конфліктів на Кавказі, в Центральній Азії та Східній Європі [13].

Однією з основних практик, застосованих ОБСЄ, є процес медіації. Прикладом успіху цієї методики можна вважати те, що ОБСЄ вдалося посадити за стіл переговорів представників Грузії

та Південної Осетії у 1994 р., і завдяки цьому місія представила проект домовленостей про майбутній статус Південної Осетії. Згодом, у 2000 р. у м. Баден (Австрія) був підписаний документ між обома сторонами, за участі ОБСЄ та Росії, який вважається найбільш вагомим кроком у вирішенні конфлікту [12]. За посередництва ОБСЄ проходили зустрічі Змішаної контрольної комісії, до складу якої входили Північна Осетія, Південна Осетія, Грузія та Росія, для вироблення плану урегулювання кризи [9, с. 43-44].

В Україні СММ об'єктивно інформує про інциденти на кордоні між Україною та непідконтрольними територіями, а також гуманітарну ситуацію в прилеглих районах. З підписанням Мінського протоколу (від 5 вересня 2014 р.) та Мінського меморандуму (10 вересня 2014 р.) на місію була покладена важлива функція – сприяння виконанню цих домовленостей [8]. Окрім цього СММ проводить регулярні зустрічі з цивільним населенням, організує круглі столи з владою та населенням. Після падіння літака авіакомпанії Malaysia Airlines в Донецькій області СММ були першими міжнародними спостерігачами, які прибули на місце катастрофи. Вони також забезпечували доступ міжнародним експертам до місця інциденту [9].

Щодо невдач та недоліків ОБСЄ при вирішенні конфліктів, слід зазначити, що одним з головних недоліків роботи ОБСЄ є складний процес прийняття рішень в межах організації. Як зазначалося раніше, основним принципом ОБСЄ є згода всіх країн-учасниць [7]. Однак, як відомо з історичної практики, консенсусу досягти досить важко, особливо коли питання стосується сторін, залучених до кризової ситуації. Відомою є ситуація, коли Росія блокувала продовження місії в Грузії у 2008 р. [2].

На територіях України та Грузії ОБСЄ також має досить обмежений мандат і не використовує воєнні методи у своїй роботі. У складі своїх місій вона має військових, проте вони не беруть участь у воєнних діях. Через це, деякі експерти зазначають, що організація могла б діяти більш рішуче та ефективніше, якби не певна обмеженість її повноважень. Часто організація не має важелів впливу на великі держави, які зацікавлені в продовженні, або заморожуванні конфлікту [5].

Баденський документ – був єдиною успішною спробою врегулювати кризу в Грузії. Проте наступні перемовини не дали значного результату, адже різні політичні мотиви, а також економічні вигоди (контрабанда та нелегальний продаж бензину) виявився важливішим для учасників конфлікту, аніж приведення домовленостей до дії. Окрім цього в механізмі ОБСЄ, як в принципі і в системі міжнародного права, немає елементу примусу виконання цих договорів [12]. В Україні подібна ситуація склалася з Мінськими домовленостями, підписаними учасниками Трьохсторонньої контактної групи. Останній договір включав конкретні кроки з роззброєння та відведення важкої зброї, обміну полоненими, а також проведення місцевих виборів на Донбасі [1]. Результати цих домовленостей оцінити досить важко, адже одразу після підписання були зроблені певні кроки у вирішенні конфлікту (обмін полоненими та відведення зброї). Однак з часом бойові дії відновилися і конфлікт загострився.

Отже, серед переваг ОБСЄ у вирішенні конфлікту на території України та Грузії слід виділити її нейтральний статус на міжнародній арені та у підході до висвітлення подій, великий досвід у вирішенні конфліктів саме на території пострадянського простору. Серед безперечних успіхів є різнобічний підхід до вирішення криз у суспільстві, який охоплює різноманітні сфери життя країни, а також активна співпраця з іншими міжнародними організаціями та зацікавленими сторонами в цих державах. До успіхів також слід віднести процес медіації та залучення конфліктуючих сторін до переговорів.

До невдач загалом слід віднести складний процес прийняття рішень, а також обмеженість мандату в зоні окремо взятих конфліктів. Часто організація піддається критиці через те, що не використовує жодних інструментів примусу щодо сторін задля виконання домовленостей. Всі результати домовленостей (і в Грузії, і в Україні) не були виконані або були частково виконані сторонами конфлікту, що свідчить про низьку ефективність проведених переговорів і спричинює перетворення конфліктів у невіршені або заморожені.

Література

1. Комплекс мер по выполнению Минских соглашений [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.osce.org/ru/cio/140221>
2. Миротворческая миссия на Донбассе: что подсказывает Украине мировой опыт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eurointegration.com.ua/rus/articles/2016/03/18/704639>
3. Мінські домовленості – спроба аналізу підходів та намірів учасників процесу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://iac.org.ua/minski-domovlenosti-sproba-analizu-pidhodiv-ta-namiriv-uchasnikiv-protsesu/>
4. ОБСЕ в роли медиатора в украинском конфликте? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dw.com/ru/обсе-в-роли-медиатора-в-украинском-конфликте/a-17617552>
5. ОБСЕ: сучасні виклики та перспективи розвитку. Аналітична доповідь [Електронний ресурс] / [Срмолаєв А.В., Кононенко К.А., Резнікова О.О. та ін.]; Національний інститут стратегічних досліджень. – К.: Укр. ін-т стратег. дослідж., 2013. – 52 с. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/public/File/2013_table/0312_dopovid.pdf.
6. Орлова Т.В. Історія нових незалежних держав: Навч. посіб. [Електронний ресурс] / Т.В. Орлова. – К.: Знання, 2010. – 487 с. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/12210605/istoriya/novi_nezalezchni_postradyanski_derzhavi_problemi_dosyagnennya_perspektivi
7. Реакція ОБСЄ на кризу в Україні і навколо неї [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.osce.org/uk/home/125576?download=true>
8. Участь України в Організації з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/international-organizations/osce>;
9. Шелест А. Інституціональне посередництво в конфліктах на Кавказі [Електронний ресурс] / Анна Шелест // Центральна Азія і Кавказ. – 2012. – Вып.2. – С. 40-49. – Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/institutsionalnoe-posrednichestvo-v-konfliktah-na-kavkaze>;
10. Alsyte J. OSCE's achievements vs. Shortcomings in the resolution of armed conflicts [Електронний ресурс] / Alsyte J. – Режим доступу: <http://wp-content/uploads/2015/08/LFPR-24-Alsyte.pdf>.

11. OSCE Mission to Georgia (closed) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.osce.org/georgia-closed>
12. Stöber S. The Failure of the OSCE Mission to Georgia – What Remains? [Электронный ресурс] / Stöber S. – Режим доступа: <https://ifsh.de/file-CORE/documents/yearbook/english/10/St%C2%94ber-en.pdf>.
13. Survey of OSCE Field Operations, SEC.GAL/27/16, 18 February 2009, The Secretariat of Conflict Prevention center, Vienna. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.osce.org/crc/74783?download=true>
14. What is the OSCE [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.osce.org/whatistheosce>;

СЕКЦІЯ 4. СТАЛИЙ РОЗВИТОК У СИСТЕМІ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Гончарук Анастасія

студентка гр. МВ-42

Національний університет «Львівська політехніка»

Кукурузяк Наталія

студентка гр. МВ-42

Національний університет «Львівська політехніка»

Науковий керівник: к. політ. н., доц. Демчишак Р.Б.

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ МІСТА ДРОГОБИЧ

В науці існує безліч визначень поняття «стратегія». Щодо стратегії розвитку міста, то розробники дотримуються такого розуміння, що охоплює загальний напрямок (вектор) майбутнього розвитку міста, алгоритм дій, якого місцева громада дотримується в конкретній ситуації; це свого роду близька перспектива, яку поділяють члени міської ради та реалізують в її намірах та діях.

Саме стратегічний план, стратегія населеного пункту має забезпечувати сталий розвиток, який орієнтований, перш за все, на людину та покращення якості її життя у сприятливому соціально-економічному середовищі та екологічно чистому, різноманітному природному довіллі. Основою в запровадженні стратегії розвитку міста є глобальні Цілі сталого розвитку на період 2016-2030 [3].

Реалізація сталого розвитку через стратегію населеного пункту забезпечує подолання бідності шляхом ефективної зайнятості населення, високої вартості робочої сили, накопичення людського і соціального капіталу, розвитку підприємницької активності населення, зміцнення середнього класу, підвищення соціальних стандартів і гарантій, а також надання необхідної соціальної підтримки вразливим групам населення. Політика сталого розвитку виділяє пріоритетом забезпечення гідних умов праці та життя у власній країні. Це і є початком та основою реалізації успішної стратегії розвитку населеного пункту.

Зокрема, місто Дрогобич, що знаходиться у південно-західній частині Львівської області, потребує покращення та перебудови в плані стратегічного планування. Так, нами було запропоновано стратегічний план розвитку міста, основою якого слугує сталий розвиток, як невід'ємна складова кожного стратегічного плану.

Головним завданням процесу підготовки Стратегії було зробити її зрозумілою та зручною для практичного використання. Серед основних завдань, що ставилися в процесі підготовки Стратегії, виділено фундаментальність, всеохопність, збалансованість та зрозумілість. Саме виконання цих завдань сприятиме успішній реалізації стратегії. Причому, першочергову увагу варто зосередити на тих сферах, що безпосередньо впливатимуть на покращення якості життя населення даного міста. Основу такого підходу складає концепція сталого розвитку, до якої входить навколишнє середовище, охорона здоров'я і соціальна сфера, економіка та безпосередньо населення міста.

Виділяють багато підходів до розуміння поняття «соціальної сфери». Так, науковець Г. Пігуль визначає два основних підходи, що розкривають зміст цього поняття. Перший підхід передбачає, що соціальна сфера – це система галузей, що представляє у сукупності одну із основних сфер виробництва – невиробничу сферу. Другий підхід до розуміння соціальної сфери базується на соціальній важливості її галузей, а також їх ролі у забезпеченні способу і рівня життя людей, їх добробуту та споживанні. Так, соціальна сфера створює сприятливі умови як для духовного, так і матеріального життя, оскільки якість, асортимент і доступність надаваних послуг є важливою складовою частиною формування високого рівня життя населення [2]. Ця сфера безпосередньо пов'язана з політикою, економікою, соціологією, демографічними дослідженнями.

Одним із перших завдань для реалізації стратегії є покращення інфраструктури об'єктів соціальної сфери. Важливими завданнями у покращенні цієї сфери є встановлення пом'якшувальних установок питної води в закладах освіти; підвищення рівня матеріально-технічного забезпечення ЗОШ (комп'ютерна техніка, спортивний інвентар); покращення облаштування

приміщень загального користування та благоустрою територій в закладах освіти (спортивні майданчики, доріжки); проведення комп'ютеризації бібліотеки міста. Стратегічна ціль соціальної сфери стратегії розвитку міста полягає в активізації громади м. Дрогобич, зокрема у стимулюванні ініціативи жителів м. Дрогобич, а також проведенні інформаційно-навчальної роботи для активістів громади щодо пошуку та залучення додаткових джерел фінансування. Один із варіантів, який ми пропонуємо – це проведення міського конкурсу міні-проектів «Місто моїми очима», за допомогою якого можна визначити пріоритетні напрямки для розвитку міста.

Необхідні також ініціативи, спрямовані на розвиток молоді, що поповнювало би громадський актив міста, допомагало молодим людям через волонтерство здобувати робочий досвід та ставати більш конкурентними на ринку праці. Тому другим заходом для виконання вищепоставлених завдань, на нашу думку, є розробка та запровадження навчально-тренінгової програми «Залучення ресурсів для формування громадської свідомості через проектну діяльність».

Одним із важливих елементів Стратегії розвитку міста є екологічна її частина. Серед цілей Сталого розвитку, визначеними ООН, є збереження, відновлення та раціональне використання наземних і внутрішніх прісноводних екосистем, зокрема лісів, водно-болотних угідь, гір і посушливих земель тощо [3]. Для забезпечення сталого розвитку м. Дрогобич, важливими для досягнення цих цілей, на наш погляд, є такі заходи: покращення водопровідної системи міста, розробка проектів щодо системи переробки відходів та запровадження цих проектів, використання відновлюваних джерел енергії, залучення громадян до активного захисту довкілля, проведення інформаційної діяльності у закладах освіти та серед всього населення міста тощо.

Щодо економічної частини стратегії розвитку м. Дрогобич, слід зазначити, що покращення економічного рівня розвитку можливе за умов підвищення конкурентоспроможності міста [1]. На нашу думку, завданнями, які допоможуть у вирішенні проблеми конкурентоспроможності, є залучення стратегічних інвестицій в

індустріальний парк м. Дрогобич, створення сприятливих умов для розвитку малого та середнього бізнесу, розвиток ринку праці та ознайомлення жителів з його станом, а також розвиток туризму. Для вирішення цих завдань можуть бути використані такі заходи: розробка довгострокової програми комплексних заходів із залучення стратегічних інвестицій, створення окремого напрямку роботи з інвесторами, залучення фахівців зі знанням іноземних мов, розробка довгострокової програми для підтримки малого та середнього бізнесу, розробка та запровадження програми створення стартапів для молоді, запровадження «ярмарків кар'єри» та ін. Ми вважаємо, що, за умов виконання цих завдань м. Дрогобич може значно покращити свою конкурентоспроможність не лише в регіоні, а й загалом в масштабах всієї країни, а, можливо, навіть поза її межами.

Отже, беручи за основу Цілі сталого розвитку 2016-2030, розроблені ООН, ми дійшли до висновків, що стратегія населеного пункту повинна гарантувати сталий розвиток, який орієнтований, на людину та покращення якості її життя у належному середовищі та екологічно чистому природному довкіллі. На нашу думку, запровадження стратегії сталого розвитку та її реалізації для міста Дрогобич є важливою основою для виконання таких завдань як залучення інвестицій, співпраця місцевої громади, вдосконалення системи управління, консолідація міської та регіональної влади та визначення спільних пріоритетів для всієї громади міста.

Література

1. Жаліло Я. Економічна стратегія держави: теорія, методологія, практика / Ярослав Жаліло. – Київ: НІСД, 2003. – 368 с.
2. Пігуль Г. Теоретичні аспекти формування соціальної сфери в сучасних економічних умовах [Електронний ресурс] / Г. Пігуль // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». – 2013. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2506>
3. Цілі сталого розвитку 2016-2030 [Електронний ресурс] // Сайт United Nations Ukraine – Режим доступу: <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku>.

Ігор Гриньків,
міський голова м. Золочева

МІСТО ЗОЛОЧІВ У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНИХ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ООН

Цілі сталого розвитку – це завдання та показники, які країни-члени ООН використовують для формування свого плану дій та політичного курсу на наступні роки і які були прийняті на саміті ООН у вересні 2015-го року. Цілі сталого розвитку доповнюють Цілі розвитку тисячоліття (ЦРТ), що були узгоджені урядами у 2001-му році і які діяли до грудня 2015-го року. Безперечно, що забезпечення сталого розвитку є завданням, що вимагає системного і комплексного підходу, де важливу роль відіграє система публічного управління, розвиток демократії та правової держави. Глобальні проблеми вимагають не лише нових ідей, своєчасного реагування, а й співпраці на всіх рівнях.

В Україні на державному та місцевому рівнях також розпочалась робота зі формування цілей сталого розвитку на 2016-2030 роки. Питання сталого розвитку є дуже актуальними для сучасної України, розроблено та затверджено базу нормативно-правових актів щодо впровадження концепції сталого розвитку в життя. Звичайно, існує велика кількість невирішених проблем, зокрема, це неефективне використання ресурсів для забезпечення збалансованого економічного, екологічного та соціального розвитку країни та її регіонів. Необхідно вдосконалювати механізм управління сталим розвитком країни та її регіонів, зокрема, активно працювати на законодавчому, організаційному, суспільно-громадянському рівні. Важливу роль відіграють громадянські ініціативи населення та злагоджена робота органів місцевого самоврядування. Провідну роль у впровадженні сталого розвитку відіграють і громадянські організації, які об'єднують активні суспільні групи громадян.

Активно до цього процесу долучились активісти міста Золочів, зокрема, визначено такі цілі як подолання бідності, зокрема, надання малозабезпеченим мешканцям міста Золочева фінансової матеріальної допомоги на лікування, оздоровлення, вирішення

побутових питань. Наприклад, Золочівська міська рада спільно з меценатами подарувала мешканцям міста Золочева електричні обігрівачі – конвектори. Важливим також є забезпечення здорового способу життя, зокрема, у Золочеві за останні три роки збудовано 11 дитячих та 4 спортивних майданчиків, щороку з міського бюджету виділяємо кошти на придбання безкоштовних ліків хворим з трансплантованою ниркою. Особливу увагу звертаємо на забезпечення якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя, зокрема, підтримуємо розвиток дошкільної освіти – проведення капітальних та поточних ремонтів приміщень дошкільних навчальних закладів міста Золочева. Активно працюємо над забезпеченням доступу до недорогих, надійних і сучасних джерел енергії, модернізували вуличне освітлення, встановили кілька сонячних панелей для отримання електроенергії, ввели в дію сміттесортувальний комплекс. Також працюємо над зміцненням засобів здійснення роботи в рамках глобального партнерства в інтересах сталого розвитку, розвиваємо співпрацю із містами-партнерами Польщі, Німеччини.

Звичайно, стратегія сталого розвитку України повинна враховувати широкий спектр глобальних тенденцій, пов'язаних із ними ризиків і загроз на майбутнє. Успішний розвиток України залежить від розвитку малих міст і містечок і тому особлива увага повинна приділятися саме їм. Важливу роль у цьому процесі відіграють міжнародні проекти, які показують можливості сталого розвитку українського суспільства, мобілізують місцеві громади, сприяють налагодженню комунікації, здійснюють навчання громад. І таким позитивним прикладом на Львівщині є Проект «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду».

Денішук Олександра
студентка гр. МВ-42
Національний університет «Львівська політехніка»
Науковий керівник: к. політ. н. Івасечко О. Я.

ОСОБЛИВОСТІ ПІДТРИМКИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ З БОКУ ЄС

В умовах глобальних інтеграційних процесів одним із найактуальніших питань міжнародних відносин є проблема захисту навколишнього середовища. Домінуючу роль у координуванні політики вирішення світових екологічних проблем відіграє саме Європейський Союз. З огляду на це, екологічна ситуація, яка склалась на сьогодні, і насамперед стан навколишнього середовища у країнах-членах ЄС не варто зводити до єдиного знаменника. Це пояснюється тим, що екологічні проблеми носять транскордонний характер, а тому відіграють важливу роль у сучасних міжнародних відносинах. Разом з тим держави опинилися в екологічній залежності одна від одної, оскільки природне довкілля не має кордонів. Неможливість вирішення назрілих екологічних проблем глобального характеру силами лише окремих державам через об'єктивні та суб'єктивні причини стало наслідком формування спільної міждержавної екологічної політики.

На сьогодні екологічна політика ЄС здійснюється відповідно до повноважень Співтовариства у цій сфері, які зафіксовані в Договорі про утворення ЄС. Стратегічною метою сучасної екологічної політики ЄС є збереження природних екосистем, покращення здоров'я населення і демографічної ситуації, забезпечення екологічної безпеки ЄС і підвищення рівня життя та здоров'я європейців. Модерна екологічна політика ЄС нерозривно пов'язана з іншими політиками такими як соціальною, економічною, науково-технічною, а тому зосереджується основна увага на антропогенній та техногенній діяльності на навколишнє середовище в країнах-членах ЄС, наслідком якої є так званий «ефект бумеранга». Власне модель партнерства слугує одним із найефективніших напрямів підвищення рівня вагомості екологічної політики ЄС у міжнародному аспекті. З одного боку,

модель партнерства передбачає існування зацікавлених суб'єктів на усіх інституційних рівнях, які б могли бути «партнерами» у вирішенні назрілих екологічних проблем. З іншого боку – це існування пропозицій щодо практичної імплементації заходів з метою залучення громадянського суспільства до ефективного формування екологічної політики. Тому можемо висновувати, що екологічна політика ЄС є однією із пріоритетних сфер процесу євроінтеграції. Отже, екологічна політика ЄС має на меті високий рівень захисту навколишнього природного середовища, враховуючи при цьому відмінність ситуації у різних країнах – членах Співтовариства, а також в окремих регіонах. Домінуюча роль у ній відводиться послідовному переходу до економічно за законодавчо ефективних інструментів, які б на практиці стимулювали природоохоронну діяльність, зокрема екологічні податки та квотування викидів шкідливих речовин. Проте не варто забувати і того факту, що адаптацію до законодавства ЄС в сфері охорони здоров'я описують як «гірку пігулку», яку країни-кандидати мають проковтнути заради виконання їх стратегічного завдання - членства в ЄС. Тому завданням теперішніх як центральних, так і місцевих органів державної влади в Україні повинна бути перманентна праця над імплементацією принципів і стандартів європейської екологічної політики з метою набуття гідного місця нашої держави в Європейському Союзі [4].

Європейська екологічна політика базується на принципах безпеки, попередження та усунення забруднення у джерелі, і на правилі «забруднювач платить». Багаторічні програми дій з охорони навколишнього середовища створюють основу для майбутніх кроків у всіх сферах політичного середовища. Вони вбудовані в горизонтальні стратегії та враховуються у міжнародних переговорах з питань навколишнього середовища.

На сьогодні єдиним нормативно-правовим актом, що визначає екологічну політику і стратегію держави, є постанова Верховної Ради України від 5 березня 1998 р. «Про Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки» [3]. Багато положень цього документа не втратило своєї

актуальності, однак у цілому він уже не відповідає вимогам сьогодення, оскільки за період, який минув з 1998 року, відбулися значні події на міжнародному рівні, які визначили подальший розвиток екологічних стратегій, а в Україні суттєві зрушення в напрямі посилення економічної діяльності. Зазначене зумовило необхідність розроблення проекту нового стратегічного документа на довгострокову перспективу – Стратегії національної екологічної політики України на період до 2020 року, яка враховує процеси глобалізації економіки, розвиток ринкових відносин, перспективи вступу України до СОТ, положення ряду міжнародних зобов'язань України в сфері охорони навколишнього природного середовища [3].

У січні 2011 р. вступив в силу Закон України «Про основні застави (стратегію) державної екологічної політики до 2020 року», прийнятий Верховною Радою 1 грудня 2010 року, який визначає основні принципи і заходи екологічного управління в сфері охорони атмосферного повітря. До них відносяться: зменшення обсягу викидів загальнопоширених забруднюючих речовин, визначення цільових показників вмісту небезпечних речовин в атмосферному повітрі, оптимізація структури енергетичного сектору національної економіки шляхом збільшення обсягу використання енергетичних джерел з низьким рівнем викидів двоокису вуглецю, а також забезпечення скорочення обсягу викидів парникових газів відповідно з задекларованих Україною міжнародних зобов'язань в рамках Кіотського протоколу до Рамкової конвенції організації Об'єднаних Націй про зміну клімату.

Слід зазначити, що дана Стратегія спрямована на наближення української екологічної політики до вимог ЄС і визначає напрямки гармонізації екологічної політики України з європейським екологічним процесом, особливо в галузі охорони атмосферного повітря.

Однією з цілей цієї стратегії є приведення екологічної політики України до стандартів Європейського Союзу. ЄС виділив 35 млн євро у рамках програми бюджетної підтримки аби допомогти національній стратегії і сприяти допомозі Міністерству екології та природних ресурсів України для кращого захисту навколишнього середовища країни.

Стратегія національної екологічної політики являє собою перший документ європейського типу в історії екологічної політики України. Вона має чітку мету, обмежене число завдань і пріоритетних напрямків діяльності відповідно до кожної цілі. Крім того, документ також має певні тимчасові рамки. Всі ці характеристики створюють основу для регулярної звітності та оцінки ефективності пропонованих заходів, особливо ті, які показують наскільки добре інструменти екологічної політики працюють.

До основних цілей цієї Стратегії належать:

По-перше, підтримка інтеграції екологічної політики в розвитку галузевої та територіальної політики.

По-друге, наближення українського екологічного законодавства норм ЄС.

По-третє, створення інституційного потенціалу Міністерства екології та природних ресурсів для реалізації нової політики.

По-четверте, стабілізація забруднення повітря від електростанцій.

По-п'яте, поліпшення якості поверхневих вод.

І, остання, збільшення природних територій, що знаходяться під охороною.

Адаптація екологічного законодавства України до стандартів ЄС, що налічує понад 200 директив, які регулюють стан навколишнього середовища, а також нормотворче супроводження його впровадження на національному рівні, вимагає високого професійного рівня експертів-юристів, економістів та профільних спеціалістів із глибоким знанням європейського права та тісними контактами у відповідних колах в інституціях та державах-членах ЄС. Крім цього, практичне впровадження директив вимагає значних капіталовкладень. Згідно із підрахунками європейських експертів, виконання екологічних стандартів ЄС країнами останньої хвилі розширення коштувало в середньому 1 тис. євро на душу населення залежно від стартових умов країни [2].

Отже, можемо підсумувати, що сьогодні в Україні не відводиться належна увага вирішенню екологічних проблем, зокрема не спрямовуються зусилля на боротьбу з глобальними

змінами клімату Землі, хоча досвід країн-членів ЄС свідчить про позитивні результати таких дій [1]. Все це буде шлях до зближення України з ЄС у сфері екологічної політики, де перед Україною постає велика кількість завдань і дана Стратегія національної екологічної політики повинна сприяти полегшеному вирішенню цих проблем.

Література

1. Перга Т. Екологічна політика як інструмент зближення України з ЄС [Електронний ресурс] / Тетяна Перга. – 2014. – Режим доступу: <http://uaforeignaffairs.com/ua/ekspertna-dumka/view/article/ekologichna-politika-jak-instrument-zblizhennja-ukrajini-z/>.
2. Рабко О. Я. Співпраця України з країнами ЄС у сфері екологічної політики [Електронний ресурс] / О. Я. Рабко, Є. В. Вознюк. – 2015. – Режим доступу: <https://internationalconference2014.wordpress.com/2015/12/29/співпраця-україни-з-країнами-єс-у-сфер/>.
3. Розпорядження про схвалення Концепції національної екологічної політики України на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – 2007. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/880-2007-p>.
4. Шіммельфенніг Ф. Європеїзація Центральної та Східної Європи: Наук. вид. / Шіммельфенніг Франк, Ульріх Зедельмаєр. – К.: Юніверс, 2010. – 288 с.

Дорош Леся
к. політ. н., доц. кафедри ПМВ
Національний університет «Львівська політехніка»

Івасечко Ольга
к. політ. н., доц. кафедри ПМВ
Національний університет «Львівська політехніка»

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Однією з важливих передумов забезпечення стійкого реально-го зростання української економіки та гарантування енергетичної безпеки нашої держави є істотне підвищення енергоефективності внутрішнього виробництва в Україні. У цьому контексті особливо важливим є впровадження міжнародних та європейських стандартів та орієнтація на показники енергоефективності провідних держав світу. Загальновізвано, що показники споживання первинних енергоресурсів в Україні значно перевищують середні показники для країн, які становлять ядро ЄС, відтак йдеться про значно нижчий ефект для функціонування різних галузей нашої держави від використання енергоресурсів. У світлі вищесказаного особливого значення при забезпеченні енергетичної безпеки України набуває врахування міжнародного та європейського досвіду з оптимізації енергоспоживання та підвищення енергоефективності на засадах сталого розвитку.

Енергоефективність дослідники вважають однією із складових національної конкурентноспроможності. Забезпечення останньої передбачає заходи у різних сферах – енергетичній, економічній, екологічній, та безпосередньо пов'язане із енергетичної безпекою держави. Враховуючи складну ситуацію із вичерпними енергетичними ресурсами в Україні, у тому числі у світлі агресії РФ на Сході нашої країни, слід брати до уваги те, що забезпечення національної енергетичної безпеки на основі широкого використання невідновлюваних енергоресурсів, у середньо- та довгостроковій перспективі не вирішить проблем гарантування енергетичної безпеки нашої держави, а лише посилюватиме

проблеми у цій сфері. Дослідники вважають, що суто тактичний (ми б охарактеризували як меркантильний) підхід до гарантування енергетичної безпеки України, орієнтований на максимальне поточне забезпечення країни енергоресурсами, без оцінки та прогнозування потреб і доступних обсягів енергоресурсів у довгостроковій перспективі, призводитиме до посилення загроз для енергетичної системи у майбутньому, передусім у ресурсному та екологічному вимірах.

Орієнтація на забезпечення енергетичної безпеки України на сучасному етапі із одночасною мінімізацією ризиків і загроз у сфері національної енергетики в майбутньому можлива за умови планування та реалізації стратегій енергетичної безпеки в межах концепції сталого розвитку. Сталий розвиток визначають як такий розвиток суспільства, що задовольняє потреби сучасності, але не ставить під загрозу здатність задовольняти потреби майбутніх поколінь. Йдеться про ідеальну модель бажаного майбутнього розвитку суспільства, результат довготермінової стратегії оптимізації всієї діяльності людства та його взаємин з природним довкіллям. Досягнення сталого розвитку вимагає суспільного консенсусу і соціальної відповідальності та справедливості всередині країн, а також перенесення цих принципів на рівень міжнародних відносин [5, С. 60-61].

У межах концепції сталого розвитку найбільш важливими питаннями у сфері енергетичної політики визначаються: покращення доступу до енергії, заохочення до енергозбереження та стимулювання впровадження найсучасніших та більш чистих енергетичних технологій тощо. У цьому випадку часто вживають поняття «стала енергетична безпека (sustainable energy security)», у рамках якого наголос робиться не лише на тактичному гарантуванні енергетичної безпеки, а й турботі про енергозабезпечення в далекому майбутньому. У цьому випадку на перше місце виступають детальна об'єктивна оцінка використання усіх енергоресурсів в державі, справедливий та гарантований доступ до цих ресурсів, сталість та прозорість енергетичних ринків. Першочергове значення у процесі гарантування сталої енергетичної безпеки має використання відновлюваних енергоресурсів та екологічно без-

печне використання невідновлюваних (наприклад, газифікація вугілля, спалювання із застосуванням технології CCS) називають таким, що відповідає вимогам сталого розвитку [5, С. 61-64]. До прикладу, аналітики Deutsche Bank зазначають, у розвинених країнах відновлювальна енергетика досягла переломного моменту і є не лише комерційно життєздатною, а й інвестиційно привабливою [3, С. 13].

У доповіді «Порядок денний для XXI століття» до напрямів інтенсифікації зусиль для досягнення сталого розвитку, які мають безпосередній стосунок до проблематики енергетичної безпеки, належать: вироблення політики збалансованого природокористування із одночасним подоланням національного егоїзму геополітичного характеру окремих країн чи регіональних утворень; формування відкритої екологоорієнтованої економіки (лібералізація торгівлі, формування відкритої, справедливої, безпечної, недискримінаційної та передбачуваної міжнародної торговельної системи; забезпечення взаємозміцнюючого характеру політики у сфері міжнародної торгівлі в інтересах сталого розвитку; надання адекватних фінансових ресурсів країнам, що розвиваються тощо); попередження та вирішення міжнародних конфліктів, які називають однією з причин несталого розвитку; вироблення нових критеріїв національної та міжнародної безпеки із відповідною реакцією на внутрішні та зовнішні загрози та виклики та пошуком механізмів їх нейтралізації [5, С. 65-66].

У Дорожній Карті з енергетики до 2050 р., що розроблена Європейською Комісією також надається визначальне значення досягненню сталості енергетики країн-членів ЄС та визначено три можливих сценарії розвитку енергетики (так звані сценарії декарбонізації). Перший з них стосується власне суттєвого підвищення енергоефективності та енергозбереження («сценарій енергоефективності»). У межах цього сценарію передбачається, що потреба ЄС в енергії у 2050 р. має знизитись приблизно на 40%, порівняно з піком 2005-2006 рр. Другий сценарій передбачає суттєве підвищення частки відновлюваних джерел енергії в енергобалансі («сценарій ВДЕ»), коли частка ВДЕ в кінцевому енергоспоживанні має досягти 75%, а у споживанні

електроенергії – 97% в 2050 р. Ключовим моментом третього сценарію є диверсифікація джерел енергопостачання, коли всі вони конкурують між собою на ринкових засадах. Цей сценарій може мати два варіанти розвитку: по-перше, коли диверсифікація джерел енергопостачання відбувається з відстроченим впровадженням технологій уловлювання і зберігання вуглецю та, по-друге, коли диверсифікація джерел енергопостачання відбуватиметься за умови, що нові атомні блоки не будуть споруджуватись, окрім тих, що будуються вже зараз [1]. Враховуючи ці варіанти розвитку енергетики ЄС, слід зазначити про реальність покриття потреби ЄС в енергії у 2050 р. майже на 100% за рахунок відновлюваних джерел енергії.

У нормативно-правових актах України, зокрема у «Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» питанням енергоефективності як складової сталого розвитку та забезпечення енергетичної безпеки нашої держави також надається пріоритетне значення. У Стратегії першочергове значення звернуто на зниження енергоємності валового внутрішнього продукту (на 20% до кінця 2020 р.), перехід до використання енергоефективних технологій та обладнання, забезпечення максимально широкої диверсифікації шляхів та джерел постачання первинних енергоресурсів, зокрема нафти, природного газу, вугілля, ядерного палива, нарощування видобутку вітчизняних енергоносіїв, лібералізацію ринків електричної і теплової енергії тощо [4]. Реалізація цих та інших завдань, визначення пріоритетів державної політики у сфері енергоефективності матиме результатом посилення енергетичної незалежності нашої країни, а, відтак, й втілення основних положень міжнародних та європейських програм сталого розвитку, зокрема підтримки альтернативної, відновлювальної енергетики (до прикладу, долучення до європейського тренду поступового нарощення частки альтернативної енергії у країнах ЄС до 20% загального обсягу в 2020 р. та до 40% – у 2040 р.). Такими цифрами Україна на разі похвалитись не може, однак взяла на себе зобов'язання підняти до 2020 р. частку відновлювальної енергії до 11% (включно з гідроелектроенергетикою) [2, С. 14].

Отож, забезпечення енергетичної безпеки України у межах парадигми сталого розвитку є частиною гарантування національної безпеки нашої держави, забезпечення сталого розвитку та належного рівня життя майбутніх поколінь, турботи про навколишнє природне середовище. Концепція сталого розвитку дає можливість розглядати процеси у енергетиці у нашій країні невіддільно від розвитку всього людства. Відтак, важливим для дотримання стійкої енергетичної безпеки України є відкидання «вузьких» внутрішньонаціональних інтересів з одночасним врахуванням вирішальної ролі таких наднаціональних інтересів, як от збереження природного довкілля, запобігання кліматичним змінам тощо. У світлі цього визначальним для України є вироблення стратегії енергетичної безпеки, базованої на екологічно безпечних технологіях, зменшенні залежності від вичерпних енергоресурсів, дотримання соціальних стандартів енергозабезпечення тощо.

Література

1. Аналіз енергетичних стратегій країн ЄС та світу і ролі в них відновлюваних джерел енергії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uabio.org/img/files/docs/uabio-position-paper-13-ua.pdf>
2. Крамар О. Не той відтінок зеленого / Олександр Крамар // Український тиждень. – 2017. – №7 (483). 17-23.02.2017. – С. 14-17.
3. Малко Р. Ціна біомаси / Роман Малко // Український тиждень. – 2017. – №7 (483). 17-23.02.2017. – С. 13.
4. Про стратегію сталого розвитку «Україна-2020»: Указ Президента України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>;
5. Прокіп А.В. Гарантування енергетичної безпеки: минуле, сьогодні, майбутнє: Монографія / А.В.Прокіп. – Львів: ЗУКЦ, 2011. – 154 с.

Назар Ігор
*координатор проекту ЄС-ПРООН «Місцевий розвиток,
орієнтований на громаду-3» у Львівській області*

ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ НА ЛЬВІВЩИНІ

*(на прикладі Проекту Європейського Союзу
та Програми розвитку ООН «Місцевий розвиток,
орієнтований на громаду»)*

Проблеми сталого розвитку різних держав активно досліджуються українськими та зарубіжними вченими. Досвід країн ЄС свідчить про те, що найбільш поширеними напрямками сталого розвитку сьогодні є контроль за збереженням природного середовища; удосконалення екологічної політики (контроль за відходами та викидами, впровадження стандартів чистоти водних, повітряних, земельних ресурсів), вирішення національних проблем країни (старіння населення, підвищення активного довголіття, зниження рівня захворюваності) та ін.

Для України питання сталого розвитку є особливо актуальним у зв'язку з укладенням Угоди про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом (ратифікована Законом України № 1678-VII від 16.09.2014). Також у 2015 році Президентом України було затверджено Стратегію сталого розвитку «Україна–2020», метою якої є впровадження європейських стандартів життя. За роки незалежності України прийнято багато програм, створено велику кількість організацій та спілок, метою яких є сприяння сталому розвитку.

Сьогодні практика розвитку українських громад показує, що успіх співпраці у сфері місцевого розвитку із залученням громад залежить від багатьох факторів, зокрема важливу роль відіграє підтримка місцевих органів державної влади, органів місцевого самоврядування, міжнародних організацій. Не менш важливу роль відіграє довіра мешканців до місцевих органів влади, сміливість взяти на себе частину відповідальності за покращення свого життя.

Добрим прикладом втілення ідеї сталого розвитку є впровадження спільного Проекту Європейського Союзу та Програми

розвитку ООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду-3» у Львівській області. Це довготривала і комплексна ініціатива зі зміцнення потенціалу громад, спрямована на пропагування сталого місцевого розвитку в Україні. Проект підтримує врядування за участі громад та ініціативи, впроваджувані громадами, щоб покращити умови проживання людей у сільській і міській місцевості по всій країні. МРГ приділяє особливу увагу відновленню соціальної та комунальної інфраструктури у пріоритетних сферах охорони здоров'я, екології, управління водними ресурсами, покращення управління житловим сектором, енергоефективності і місцевого економічного розвитку.

Проект МРГ розробив механізм для збору, систематизації та розповсюдження інформації та досвіду отриманих в ході реалізації своєї методології, надає підтримку вищим навчальним закладам для розробки навчальних планів в сфері місцевого розвитку, орієнтованого на громаду. Загальна мета Проекту МРГ з розробки навчальних програм полягає в поєднанні практичного досвіду Проекту набутого протягом його діяльності в сфері сталого місцевого розвитку із теоретичними знаннями академічних інституцій.

Варто зазначити, що Проект сприяє розвитку місцевої демократії та участі громадян у формуванні регіональної політики, і може стати прикладом для усіх рівнів врядування.

Третя фаза Проекту стала логічним продовженням успішних партнерських ініціатив громад першої та другої фаз Проекту в період 2008 -2014 років, впродовж яких громадами 17 районів області було реалізовано 135 мікропроектів. Завдяки активній спільній роботі громад, міст, районів, обласної ради та обласної державної адміністрації Львівщина отримала можливість впроваджувати 32 мікропроекти у сільській місцевості та 47 у містах.

Методологія Проекту передбачає партнерство громад, громадських організацій, сільських / міських рад, районних та обласних рад та державних адміністрацій. На рівні громад – активне партнерство місцевої влади та членів громади інтегрується у створення планів розвитку громад, з яких визначаються пріоритетні проблеми. На рівні районів - функціонують районні

форуми місцевого розвитку та районні ресурсні центри громад, що активно допомагають громадам у питаннях вирішення цих місцевих пріоритетних проблем, впровадження мікропроектів, співфінансування тощо. У міському компоненті на рівні міст створено муніципальні відділи підтримки та координаційні ради. На обласному рівні – функціонують обласна координаційна рада та обласний ресурсний центр громад, які враховуючи підходи розвитку громад координують та сприяють вирішенню пріоритетних проблем, що визначена конкретно громадою у районах. Таким чином вибудована методологія Проекту - «планування знизу-догори».

Загалом у рамках третьої фази Проекту, сільські та міські громади впроваджують соціально-економічні ініціативи в сфері підвищення енергоефективності та енергозбереження, водовідведення, каналізування, утилізації відходів, охорони здоров'я.

Сьогодні Проектом охоплено 8 районів та 2 міста. У районах відібрано 32 сільських громади, що впроваджують мікропроекти спрямовані на вирішення проблем з енергозбереженням, енергоефективністю та охороною здоров'я. Одночасно Проект розвиває громади у двох містах, у яких об'єднання співвласників багатоквартирних будинків та громадські організації які, впроваджують 45 мікропроектів направлених на енергозбереження та підвищення енергоефективності соціальних та житлових будівель, і в тому числі три мікропроекти з напрямку SmartCity. Загалом, бенефіціарами згаданих мікропроектів є більше 35 тис. осіб у містах та селах.

Підсумовуючи, варто зазначити, що хоча за час незалежності України державною прийнято багато програм, створено велику кількість організацій та спілок, метою яких є сприяння сталому розвитку, проте необхідно ще багато працювати у даному напрямку, розвивати ініціативи громад на місцях, вдосконалювати навчання у вищих навчальних закладах.

